

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

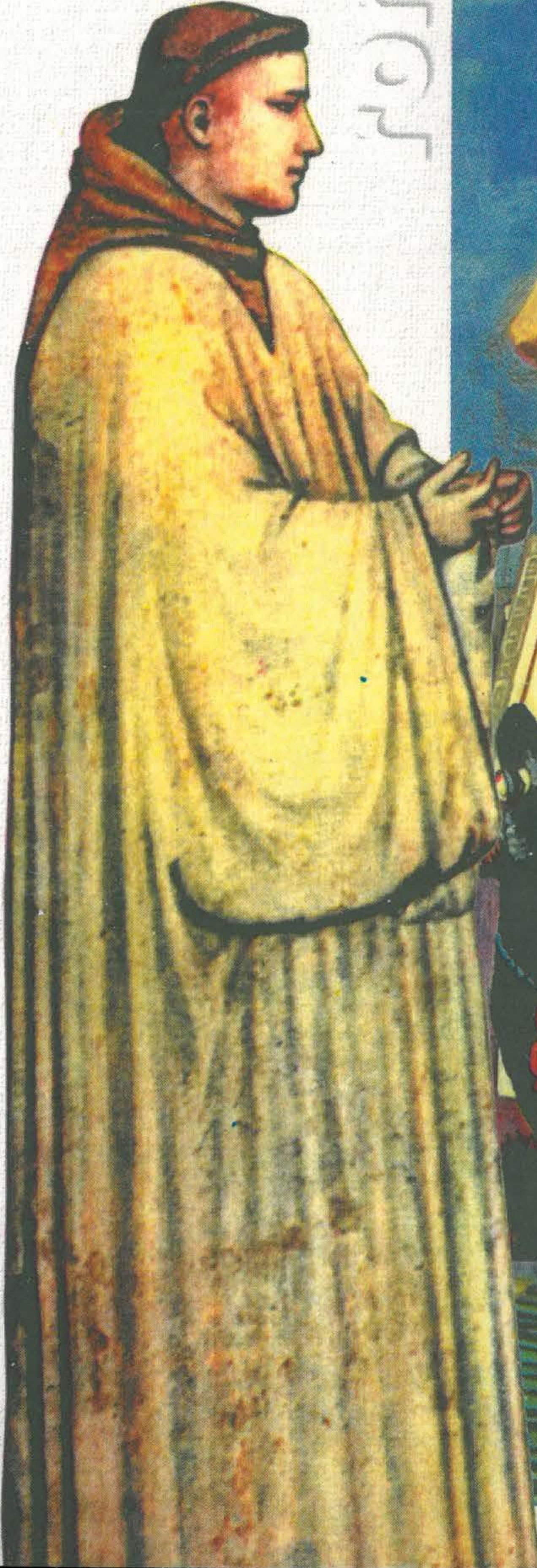
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Anatole France

TAIS

Çeviren:
Erdoğan Alkan

roman

Anatole France
Tais

**Bu kitabın yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Bu kitap Calmann - Levy, Editeurs
baskısından çevrilmiştir
Birinci Baskı: Ocak 2000
Montaj: Bahri Çakır
Dizgi: Barış Yücel Turan
Kapak: İbrahim Karakaş
Baskı ve Cilt: İkinci Matbaası
Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğan**

ISBN 975-8460-00-5

PENCERE YAYINLARI: 115

Cet ouvrage, publié dans le cadre programme d'aide á la publication, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Turquie et de l'Institut Français d'Istanbul

Çeviriye ve yayına katkı programı çevresinde yayınlanan bu yapıt Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye'deki Fransa Büyükelçiliğinin ve İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

**Hamam Sok. 2/6 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel ve Faks: (0212)511 64 98 - 513 27 17 - 522 79 24**

Anatole France

Tais

Çeviren: Erdoğan Alkan

İÇİNDEKİLER

Anatole France'ın Tais'i Üzerine	7
Lotus Çiçekleri	11
Papirtis	49
Sütleğen	123
ÖYKÜLER	
Ozan	165
Oymak Beyi	179

ANATOLE FRANCE'IN THAIS'İ* ÜZERİNE

Asıl adı Jacques - Anatole Thibault olan Anatole France 1844'te Paris'te doğdu. Babası bağınaz düşünceleri olan Paris'li bir kitapçıydı. France klasik öğrenimi sırasında eski büyük ustaları tanıdı, uzun süre onların dünyasında dolaştı ve yaşadı. Alfred de Vigny, Racine ve Molière üzerine incelemeler yaptı. Tarih denemeleri de ilgi çekiciydi France'ın. İlk yazılarının belirgin özelliği, anlatımdaki kuruluk ve alaycı tavidir. Duygusal alaycılığı zamanının natüralizmine ters düşüyordu. Taşra toplumunun bünyesini, yapısını dile getirme çalışmalarına daha sonra rastlıyoruz. Bu yazıları ilk çocukluk yıllarının bir biyografik belgesi sayılabilirdi. Kuşkucu düşünce dünyası onu bir tür toplumsallığa götürürken en uç noktaya dek sürüklendi ve Kilise karşıtı bir düşünce dünyasında karar kıldı. Hiç kuşku yok ki, yergi onun kaleminin en işlek türüydü. Bu tutumuyla Fransız edebiyatının en büyük yergi ustası oldu, ama o, romanlarında karakter yaratma yerine kendi düşüncelerini ve çeşitli dallardaki varsayımları, kuramları işledi. Bu roman anlayışı Voltaire'i andırıyordu; akılcı davranış önde geliyordu. Anatole France, başta Zola olmak üzere birçok Fransız ünlüsü tarafından

* Thais Türkçede okunduğu gibi Tais'tir. (Çevirmenin notu)

eleştirildi. Kimi eleştirmenlere göre, France geleneksel Fransız edebiyatının ince alayını yeniden işliyordu.

Bütün bu özellikleri Anatole France'ın kişiliğini oluşturuyor, onu, ondokuzuncu yüzyıl Fransız ramanının ve edebiyatının klasikler listesine koyuyordu. Anatole France edebiyatla, daha yerinde bir deyimle, düşünce dünyasıyla olan ilk ilişkilerini babasının kitapçı dükkânında kurdu. Burası tanınmış düşünce adamlarının ve sanatçıların toplanma, buluşma yeri idi. Thais romancılığın ilginç bir dönüm noktasını simgeler. Hellenizmle Hıristiyanlık arasındaki ayrımı ortaya koyar.

Aslında Kilise karşıtlığı onda gittikçe koyulaşan bir tutum olmuş ve Dreyfus davasında bu daha bir açıklıkla kendini belli etmiştir. Büyük ölçüde Thais, yaşam tutkularıyla bu tutkularından kendini uzak tutabilmiş insanların ruh durumlarının sergilenmesidir. Thais ve Paphnuce bu iki ucu ortaya koyarlar. İlk çağlardan bu yana ten arzusu ile dünya zevklerini unutmanın nasıl çarpıştığını öylesine başarılı dile getirirki, her eser ondan bir seyler kapmıştır. Anatole France, klasikler arasına gerek anlatımı, gerekse konularındaki derinlikle girmiş dev yazarlardan biridir. Sanırız, Türk okuyucusu sevdiği bir kitabı Türkçe'ye egemen bir çevirmenden okumakla mutlu sayacaktır kendini.

I

LOTÜS ÇİÇEKLERİ

Bir zamanlar çöl, çile çeken sofulara mesken olmuştu. Kendi elleriyle kuru dallardan yaptıkları kulübeler, bu yalnız çilekeşlerin, hem tek başlarına yaşamalarına, hem de gerektiğinde yardımlaşmalarına, elverecek biçim ve uzaklıkta, Nil Nehrinin her iki kıyısına serpilmişlerdi. Üstlerinde haç işaretleri bulunan kiliseler uzaktan uzağa bu kulübeler ardında yükseliyor ve bayram günlerinde keşişler, kutsal görevlerini yerine getirmek, dinsel törenlere katılmak için oraya gidiyorlardı. Irmağın hemen kıyısında, daracık hücrelere kapanan çilekeşlerin, yalnızlığın tadına doğru varmak için, zaman zaman toplandıkları evler de vardı.

Keşişler ve çilekeş sofular oruç tutarak yaşarlar güneş batıktan sonra, yalnızca bir parça ekmek, tuz ve çörtükotu yerlerdi. Bazıları tümünden kumlara gömülüp oyuk ya da mezar biçimindeki barınaklarında ilkel bir yaşamı sürdürürlerdi.

Hepsi cinsel arzulara, karşı direnir, at kılından örme sert abalar giyer, uzun süren uykusuzluktan sonra çıplak toprağın üstünde uyur, dua eder, ilâhiler okur, kısaca pişmanlığın doruğunda yaşardı. İnsanlığın ilk günahını düşünerek bedenlerini yalnızca zevklerden ve hazlardan değil, çağın anlayışına göre kaçınılmaz olan en sade özenden bile yoksun kılıyorlardı. “Bedendeki hastalıklar ruhumuzu artırıyor, insan bütün yaraları teninde açan bir çiçek gibi karşılamayı bilmeli” diyorlardı. Peygamberlerin “Çöl çiçeklerle örtülecek” sözü çilekeş sofularla gerçekleşiyordu böylece.

Bu kutsal Tep kentinin konuklarından bir kısmı çileler ve dalgınlıklar içinde günlerini tüketip dururken, diğer bir kısmı, ya palmye filelerinden ipler örerek, ya da hasat zamanlarında, komşu çiftçilerin topraklarında ırgatlık ederek hayatlarını kazanıyordu. Kibarlar, onların, kervanları soyan göçebe Arapların, haydutların suç ortakları olduğundan boşuna şüpheleniyorlardı. Oysa, gerçekte bu keşişler dünya mallarını hor görüyorlardı ve erdemlerinin güzel kokusu gökyüzüne dek yükseliyordu.

Bazen melekler, ellerinde değnekleri, yolculuğa çıkmış delikanlılar görünümünde çilekeşlere konuk olur, bazen da şeytanlar ya bir Habeş, ya bir hayvan kılığına bürünüp, suç işletmek, kötü yola sürüklemek için yalnızların çevresinde dolanır dururdu. Sabahleyin, ellerinde tesbihleriyle çeşmeye giden keşişler Satyre'lerin, Centaure'ların kumdaki ayak izleriyle karşılaşırdı. Gerek gerçek, gerek ruhsal görünümüyle Tep kenti, günün hemen her saatinde, hele de geceleri, cennet ve cehennemın savaştığı bir alandı. İblis sürülerinin amansızca tedirgin ettiği çilekeşler, Tanrının, meleklerin, tuttıkları oruçların, pişmanlık perhizleri ve çektikleri çilelerin yardımıyla, kendilerini koruyorlardı. Bedensel arzuları bazen onları öylesine hırçınca iğneliyordu ki ıstırapla uluyorlar, yıldızlarla donanmış gökyüzünün altındaki iniltileri aç sırtlanların hırıltılarına karışıyordu. İşte böyle anlarında iblisler çirkin olsalar bile, asıl yapılarını saklamak için çarpıcı bir güzelliğe bürünürler bazen. Hücrelerde, Tep çilekeşleri, arzunun, çağın haz verici güzelliklerinin tatmadıkları görüntülerinden korkuyla kurtarmaya çalışırlardı kendilerini. Ama, İsa'nın kutsal eli üzerlerinde olduğu için, içlerinden gelen bu arzulara yenilmiyorlar, sayısız düşünceler yeniden gerçek niteliklerine bürünüp, tanyeri ağardığı zaman utanç ve öfkeyle dolu uzaklaşıyordu. Güneşin battığı saatlerde gözyaşları içinde çılgınca kaçan ve kendisine sorulduğunda "Ağlıyorum, inliyorum, çünkü burda oturan hırstıyanlardan biri beni dövdü, rezil etti" diyen keşişlerle karşılaşmak hiç de ender rastlanan olaylardan değildi.

Günahkârların, dine aykırı davranışlarda bulunanların hakkından çölün eskileri geliyordu. Bazan korkunç derecede oluyordu bu iyilik. Tanrıya karşı gelenleri, günah işleyenleri cezalandırmak onların yetkisiydi. Bir kez karar verildi mi, bu günahkârları artık hiçbirşey kurtaramazdı. İskenderiye'ye kadar bütün kentlerde, çölün eskilerinin değneklerle dövdüğü bu suçluları yutmak için toprağın nasıl yarıldığı dehşetle anlatılırdı. Kötü hayat süren insanlardan, özellikle güldürü oyuncularından, şarlatanlardan, evli rahiplerden ve kibar orospulardan da çok korkardı bu çilekeş sofular. Bu yalnızların erdemi öyle bir erdemdi ki vahşi hayvanları bile kendi boyunduruğu altına alıyordu. Bir çilekeşin ölüm saati çaldığı zaman bir arslan geliyordu pençeleriyle çukur kazmak için. Tanrının kendini çağırdığını böylece anlayan kutsal adam kardeşleriyle helallaşıp, öpüşüp, Tanrının kucagında sonsuz uykuya dalmak için, usulca toprağa uzanıyordu.

Öyle ki, bir yüzyıldan çok yaşayan Antoine'ın, sevgili müritleri Macaire ve Amathas ile, Colzin tepesine çekildiği andan beri, bütün Teb'de Antoine rahibi Paphnuce kadar yaman bir keşiş daha rastlanmamıştı. Doğrusu, Ephrem ve Sérapion'un buyruğunda da çok sayıda keşiş vardı, bunlar manastırlarının ruhsal ve bedensel buyruklarını yerine getiriyorlardı. Ama Paphnuce, o, en korkunç oruçlara bile katlanıyor, bazen üç gün boyunca ağzına lokma koymadan yaşadığı oluyordu. Kılırları alabildiğine sert bir aba giyiniyor alnı toprağın, üstünde saatlerce kalakalıyordu.

Kulübelerini keşişin kulübesine yakın kurmuş olan yirmidört müridi onun bu çetin yaşama biçimini örnek alıyorlardı kendilerine. Paphnuce bu müritlerini İsa'nın ışıklı yüzünü severcesine seviyor, onlara, pişmanlığa çağıran öğütler veriyordu. Ruhsal oğulları arasında, yıllar yılı haydutluk yaptıktan sonra, kutsal papazın öğütleri sonunda manastırın kollarına atılan insanlar bile vardı. Paphnuce sade yaşamıyla müritlerine de örnek oluyordu. Müritleri arasında dikkati en çok, bir Habeş kraliçesinin

eski aşçılarından olup sonradan din değiştiren, Paphnuce'le birlikte durmadan gözyaşları döken Flavien çekiyordu. Okuma yazma biliyor, ustaca konuşuyordu. Ama Paul, saflığı yüzünden kendisine Saf adı takılan genç köylü, daha bir başkaydı. Çevresindekiler onun bu saflığıyla alay ediyordu ama Tanrı katındaki yeri büyüktü, gizli sırlar, ermişlikler gönderip, peygamber armağanları vererek gönlünü hoş tutuyordu onun.

Paphnuce bütün vaktini müritlerinin eğitimiyle, onlara oruç deneyleri yaptırmakla geçiriyor, kutsal kitaplarda kendi yaşantılarını dile getiren örnekler bulmak için sık sık derin düşüncelere dalıyordu. Bu yüzdendir ki daha genç yaşında pek çok üstünlüklere sahipti. En dayanıklı çilekeş sofuların bile başına belâ kesilen iblisler ona yaklaşmaya cesaret edemezlerdi. Geceleri ay ışığında, hücresinin önünde yedi küçük çakal, kulaklarını dikip, sessiz soluksuz, kıpırdamaksızın bekler dururdu. Bu çakallar rahibin ermişlik erdemiyile eşğinde tuttuğu yedi iblisti sanki.

İskenderiye'de doğan Paphnuce aksoylu bir ailenin çocuğuydu. Dinsel olmayan bilim dallarında öğrenim görmüş, yetişmişti. Ozanların yalanlarıyla öylesine ayartılmış, usu, düşünceleri ilk gençlik yıllarında öylesine başıboş, öylesine düzensiz kalmıştı ki, insan kökeninin kral Deucalion zamanındaki büyük tufanda boğulmuş olduğunu sanıyor, okul arkadaşlarıyla, doğa üstüne, nitelikler üstüne, hattâ Tanrının varlığı üstüne bile tartışmalar yapıyordu. O zamanlar, başıboş aksoylular gibi yaşıyordu. Utançla hatırladığı günlerdi bunlar. Kardeşlerine, "o günlerde kazanımda boş hazlar kaynatıyordum" diyordu.

Bu sözlerle nar gibi kızartılmış etler yediğini, genel hamamlara gidip geldiğini söylemek istiyordu. Kısacası, yirmi yaşına dek, adına yaşamdan çok ölüm denebilecek bir hayat sürdürmüştü. Ama rahip Macrin'den aldığı derslerden sonra tümünden değişmiş, yepyeni bir insan olmuştu.

Asıl gerçek, kendi deyimiyle bir kılıç gibi girmişti yüreğine.

Kutsal haçı kucakladı ve İsa'ya taptı. Kutsanmasından sonra da, alışkanlık bağlarını koparmaksızın bir yıl daha kaldı kibarlar arasında. Ama bir gün kiliseye girdiğinde diyakosun İncilden okuduğu şu sözleri dinledi. "Üstün bir insan olmak istiyorsan, git, neyin varsa sat, parasını yoksullara dağıt." O günden sonra malını mülkünü satıp parasını yoksullara dağıttı ve manastırın kollarına atıldı.

İnsanlardan uzaklaşıp yalnızlığına çekildiği on yıldan beri artık kazanlarda bedensel hazlar kaynatmıyor, pişmanlığın mağaralarında çilesini dolduruyordu.

Bir gün, Tanrıdan uzak yaşadığı günleri düşünerek hatalarını birer birer incelerken, eskiden İskenderiye tiyatrosunda gördüğü Thais adındaki güzel oyuncuyu hatırladı. Yalnızca oyun oynamak için sahneye çıkan bu kadın, bedenini raksın ezgilerine korkusuz ve ustaca bırakıyor ve kıvranımlarıyla en hayasız tutkuları bile dile getiriyordu. Bu utanç verici kıvranımlarıyla, dinsizlerin masallarda anlattığı Venüs'e, Leda'ya ya da Pasiphaé'ye benzemeye çalışıyordu. Böylece ateşli bir hovarda gibi tüm seyircileri birden öpmüş, kucaklamış oluyordu. Yakışıklı toy delikanlılar, zengin yaşlılar, yürekleri aşkla, arzuyla dolu, eşiğini çiçeklerle donatmaya geldikleri zaman, onları karşılıyor, bedenini cömertçe kollarına bırakıyordu. Öyle ki, kendi ruhuyla birlikte başka ruhları da yeyip tüketiyordu.

Az kalsın bir gün Paphnuce'ü bile tenin günahına sürükleyecekti. Thais onun damarlarındaki arzu ateşini de tutuşturmuş, bir kezinde evine kadar yaklaşmıştı. Ama gençliğinin ilk yıllarında çok sıkılgan olduğu (o zaman onbeş yaşındaydı), görülmekten korktuğu, üstünde yeteri kadar para da bulunmadığı için orospunun eşiğinden geri dönmüştü. Zaten büyükleri de çok para harcamaması konusunda dikkatliydiler. Tanrı acıdığı içindir ki, önüne engeller çıkararak onu bu büyük suçu işlemekten alıkoymuştu. Ama Paphnuce o zamanlar bu yardımın Tanrıdan geldiğini anlayacak durumda değildi. Tanrı hakkında hiçbir şey bilmediği gibi şükran duygularından da yoksundu.

Kendi çıkarlarını düşünmekten başka şey bilmiyor, boş dünya nimetlerinin ardından koşuyordu. Böylece Pachnuce, hücresinde, tıpkı bir terazideki gibi dünyanın kurtuluşunun asılıp kaldığı bu kurtarıcı tahta tasvirin önünde diz çöküp uzun uzun Thais'i düşünmeye başladı, çünkü Thais onun günahıydı ve çilekeşlik kurallarına göre heyecan ve toyluk günlerinde kadının kendisinde yarattığı şehvet arzularının çirkinliği üstüne derin düşüncelere dalması gerekiyordu. Birkaç saatlik düşünceden sonra Thais'in görüntüsü bütün çıplaklığıyla, bütün ayrıntılarıyla gözlerinin önüne geliverdi. Tıpkı sapıklık yıllarındaki gibi etiyile buduyla görünüyordu. Önce Leda gibiydi görüntü; sümbüllü bir yatağa yumuşacık, usulca uzanmış, başı yastığın üstüne düşmüş, gözleri buğulu ve aydınlık, burun delikleri arzuyla titriyor, ağzı yarı aralık, göğsü çiçeklerle bezenmiş, kolları ırmaklar kadar serin. Görüntüden ürken Paphnuce göğsünü yumruklarla döğüyor, "Tanrı tanıgım olsun ki günahlarımın çirkinliğinden başka birşey düşünmüyorum" diyordu.

Sonra görüntü yavaşça biçim değiştirerek başka bir anlatıma bürünüyor, Thais'in dudakları, ağzının her iki köşesine doğru usul usul kapanıp gizemli bir hüznün yuvası halini alıyordu. Büyüyüp açılan gözleri gözyaşlarıyla, ölgün ışıklarla doluydu; hüznle inip çıkan göğsünden, fırtınanın ilk esintilerine benzeyen bir soluk yükseliyordu. Bu görüntüden sonra Paphnuce'nin ruhunun derinliklerine dek bir sıkıntıdır indi. Alnını yere koyup dua etti:

- Yüreklerimize, otların üstündeki çiğ taneleri gibi, acımayı koyan bağışlayıcı Ulu Tanrım. Şükürler olsun sana. Kulunun yüreğinden, dünya nimetlerinin kalıntısından başka birşey olmayan bu hoş şefkati sil at. Senden başka hiçbir yarattığı sevmemiş olan ben kuluna acı. Zira herşey gelip geçicidir, tek kalıcı olan sensin. Eğer bu kadınla ilgileniyorsam senin eserin olduğu içindir. Meleklerin bile senin eserin önünde saygıyla eğilirler. O senin ağzının soluğu değil mi Tanrım? Nice yerli, yabancıyla günah işlemesinin artık önüne geçmek gerekir.

Gönlümde ona karşı bir acıma var. Suçları o kadar çok, o kadar iğrenç ki bunu düşünmek bile beni titretiyor, tüylerim dehşetten diken diken oluyor. Ne kadar çok suçluysa o denli acınacak durumda. İblislerin sonsuza dek ona işkence edeceklerini düşündükçe gözyaşlarımı tutamıyorum.

Böyle düşünüp dururken eteğine oturmuş bir çakal gördü. Şaşırdı, hücrenin kapısı sabahtan beri kapalıydı zira. Hayvan sanki papazın düşüncelerini okur gibiydi ve kuyruğunu köpek gibi oynatıp duruyordu. Paphnuce haç çıkardı, hayvan kayboldu. O zaman Paphnuce iblisin ilk kez odasına dek sokulabildiğini anladı, kısa bir dua okuduktan sonra yeniden Thais'i düşünmeye başladı.

- Tanrının yardımıyla onu kurtaracağım! dedi.

Sonra uyuya kaldı.

Ertesi sabah, duadan sonra, biraz uzakta çilekeş yaşantıyı sürdüren kutsal Palémon'un yanına gitti. Gülümseyen, rahat bir yüzle! Palémon, her zamanki gibi toprağı belliyordu. Yaşlı bir adamdı, küçük bir bahçede tarımla uğraşıyordu. Vahşi hayvanlar ellerini yalar, iblisler yanına yanaşamazdı.

Bel'in sapına abanıp "Tanrıya şükür olsun Paphnuce kardeş" dedi.

- Tanrıya şükürler olsun, huzur eksilmesin yüreğimizden kardeşim!

- Huzur içinde kal Paphnuce kardeş.

Keşiş Palémon kolunun yeniyle alındaki teri sildi.

- Bütün söylediklerimiz, yalnız ona kulluk edenlerin arasında bulunan Ulu Tanrıyı övmek amacıyladır. Bunun için sana efendimizin ününü yüceltecek bir tasarımı açmaya geldim.

- Marullarımı kutsal kılan Efendimiz tasarımı da kutsal kılsın Paphnuce! Sabahları bağışlarını çiğ taneleri gibi bahçeme serpiyor, gücümü onun iyiliğinden alıyorum. Bu hıyarlara, kabaklara baktıkça O'nun ününü yüceltme arzum daha bir artıyor, şükrediyorum. Bize huzur, bize sessizlik bağışlaması için dua edelim, zira, yüreğin esenliğini bozan düzensiz hareketler kadar

korkunç şey yoktur. Bu hareketler bizleri kıskırttığı zaman esrik adamlara benzer, yalpa vura vura durmadan bir mezarın kıyısına doğru rezilcesine yürürüz. Bu dengesiz gidişler bizi bazen ölçüsüz bir kıvanca sürükler, ve bu kıvanca kendini kaptıranlar, kirli halleriyle, hayvanların kaba gülüşlerini yansıtır. İşte bu yürekler acısı kıvanç, günahkâr düzensizliklerin, kargaşaların hemen her türlüüne sürükler. Ruhun ve duyguların bu kargaşaları bizi, bazen da, kıvançtan bin kez uğursuz, kırgınmış bir hüznün kucığına atarlar. Ben yalnızca mutsuz bir günahkârım Paphnuce kardeş; ama, yaşadığım uzun yıllar boyunca anladım ki bir keşişin hüznünden daha çetin düşmanı yoktur. Ruhu bir sis gibi kuşatan, Tanrının ışığından onu yoksun kılan yapışkan karamsarlıktır bu çetin düşman. Hiçbir şey esenliğe karşı değildir ve iblis en büyük utkusunu dindarın yüreğine karamsarlığı soktuğu zaman kazanır. Eğer iblis bize yalnızca kıvançlı çılgınlıklar gönderseydi hiç değil yarı yarıya azalırdı korkumuz. Ama nerdee! Umutsuzluklar göndermeyi de biliyor. Babamız Antoine iblisin tuzağına düşmedi. Aramızda bulunduğu zamanlardan bilirim Antoine'ı, müritleriyle birlikte kıvanç içinde yaşardı, asla karamsarlığa kaptırmadı kendini. Ama sen, kutsal kardeşim, bir tasarını açmak için gelmemiş miydin bana? Tasarın Tanrının yüceliğini arttıracaksa, böyle kutsal bir görevde payım olacağı için ne mutlu.

- Amacım yalnız ve yalnız Efendimizin ününü yüceltmektir kardeş Palémon. Öğütlerinle güç ver, yolumu ısıt, çünkü öylesine ışıkla dolusun sen, ruhunun ışığını asla karartmadı günah.

- Ben senin sandallarının bağını bile çözmeye lâyık değilim kardeş Paphnuce, günahlarıma gelince, çölün kumları kadar sayısız. Ama yaşlıyım, edindiğim deneylerden yoksun kılmak istemem seni.

- İskenderiye'de, Thais adında, günah içinde yaşayan ve halk içinde hâlâ rezalet kaynağı olan bir kibar orospu var, onun yaptıklarını düşündükçe büyük bir üzüntü duyuyorum.

- Gerçekten üzücü, iğrenç bir şey Paphnuce kardeş. Ama

kibarlar arasında onun gibi yaşayan nice kadın var. Bu büyük yarayı saracak bir ilaç düşündün mü?

- İskenderiye'ye gidip bu kadını bulacağım ve Tanrının yardımıyla onu kötü yoldan döndüreceğim Palémon kardeş. Tasarım bu. Sen ne diyorsun buna kardeşim?

- Ben yalnızca mutsuz bir günahkârım Paphnuce kardeş, ama babamız Antoine, "Nerde olursan ol dışarıya çıkmak için acele etme" derdi.

- Tasarımda bazı kötü şeyler mi seziyorsun Palémon kardeş?

- Kardeşimin kötü yola sürükleneneceğini düşünmekten Tanrı beni korusun can Paphnuce! Ama babamız Antoine, "Sudan çıkan balıklar ölür, tıpkı balıklar gibi, hücrelerinden çıkan, çağın insanları arasına katılan keşişler de huzurlarından olur" derdi.

Bunları söyledikten sonra yaşlı Palémon, ayağını belin üstüne bastırıp, bir elma fidanının çevresindeki toprağı hızla bellemeye koyuldu. Palémon toprağı bellerken, bir antilop çiti aşırıp, şaşkın, endişeli, dizleri titreyerek durdu, sonra iki sıçramayla yaşlı Palémon'a yaklaşıp başını dostunun göğsüne usulca bırakıverdi.

- Çölde gazallar yaratan Tanrıya şükürler olsun! dedi Palémon.

Sonra kulübesine gidip bir parça kara ekmek aldı ve avuçlarında hayvana yedirdi.

Paphnuce, gözlerini taşlara dikip, bir süre dalgın durdu. Sonra yaşlı Palémon'un söylediklerini düşünme düşünme hücresinin yolunu tuttu. Zihni durmadan çalışıyordu.

Kendi kendine "Bu yalnızın öğütlerine diyecek yok, şüpheyile karşılıyor her şeyi. Tasarımın erdeminden kuşku lu. Ama Thais'i daha uzun zaman iblislerin elinde nasıl bırakırım, korkunç bir şey olur bu, Tanrı doğru yolu göster sin!" diye mırıldanıyordu.

Böyle söylene söylene giderken, bir avcının kumlar üstünde kurduğu tuzaga düşmüş dişi bir yağmur kuşu gördü. Erkeğin eşinin kurtulabileceği bir delik açmak için ilmipleri birer birer

gagasıyla koparıyordu. Bu görüntüyü seyreden dindar adam, kutsallığın erdemiyle, olup biten lere hemen gizemli, dinsel bir anlam veriyordu, ona göre tutsak kuş iğrenç göllerin sularına gömülmüş Thais'den başkası değildi, ve kenevir iplikleri gagasıyla koparan yağmur kuşu gibi, güçlü, inandırıcı sözler söyleyerek Thais'i günahlara bağlayan görünmez bağı koparması gerekiyordu. Tanrıya şükretti, verdiği kararın doğruluğuna bir kez daha inandı. Ama ardından, kopardığı iplere ayakları takılıp çaresiz kalan kurtarıcı kuşu görünce yeniden şüpheye düştü.

Bütün gece uyumadı, ve gün doğmadan önce yine Thais'in görüntüsüyle karşılaştı. Yüzü suçlu hazları taşııyordu artık, ve üstünde her zaman giyindiği saydam giysiler yoktu. Baştan ayağa bir kefene bürünmüştü ve yüzünün bir bölümünü gizliyordu kefen, öyle ki keşif yalnızca ak ve ağır gözyaşları akıtan iki göz görebiliyordu.

Bu görüntü karşısında o da ağlamaya koyuldu ve görüntünün Tanrıdan geldiğini düşünüp kararsızlıktan kurtuldu. Doğruldu, eline topuzlu bir değnek ve kutsal haçı aldı, çölde yaşayan hayvanların ve gökyüzü kuşlarının, başucundan eksik etmediği kutsal yazıları kirletmemeleri için hücresinin kapısını özenle kapadıktan sonra çıktı. Flavien'i çağırıp yirmiüç müridinin yönetimini ona bıraktı. Uzun bir abaya bürünüp yola koyuldu, Makedonyalının kurduğu kente, Libya kıyılarını izleyerek yayan gitmek istiyordu. Tan ağardığından beri, yorgunluğa, açlığa, susuzluğa aldırmaksızın yürüyordu; kan kırmızısı suları altın ve ateş kayalar arasında kopup giden korkunç ırmağı gördüğünde güneş henüz gökyüzünün altındaydı. Yalnızların kulübelerinden ekmek dilendi, kimi sövdü, ki mi dövmeyle kalktı, böylece yamaçlar boyunca şen şakrak yürüdü. Ne haydutlardan, ne de yırtıcı hayvanlardan korkuyordu, ama yol üstündeki köylerden, kentlerden geçmemek için elinden geleni yapıyordu. Evler önünde ölü kemikleriyle aşık oynayan çocuklara, gözelerin kıyısına testilerini koyup gülümseyen mavi gömlekli

kadınlara rastlamaktan korkuyordu. Çilekeş sofular için herşey tehlikeliydi. Kutsal yazılardaki, Efendilerinin kent kent dolaştığını, havarileriyle oturup yemek yediğini okumak bile. Çilekeşlerin, inanç kumaşları üstüne aya gibi işledikleri erdemler yüce oldukları kadar narindiler de: çağın bir soluğu onlar üstüne sevimsiz renklerin gölgelerini düşürebilirdi. Bu yüzden Paphnuce kentlere gitmekten sakınıyor, insanları görünce yüreğindeki dayanma gücünün zayıflayacağından korkuyordu.

İssız yollardan gidiyordu hep. Akşam olduğu zaman rüzgârların okşadığı ılgın ağaçlarının uğultusuyla ürperiyor, nesnelerin güzelliklerini görmemek için başlığını gözlerine dek indiriyordu. Altı gün yürüdükten sonra Silsilé adlı bir yere geldi. Burda ırmağın iki granit dağ zinciri arasına sıkışmış dar bir ovanın içinden akıyordu. Mısırlılar ibislere taptıkları zamanlarda putlarını burada yapıyormuş. Paphnuce, Sfenks'in kayalar içine yerleştirilmiş kocaman başını gördü. İçine iblis girer de Sfenks yeniden canlanır korkusuyla haç çıkardı, ve İsa'nın adını mırıldandı: birdenbire hayvanın kulaklarının birinden bir yarasa havalandı, Paphnuce, çağlardan beri yarasa biçiminde yaşayan kötü bir ruhu avladığını sandı. Daha bir gayrete gelip yerden iri bir taş alarak Sfenks'in yüzüne fırlattı. Sfenks'in gizemli yüzünü o anda öyle bir hüznün kapladı ki elinde olmadan heyecanlandı Paphnuce. Gerçekte bu taş yüzün üstüne kazılmış olan bu insanlık üstü hüznün en duygusuz insanı bile duygulandırır. Sfenks'e seslendi:

- Sen ey çölde babamız Antoine'a görünen Satyre'lere, Centaure'lara benzeyen hayvan, İsa'nın kutsallığını, ölümsüzlüğünü bil! ve seni ben, Tanrının, Tanrının oğlu, Tanrının ruhu adına kutsayacağım.

Bunları söyledi: gül rengi solgun bir ışık fışkırdı Sfenks'in gözlerinden; hayvanın ağır gözkapakları aralandı, ve granit dudakları, insan sesinin yankısına benzer uğultularla hece hece İsa'nın kutsal adını seslendi; o zaman Paphnuce de Silsile Sfenks'ini sağ eliyle kutsadı.

Sonra yola koyuldu, gittikçe genişleyen ovalar boyunca

yürüdü, büyük kentin örenleriyle karşılaştı. Şimdi sütunlarında yüzleri görülen puta tapanların yaptığı tapı- naklar hâlâ dimdik duruyor, inek boyunlu kadın başları, kanını emercesine gözlerini Paphnuce'e dikiyordu. Yaban otları geveleyerek, gürültüyle uğuldayan saray örenlerinde uyuyarak, yarı balık yarı insan kadın bedenleriyle karışık yaban kedileri, firavun fareleri arasında onyedı gün yürüdü. Kadın görüntülerinin cehennemden geldiğini biliyor, haç çıkarıp bu uğursuz görüntüleri kovuyordu.

Onsekizinci günde, çölün bağına yarı yarıya gömülmüş derme çatma bir kulübeyle karşılaştı, belki burda bir çilekeş oturuyordur diye yaklaştı. Kapısı yoktu kulübenin, içi görünüyordu, içerde bir testi, bir soğan demeti ve kuru yapraklardan yapılmış bir yatak vardı. Kendi kendine söylendi:

- İşte bir çilekeş tapınağı. Bütün çilekeşler gibi o da kulübenin çevresinde bir yerlerdedir. Çok geçmez karşılaşırız. Paul ile karşılaştığında onu üç kez kucaklayan çilekeş Antoine gibi ben de bu çilekeş sofuyu bulup kucaklamak isterim. Aynı ölümsüz ülküler peşindeyiz. Efendimiz bir karga gagasında bizlere belki bir parça ekmek de gönderir, bölüşür birlikte yeriz.

Böylece hem kendi kendine konuşuyor, hem de çilekeşi bulmak için kulübenin yöresinde dolanıp duruyordu. Henüz yüz adım atmamaştı ki Nil nehrinin eteğinde bağdaş kurup oturan bir adamla karşılaştı. Çıplaktı, saçları da sakalı gibi aktı, ve bedeni tuğladan daha kırmızıydı. Şüphesi kalmamıştı Paphnuce'ün, bu adam da onun gibi bir çilekeşti. Keşişlerin birbirleriyle karşılaştığında söylediği üzere, "gönlün huzur içinde olsun, inşallah bir gün cennetin tatlı serinliğine kavuşursun," diye selâmladı.

Cevap vermedi adam. Hiçbir şey duymamış gibi kımıldamadan duruyordu. Paphnuce şaşmadı, Tanrıyla başbaşa kalan çilekeşlerin âdetiydi bu. O da diz çöktü yanına, ellerini birleştirip gün batıncaya dek dua etti. Baktı hâlâ kımıldamıyordu adam, yine kendi konuşmaya başladı:

- Kutsal baba, Tanrıyla birlikte olduğun coşku anı bittiyse Efendimiz İsa adına kutsa beni.

Adam başını çevirmeksizin yanıtladı:

- Ne demek istediğini anlamıyorum yabancı, efendin İsa'ya gelince, böyle birini tanımıyorum.

- Ne! diye haykırdı Paphnuce, Kaç kez onu muştuladı peygamberler; Tanrı kurbanları hep onun adını yadettiler; Sezar bile önünde eğildi, dahası da var, utkusunu Silsilé Sfenks'ine bile onaylattım. Onu tanımaması mümkün mü?

- Dostum, diye yanıtladı öteki, mümkündür. Kesinlikle mümkündür hattâ, eğer hâlâ kesin olan birkaç şey kaldıysa dünyamızda.

Paphnuce adamın bu şaşılacak kadar, inanılmaz derecedeki bilgisizliği karşısında şaşırıp kaldı ve büyük bir üzüntüye kapıldı.

- İsa'yı tanımıyorsan emeklerin boşa gidecek, ölümsüzlüğü edinemeyeceksin?, dedi.

Yaşlı adam yanıtladı:

- Herşey boş, ölümle yaşam arasında hiçbir ayrım yok bençe.

- Demek ölümsüz yaşamı istemiyorsun? Ama söyle bana, çölde bir kulübede çilekeşler gibi yaşayan sen değil misin?

- Görünüşe bakarsan öyle.

- Bütün dünya nimetlerinden arınmadın mı?

- Öyle gibi.

- Ağaç kökleriyle beslenip, kadından uzak yaşamıyor musun?

- Öyle gibi.

- Bütün insanların ardından koştuğu dünya malına boş vermedin mi?

- Gerçekte ben insanların arzuladığı boş şeylere boş verdim.

- Bak böylece sen de benim gibi yoksul, kötülüklerden arınmış ve yalnız bir insansın. Ama ne var ki sen bunları benim gibi Tanrı aşkına yapmıyor, göksel mutluluk için çalışmıyorsun. Ama anlayamadığım birşey var. İsa'ya inanmıyorsan neden

böyle erdemli yaşıyorsun? Neden kendini dünya malından yoksun ediyorsun, ölümsüz nimetlerin ardında değilsen eğer?

- Kendimi dünya malından yoksun kıldığım yok yabancı, kendime uygun bir yaşantı buldum sürdürüp gidiyorum o kadar. Zaten, iyi ya da kötü bir yaşamın varlığından söz edilemez. Kişinin öz benliğinde hiçbir şey ne utanç vericidir ne değildir, ne adalet vardır ne adaletsizlik, ne hoş vardır ne sıkıcı, ne iyi vardır ne kötü. Nesnelere nicelik veren, yemeğe tat veren tuz gibi, insanların kendi düşünceleridir.

- Demek sana göre salt gerçek yoktur. Puta tapanların bile ardında koştuğu gerçeği sen yadsıyorsun. İnindeki yorgun bir köpek gibi bilgisizliğin içinde uyuyakalmışsın.

- Köpeklerle filozoflara söylemek boştur yabancı. Biz henüz köpeğin ve insanın ne olduğunu bile bilmiyoruz. Hiçbir şey bilmiyoruz.

- Ey garip yaşlı kişi, yoksa sen de, adına şüpheciler denen o saçma topluluktan mısın? Eylemi de huzuru da yadsıyan o çılgınlardan mısın? Onlar ki güneşin ışıyla gecenin karanlığını birbirinden ayırd etmekten bile yoksundurlar.

- Anlayacağın ben de şüphecilerdenim dostum, senin saçma bulduğun, benimse övgüye değer saydığım o düşünce kolundanım. Zira aynı nesnelerin ayrı görünüşleri vardır. Memphis piramitleri tanyeri ağardığında pembe kozalaklar gibi görünürler, oysa güneş battığı zaman, tutuşan gökyüzü üstünde kara üçgenlere benzerler. Ama onların gerçek varlıklarının özünü kim kavrayabilir? Bana görüntüleri yadsıdığımı söylüyorsun, hayır, tam tersi, inandığım tek gerçek yalnız görüntülerdir. Güneş, aydınlık görünüyor bana, ama özünü bilmiyorum. Ateşin yandığını dokununca duyuyorum, ama ne nasıl yandığını ne de neden yandığını biliyorum. Beni çok yanlış anlıyorsun dostum. Ama ne çıkar, söyle ya da böyle anlaşılmak arasında da bir ayrım yoktur bence.

- Bir sorum daha var, peki o halde niçin çölde yalnız hurma ve soğan yiyerek yaşıyorsun? Bunca acılara neden katlanıyor-

sun? Bak ben de senin gibi büyük sıkıntılara katlanıyorum, oruç tutuyorum. Ama bir amaç için, amacım Tanrıma hoş görünmek, sonsuz mutluluğa ermektir. Bütün bu yaptıklarımın akla uygun bir amacı var, ıstırap ancak büyük bir nimete kavuşmak için çekilir. Oysa bunun tersini yapmak, bile bile yararsız yorgunluklara katlanmak, nedensiz yere ıstırap çekmek akılsızlıktır. Eğer ben inanmasaydım -böyle konuştuğum için Tanrım beni bağışlasın- peygamberlerin sesiyle, oğlunu göndererek, havarileriyle, din ulularıyla, din kurbanlarının tanıklığıyla öğrettiklerine inanmasaydım, bedenim çektiği acıların ruhun esenliği için gerekli olduğunu bilmeseydim, eğer senin gibi gizemli sırlardan uzak, bilgisizlik içinde yaşasaydım, hemen çağın yaşantısına döner, bu dünyanın mutluları gibi rahat döşeklerde yatmak için zenginlikler edinmeye çabalar ve bütün arzulara seslenip: "Gelin kadınlarım, gelin gözdeleğim, halayıklarım, gelin ve bütün şaraplarınızı kadehime boşaltın, bana sevda içkileri sunun, güzel kokular sürün" derdim. Ama sen, duygusuz yaşlı, kendini tüm nimetlerden yoksun kılıyorsun; hiçbir şey kazanmadığın halde halinle yetiniyorsun; umutsuz yere dönüş yapıyor ve, çirkin bir maymunun, duvarı çamura bularken usta bir ressamın resmini kopya ettiğini sanması gibi, sen de, çilekeşlerimizin yaptığı güzelim işi gülünç bir şekle sokup kendine benzetiyorsun. Ey insanların en şaşkınlı, hangi akla hizmet ediyorsun?

Paphnuce böylece büyük bir öfkeyle konuşuyordu ama yaşlı adam tınmıyordu.

Usulca cevap verdi:

- Çirkefinde uyuyan bir köpeğin, kötü bir maymunun düşüncelerinden sana ne dostum.

Tanrının yüceliğini çoğaltmaktan başka bir amacı yoktu Paphnuce'ün. Öfkesi dindi, ve büyük bir alçak gönüllülükle özür diledi:

- Gerçeği tanıtmaya çabası yüzünden haddimi aştıysam bağışla beni ey yaşlı adam. Tanrı tanığımdır ki bana tiksinti veren senin

kişiliğin değil, tuttuğun hatalı yoldur. Seni karanlıklar içinde görmek hüznün veriyor bana, İsa'da yansıyan insanlığını seviyorum çünkü, beni ilgilendiren esenliğe kavuşmandır. Söyle neden böyle yapıyorsun? Seni kandıran düşünceleri çürütmek arzusuy-la, yanıp tutuşuyorum.

Gönül rahatlığıyla yanıtladı yaşlı adam:

- Hem konuşmaya hazırım, hem susmaya. Madem soruyorsun, neden böyle yaşadığımı söyleyeceğim sana, ama ne yaşadın ne sen, ne de düşüncelerin beni asla ilgilendir- miyor. Ne mutlu olduğun için sevinir, ne mutsuz olduğun için yerinirim, şöyle ya da böyle düşünmüşsün, benim için hepsi birdir. Ne severim seni, ne de nefret ederim. Nefret de sevgi de bilgelikten uzak kavramlar. Ama madem ki soruyorsun söyleyeyim, adım Timoclès, ticaretle uğraşan, varlıklı, zengin bir ailenin çocuğuyum, Cos'da doğdum. Babam gemi donatıcısıdır. Zekâsı İskendere benzediğinden ona da Büyük adını takmışlardı. Buna rağmen aklı İskender kadar uzun değildi. Kısaca zavallı bir adamdı. İki kardeşim vardı. Onlar da babam gibi gemi donatıcılığıyla uğraşırdı. Bense bilgeliliği seçtim. Bir gün ağabeyim babamın baskısıyla Timaessa adında Karyalı bir kadınla evlenmek zorunda kaldı, ama hiç hoşlanmıyordu ondan, yoğun bir karamsarlığa düşmeden yaşayamıyordu yanında. Öte yandan küçük kardeşimiz bu kadına öyle bir aşkla tutuldu ki çok geçmeden bu sevi çılgınlık darecesine vardı. Ama Karyalı kız ikisinden de aynı derecede tiksiniyordu. Bir flüt çalgıcısına tutkundu, bu adamı geceleri yatağına alıyordu. Şölenlerde alına taktığı çemberi bir sabah odada unutmuş adam, bu çemberi bulan iki kardeşim de çalgıcıyı öldürmeye and içtiler ve hemen ertesi gün adamcağızı, yalvarıp yakarmalarına, gözyaşlarına bakmaksızın kırbaçla döğе döğе öldürdüler. Yengem umutsuzluğa düşüp aklını yitirdi, ve bu üç zavallı, Cos kıyılarında, dudaklarında sebze parçaları, bakışları toprağı saph, üstlerine böcek kabukları atarak yuhalayan çocuklar arasında, kurtlar gibi uluyor, hayvanlar gibi kendi çılgınlıklarını gezdiriyorlardı. Kısa

bir süre sonra, Asya pazarlarındaki bütün etleri, bütün yemişleri satın alabilecek kadar varlıklı olan babamın midesi de hiçbir şey yiyemez duruma geldi ve son soluğunu açlık içinde verdi. Bütün varlığını bana bırakmak zorunda kaldığı için üzgün öldü. Bana gelince, babamın varını yoğunu yolculuklarla tükettim. İtalya'ya, Yunanistan'a, Afrika'ya gittim, ama bir tek mutlu, bir tek bilge adama raslamadım. Atina'da ve İskenderiye'de felsefe öğrenimi yaptım, kulaklarım tartışmalarla sağır oldu, şaşkına döndüm.

Hindistan'da Ganj Nehrinin kıyısında otuz yıldan beri bağdaş kurup kıpırdamaksızın oturan çıplak bir adama rasladım. Sarmaşıklar kuru bedenini sarmış, kırlangıçlar saçlarına yuva yapmıştı. Bütün bunlara rağmen yaşıyordu. Bu adamı gördüğümde Timaessa'yı, çalgıcıyı, kardeşlerimi, ve babamı düşündüm ve anladım ki bu Hintli bilge bir insandı. İnsanlar bir varlık olduklarına inandıklarında bu varlıktan yoksun kaldıkları için, bir varlığa sahip olduklarında, bu varlığı yitirmekten korktukları için, kötü olduklarına inandıklarında, kötüye katlandıkları için ıstırap çekiyorlar. Bu türden inançları tümüyle söküp atın, bütün kötülükler de yitip gider, dedim, kendi kendime. Bunun içindir ki hiçbir şeyi elverişli saymamayı, dünya nimetlerinden uzaklaşmayı, yalnızlık içinde Hintli gibi kıpırdamaksızın yaşamayı hâl yolu olarak buldum.

Yaşlı adamın öyküsünü ilgiyle, dikkatle dinliyordu Paphnuce. Şöyle cevap verdi:

- Doğruyu söylemek gerekirse söylediklerinin bazılarında haklı yanlar var. Sonunda tüm dünya nimetlerini bir yana atmak iyi bir şey. Ama, bir yandan dünya nimetlerini iterken, öte yandan Tanrının gazabına uğramak sağduyudan uzak görünüyor. Bu bilgisizliğine acıyorum Timoclès, sana salt gerçeği öğreteceğim. Bir Tanrının var olduğunu, hem Tanrının oğlu, hem ruhu olduğunu bilmeli ve bir oğulun babasının sözlerini tutması gibi onun sözlerini tutmalı, sesini dinlemelisin.

Timoclès sözünü kesti Paphnuce'ün:

- Bana kendi öğretini kabul ettirmek için didinme yabancı, duygularını paylaşacağımı sanıyorsan yanılıyorsun. Bütün tartışmalar boş. Kendime fikir olarak fikirsizliği seçtim. Bu iyi bu kötü demeksizin yaşamak şartıyla tüm kargaşalara karşı bağışıklı yaşadım. Var yoluna git ve beni daldığım bu mutlu duygusuzluktan çekip almak için boşuna uğraşma, ben ki bu duygusuzluğa çetin didinmelerden sonra ılık bir suya girer gibi daldım.

İnançla ilgili hususlarda çok iyi eğitilmişti Paphnuce. Önsezisi Tanrının lütfunun bu yaşlı Timoclês'e nasib olmadığını söylüyordu. Şaşırılmış ruhun kurtuluş günü gelmemiştii henüz. Eğitimin sonunda rezalete dönmesinden korkarak susmayı uygun gördü. Bazan inançsızlarla tartışırken insan onları aydınlatamadığı gibi günaha da girerdi. Bunun içindir ki gerçeğı iyi tanıyanlar onu yayarken dikkati de elden bırakmamalı.

- Elveda Timoclês, dedi.

Ve derin derin içini çekerek gecenin karanlığı içinde kutsal yolculuğına yeniden koyuldu.

Gün ışımaya başlamıştı. Kıyıda kara leylekler, tek ayak üstünde durmuş, gül rengi, solgun boyunlarını suya sokuyorlardı. Yamaçlar üstünde söğütler, boz yapraklarını yayıyordu; turna kuşları aydınlık gökyüzünde, üçgenler yaparak uçuyor, ve kamışlar arasında, görünmeyen balıkçıl kuşlarının çığlıkları işitiliyordu. Irmak, uzaktan uzağı, yeşil, yaygın sularını döküyor, bu sulara kıvrımlar, kuşların kanatları gibi süzölüyordu. Akça bir ev yansıyordu kıyıda. Küme küme çiçekler, hurma ve yemiş ağaçları, ördek, kaz ve telli turna sürülerini gürültüyle uçururken, uzaklarda, suların gül rengi buğuları dalgalanıyordu. Solda, büyük bir ova, kıvanç içinde titreyen tarlalarını, meyve bahçelerini çöle dek uzatıyor, güneş başakları yaldızlıyordu. Burcu burcu kokan tozlarda toprağın imbat gücü yansıyordu. Bunları gören Paphnuce, dizlerinin üstüne düşüp, haykırdı:

- Yolculuğumu bitirmeme yardımcı olan Tanrıma binlerce şükür! Sen, çiğ tanelerini Arasinoitide incirleri üstüne dökten

Ulu Tanrım, kırlardaki çiçekler, bahçelerdeki ağaçlar kadar özenle yarattığın Thais'in ruhuna da sevgini çiğ taneleri gibi serp, göksel saltanatında o da g l ağacı gibi yeşersin

Her  i ek a mış dalda, her ışıldayan kuşta Thais'i görüyor, Thais'i düşünüyordu. İnsanların yerleştiği verimli topraklar ve gölgelerden geçe geçe, sonunda, Yunanlıların yaldızlı ülke adını taktıkları İşkenderiye'ye vardı.  atıları g l renkli sisler içinde ışıl ışıl yanan büyük kenti bir tepenin üstünde gördüğü anda, gün doğmuş, sabah olmuştu. Durdu, kollarını göğsünde kavuşturup haykırdı:

- İşte günahlar içinde doğduğum yer, ağulu kokusunu soluduğum parlak hava, su perilerinin şarkılarıyla toy yüreğimi büyüleyen deniz! İşte benim, bedene uygun beşiğim, çağına uygun yurdum! Bu mu  i ekli beşik, çağın insanların ünlü bildiği yurt bu yurt mu? Ey İşkenderiye, çocuklarının seni sevmesi analarını sevmesi kadar doğal. Ben de senin bağrında süslerle donanmış olarak doğdum. Ama,  ileye gelince, o doğaya aldırılmaz, gizem boş görüntülere saplanmaz, hıristiyan kendi yurduna bazen bir sürgün gözüyle bakar, keşiş dünyadan ka ar. Artık sana aşık değilim İşkenderiye, tiksiniyorum senden! Senden, senin zenginliklerin yüzünden, senin güzelliğin yüzünden tiksiniyorum. Canın cehenneme, Tanrının gazabı üstüne yağsın! Sen iblislerin yatağı, Aryaların vebalı teni, cehenneme kadar yolun var! Ve sen, rahiplerin inanç gücünü daha bir berkitmek, din kurbanlarının sabrını daha bir çoğaltmak için,   llerin derinliklerinden gelip de bu puta tapanlar kentine kargı gibi saplanan kutsal Antoine babamızın elinden tutan kanatlı  ocuk, Tanrının ilk soluğu, benim önümde de kanat vur, çağın karanlık eceleri arasında soluyacağım kirli havayı temizle, kanat vuruşlarıyla güzel kokular sa !

Sonra yeniden yola koyuldu. Güneş Kapısından girdi kente. Taştan yapılmıştı kapı; güvenle, kurumla yükseliyordu ama, altında iki büklüm yoksullar, ya yolculara limon incir satarak, ya da dilenerek g   bel  yaşıyorlardı. Bir köşeye diz   km ş, yırtık giysili bir kadın, keşişin eteklerini yakalayıp öptü ve:

- Tanrı adamı, Tanrı adına kutsa beni. Bu dünyada çok ıstırap çektim, öbür dünyada güleyim. Sen Tanrı katından geldin, ayaklarının tozu altından daha değerlidir, dedi.

Paphnuce, «Tanrımıza şükürler olsun!» deyip yaşlı kadının başında haç çıkardı ve yürüdü.

Ama henüz yirmi adım atmamıştı ki bir alay çocuk, keşişi yuhalamaya, bağıra çağıra taşlamaya başladı:

- Hey, şu mendebur keşişe de bakın! Adam maymundan da kara, sakalı keçi sakalından da uzun. Tembelin teki herif! Meyve bahçelerindeki kuşları ürkütmek için korkuluk bile olamaz. Çiçekli badem ağaçlarının üstüne dolu yağdırır bu adam. Mutsuzluk taşıyor. Çarmıha gerilmeli bu keşiş! Çarmıha gerilmeli! diye haykırıyorlardı.

Ve taşlar havada uçuyordu.

- Tanrım, bu zavallı çocuklardan sevgini esirgeme, diye mırıldanıp, düşünce düşünce yürüdü:

- Yaşlı kadının gözünde kutluyum, ama bu çocuklarca hor görülüyorum. Böylece aynı nesne, yargıları başı boş ve kararsız insanlarca ayrı biçimlerde değerlendiriliyor. Timoclès'in kibarlar hakkındaki düşünceleri pek de yersiz değil. Kör kendini ışıkta yoksun biliyor. Yoğun bir karanlık içinde oldukları halde, gözlerim görüyor diye yaygara yapan bu puta tapanlardan ne kadar üstün oysa. Bu dünyada her şey yalan, kıpırdayan bir kumsal gibi yalgın. Tanrıdan özge her şey değişken. Kararlı olan yalnızca Tanrı.

Hızlı adımlarla yürüyordu. On yıllık bir ayrılıktan sonra, bastığı her taş sanki eski günahlarını haykırıyordu. Ve bu yüzden, önünde uzanan yolun döşeme taşlarına çıplak ayaklarını kırmak istencesine vuruyor, yırtık topuklarının kan izlerini taşlarda gördükçe seviniyordu. Sérapis Tapınağının kemerlerinin sağ yanından, gül kokulu, üzgün yüzlü, alımlı evler boyunca uzanan bir yola girdi. Saçaklardan çamların, akça ağaçların, sakız ağaçlarının orukları yükseliyordu. Yarı aralık kapılardan, evlerin mermer girişleri, tunç anıtlar, yaprak-

lar ve yapraklar arasından fışkıran fiskiyeler görölüyordu. Bu güzel köşelerde, sessizliği bozan tek bir gürültü bile duyulmuyordu. Yalnız, uzaktan uzağa, bir flüt'ün usul ezgileri geliyordu kulağa. Keşiş, genç kızlar gibi narin dikili taşlarla donanmış, küçük ama sevimli bir evin önünde durdu. Ev, ünlü Yunan filozoflarının anıtlarıyla bezenmişti. Bir bakışta tanıdı filozofları keşiş: Eflatun, Socrates, Aristote, Epicure, Zénon'un anıtlarıydı bunlar. Kapı tokmağını vurdu, düşünceli, beklemeye başladı:

- Bu uydurma bilgeleri boşuna metallere yüceltmeye çalışıyorlar. Söyledikleri ipe sapa gelmez şeyler, yalan, dolan; ruhları cehennem alevleriyle yanıyor şimdi. Süslü sözlerinin kulakları sağırılaştıran gürültüsüyle toprağı dolduran ünlü Eflatun bile, bundan böyle ancak iblislerle tartışabilir, diye mırıldanıyordu kendi kendine.

Kapıyı açan köle, mozayik eşik üstünde çıplak ayaklı bir adamla, karşılaşınca çıkıştı:

- Başka kapıya hokkabaz keşiş, kafana sopayı indirmeden çek git.

Antinoé rahibi, köleye:

- Kardeşim, senden bir şey istediğim yok, beni efendine götür yeter, dedi.

- Büsbütün gazaba geldi köle:

- Senin gibi köpekleri semtine uğratmaz efendim.

- Senden ne istiyorsam lütfen onu yap yavrum, efendine kendisini görmek istediğimi söyle.

- Çek arabamı âdi dilenci! diye bağırdı köle.

Ve elindeki değneğı, karşısında, kıpırdamaksızın, elleri göğsünde duran adama kaldırdı. Usulca tekrarladı keşiş:

- Ne söyledimse onu yap lütfen yavrum.

Kapıcı köle iliklerine dek titreyip mırıldanmaya başladı:

- Dayaktan, acıdan korkmayan bu adam da neyin nesi?

Ve efendisine koştu.

Nicias hamamdan çıkmıştı. Güzel halayıklar sırtını kuruluyordu. Güler yüzlü, sevimli bir insandı. Yüzünde alaycı bir anlatım

vardı. Keşişi görür görmez kalktı ve kollarını açıp bağırdı:

- Sen ha Paphnuce, okul arkadaşım, dostum, kardeşim. Ah, ah, doğruyu söylemek gerekirse, insandan çok hayvana benzer bir kılıkla karşıma çıkmama rağmen yine de seni tanıdım. Gel kucaklaşalım. Dil bilgisi, söz sanatı, felsefe öğrenimi yaptığımız eski okul günlerini hatırlar mısın? Senin, daha o zamanlar bile, karanlık ve yaban bir yaradılışın vardı. Özden olduğun için çok severdim seni.

Evreni yaban bir atın gözüyle gördüğünü söyledik ve senin kuşkuculuğun zamanla olağan gelmeye başlamıştı bizlere. Öyle pek ahım şahım değildin ama özgürlüğün sınır tanımıyordu. Ne paraya bağlıydın, ne de mutlu bir yaşama. Ve sende, beni alabilmesine ilgilendiren garip bir deha, garip bir zekâ vardı. Hoş geldin sevgili Paphnuce, on yıllık ayrılıktan sanra hoş geldin. Çölü bıraktın demek, hristiyanlığın boş inançlarından kurtuldun, yeniden doğuyorsun. Akça bir mücevher gibi değerli olan bugünü hiç unutmayacağım.

Kadınlara döndü:

- Crobyle, Myrtale, sevgili konuğumun ellerine, ayaklarına, sakalına güzel kokular sürün.

Kadınlar, gülümseyen bir yüzle koşup, hemen, ibrikler, gülyağı şişeleri ve bir ayna getirdiler. Paphnuce, sert bir hareketle onları durdurdu ve yüzlerini görmemek için başını önüne eğdi; kadınlar çıplaktı çünkü. Nicias da bu sırada Paphnuce'e köşe yastıkları ve çeşitli yiyecekler sunuyordu. Onları da itti Paphnuce, ve:

- Nicias; senin boş inanç olarak adlandırdığın, oysa aslında gerçeklerin en gerçeği olan hristiyan inancımın dönmedim. O başlangıçta Tanrının oğluydu, ve Tanrının oğlu Tanrıydı. Her şeyi o yarattı, hiçbir şey onsuz yaratılmadı. Yaşam onunla vardı ve yaşam insanların ışığıydı, dedi.

Yanıtladı Nicias:

- Sen ey yeniden papaz cübbesine bürünen sevgili Paphnuce, sanattan yoksun, boş kalıplardan özge bir şey olmayan

bu sözlerle beni şaşırtmak mı istiyorsun? Benim de biraz filozof olduğumu unuttun galiba. Bütün yüceliklerine rağmen Amélius, Porphyre ve Eflatun bile beni doyuramazken, bilgisiz birkaç adamın Amélius'un erguvan giysilerinden kopardığı kırıntı sözlerle beni kandırabileceğini mi sanıyorsun? Bilgelerin koyduğu bu öğretiler, insanların ölümsüz çocukluğunu eğlendirmeye yarayan uydurma öykülerden başka bir şey değil. İnsan bu öğretilerle, Eşek, Leğen ve Hatun, Efes öyküleriyle, diğer bütün o eski masalları dinlerken eğlenir gibi eğlenmeli.

Ve dostunu elinden tutup, sepetler içinde, sarılmış binlerce papirus olan bir salona götürdü:

- İşte kitaplığım dostum, filozofların, evrenin kuruluşu, yasaları için söylediği, yazdığı öğretilerin küçük bir bölümü var burda. Bütün zenginliğine rağmen, bu kadar yapıt Sérapéum'da bile yok. Ama ne yazık ki dost, bütün bunlar deli sayıklarlarından öteye gitmeyen şeyler.

Nicias, fildişi bir sandalyeye oturması için zorladı ko-nuğunu, kendi de oturdu.

Paphnuce, kaşlarını çatıp kitaplara baktıktan sonra,

- Hepsini yakmalı, dedi.

Yanıtladı Nicias:

- Ey benim can Paphnuce'üm, yazık olmaz mı sonra? Deli sayıkların bazıları bazen eğlendirir insanı. Bütün sayıkların, düş-leri, insanların tüm hayallerini yok etmek gerekseydi, dünya biçimini ve rengini yitirir, biz insanlar tatsız bir şaşkınlık içinde kalakalırdık.

- Dinsizlerin tüm öğretileri yalan. Tek bir gerçek var: Tanrı, tansıklarıyla varlığını gösterdi insanlara. Ete kemiğe büründü, aramızda göründü.

- Güzel söylüyorsun sevgili Paphnuce, Tanrı etten, kemikten derken haklısın. Gök yeşili deniz üstündeki İlyada gibi doğa içinde gezinen, düşünen, yürüyen, konuşan bir Tanrı da insandan başkası değildir. Périclès zamanındaki Atinalı oğlanlar bile artık eskiye inanmazken, sen, bu yeni Jupiter'e inanmak gerek-

tiğini nerden çıkarıyorsun? Ama bırakalım şimdi bunları bir yana. Buraya Tanrının üçlü kişiliğini tartışmaya gelmedin elbette. Sana ne gibi bir yardımda bulunabilirim sevgili arkadaşım?

- Bana iyilik etmek istiyorsan üstündeki gibi kokulu bir giysi ver ödünç. Bir de yaldızlı ayakkabıyla bir küçük şişe gülyağı. Bin drahmi kadar da borç verersen memnun olurum. İşte, Tanrı aşkına, eski dostluğumuz aşkına senden istediğim bu Nicias.

Nicias, Crobyle ve Myrtale'e, en güzel, en görkemli giysisini getirmelerini buyurdu; Asya biçimi çiçekler ve hayvan görüntüleriyle dokunmuş bir elbiseydi. Giysiyi, en göz alıcı renklerini yansıtacak şekilde ustaca Paphnuce'e tutan kadınlar, keşişin ayaklarına dek uzanan kıl abasını çıkarmasını bekliyorlardı. Keşiş sizin önünüzde soyunmak derimi yüzmek gibidir deyince giysiyi abanın üstünden geçirdiler. Kadınlar köle oldukları halde güzelliklerine güvenip kimseden korkmuyorlardı. Keşişi bu garip kılıkta görünce gülmeye başladılar. Crobyle kırita kırita ayna tutuyor, Myrtale sakalını çekiştiriyordu. Paphnuce ise Tanrıya dualar edip gözlerini yere indiriyordu. Yaldızlı sandallarını giyip, parayı kucağına yerleştirdikten sonra, kendisine gülerek bakan Nicias'a:

- Ey Nicias, bütün bunları bayağı bir amaçla yaptığımı sanma. Şunu bil ki, bu giysi, bu para ve bu sandallarla dinsel bir görevi yerine getireceğim.

Çok güzel sevgili dost, hiçbir kötülük düşündüğüm yok, zaten insanların iyilik ya da kötülük yapabileceklerine inanmıyorum. İyilik de kötülük de, yalnız düşüncede vardır. Bilge kişiye yön veren gelenekler ve alışkanlıklarıdır. İskenderiye'de saltanat süren önyargılara aldırıldığım yok benim. Bu yüzden de namuslu bir insan olarak bilinirim. Git, bildiğin gibi eğlen dostum!

Paphnuce tasarısını açmak gerektiğini düşündü:

- Tiyatroda oynayan Thais'i biliyor musun?

- Bilirim. Güzel bir kadındır, bir zamanlar sevgilimdi, bir

değirmen, iki tarla sattım onun uğruna. Cornélius Gallus'un Lycoris için yazdığı o tatlı şarkılara benzer üç kitap dolusu övgüler yazdım ona. Yazık! Gallus altın bir çağda, Ausonie perilerinin esintisiyle yazıyordu. Oysa bu barbar çağda doğan ben, dizelerimi bir Nil kamışıyla çiziktirdim. Bu çağda ve bu yerlerde verilen yapıtların kalıcı olacağını hiç sanmam. Şüphesiz ki dünyada en güçlü olan güzelliştir, ve bizler bu güzelliğe her zaman sahip olsaydık, evren yasalarını, Tanrının üçlü kişiliğini, ölümsüz akıldan kaynağını alan düşünceyi, filozofların sözlerini bu kadar dert edinmezdik kendimize. Ta Teb çölünden kalkıp bana Thais'den söz etmeye geldiğin için sana hayranım sevgili Paphnuce.

Nicias, bunları söyledikten sonra usulca içini çekti. Bir insanın böyle iğrenç bir gūnahtan bu kadar rahatlıkla söz edebilmesine şaşan Paphnuce ona tiksintiyle bakıyordu. Yerin yarılıp açılmasını, alevlerin Nicias'ı yutmasını bekledi, ama yarılmadı yer. İskenderiye, sessiz, başı avuçlarında, Paphnuce'ün uçup giden gençliğinin izlenimlerine acı acı gülüyordu. Ayaga kalktı keşif:

- Şunu iyi bil ey Nicias. Tanrının yardımıyla Thais'i yeryüzünün iğrenç aşklarından söküp alacağım ve onu kutsal İsa'nın kollarına vereceğim. Kutsal ruh eğer benden yardımını esirgemezse, Thais, bugün bu kenti terkedip, Manastıra kapanacak.

- Venüs'ün gazabından kork, güçlü bir tanrıçadır o. En gözde kulunu alıp götürürsen öcünü alır senden.

- Tanrı beni bütün kötülüklerden korur, seni de ıııtsın, içine düştüğün uçurumdan kurtarsın ey Nicias!

Ve çıktı. Nicias kapıya dek yolcu etti eski dostunu, elini omuzuna koyup aynı sözü bir kez daha kulağına fısıldadı:

- Venüs'ün gazabından sakın, öcünü bırakmaz sende.

Bu tür hafif sözlerden iğrenen Paphnuce başını çevirmeden çıktı evden. Nicias'ın sözleri tiksinti uyandırmaktan başka etki yapmamıştı. Hele de Thais'le sevişmesini hazmedemiyordu. Bu

kadınla yatıp kalkmak bir başkasıyla yatıp kalkmaktan çok daha günahmış gibi geliyordu ona, artık bundan böyle Nicias onun için adı lânetle anılacak bir kimseydi. Yüz karası şeylerden her zaman tiksinimişti, ama uçarılığın bu derece iğrenciyle ilk kez karşılaşılıyordu; İsa'nın öfkesini, meleklerin hüznünü bu derece yürekte ilk kez bölüşüyordu. Thais'i bir an önce bu kibarlar çevresinden koparmak için şiddetli bir arzu duyuyor, kadını bulmak için sabırsızlanıyordu. Gel gör ki Thais'in yanına yaklaşmak kolay değildi, kızgın sıcak dinmesini beklemek gerekiyordu. Gün yarılanmıştı. Paphnuce kalabalık sokaklardan yürüyordu. İsa'nın ününü yüceltmek, sevgisini daha bir kazanmak için o gün de aç durmaya karar verdi. Ruhunu hüznle dolu, dolandı durdu, ne kadar dolansa da ayağı kiliselere varmıyordu. Aryalılar Efendisinin evinin altını üstüne getirmiş, kendi çıkarlarına hizmet ediyorlardı. Sırtlarını Doğu İmparatoruna dayayan bu dini bozuklar, patrik Athanase'ı da kapana kısırmışlar, Iskenderiye hristiyanlarını durmadan aldatıyorlardı. Paphnuce, gözleri bazen yerde, coşup gökyüzüne yükselmiş, bunları düşüne düşüne yürüyordu. Başiboş bir süre dolandıktan sonra kendini kentin rıhtımlarından birinde buldu. Liman bağrında karanlık tekneli gemileri barındırıyor, kallesiz deniz gök mavisine, gümüş pırıltısına alabildiğine gülümsüyordu. Önde, deniz kızı Néréide'in anıtını taşıyan küçük bir kadirge demir alıyordu. Kürekler şarkılarla dalgaları döğüyor, suların ıslak incilerle kaplı akça deniz kızı yüzünün kaçak bir kesitini sunuyordu keşişe. Akça kız Eunostos havzasındaki dar bir geçitten aşp, ardında çiçek çiçek köpüren bir dümen suyu bırakarak denize açıldı.

"Bir zamanlar şarkılar söyleyerek ben de denizlere açılmak isterdim, ama anladım çılgınlığımı, deniz kızı Néréide saçlarına takıp götüremedi beni," diye mırıldandı.

Böyle düşüne düşüne bir halat yığınının üzerine oturdu, uyuyakaldı. Bir düş gördü uykusunda. Kulakları sağırlandıran bir boru sesi duyar gibiydi, ve gök kan rengine boyanmıştı, işte bek-

lediği an gelmişti. Büyük bir kıvanç içinde Tanrıya dua ederken, alnında ışıklı bir çember taşıyan garip bir hayvanın kendisine doğru geldiğini gördü, Silsile Sfenks'iydi bu hayvan. Onu incitmeksizin dişleri arasına alıp, yavrularını götüren anaç bir kedi gibi ilden ile taşıyordu. Dağlar denizler aşır, ülke ülke dolandırdı Paphnuce'ü, sonunda baştan başa yıkık, sarp kayalıklar ve kızgın küllerle kaplı bir yere ulaştılar. Bağrı yarılmış toprağın ağzından alevli bir soluk çıkıyordu. Hayvan keşişi usulca yere bırakıp:

- Bak! dedi.

Uçurumun kıyısından eğilip bakan Paphnuce, kara kayalarla kaplı dik yarıların arasında, toprağın bağrından fışkıran alev bir ırmak gördü. İblisler, kurşuni mor bir ışık içinde ruhlara işkence ediyorlardı. Ruhlar, etiyile, kemiğiyle, insan biçimindeydiler. Giysilerinden kopan parçalar kayalara takılı kalmıştı. Onca işkenceye katlanan ruhların durgun bir görünümüleri vardı. Elinde kral değneği, alnında bez bir şerit, gözleri boşluğa dikili, büyük, akça bir ruh şarkılar söylüyordu; kanatlanmış ezgiler ırmağın çorak kıyılarını dolduruyor, tanrıların, yarı tanrıların övgülerini dile getiriyordu. Küçük, yeşil iblisler, dudaklarını, boğazını kızgın demirlerle dağlıyordu bu ruhun. Ama Homère'in ruhu şarkısını kesmiyordu. Az ötede, başında tek tük saçları ağarmış, kabak kafalı, yaşlı Anaxagore, elinde bir pergel, tozların üzerine şekiller çiziyordu. Bir iblis, bilgenin düşünmesine engel olmaksızın, usulca kulağına kızgın yağ döküyordu. Daha sonra, keşişin gözlerine, Akademideki çınar ağaçlarının gölgesinde gördüğü öğretmen ve öğrencilere benzeyen, ve şimdi kızgın ırmağın karanlık kıyısında kimi okuyan, kimi sessiz sessiz düşünen, kimi gezinerek tartışan bir insan yığını takıldı. Bir köşede oturan yaşlı Timoclès başını hayır der gibi sallıyordu. Bir uçurum meleği, gözlerinin altında alevler gezdiriyor, ama Timoclès ne meleğe, ne alevlere aldırmiyordu.

Gördükleri karşısında şaşkınlıktan dili tutulan Paphnuce hayvana doğru döndü; ama hayvan ortalıkta yoktu, Sfenks'in

yerinde, yüzü peçeli bir kadın duruyordu. Ve şunları söylüyordu keşişe:

- Bak da gör: Tanrıya bağlı olmayanların sonu budur işte. Şimdi onlar, onları yer yüzünde aldatan iblislerin cehenneminde yaniyorlar. İçine düştükleri bataktan ölüm bile kurtaramadı onları. Tanrıya kavuşmak için elbette ki ölmek yetmez. Gerçeği yer yüzünde öğrenmeyenler ölünce hiç öğrenemezler. Ruhların çevresinde dolanıp duran bu saldırgan iblisler ölümsüz adaleti yerine getiriyorlar. Ama ruhlar, ne görebiliyorlar, ne de duyabiliyorlar iblisleri. Bütün bu gerçeklere yabancılar, işkence çektiklerini bile bilmiyorlar. Tanrı bile artık onları ıstırap çekmeye zorlayamaz.

- Tanrı her şey yapabilir, dedi Antinoé rahibi.

- Tanrının saçmalıklarla alışverişi yoktur, diye yanıtladı peçeli kadın. Onları zamanında aydınlatmak gerekirdi, ancak o zaman cezaya hak kazanırlardı, gerçeği zamanında bilebilirlerdi. Tanrının seçkin yaratıklarından olurlardı böylece.

Paphnuce korka korka yeniden uçuşuma eğildi. Bu kez, küllü mersin ağaçlarının altında, alnı çiçeklerle bezenmiş Nicias'ı gördü. Hemen, yanı başında, yünlü atkısına bürünmüş Milète'li Aspasis vardı, yüzündeki narin anlatıma bakılırsa aşktan ve felsefeden söz ediyorlardı. Üzerlerine yağın ateş yağmuru, serin çiğ taneleriydi sanki ve ayakları alevli toprağa, otlara basar gibi rahatça basıyordu. Bunu gören Paphnuce çılgınca bir öfkeye kapıldı, haykırdı:

- Vur, Tanrım, vur! Nicias'ın ta kendisi bu! Ağlasın! İnsan! Acıdan dişlerini gıcırdatсын!. Thais ile günaha girdi bu adam!

- Sakin ol! Sakin ol dostum! Fok balıklarının yaşlı çobanı deniz tanrısı Protée'nin aşkı için sakin ol! Çok rahatsız uyuyordun. Tutmasaydım az kaldı Eunostos'a düşecektin. Anamın tuzlu balık sattığı kadar gerçek, seni ölümden ben kurtardım.

- Tanrı senden razı olsun, diye yanıtladı Paphnuce.

Ayağa kalktı, uykusunu bölen görüntüyü düşüne düşüne denizin önünden dosdoğru yürüdü. Bir yandan da kendi kendine söyleniyordu:

- Kötü bir düştü bu, cehennemi gerçek biçiminden uzak tanıtıp göksel kurallara karşı düşüyor. Bu düş bir iblis işi, belli.

Böyle yorumluyordu düşü. Tanrıdan gelen düşlerle iblisten gelen düşleri birbirinden ayırmasını bilirdi çünkü. Durmadan çeşitli düşler görerek yaşayan çilekeş sofular, Tanrıdan gelenle iblisten geleni ayırmak zorundadır, zira, insanlardan kaçarken ruhların eline düşebilirler. Çöllerde yalnız gezginler değil, kötü ruhlar da oturur. Ziyaretçiler, kutsal çilekeş Antoine'ın çile doldurmak için yalnızlığa çekildiği yıkık şatoya yaklaştıklarında, bayram geceleri, bentlerin yol kavşaklarında duyulan uğultulara benzer garip uğultular işitirlerdi. Kutsal adamı ayartmak için iblisler yapardı bu gürültüleri.

Paphnuce hemen bu olayı hatırladı. Daha sonra, iblislerin büyülerle aldatmaya çalıştığı altmış yaşındaki Mısırlı Jean'ı düşündü. Ama Jean, cehennemden gelen bütün oyunları, bütün düzenleri bozguna uğratmasını iyi bilirdi. Yine de iblis bir gün, insan kılığına girip Jean'ın mağarasına sızmayı becermişti. Jean'a, "Orucunu yarın sabaha dek uzatacaksın Jean," demişti. İblisin sözünü tutmuş Jean, devri gün akşama dek uzatmıştı orucunu, mağarasındaki adamı melek sanmıştı çünkü. İblisler ecesinin Jean'a karşı kazandığı tek utku buydu, utku denebilirse. Keşişlerin geçirdiği sınavları iyi bilen Paphnuce'ün, uykusunda gördüğü düşün yalancı bir düş olduğunu hemen anlamasına şaşmamak gerekir.

Onu iblislerin eline bıraktı diye Tanrısına tatlı tatlı sitem ettiği bir anda, kendisini, aynı yöne doğru koşup duran bir insan selinin ortasında buldu. Kentlerde yürüme alışkanlığını yitirdiğinden bu insan yığını içinde sıkışıp kalmış, sağa sola yalpa vuruyordu. Alışmamış olduğu bu süslü giysi daha bir bunaltıyordu onu. Birkaç kez düşeyazdı. Adamların nereye gittiğini öğrenmek için, önüne çıkan birine, bu aceleniz ne diye sordu. Yanıtladı adam:

- Oyunların başlayacağından, sahneye Thais'in çıkacağından,

haberini yok mu yabancı? Bu gördüğün insanların hepsi da tiyatroya gidiyor, ben de öyle. Sen de gelmek ister miydin?

Tasarısını gerçekleştirmek için işte aradığı olanak geçmişti eline Paphnuce'ün, adamın peşine takıldı.

Kemerleri maskelerle süslü, kalın ve yuvarlak duvarları çok sayıda anıtlarla kaplıydı tiyatronun. Dar bir koridora girdiler. Koridorun uç kısmında ısıllı ısıllı bir anfiteatr uzanıyordu. Sahneye doğru basamak basamak inen sıralardan birine yerleştiler. Tiyatro henüz tam dolmamıştı. Sahne perdesizdi. Eski insanların, yiğitlerini yad etmek için kurduğu anıtlara benzeyen bir tümsek görünüyordu. Savaş alanının ortasında yükseliyordu bu tümsek. Kargılar çadırlar önüne demet demet yığılmış, defne dalları ve kestane ağacından yapılmış çelenkler arasındaki gemi direklerine altın kalkanlar asılmıştı. Herşey sessiz ve uykudaydı orda. Ama birden salonu kovandaki arıların uğultusuna benzer bir uğultu doldurdu. Erguvan giysilerinden vuran titrek ışıklarla kızarmış tüm yüzler çadırların ve mezarın bulunduğu bu büyük, sessiz alana dönmüştü merakla. Kadınlar limon yeyip gülüşüyor, seyirciler sıradan sıraya söz yarıştıyorlardı.

Bu boş sözleri duyup günaha girmemek için Paphnuce, durmadan içinden dua ediyordu, ama komşusu susmak bilmiyor, zamanın tiyatrolarından yakınıp duruyordu:

- Bir zamanlar, yüzleri maskeli usta oyuncular Euripide'in, Ménadre'in dizelerini söylerlerdi. Şimdi artık o eski dramları arama, yeniler kötü bir benzetmeden öteye gidemiyor. Atina'da Bacchus'ü onurlandıran o ölümsüz oyunlardan sonra, kala kala bir barbarın, hattâ bir İskit'in bile anlayabileceği türden garip oyunlara kaldık: oyuncular ellerini, kollarını sallayıp duruyorlar. Çalgıların tatlı ezgilerle eşlik ettiği maskeli ağılatılar, oyuncuların boyunu tanrılar boyuna dek yükselten yüksek tabanlı ayakkabılar, ezgili güzelim dizeler, hepsi hepsi kayıplara karıştı. Paulus'un, Roscius'un yerini halk güldürüleri, balerinler, çıplak yüzlü oyuncular aldı. Périclès'in Atina'lıları bir kadının sahneye çıktığını görseler ne derlerdi? Kadının sahnede görünmesi kadar

bayağı şey olamaz. Bunun üzüntüsünü duymayacak kadar soysuzlaştık.

- Adımın Dorion olduğu kadar gerçek, kadın erkeğin amansız düşmanı, yer yüzünün yüz karasıdır.

- Çok doğru söylüyorsun, bizim en büyük düşmanımız kadındır, erkekte arzuyu uyandıran onlar değil mi? Kadınlardan korkmak gerek.

- Tanrılar adına yemin ederim ki yanlış, kadınlar erkeğe arzu değil, kargaşa, hüznün ve kara kaygılar taşır. En derin yaraların altında bir aşk yatar. Dinle yabancı: Gençliğimde Angolide'e, Trézène'e gittim, ve orda, yaprakları sayısız deliklerle dolu kocaman bir mersin ağacı gördüm. Bu ağaç hakkında bak Trézène'liler ne anlatıyor: Hippolyte'e tutkun olduğu sıralarda kraliçe Phèdre bütün günlerini bu ağacın altına uzanıp hüznle geçirirmiş. İşte bu sıkıntılı günlerinde, sarı saçlarını tutan altın iğneyi çıkarıp tüm yaprakları deler, göz göz oyuklarla doldurmuş. Bütün yapraklar bu yüzden kalbur gibi delik delik olmuş. Phèdre, biliyorsun, yasak bir aşk yüzünden masumluğunu yitirip zavallıca öldü. Düğün odasına kapanıp, altın kemeriyle fildişi bir takoza astı kendini. O günden sonra tanrılar, böylesi korkunç bir yıkıma tanık olan mersin ağacı bu aşkın anısını her zaman yaşatsın diye yapraklarını hep göz göz delikli yaratmış. Bakıp bakıp da kendimi aşkın çılgınlıklarından korumak, arzular karşısında tetik durmak gerektiğini söyleyen öğretmenim Epicure'ün bu güzel öğüdünü hiçbir zaman unutmamak için, bu yapraklardan birini koparıp başucuma astım. Ama, açık söylemek gerekirse, aşk bir karaciğer hastalığına benzer, kişi bu hastalığa bir gün tutulup tutulmayacağını bilemez.

- Dorion, sen nelerden hoşlanırsın? diye sordu Paphnuce.

Üzgün bir dille yanıtladı Dorion:

- Hayatta tek arzum var benim, ama doğruyu söylemek gerekirse pek de ateşli bir arzu değil bu: düşünmek. Kursak kavurgaya düşkün olunca, düşünmekten başka elden ne gelir.

Bu son sözlerden cesaretlenen Paphnuce, kendini Tanrıya

veren kişinin duyduğu ruhsal hazzı Epikürcüye de tanıtmaya, tattırmaya çalıştı:

- Gerçeğin sesini dinle Dorion, yönünü ışığa dön, diye başladı. Ama tam bu sırada bütün başlar ona döndü, ellerini kollarını öfkeyle sallayıp susmasını işaret ediyorlardı. Tiyatroyu derin bir sessizlik kaplamıştı. Sonra hemen, bir yiğitlik türküsünün ezgileri duyuldu.

Oyunlar başlıyordu. Askerler çadırlarından çıkıp harekete hazırlanırken tümseğin üstünü birden büyük bir bulut kapladı ve dağılan bulutun içinden, üstünde altın bir zırh, Achille'in gölgesi çıktı. Kollarını savaşıtlara uzatıp, "Ne! Danaos'un çocukları, mezarımı böyle kurbansız bırakıp da mı gidiyorsunuz? Bundan böyle artık hiç göremeyeceğim o yerlere, yurduma mı dönüyorsunuz?" der gibiydi. Tümseğin eteğinde komutanlar sabırsızlanıyor, bir an önce yola çıkmak istiyorlardı. Thésée'nin oğlu Acanas, yaşlı Nestar ve Agamennon, ellerinde krallık asaları, mucizeyi izliyorlardı. Achille'in genç oğlu Pyrrhus, babasının görüntüsü önünde yerlere kapanmış, alnını tozlu toprağa koymuştu. Zırhlı başlığundan kıvrık saçları taşan İlyada, Achille'in yiğit gölgesine onaylayan gözlerle bakıyordu. Agamemnon'la tartışıyor. Şunları söyler gibiydi İthaque kralı: "Héllas için şerefli bir şekilde canını veren Achille ününe yaraşır biçimde onurlandırılmalıdır. Priam'ın ergen kızı Polyxène'in, mezarında kurban edilmesini istiyor. Danaoslular, yiğit Achille'in ruhunu hoşnut edin ki Pelée'nin oğlu, Hadès'de kıvanç içinde yatabilsin!"

Şöyle yanıtlıyordu krallar kralı:

- Sunaklardan çekip aldığımız Truva'lı kızları koruyalım. Priam'ın ünlü soyuna yeteriyle kötülük yaptık zaten.

Polyxène'in kız kardeşinin koynuna girdiği için böyle konuşuyordu. Bilge İlyada, Cassandre'in yatağını Achille'in kargısına yeğ tuttuğunu krallar kralının yüzüne vurdu.

Tüm Yunanlılar, pusatlarını birbirine çarparak sözlerini onayladılar. Polyxène'in ölümü kararlaştırıldı ve Achille'in ruhu huzura erdi. Bazen kızgın, bazen yakaran ezgilerin eşliğinde

oynanıyordu oyun. Herşeyi kutsal gerçek yönünden değerlendiren Paphnuce mırıldandı:

- Ey kibarlar üstüne yayılan ışık, yoğun karanlık ey! Demek ki tüm bu kurbanlar o en kutsal kurbanı, Tanrının sevgili oğlunu mustuluyordu.

- Dinler cinayet kaynağıdır, diye yanıtladı Epikürcü. Ne mutlu ki, din uğruna cinayetler işleyen bu insanların üstünde bilge bir Yunanlı geldi dünyaya.

Bu esnada, dağınık akça saçları, paramparça giysileriyle Hécube tutsak olduğu çadırdan çıkıyordu. Bu umutsuzluk kaynağı, bu yıkım kaynağı kadını görenler derin derin içlerini çektiler. Göksel bir seziyle, kızının başına geleceği anlayan Hécube, kızının üzerine kapanmış ağlıyordu. İlyada hemen yanındaydı ve ondan kızını istiyordu. Yaşlı ana, saçını başını yoluyor, yanaklarını tırnaklarıyla yırtıyor ve "Anlayışlı ol Hécube, bize güçlük çıkarma. Bizim evlerimizde de Ida çamları altında ölümsüz uykuya yatmış çocukları için ağlayan yaşlı analar var," dercesine kılı kıpırdamadan bekleyen bu haşın adamın ellerini öpüp yalvarıyordu.

Ve bir zamanlar o görkemli Asyanın kraliçesi olan, şimdi tutsak Cassandre, bahtsız başını toza toprağa beliyordu.

İşte, çadırın perdesini kaldırıp erden Polyxène de görünmüştü. Bütün seyircileri bir ürpertidir kapladı. Thais'i tanımışlardı. Almaya geldiği kadını şimdi Paphnuce de görmüştü. Kolları bembeyazdı. Başının üstündeki asker çadırına tutunmuştu. Güzel bir anıt gibi kıpırdamadan duruyor, ama, menekşe rengi, çalımlı, tatlı gözlerini çevresinde usulca gezdirerek seyircilerini güzelliğinin üzgün hazzıyla ürpertiyordu. Thais'i öven mırıltılar dolduruyordu sıraları, ve Paphnuce, bu güzellik önünde galeyana gelen ruh, elini yüreğine götürüp derin derin iç çekti:

Herkesi yaratan sen, Tanrım, yaratıklarından yalnızca birine böylesi bir gücü neden verirsin bilmem?

Dorion, yumuşak bir sesle ekledi:

- Bu kadını yapan atomlar böyle ne kadar güzel bir araya gelmişler. Doğa'nın bir oyunu şüphesiz, bu atomlar ne yaptıklarının ayırımında bile değiller. Nasıl kayıtsızca birleştilerse, bir gün, aynı kayıtsızlıkla birbirlerinden kopacaklar. Lais'i, Kleopatra'yı yapan atomlar nerde şimdi? İşin aslına gelince: Kadınlar bazen güzeldir, ama, kızgın mutsuzlukların, iğrenç rahatsızlıkların tutsağıdırlar. Bir düşünür sorunu işte böyle ele almalıdır, oysa ayak takımı hiç dikkat etmez buna. Ve kadınlar, onları sevmek pek akla uygun olmadığı halde yine de aşkı esinler.

Böylece, filozof ve çilekeş sofu, bir yandan Thais'i izliyorlar, bir yandan konuşuyorlardı. Kızına doğru dönüp, "İlyada'nın haşin yüreğini yumuşatmaya çalış, gözyaşlarıyla gençliğini, güzelliğini dile getir," diye haykıran Hécube'e baktıkları bile yoktu.

Thais, ya da oyundaki adıyla, Polyxène, çadırın örtüsünü kaldırıp bir adım ileri attı, ve tüm yürekleri kazanıverdi bir anda. Aksoylu usul bir yürüyüşle İlyada'ya doğru giderken flüt ezgilerinin eşlik ettiği hareketlerinde tüm mutlu nesnelerin ölümsüz düzeni yansıyor, evrenin uyumu dile geliyordu. Bütün gözler ondaydı, çevresinde ne varsa onun göz kamaştıran güzelliğinin potasında eriyip yok olmuştu. Ama oyun yine de oynanıyordu. Laërte'in oğlu, başını öte yana çevirmiş, bu yalvaran güzelliğin bakışları, öpücükleri karşısında yenik düşmemek için elini mantosunun altında gizliyordu. Polyxène artık korkmadığını gösteren bir işaret yaptı. Sakin bakışlarıyla "Alın yazım bu imiş İlyada, işte ardındayım, zaten ben de ölümü istiyorum. Priam'ın kızı, Hector'un kız kardeşi ben, bir zamanlar kralların bile giremediği yatağıma yabancı bir erkeği sokmaktansa seve seve ölümün kollarına atılırım," diyordu.

Toz, toprak içinde, çaresiz Hécube birdenbire doğrulup umutsuzca kızına yapıştı. Kararlı ellerle ve usulca annesinin yaşlı kollarından kurtulmaya çalıştı Polyxène.

- Efendinin gazabına uğrarsın sonra. Bana sıkı sıkıya sarılan ellerini çözmek için canını yakmalarını mı bekliyorsun. Tatlı

annem, ben ölürken, bu yaşlı elini uzat, çökük yanaklarımı dudaklarıma yaklaştırsın yeter," diyordu.

Thais'in yüzünde hüznün bile güzeldi; hayatın insanüstü bir güçle al bebek, gül bebek bezediği bu güzel yaratığa şükranla bakıyordu halk. Keşişe gelince, kadının gün gelip gökyüzünün kutsal kollarına atılacağını düşünerek, o anki görkemini de hoş görebiliyordu.

Sonuna yaklaşıyordu oyun. Hécube öldü, Polyxène İlyada'nın ardından seçkin savaşçılarla çevrili mezara doğru ilerledi. Yas şarkılarının usul ezgilerinde, başında Achille'in oğlunun altın bir tasla şarap içtiği mezara tırmandı. Görevlerinin gereği kurbanı tutmak istedi kâhinler. Kendisine dokundurmamış Polyxène, kral kızlarına yaraşır bir biçimde, özgürce ölmek istiyordu. Giysilerini yırtıp yüreğinin üstünü gösterdi. Pyrrhus başını öte yana çevirip kılıcını ustaca yüreğine sapladı kızın. Ve kan, başı bir yana düşmüş, gözleri ölümün dehşeti içinde yüzen Polyxène'in o güzelim göğsünden dalga dalga fışkırdı.

Savaşçılar kurbanın üstünü örtüyorlar, zambaklarla, lâlelerle donatıyorlardı onu. Dehşet çığlıkları ve hıçkırımlar gök kubbeyi kaplarken, Paphnuce yerinden doğrulup çılgın bir sesle haykır-maya başladı:

- Kibarlar, ey iblise tapanlar! Ve sizler, puta tapanlardan daha da namussuz Aryahılar, kendinize gelin! Bu gördükleriniz aslında simgeden özge bir şey değildir. Gizemli bir anlamı var bu masalın. Gördüğünüz o kadın artık Tanrıya adanacak, yeniden dirilen Tanrının kutsal kurbanı olacak!

Halk karanlık dalgalar gibi tiyatrodan çıkmaya başlamıştı. Antinoé rahibi, hayretler içinde kalan Dorion'a tek sözcük yönetmeksizin dualar mırıldanarak oradan ayrıldı.

Bir saat sonra Thais'in kapısı önündeydi. Kapıyı çaldı.

Tiyatro oyuncusu Thais, İskenderin mezarı yakınındaki, zenginlerin yaşadığı Racotis mahallesinde oturuyordu. Bahçe içindeydi evi. Bahçede ustaca oyulmuş yapma kayalar yükseliyor, kıyıları söğüt ağaçlarıyla bezenmiş serin bir ırmak akıyor-

du. Parmakları yüzük dolu, yaşlı bir siyah köle açtı kapıyı, ne istediğini sordu Paphnuce'e.

Buyururcasına konuşan zengin giysili adamı içeri aldı kadın.

- Thais'i Nymphes mağarasında bulacaksınız, dedi.

II

PAPİRÜS

Thais, puta tapan, özgür ama yoksul bir ailenin çocuğuydu. Babası, İskenderiye'de, Ay Kapısının yakınında, tayfaların sık sık uğradığı küçük bir meyhane işletirdi. Çocukluğu bazen canlı, bazen dağınık anılarla gelirdi gözlerinin önüne Thais'in. İri yarı, sessiz ve heybetli babası, dört yol ağzındaki dilencilerin yakarılarında övdüğü yaşlı firavunlar gibi bağdaş kurup ocağın başına otururdu. Fosforlu gözlerindeki ışıkla doldurduğu evde, aç bir kedi gibi, acıklı bir sesle koşuşturup duran anası cılız ve zavallı bir kadındı. Mahallede, kadının büyücü olduğu, geceleri, aşıklarıyla buluşmak için gece kuşu kılığına girdiği söylenirdi. Thais'e gelince, kapı yarıklarından gözetlediği anasının öyle büyücü müyücü olmadığını, bütün bir geceyi günün beş on kurusluk kazancını hesaplamakla geçirdiğini çok iyi bilirdi. Bu nafile baba ve bu gözü doymaz ana, para bulması için, çocuğu kümes hayvanları gibi sokağa salmışlardı. Ve Thais, esrik tayfaların, onları şarkılarla, anlamını kendisinin bile bilmediği bayağı sözlerle eğlendirerek, kemerlerindeki paraları yürütmekte bir hayli ustalaşmıştı. Ekşi içki ve reçineli tulum kokularının sindiği salonda kucaktan kucağa dolanırdı; sonra, yanakları biradan yapış yapış, sert sakallardan delinmiş, küçük avucunda sımsıkı tuttuğu paralarla, Ay Kapısının altındaki yaşlı kadına koşup ballı çörekler satın alırdı. Her gününü işte böyle, Euros su altındaki yosunları kopardığında karşılaştıkları tehlikeleri anlatan, zar atan, kemik atan, tanrılara sövüp sayıp Kilikya biraları içen tayfalarla geçirirdi.

Çocukcağız her gece, sarhoşların sövgü dolu kavgalarıyla uyanırdı. Korkunç hırıltılar duyar, masalar üstünde uçan istiridye kabuklarının kestiği kanlı alınlara, isli lambanın solgun ışığında parlayan bıçaklar görürdü.

Gençlik yıllarında, tatlı Ahmès'den başka kimseden iyilik görmemişti. Evin kölesi Ahmès, tencerenin dibinden daha kara Nübyalı, uyku kadar iyi ve tatlı bir insandı. Ahmès, çoğu zaman Thais'i kucağına oturtur, cimri kralların yer altındaki hazinelerini, onları yapan mimar ve ustaların nasıl sonradan öldürüldüğünü, kral kızlarıyla evlenen usta hırsızları, piramitler yücelten kibar orospuları anlatan masallar söylerdi ona. Hem babası, hem anası, hem dadısı, hem sevimli köpeğiydi çocukcağızın Ahmès. Kölenin önlüğüne yapışır, kümese birlikte giderlerdi. Siyah ahçının bıçağı önünde, kartal yavrusundan daha çevik seke seke uçuşan gagalı, peçeli, tüylü kümes hayvanları arasında birlikte koşuşurlardı. Ahmès, çokluk, geceleri uyumaz, vaktini samanlara oturup Thais'e su değirmenleri, el kadar küçük gemiler yaparak geçirirdi.

Bazan efendilerinin hışmına uğrar, eli, yüzü, kulakları yırtılır, derisi sıyrıklarla dolar, günü bitkin ve yorgun bitirirdi. Buna rağmen yüzünden, kıvançlı, rahat bir anlatım hiç eksik olmazdı. Ama kimse de ona, ruhundaki bu avuntunun, yüreğindeki bu rahatlığın nereden geldiğini sormazdı. Bir çocuk kadar sade ve saftı Ahmès.

Bir yandan çalışır; bir yandan, ince bir sesle, küçük Thais'in yüreğine işleyen ilâhiler okurdu. Ağır ve kıvançlı bir sesle mırıldanırdı:

- *Söyle Meryem, orda, geldiğin yerde kimi gördün?*
- *Bir kefen ve çamaşırlar ve mezarın başında oturmuş melekler gördüm.*
- *Ve yeniden dirilişin utkusunu, ününü gördüm.*

Kızcağız sorardı:

- Baba neden sen hep mezarlara oturmuş meleklerin şarkısını söylüyorsun?

Şöyle yanıtlardı Ahmès:

- Gözbebeklerimin minik ışığı o meleklerin şarkılarını neden mi söylüyorum? Efendimiz İsa gökyüzüne çıktı da ondan.

Hıristiyanı Ahmès. Vaftizliydi. Hıristiyan toplantılarındaki adı Théodore'du. Ancak, geceleri, uyku saatlerinde gizlice gidebiliyordu bu toplantılara.

O zamanlar, gelmedik kalmıyordu hıristiyanların başına. İmparatorun buyruğuyla, kiliseler yıkılıyor, kutsal kitaplar yakılıyor, kutsal taslar kırılıyor, mumlar parçalanıp atılıyordu. Hıristiyanlar, varı yoğu ellerinden alınmış, her an ölümü bekliyorlardı. İskenderiyedeki hıristiyan topluluğu üstünde dehşet saltanat sürüyordu; din tutukluları kurban olarak boğazlanıyor, Suriye'de, Arabistan'da, Mezopotamya'da, Kapadokya'da, İmparatorluğun tüm ülkelerinde kırbaçlanıp döğölüyor, işkence sehvalarına yatırılıyor, demir tırmıklarla delik deşik ediliyor, çarımha geriliyor, yırtıcı hayvanlara yem yapılıyorlardı. Rahiplerin, erden rahibelerin nasıl parçalandığını anlatan öyküler dilden dile dehşetle dolanırdı. Ermişliği, çilekeş yaşamıyla adı o zamanlar yeni yeni duyulan, Mısır hıristiyanlarının peygamberi, önderi Antoine'ın, İskenderiye'nin sarp kayaları üzerinde, kiliseden kiliseye uçarak sadıkların inanç ateşini nasıl tutuşturduğu hıristiyanlar arasında anlatılır dururdu. Zındıkların gözüne görünmeden, her yerde, hıristiyanlar içine girip, ruhlarına güç, sabır ve canlılık üflüyordu. Zulüm; hele de kölelere, tam bir kesinlikle uygulanıyordu. Bazan korkuya kapılıp da inançlarından dönenler bile oluyordu. Çoğu da çöle kaçıyor, kimi İsa'ya taparak, kimi haydutluk yaparak yaşamını sürdürmeye çalışıyordu.

Ahmès gizli gizli toplantılara katılıyor, din tutuklularını ziyaret ediyor, kurbanları kefenleyip gömüyor, inançla ve kıvançla İsa'nın yolunu izliyordu. Onun bu çabasını gören büyük Antoine bile, çöle dönmeden önce bu siyah köleyi kucaklamış, ona huzur öpücükleri sunmuştu

Thais yedi yaşına girdiğinde Ahmès ona Tanrıdan söz etmeye başladı:

- Ulu Tanrı, bir Mısır firavunu gibi, gök yüzünde, haremimde, çadırlarda ve bahçelerindeki ağaçlar altında yaşıyordu. O eskilerin en eskisi, dünyanın en yaşlısıydı. Bütün yüreğiyle sevdiği, güzellikte melekleri, erden kızları gölgede bırakan bir tek oğlu vardı: ece İsa. Ulu Tanrı bir gün ece İsa'ya:

"- Sarayımı, haremimi, hurma ağaçlarımı, çeşmelerimi terk et, insanların esenliği için yeryüzüne in. Orda çocuk olacak, yoksullar arasında yoksul yaşayacaksın. Hüzün günlük ekmeğin, aşın olacak, ve öyle ağlayacak, öyle göz yaşı dökceksin ki döktüğün bu göz yaşlarında yorgun köleler yıkanıp arınacak. Haydi yolun açık olsun oğlum," dedi.

"Babasının buyruğu üstüne yer yüzüne inen ece İsa, Juda Bethléem'i adlı bir yere ayak bastı. Ve mersin dallarıyla yeşeren çayırda gezdi. Yol arkadaşlarına: "Ne mutlu açlara, çünkü onları babamın sofrasına oturtacağım! Ne mutlu susamışlara, göksel çeşmelerden su içecekler! Ne mutlu ağlayanlara, çünkü onların göz yaşlarını Suriye ecelerinin örtülerinden daha ince tüllerle sileceğim," diyordu.

"Bunun içindir ki yoksullar onu seviyor, ona inanıyorlardı. Ama zenginler, yoksulları varlıklardan üstün tuttuğu için hoşlanıyorlardı ondan. O zamanlar yer yüzünde Cléopatre ve César saltanat sürüyordu. İsa'dan tiksiniyorlardı, yargıçlarına ve din adamlarına İsa'nın öldürülmesini buyurdular. Mısır kraliçesinin buyruğunu yerine getirmek için Suriye eceleri yüksek bir dağın üstüne bir çarmıh dikip İsa'yı öldürdüler. Kadınlar bedenini yıkayıp, kefenleyip gömdüler, ve sonra ece İsa, mezarının kapağını kaldırıp gökyüzüne, babası Ulu Tanrının katına çıktı. Ve işte o günden beri onun için ölen herkes gökyüzüne yükselir."

Ulu Tanrı kollarını açıp:

"Oğlumu sevip ardından geldiniz, hoşgeldiniz. Yıkanın, arının, sonra soframa oturup karınlarınızı doyurun," dedi.

İsa için ölenler gökyüzünde tatlı ezgilerle yıkanacak, bütün yemek boyunca Mısır çengilerinin oyunlarını seyredecekler ve hiç bitmeyen öyküler dinleyecekler. Ulu Tanrı onları, gözlerinin ışığından da hoş tutacak, çünkü onlar İsa'nın konuklarıdır. Sonra da Tanrının kervansaraylarından gelen halıları ve bahçelerindeki narları bölüşecekler.

Ahmès'in sık sık söylediği bu sözler sonunda Thais de gerçeği tanımıştı. Kendinden geçiyor, "Efendimizin bahçesindeki narlardan ben de yemek isterdim," diyordu.

Şöyle yanıtlıyordu Ahmès:

- Gökyüzünün yemişlerini ancak İsa adına kutsananlar yiyebilir.

Bunun üzerine Thais de kutsanmak istemişti.

Küçüğün, İsa'ya aşkını gören köle onu bu konuda daha iyi eğitmeyi kararlaştırdı. Ve çocuğa kendi kızımıymış gibi bağlandı.

Anasının, babasının durmadan horladığı kızcağızın başa ocağında, üstünde yatacak bir döşeği bile yoktu. Ahırın bir köşesinde, hayvanlar arasında yatıyordu. Ahmès her gece, gizlice ahıra gelip Thais'i bulurdu. Thais'in üstüne uzandığı hasıra usulca yanaşır, topuklarının üstüne oturup kara bir anıt gibi dimdik dururdu. Siyah teni altındaki bedeni, yüzü yoğun karanlıklar içinde yitip gitmiş gibiydi. Yalnızca, iri ak gözleri ışıltıyor, ve gözlerinden, kapı çatlaklarından sızan tanyeri ışığı gibi solgun bir ışık süzülüyordu. İnce, uzun, şarkılı ve akşamları sokaklarda duyulan üzgün ezgiler gibi usul bir sesle konuşuyordu. Bazan bir eşeğin soluğu, bir öküzün sevimli böğürtüsü, karanlık ruhlar korosundan çıkan sesler gibi, kölenin İncilden dizeler okuyan sesine eşlik ederdi. Sözleri, çabayla, şükranla ve umutla kucaklayan karanlığın içinde bir ırmak gibi usul usul akardı; ve hristiyanlığın bu yeni konuğu Thais, tekdüze ezgilerin beşiğinde, karanlık gecenin kutsal gizemlerinde, ahırın kırıları aralığından göz kırpan bir yıldızın bakışları altında sessiz ve gülümseyen bir yüzle mışıl mışıl uyurdu.

Hristiyanların paskalya törenlerini kıvançla kutladığı

çağlara dek dine alma işi bütün bir yıl sürerdi. Bir gün, görkemli bir gecede Thais, ahırdaki köşesinde mışıl mışıl uyurken, birden, kendini kölenin kollarında buldu. Ahmès'in gözlerinde, o zamana dek raslamadığı bir ışık vardı. Giyinmişti, ama üstünde o yırtık pırtık hizmetçi giysileri değil, uzun beyaz bir manto vardı. Thais'i bu mantonun altına gizleyip usul bir sesle:

- Gel ruhum! gel benim gözbebeğim! gel benim küçük yüreğim! gel de vaftizin şafak rengine bürün! dedi.

Ve çocuğu göğsüne sımsıkı bastırıp götürdü. Thais, ürkek, şaşkın, başını mantonun arasından çıkarmış, kollarını gecenin karanlığında koşup duran dostunun boynuna dolamıştı. Kara ve dar sokaklardan geçtiler; boydan boya Yahudi mahallesini aştılar; tavşanların uğursuz sesler çıkararak bağırıştığı bir mezarlığa vardılar. Kollarını kargaların gagaladığı çarmlıha gerilmiş cesetler altından geçip bir kavşağa geldiler. Thais korkudan başını mantonun altına gömmüş, hiçbir şeye bakmaya cesaret edemiyordu. Yerin altına doğru indiler. Gözlerini açtığı zaman kendini çıralarla aydınlanmış bir mağarada buldu. Duvarlarda, çıra dumanlarının gölge gölge karanlık örtüsü altında canlanıyormuş gibi gelen dik ve büyük resimler görülüyordu. Bu resimlerde, kuzular, güvercinler ve asma dallarının ortasında durmuş, sırtında uzun giysiler, ellerinde hurma dalları taşıyan insanlar vardı. Thais bir bakışta, ayaklarında hurma dalları yeşeren Nazareth'li İsa'yı tanıdı. Salonun ortasında, ağzına dek su dolu taş bir teknenin yanında, başına basık bir başlık, üstüne altın işlemeli erguvan bir tören gömleği giyinmiş yaşlı bir adam duruyordu. Adamın arık yüzünden uzun bir sakal sarkıyordu. Süslü giysilerine rağmen alçak gönüllü ve tatlı bir hali vardı. Piskopos Vivantius'du bu adam. Cyrène kilisesinin sürgün ecesi, şimdi dokumacılıkla geçiniyor, keçi kılından kaba bezler dokuyordu. Yanında iki yoksul çocuk ayakta duruyordu. Hemen yakınındaki yaşlı bir zenci kadın, küçük, ak bir giysiyi açmış, bekliyordu. Ahmès, çocuğu yere bırakıp piskoposun önünde diz çöktü ve:

- İşte baba, küçük ruh, ruhumun kızı, bu kız. Kutsaman için getirdim onu sana, dedi.

Piskopos kollarını açtı. Adamın ellerini görünce ürktü Thais. O yıkım günlerinde, hristiyanım dediği için turnakları sökülmüş, parmakları parçalanmıştı. Thais korkuyla Ahmès'in kollarına atıldı. Ama, papaz, okşayıcı sözlerle korkusunu dağıttı çocuğun:

- Korkma küçük sevgili. Burada, bizim kendisine Théodore dediğimiz Ahmès babanın, sana kendi elleriyle minik akça bir giysi diken tatlı bir ananın yanındasın, dedi.

Sonra zenci kadını gösterip ekledi:

- Adı Nitidadır onun, bu dünyada köle ama, öte dünyada, İsa, gökyüzündeki kendi haremine alacak onu.

Çocuğa sordu:

- Tanrıya, güçlü babamıza, bizim esenliğimiz için ölen Tanrının tek oğluna ve onun havarilerinin söylediği tüm sözlerle inanıyor musun Thais?

- Evet, dediler, Thais, Ahmès ve zenci kadın bir ağızdan.

Diz çökmüş olan Nitida, piskoposun buyruğu üzerine doğrulup çocuğu sayındurdu. Şimdi çırlıçıplaktı çocuk, boy-nuna astığı tılsımı kalmıştı yalnızca. Üç kez sokup çıkardılar kutsama teknesine Thais'i. Vivantius bedenini yağla ovdu, ağzına bir tuz tanesi koydu. Artık ölümsüz yaşantıya adanan bedeni kuruladılar, Nikita kendi elleriyle dokuduğu ak gömleği çocuğun sırtına geçirdi.

Herkesle tek tek kucaklaşıp ruhlarına huzur sundu piskopos. Sonra üstündeki erguvan giysiyi soyundu, tören bitmişti.

Yer altından topluca çıktılar. Ahmès:

- Tanrıya yeni bir ruh daha sunduk, gecenin kalan bölümünü bu mutluluğu birlikte bölüşerek geçirelim rahip Vivantius, dedi.

Yanıtladı Vivantius:

- Çok doğru söylüyorsun Théodore.

Rahip, topluluğu hemen yakında bulunan kendi evine götürdü. Tek odalı bir yerde oturuyordu. İki dokuma tezgâhı, büyük bir masa ve yıpranmış eski bir halı vardı içerde.

Nübyalı girer girmez:

- Nitida, şu tavayı ve zeytin yağını getir de şöyle güzel bir yemek yapalım, dedi.

Sonra mantosunun altından küçük balıklar çıkarıp büyükçe bir ateş yaktı ve balıkları kızarttı. Piskopos, Thais, iki erkek çocuk ve iki köle, hepsi birden halının üstünde halka olup Efendilerine şükrederek yemeklerini yediler. Vivantius din kurbanlarından söz etti, hristiyanlığın utku gününün yaklaştığını söyledi. Sert bir dille konuşuyordu ama, söz oyunları, benzetmeler yaparak anlatımını sadeleştiriyor, güzelleştiriyordu. Doğru yolu seçenlerin yaşamını erguvan bir kumaşa benzetiyor, vaftizin anlamını şöyle açıklıyordu:

- Hristiyanlar suyla kutsanıyorlar, çünkü kutsal ruh sular üstünde dalga dalga yansıdı. Ama öte yandan, iblisler de sular-da, küçük ırmaklarda oturur; cinlerin bulunduğu çeşmelerden sakınmak gerekir, insan ruhuna ve bedenine bazı hastalıklar işte bu sulardan geçer.

Duygu ve düşüncelerini, bazen, bilmece katarak anlatıyor, Thais, bilmece dinlerken tatlı tatlı piskoposun ağzına bakıyordu. Yemeğin sonunda Vivantius biraz da şarap sundu konuklarına. Üzümün verdiği hafif esrikle dilleri açıldı, ilahiler okumaya başladılar. Ahmès ve Nitida doğrulup, çocukların da kolayca öğrenebildikleri, şüphesiz dünyanın ilk çağlarından beri ilkel boylarda süregelen bir oyunu oynamaya başladılar. Bir aşk oyunuydu bu; eller, kollar sallanıyor, beden usul usul salınıyordu. Oyuncular birbirlerinden kaçıyor, birbirlerini arıyorlardı. Köleler, iri gözlerinin aklarını sağa sola yuvarlıyor, gülümseyip parlak dişlerini gösteriyorlardı.

İşte böyle kutsandı Thais.

Eğlenceyi seviyordu, büyüdükçe yüreğinde garip arzular filizlenmeye başladı. Bütün gün, sokaklarda başıboş, çocuklarla dansediyor, şarkılar söylüyordu. Eve geceleri hâlâ dudağında şarkılarla dönüyordu:

- Çarpık Torti, neden her gün evdesin?
- Yün eğiriyorum, ip eğiriyorum.
- Çarpık Torti, oğlun nasıl öldü, söyle.
- Ak atların üstünden denize düşüp öldü.

Şimdi can Ahmès'in dostluğundan çok, erkek ve kız arkadaşlarını arar olmuştu. Dostunun artık yanına eskişi kadar sık gelmediğinin ayrımında bile değildi.

Zulüm yavaşlamış, hıristiyanlar daha düzenli toplanır olmuşlardı. Nübyalı toplantılara sık sık gidebiliyordu. Daha bir artmıştı çabası. Bazan ağzından taşkın sözler çıktığı da oluyordu. Zenginlerin bir gün mallarından mülklerinden olacağını söylüyordu. Hıristiyanların buluştukları genel yerlere gidiyor, yıkık duvarların gölgesine uzanmış yoksulları toplayıp kölelerin özgür olacakları kurtuluş gününün yaklaştığından söz ediyordu.

- Tanrının krallığında, köleler serin şaraplar içecek, tatlı yemişler yiyecek, zenginlerse köpek gibi ayaklarının dibinde kıvrılıp masadan arta kalan kırıntıları yalayacaklar, diyordu.

Böyle korkusuzca konuşuyordu ama yerin de kulağı vardı, mahallede dilden dile dolanıyordu bu sözler. Efendiler, kölelerinin ayaklanmasından korkuyordu. Meyhaneci de, için için, derin bir hınç besliyordu. Bir gün meyhaneden, tanrılar masasının gümüş tuzluğu kayboldu. Tuzluğu, efendisinden ve İmparatorluk tanrılarının öd almak için Ahmès'in çaldığı ileri sürüldü. Ortada hiçbir kanıt yoktu oysa. Köle, şiddetle yalanladı bu sözleri. Bir hayli directtiyse de, alt yanı köle olduğundan, işkenceyle öldürülmesine karar verdi yargıç:

- Efendisine doğru dürüst hizmet etmesini bilmeyen ellerin çarmıha mıhlanacak! dedi.

Yargıyı sessiz soluksuz dinledi Ahmès. Yargıcı saygıyla selamlayıp cezaevine gitti. Üç gün kaldı cezaevinde. Üç gün boyunca da tutuklulara İncilden dizeler söyledi hep. Gardiyanından al da, en son tutukluya dek, hepsini İsaya inandırınca kadar aynı dizeleri tekrarladı durdu.

İki yıl önce ak mantosunda küçük Thais'ini, ruhunun kızını, sevgili çiçeğini kıvançla taşıırken geçtiği o yol kavşağına götürdüler. Avuçlarında kanlı çiviler, çarmıha gerildiği zaman, yakınmadı, sızlanmadı, yalnız birkaç kez içini çekip,

- Susadım!, dedi.

Üç gün üç gece sürdü işkence. Böylesine uzun bir işkenceye insan bedeninin katlanması akıl alacak şey değildi. Çok zaman, artık öldüğünü sandılar. Mor sinekler göz kapaklarındaki çapakları oburcasına yiyordu; tam, işte öldü derken gözlerini yeniden açıyordu. Dördüncü günün sabahı, çocuk sesinden daha duru bir sesle şarkı söylediğini duydular:

- *Söyle Meryem, kimi gördün, orda, geldiğin yerde?*

Sonra gülümsedi:

- İşte Efendimizin melekleri! Bana şarap ve yemiş getiriyorlar. Nasıl da serinlik taşıyorlar kanat vuruşlarıyla.

Ve derin derin içini çekti.

Can çekişen yüzünde mutlu bir coşku vardı. Başındaki gözcü askerler bile hayran kaldılar ona.

Vivantius, hristiyan kardeşleriyle birlikte gidip ceseti aldı. Saint Jean- le- Baptiste yer altı kilisesindeki kutsal din kurbanlarının yanına bu ruhu da gömdü. Ve hristiyanlık dünyası Nübyalı kutsal Théodore'un anısını sonuna dek yadetti.

Bu olaydan üç yıl sonra Maxence Fatihi Constantin bir bildiri yayınladı: bundan böyle hristiyanlara dakunulmayacak, işkence yapılmayacaktı.

Dostu işkencelerle öldüğünde Thais onbir yaşını bitirmişti. Yüreğinde onmak bilmez bir hüznün, kapanmayan bir boşluk duyuyordu. Köle Ahmès'in, gerek yaşantısıyla, gerek ölümüyle mutluluk taşıyan bir varlık olduğunu anlayacak kadar ruhu arınmamıştı henüz. Öyle ki, küçük ruhunda, bu dünyada ancak ıstıraplar pahasına iyi olunabilir gibi bir düşünce yeşermişti.

Acıdan korkan narin bedeni, doğru yaşamak için gerekli olan o hayat kavgasını göze alamıyordu.

Kendini vaktinden önce liman delikanlılarının kollarına attı. Akşamları, mahallede başı boş dolanan yaşlı erkeklerin koynuna girdi; verdikleri paralarla ballı çörekler, süslü eşyalar satın aldı.

Anası, getirdiği paraları az bulup iyice hırpalıyordu kızı. Dayaktan kurtulmak için çıplak ayaklarla kale bedenlerine kaçıyor, kertenkelelerin yuva yaptığı taş yarıklarında saklanıyordu. Taş kovuğunda bütün gece, üstlerinde süslü giysiler, çevrelerinde köleler, tahtıranavnlarda gezen kadınları düşünüp duruyor, onlara özeniyordu.

Bir gün, eskisinden çok daha beter dayak yemiş, kapının önünde somurtup oturuyorken yaşlı bir kadın yanaştı yanına, birkaç dakika sessiz soluksuz onu süzdükten sonra:

- Ey hoş kokulu çiçek, güzel çocuk, belinden indiğin babaya, seni doğuran anaya ne mutlu! diye haykırdı.

Thais, sessiz, başını önüne eğmiş, yere bakıyordu. Kızaran göz kapaklarından ağlamış olduğu belliydi. Devam etti kadın:

- Benim akça meneksem, anan senin gibi bir tanrıçayı emzirdiği için mutluluk duymuyor mu, sana baktıkça babanın yüreğinden mutluluk fışkırmıyor mu?

Çocuk, kendi kendiyile konuşur gibi usul bir sesle mırıldandı:

- Babam şişko bir şarap tulumu, anamsa obur sülüğün teki.

Yaşlı kadın, sağına soluna bakınıp, çevreyi şöyle bir yokladı. Sonra tatlı bir sesle:

- Çiçekli Yemen taşı, gün esriği güzelim, benimle birlikte gel, bundan böyle yalnızca danseder, güler oynarsın. Ballı çöreklerle beslerim seni, ve oğlum, öz oğlum, göz bebeklerini sever gibi sever seni. Oğlum güzel ve gençtir; çenesinde incecik bir sakalı var; teni de, hani ne derler, küçük bir Acharne domuzunun eti kadar yumuşak ve tatlıdır, dedi.

Çocuk: "Seninle geliyorum," diye yanıtladı.

Ve doğrulup kentin dışına dek izledi yaşlı kadını. Moeroé adındaki bu kadın, körpe kızları, toy oğlanları kent kent

dolaştırıp raksettirir, sonra onları, şölenlerini süslemesi için, zenginlere kiralardı.

Thais'in kadınların en güzeli olacağını sezinlemişti.

Döve döve, müzik ve raksı öğretti ona. Çalgının ezgilerine uyamadığı zaman, güzel bacaklarını pişirinceye dek kırbaçlıyordu. Erkeklikten yoksun, ecüş bücüş oğlu, kadın soyundan öcünü almak için kızcağıza etmediğini bırakmıyordu. Çekiciliklerine pek özendiği balerinlerle yarışa kalkan bu adam, Thais'e, sözsüz oyunların duyguları yüz anlatımıyla ortaya koyma sanatını, tavır ve davranışları, tüm insansal duyguları, özellikle aşkın tutkularını belletiyordu. İstemeye istemeye de olsa bütün bildiklerini öğretiyordu ama, bu kızın insanları çıldırtmak için yaratıldığına dayanamayıp, kışkanç parmaklarla, yanaklarını tırmalamaktan, kolunu çimdiklemekten, kaba etlerine çuvaldız batırmaktan kendini alamıyordu. Kısa zamanda Thais, çalgı çalmayı, duyguları mimiklerle anlatmayı, dansetmeyi öğrendi. Efendilerinin yaptığı kötülöklere şaşmıyor, kendisine bu şekilde davranılmasını doğalmış gibi görüyordu. Hattâ, çalgı çalmasını bilen, Yunan şarapları içen bu yaşlı kadına saygı duyduğu bile oluyordu.

Antioche'da¹ tezgâh kuran Moeroé, öğrencisini, kentin şölenler veren zengin tüccarlarına dansöz ve flüt çalgıcısı olarak kiraladı. Dans etti, eğlendirdi Thais. Tüccarlar, şölen dağıldığında Oronte koruluğuna götürüyorlardı onu. Aşkın fiyatını bilmediğinden hepsinin de koynuna giriyordu. Ama, bir gece, kentin en alımlı delikanlıları önünde oynarken, valinin arzu dolu yakışıklı oğlu yaklaşıp aşktan sırsıklam olmuş bir sesle:

- Başına taktığın taç, tenini saran giysi, ayağındaki sandal ben olaydım! Sandallarının tozuna bırak da yüz süreyim. Okşayışlarım, tenine büründüğün giysi, başına taktığın taç olsun isterdim. Gel güzel çocuk, benim evime gel de dünyaya boş verelim, dedi.

Şöyle bir baktı Thais, güzel bir delikanlıydı. Birden bire

1: Antioche: Antakya'nın eski adı. (E.A.)

alnından aşağıya soğuk terler döküldüğünü duydu; ot gibi yemyeşil kesildi; sendeledi, göz kapaklarının üstüne yoğun bir bulut indi. Hâlâ yalvarıyordu delikanlı. Kabul etmedi Thais. Genç adam, boş yere, ateşli gözlerle baktı, ateşli sözler söyledi, olmadı. Zorla götürmeyi denedi, kollarından tuttu, hırçınca itti Thais. Yalvarıp yakardı oğlan, ağladı, döktüğü gözyaşlarını gösterdi. Yeni, bilinmeyen, görünmeyen bir gücün etkisiyle direndi Thais.

- Bu nasıl çılgınlıktır. Aksoylu, güzel, zengin bir delikanlıdır Lollius. Bir flüt çalgıcısı nasıl beğenmez, hor görür onu, diyorlardı.

O gece yalnız döndü evine Lollius ve bütün bir geceyi sevda ateşleriyle kıvranarak geçirdi. Sabahleyin, yüzü solgun, gözleri kıpkırmızı, çalgıcı kızın kapısına vardı, eşiğine çiçekler serdi. Korku ve şaşkınlık içinde Thais, Lollius'dan boyuna kaçırıyordu ama bu yakışıklı delikanlıya o da tutulmuştu, her yerde, hattâ kendinde bile hep onu görüyordu. Hüznün bırakmıyordu yakasını, hüznünün nerden geldiğini de bilmiyordu oysa. Neden böyle değişmişti, bu karamsarlığın nerden çıkageldiğini sorup duruyordu kendine. Bütün âşıklerini kapıdan çeviriyordu: artık tiksiniyordu onlardan. Gözleri gün ışığını görmek istemiyor, bütün günlerini, başını hıçkırıklarla yastığa gömüp yatağında ağlayarak geçiriyordu. Birçok kez geldi Thais'in kapısına Lollius, yalvardı, yakardı, taş yürekli çocuğa lâ netler okudu. Lollius'un önünde erden bir kızmış gibi kalakalıyor, "İstemiyorm! İstemiyorum!" diye bağırıp duruyordu.

Onbeşinci günün sonunda kendini Lollius'a verdi ve bu delikanlıya âşık olduğunu anladı; evine kapandı genç adamın, bir daha da çıkmadı. Tadına doyulmaz günler yaşıyorlardı. Bütün günlerini, odaya kapanıp, göz göze, dudak dudağa, birbirlerine çocuksu tatlı sözler söyleyerek geçiriyorlardı. Akşamları Oronte'un ıssız köşelerinde geziniyor, defne dalları arasında kayboluyorlardı. Bazen da, tan ağaranda kalkıp, Silpicus eteklerinde sümbül devşiriyorlardı. Aynı kaptan yiyip,

aynı bardaktan içiyorlardı. Thais üzüm tanesini ağzıyla uzatıyor, Lollius dişleriyle alıyordu:

Moeroé, kapıya gelip:

"Kızımı kokulu çiçeğimi, sevgili yavrumu elimden aldılar!" diye sızlanıyordu.

Eline büyük bir altın külçesi sıkıştırıp savıyordu kadını Lollius. Ama bir gün, kadın yine altın koparmak için geldiğinde Lollius cezaevine attırdı onu, daha başka suçlarını da ortaya çıkaran yargıçlar, aslanların pençesinde parçalanarak ölümüne karar verdiler.

Lollius'u ölçüsüz derecede, bütün saflığıyla seviyordu Thais. Yüreğinden geleni olduğu gibi söylüyor, "Senden özge kimsenin olmadım," diyordu. Delikanlı da şöyle yanıtlıyordu: "Hiçbir kadına benzemiyorsun sen". Altı ay sürdü bu aşk, ama bir gün, ansızın şarkı bitti. Thais yoğun bir yalnızlık içinde duymaya başladı kendini. Düşünüyordu:

- Beni bir anda böylesine değiştiren ne, nasıl oldu da Lollius'un bütün erkeklerden artık bir ayrımı kalmadı bence, neden böyle yabancılaştı birden, kendine bile benzer yanı kalmadı?

Lollius'u bıraktı. Değilmi ki Lollius'u Lollius'da bile bulamıyordu, başka yerde, bir başkasında da hiç aramadı. Hiç sevmediği bir insanla yaşamının, artık sevmediği bir insanla yaşamaktan daha az sıkıcı olduğunu düşünüyordu. Tapınaklarda rakseden erden kızların, Oronte ırmağını yüzerek geçen kibar orospuların katıldığı dinsel törenlerde zenginlerle düşüp kalktı. Bu canavar, bu görkemli kentin tüm hazlarından payına düşeni aldı; zamanını daha çok tiyatrolara giderek geçiriyordu. Aç bir seyirci yığınının çılgın alkışları arasında, dünyanın dört bucağından gelmiş oyuncular vardı tiyatrolarda. Dansözleri, güldürücüler, özellikle trajedilerde delikanlıların yavuklusu genç tanrıcaları oynayan kadın oyuncular ilgiyle izliyordu. Kitleyi nasıl böyle kendilerine hayran bıraktıklarına şaşıyor, "onlardan daha güzel olduğuma göre ben daha iyi oynarım bu

oyunları” diyordu kendi kendine. Tiyatro yöneticisini bulup oyuncu olmak istediğini söyledi. Güzelliğinin ve yaşlı Moeroé'nin yanında aldığı derslerin büyük yararını gördü, kabul edildi tiyatroya. İlk, Dircé'yi oynadı.

Pek ilgi çekmedi başlangıçta, ortalama bir oyuncu olarak kaldı. Henüz sahne deneyi yoktu çünkü.

Ama birkaç ay sonra güzelliği dillere destan oldu, bütün kent coşkuyla kendinden geçti. Dolup taşıyordu tiyatro. Adından o kadar çok söz ediliyordu ki yargıçlar, aksoylular, kentin tüm ileri gelenleri onu görmek için tiyatroya koşuyorlardı. Hamallar, süpürgeciler, kapıcılar bile kuru ekmeklerinden arttırdıkları parayla Thais'i görmeye geliyorlardı. Ozanlar şiirler yazıp güzelliğini överken, hamamlarda, cimnastik salonlarında, sakallı filozoflar verip veristiriyorlardı; Thais'in tahtıranavı geçerken hristiyan papazlar onu görmemek için başlarını öteye çeviriyorlardı. Eşiği çiçeklerle donanmış, kanla sulanmıştı. Aşıklar sayıyla değil tırtıyla altın döküyordu önüne, tutumlu yaşlıların biriktirdiği tüm altınlar artık ırmaklar gibi Thais'in ayaklarının dibine akıyordu. Ruhu huzur içindeydi. Halkın sevgisini, tanrıların sevgisini kazanmanın coşkun kıvancı vardı yüreğinde. Kendi bile kendine hayran kalıyordu.

Antioche'luların sevgi ve hayranlık dolu gösterileri arasında uzun yıllar bu kent tiyatrosunda oynadı, sonra gönlünde yeniden İskenderiye'ye gitmek, çocukluğunu tozlu yollar ortasında aç ve arık, yoksulluk ve utanç içinde geçirdiği bu kente utkusunu, ününü göstermek arzusu uyandı. Altın kenti kıvançla bağrına bastı Thais'i, yeni zenginliklerle doldurdu kucağını. Sahnede görünmesi başlı başına bir olay oluyordu. Sayısız hayranlar ve aşıklar geldi kapısına. Hepsini de, kayıtsız, ilgisiz karşılıyordu. Lollius'a olan aşkı yeniden yaşayamayacağını biliyordu elbette.

Arzulardan uzak yaşamayı ilke edinmişti kendine. Yatağını, gönlünü kaptırmadan bölüşebileceği bir insan aradı ve niceleri içinden filozof Nicias'ı seçti. Zengin olmasına rağmen akıllı ve sevimli bir insandı; ama ne zekâsının, ne de duygularının

inceliğine aldırđı yoktu Thais'in. Sevmiyordu onu. İnce alaylarına bazen öfkeleniyordu bile. Sürekli şüpheciliğiyle kalbini kırıyordu Nicias. Hiçbir şeye inanmıyordu. Thais'e gelince, tersine, hemen her şeye inanıyordu. Kutsal kökene, tüm kötülüklerin kaynağının kötü ruhlar olduğuna, büyüye, fesata, kutsal adalete inanıyordu. Hem İsa'ya, hem de Suriyelilerin iyilik tanrıçasına inanıyordu; Hécate'ın gölgesi yol kavşaklarından geçerken köpeklerin havladığına, kanlı kuzu yünleriyle sarılmış bir çömleğe iksir döküldüğünde, bu iksirin aşkı esinlediğine inanıyordu. Bilinmeyene susamıştı; adsız varlıkları çağırıyor, sürekli bir bekleyiş içinde yaşıyordu. Gelecekten hem korkuyor, hem geleceği öğrenmek istiyordu. İsis kâhinleri, Kalde büyücülerini, otlardan iksirler yapan kocakarılar, dört bir yanını çevirmiş, yakasını bir türlü bırakmıyorlar, çeşitli yalanlarla aldatıyorlardı onu. Ölümünden korkuyor, neye baksa ölümü görüyordu. Sevişirken bile, çıplak omuzuna birden soğuk bir parmağın dokunduğunu sanıp sapsarı kesiliyor, korkuyla bağırıyordu. Nicias avutmaya çalışıyordu onu:

- Varsın alın yazımız, kıratlarımızın sırtında, çukur yanaklarımızla, ölümsüz geceye inmemizi buyursun, varsın, şimdi geniş gökyüzüne gülümseyen bu ışıklı gün bizim son günümüz olsun, ne çıkar ey güzel Thais'im! Hayatı yudum yudum tatmaya bakalım biz. Ne kadar duygulanır coşarsak, o kadar oluruz bu ölümlü dünyayı. Duyuların aklından özge akıl yoktur: sevmek akılla anlamak demektir. Bilmediklerimiz de yoktan sayılır. Fir hiç uğruna korkup işkence çekmek neye yarar? diyordu.

Thais öfkeyle bağırıyordu:

- Senin gibi umutsuz ölümünden korkmayanlara aldırđığım yok benim. Bilmek istiyorum ben! Öğrenmek istiyorum.

Hayatın sırlarını öğrenmek için bilgelerin kitaplarını okumaya koyuldu, ama hiçbir şey anlamadı onlardan. Çocukluk yılları geride kaldıkça eski anılarını daha bir düşünür oldu. Akşamları, o yok yoksul büyüdüğü dar sokaklarda, sırtına sade

giysiler geçirip dolanıyor, anasını, babasını yitirdiğine, hele de onları sevmeyeceğine üzülmüyordu. Nerde bir hristiyan rahibe rastlasa, o kutsal günü ansıyıp yüreği burkuluyordu. Bir gece, başına bir başlık takıp, sırtına uzun bir manto giyerek kentin mahallelerinde dolanıp dururken, nasıl olduğunu bilmeden, kendini Saint - Jean - le - Baptiste Kilisenin önünde buldu. İçerden şarkılar geliyor, kapı yarıklarından ince bir ışık sızıyordu. Maxence Fatihinin bildirisinden sonra, yirmi yıldan beri hristiyanlar dinsel törenlerini açıkça yaptıklarından kilise de olup bitenler Thais'e yabancı sayılmazdı. Ama bu kilisedeki şarkılarda insan ruhuna ateşli bir çağrı vardı. Törene davetliymiş gibi kapıyı itip içeri girdi. Orda, duvarın hemen dibindeki bir mezarın önüne, kadını, erkeği, yaşlısı, genci, çoluğu çocuğu, diz çökmüş insanlar gördü. Taş bir tümsekti mezar; asma dalları ve üzüm salkımlarıyla kabaca süslenmişti; bütün bu sadeliğine rağmen büyük bir saygı görüyordu insanlardan. Yeşil hurma dalları ve kızıl güller bir taç gibi örtmüştü başını. Çevresindeki ışıklar, melek örtülerindeki kıvrımlara benzeyen akasya dumanının gölgelediği karanlığı yıldız yıldız aydınlatıyordu. Kutsal resim çizilmişti duvarlara. Rahipler taş sandukanın eteğinde secdeye kapanmışlardı. Bir ağızdan söyledikleri ilâhilerde tatlı bir hüznün yansıyor. Onca hüznün, onca kıvanç görkemli bir yas içinde kucaklaşmıştı. Bu ezgileri dinlerken Thais hayatın hazlarıyla ölümün bunaltan sıkıntılarının yeni bir yöne doğru aktıklarını duydu.

Yas şarkıları bitince, sadıklar, mezarı öpmek için kuyruk oldular. Bunlar, el emeğiyle geçinen sıradan insanlardı. Gözleri bir noktaya dalmış, dudakları sarkık, temiz bir yürek ve ağır adımlarla ilerliyorlardı. Herbiri teker teker sandukanın önünde diz çöküyor, dudaklarını taş duvara yapıştırıyordu. Kadınlar kucaklarındaki bebeklerini kaldırıp yanaklarını usulca taş duvara değdiriyorlardı.

Tüm bu olup bitenler karşısında şaşkına dönmüştü Thais, rahiplerden birine, mezarı neden öptüklerini sordu.

Rahip:

- Bilmiyor musun kadın, bugün burada bizler imparator Dioclétien zamanında çarmlıha gerilen Nübyalı Théodore'un mutlu anısını kutlamak için toplandık. Sade yaşadı, İsa'nın uğruna öldü bunun için bizler böyle aklar giyinip kutsal mezarını güllerle donatmaya geldik, dedi:

Diz çöküp ağlamaya başladı Thais. Ahmès'in yarı ölgün anısı yeniden canlandı ruhunda. Mumlardan gelen ışık, gül ve günnük kokuları, ilâhilerin ezgisi, bu belli belirsiz tatlı ve hüznü anıyı daha bir yüceltiyordu. Kendinden geçmiş, düşünüyordu Thais:

- Kendi halinde, sade bir insandı, ama bak şimdi nasıl güzel, nasıl büyük! İnsanların üstüne nasıl yüceldi böyle? Maldan mülkten, arzudan daha değerli, bu bilinmeyen şey nedir?

Yavaşça doğruldu, şimdi yaşları mum ışığında parıltıyan ve Ahmès'in bir zamanlar o çok sevdiği menekşe rengi gözlerini mezara çevirdi. Ve çocuksu usul, öne eğik en sonuncu baş, nice arzuların asılı kaldığı susamış dudaklarla, kölenin mezar taşını öptü.

Eve döndüğünde, erdem üstüne yazılmış bir kitabı okuyarak kendisini beklemekte olan Nicias'la karşılaştı. Saçlarına güzel kokular sürmüştü Nicias. Göğsü bağı açıktı, giysilerinin bağı çözülmüştü, Thais'i görünce, kollarını açıp yürüdü. Gülümseyen bir sesle:

- Yaramaz Thais, dönüşünü beklerken okuduğum, stoacıların en bilgelerinden birinin kaleme aldığı bu kitaphaneler gördüm, bilir misin? Erdem kurallarını ve kendini beğenmiş bilgece sözleri? Ama hayır, inanma Thais'im. Papirüs'ün çetin sayfalarında danseden, binlerce, binlerce Thais gördüm. Herbiri parmak kadardı, ama yine de çok sevimliydim, hepsi de tek bir Thais'di. Kimi erguvan rengi, altın mantolar giyinmiş; kimi ak bir bulut kümesi gibi, yarı saydam yelkenlerin altında yel vurdukça dalgalanıyordu. Kimi durgun ve çıplak, arzuyu daha bir çoğaltmak için tüm düşünceleri sürgün etmişti. İçlerinde, elle tutulabilecek büyüklükte iki Thais daha vardı ki ikiz kardeş

gibiydiler, birbirlerinden ayırtedilemiyorlardı. Her ikisi de gülümsüyordu. Biri "ben aşkım," öteki "ben ölümüm" diyordu.

Bir yandan konuşurken bir yandan da sıkıp duruyordu kol-
larında Thais'i, ama onun yere diktiği bakışlarındaki öfkeden habersizdi, sözleri ucuca ekleyip duruyordu:

- Evet, hiçbir şey seni (ruhunu) eğitmekten alıkoyamamalıdır satırını, "Thais'in öpücükleri alevden yakıcı, baldan tatlı" şeklinde okuyordum. Görüyor musun bak yaramaz çocuk, senin yüzünden bugün, bir filozof, filozofların kitaplarını ne garip biçimde anlıyor, Gerçek şu ki, biz biz olduğumuz sürece, bir başkasının fikrinde yalnız ve yalnız kendi düşüncelerimizi buluyoruz ve bu yüzden kitapları, biraz da, benim demin bu kitabı okuduğum şekilde okuyoruz...

Thais'in dinlediği yoktu onu, ruhu hâlâ Nubien'in mezarı önündeydi. Nicias, Thais'in göğüs geçirdiğini görünce, ensesinden öpüp:

- Üzülme yavrum, bu dünyada insan ancak dünyayı unuttuğu zaman mutlu olur. Bu bilmeceyi çözecek anahtar elimizde. Gel, hayatı aldatalım ki dünyayı versin bize. Gel, sevişelim, dedi.

Thais itti onu:

- Sevişmek mi? Sen kimseyi sevmedin hayatında! Ben de seni sevmiyorum! Evet, sevmiyorum seni! Tiksiniyorum senden, çek arabanı! Tiksiniyorum senden! Mutlulara, zenginlere aldırıldığım bile yok! Defol! Yalnız mutsuzlar iyi. Çocukluğumda çarımhta can veren siyah bir köle tanıdım. İyi bir insandı o, tepeden tırnağa aşktı, hayatın gizli sırlarını biliyordu. Sen ayağının tozu olamazsın onun. Haydi defol git burdan! Yüzünü görmek istemiyorum artık! diye bağırđı.

Halının üstüne yüzü koyun kapandı ve geceyi, bundan böyle, Théodore gibi yoksulluk ve sadelik içinde yaşamayı tasarlayarak, hıçkırıklar içinde geçirdi.

Ertesi gün, kapılıp kaldığı arzuların kucağına yeniden atıldı. Henüz tazeliğini yitirmeyen güzelliğinin daha uzun zaman sürmeyeceğini bildiğinden, ona hakkını vermek, bütün

kıvançları, bütün utkuları tatmak için sabırsızlanıyordu. Sahneye her zamankinden daha da özenle çıkıyor, heykel-traşların, ressamların va ozanların yapıtlarına yeni bir can katıyordu. Thais'in biçiminde, davranışlarında, eylemlerinde, yürüyüşünde evreni düzenleyen ölümsüz uyumu bulan bilginler, filozoflar; erdemler dizisine alabildiğine yüce yeni bir erdem ekleyip "Thais geometrinin ta kendisidir!" diyorlardı. Okur-yazar olmayanlar, yoksullar, kendi halinde yaşayan sade yurttaşlar, sıkılğanlar ne zaman Thais'i görseler göksel bir varlığa raslamış gibi hayır duaları okuyorlardı. Ama yine de o, bunca arzular arasında, sıkılıyor, ölümden daha da çok korkuyordu. Hiçbir şey kurtaramıyordu onu bu ölüm düşüncesinden, dillere destan olan evi ve bahçesi bile. Hindistandan, İrandan ağır pahaya fidanlar getirtip diktirmişti bu bahçeye. Gür bir su ağaçları şarkılarla suluyor, usta mimarların yaptığı dikili taş örenleri, sarp kayalıklar anıtları yansıtan durgun göl yüzeyinde ısıll ısıll yanıyordu. Bahçenin ortasında, adını özene bezene yapılmış üç kadın heykelinden alan Nymphélerin su ve orman perilerinin mağarası yükseliyordu. Eşikten adım atar atmaz ilk karşılaşılın bu üç mermer kadın anıtlarıydı. Yıkılmak için giysilerini soyunuyordu kadınlar. Ürkek bir halleri vardı, gören oluyor mu diye korkuyla bakınıyorlardı yörelerine. Canlı gibiydiler. Bu sessiz köşeye ısıll ince sular arasından titrek gölgelerle süzülü-yordu. Mağaranın iç duvarlarında Thais'in güzelliğini öven dize-ler, defne çelenkler, adak erden kızların Tanrılara sunuluşunu yansıtan resimler vardı. Maskeli ağlatı ve güldürü oyuncularını, tiyatro sahneleri, masal hayvanları en canlı renklerle çizilmişti bu duvarlara. Ortada, bir dikme taşın üstünde fildişinden küçük bir Eros yükseliyordu. Usta ellerden çıktığı belliydi. Nicias'ın armağanıydı Eros. Bir oyuğun içine, akik rengi gözleri ısıll ısıll mermerden, kara bir keçiyi yerleştirilmişti. Kaymak taşından altı oğlak memelerine sokulmuştu keçinin. Çatal ayaklarını, ürkek başını kaldırmıştı, kayalıklara tırmanmak için sabırsızlanan bir hali vardı. Bizans halılarıyla, sarışın

Cathay'lıların işlediği yastıklarla ve arslan postlarıyla kaplıydı yer. Altın buhurdanlardan buğular yükseliyordu. Sağda solda, akik rengi büyük vazoların üstünden çiçekli dallar sarkıyordu. Dipte, loş bir köşede Thais'in zaman zaman uzandığı, erguvan kumaşlarla kaplı dev bir kaplumbağa kabuğu vardı. Altın çivil-er pırıl pırıl yanıyordu kabuğun üzerinde. Burda, suların şakıyan sesi ve çiçeklerin güzel kokuları arasında Thais, her gün, rahatça uzanıp, ya dostlarıyla sohbet ederek, ya da yalnız başına, tiyatroyla ilgili konuları, akıp giden günlerini düşünerek yemek saatini beklerdi.

O gün de tiyatrodan çıkmış Nymphes mağarasında dinleniyordu. Aynaya bakıp korkuyla, bir gün güzelliğinin uçup gideceğini, saçlarının ağaracağını, yüzünün kırışıklarla dolacağını düşünüyordu. Bazı otlar, büyümlü sözlerle yakıldığında tenin tazeliğini koruyabileceğini sanarak boş yere kendi kendini aldatıyordu. Amansız bir ses durmadan, "Yaşlanacaksın Thais, yaşlanacaksın!" diye haykırıyordu. Ter döküyordu korkudan. Sonra, sonsuz bir sevgiyle yeniden aynaya bakıp, hâlâ güzel, hâlâ sevmeye değer buluyordu kendini. Aynadaki görüntüsüne bakıp, gülümseyerek mırıldanıyordu: Bütün İskenderiye'de, ey aynam, böylesine usul ince bir boya, böylesine kıvrak hareketlere, aşkın gerçek zincirleri olan böylesine güzel kollara sahip, benimle yarışabilecek tek bir kadın bulunamaz.

Bunları düşünüp dururken, birdenbire karşısında, şık giyimine rağmen saçı sakalı birbirine karışmış, gözleri ateş saçan zayıf bir adam gördü. Korkudan aynayı düşürüp çılgık attı. Paphnuce, bu güzelliğe kımıldamadan bakıp, içinden dua ediyordu:

- Bana yardım et de Tanrım, bu güzel yüz kulunu rezil etmesin, sana götüren yolu ışıtsın.

Sonra, güçlkle konuşmaya başladı:

- Uzak bir bölgede oturuyorum Thais, güzelliğinin ünü getirdi beni şana. Tiyatro oyuncularının en ustası, kadınların en alımlısı olduğun söyleniyor. Zenginliklerin ve aşkların masal

dünyalarını, öyküsünü tüm Nil kıyılarının ezbere bildiği eski Rodophis'i ansıyor. Ben de seni tanımak arzusuna kapıldım. Bakıyorum da, gerçek anlatılanlardan da üstün. Söylenenlerden bin kez bilge, bin kez güzelsin. Ve şimdi sana baktıkça, "Esrik bir adam gibi sendelemen ona yanaşmak ne mümkün," diyorum kendi kendime.

Bu sözler yapmacıktı aslında; ama dinsel bir aşkla keşiş sözcükleri ardarda sıralıyordu. Onu ürküten bu yabancıya anlamsız gözlerle bakıyordu Thais. Katı ve yaban görünüşüyle, gözlerindeki karanlık ateşle Paphnuce şaşırtıyordu onu. Öbür erkeklere hiç de benzemeyen bu adamın neyin nesi olduğunu öğrenmek istiyordu. Alaylı bir sesle cevap verdi:

- Biraz acele ediyorsun yabancı, kendini pek çabuk kaptırma bana. Bakışlarım içine işler sonra. Beni sevmeye kalkma!

Keşiş:

- Seni seviyorum ey Thais, seni yaşantımdan, kendimden bile daha çok seviyorum. Pişmanlık çölümü senin için bırakıp geldim; sessizliğe adanmış dudaklarım senin için yasak sözler söyledi; görmemem gerekenleri senin yüzünden gördüm; duymamam gerekenleri senin yüzünden duydum; ruhuma senin yüzünden sıkıntı çöktü, yüreğimden güvercinlerin su içtiği kaynaklar gibi düşünceler senin yüzünden fışkırdı; kurtlarla, vampirlerle dolu çölleri gece gündüz demeden yürüyüp senin için aştım; engerek yılanlarının, akreplerin üstüne senin için çıplak ayaklarla bastım! Evet seni seviyorum. Seni seviyorum, ama, tenin arzusuyla yanıp tutuşan, yırtıcı kurtlar, kızgın boğalar gibi üstüne gelen bu adamlardan tamamen başka bir aşkla seviyorum. Onlar aslanın ceylanı sevişi gibi seviyorlar seni. Et obur aşklarıyla ruhunun derinliklerine dek parçalıyorlar seni. Ben ise sana ruhta ve gerçekte âşıkım, seni Tanrının varlığında çağlar çağı seviyorum; bağrımda tutuşan ateş gerçek ateş, ölümsüz iyilikseverliktir. Sana esriklikten, kısa süren bir gecenin düşlerinden daha güzel şeyler getiriyorum. Kutsal şölenler, kutsal düğünler söz veriyorum. Sunduğum mutluluk tükenmeyen, duyulmamış,

sözle anlatımı güç bir mutluluktur. Sana söz verdiğim mutluluğu bu dünyanın mutluları şöyle kıyısından köşesinden bile görebilselerdi şaşkınlıktan düşüp bayılırlardı, dedi.

Çalımla gülümsedi Thais:

- Böyle üstün bir aşk varsa, göster de görelim dost. Haydi çabuk ol! Uzun söylevlerinle güzelliğimi incittin, boşuna zaman yitirmeyelim. Söz verdiğin mutluluğun ne olduğunu öğrenmek için sabırsızlanıp duruyorum; ama doğruyu söylemek gerekirse, korkarım böyle bir mutluluğu hiçbir zaman bulamayacağım. Süslü sözler sıralayıp durma. Söz vermek kolay şeydir. Herkesin kendine göre usta olduğu bir yan var, sanırım sen de süslü cümleler kurmakta ustasın. Bilinmeyen bir aşktan söz ediyorsun, insanlar çağlardan beri öpüşüyorlar, aşkın hâlâ bilinmeyen sırrı kaldı mı? Aşıklar bu konuda büyücülerden bile bilgili.

- Alay etme Thais. Bilinmeyen aşkı getiriyorum sana.

- Geç kaldın dost. Bütün aşkları biliyorum.

- Benim getirdiğim aşk bambaşka, oysa senin bildiğin aşklar utanç verici aşklar.

Thais, kaşlarını çatıp baktı. Alnını kalınca bir çizgi ikiye bölüyordu.

- Ev sahibeni incitmekte hayli cesursun yabancı. Bana bir bak da söyle, yüz karasıyla çökmüş bir yaratığa benziyor muyum? Hayır! Utanç duymuyorum, benim gibi yaşayan bütün kadınlar benden daha az güzel, benden daha az zengin oldukları halde hiç utanç duymuyorlar. Hazların tohumunu ektim ayaklarımın altına, onlar sayesinde ün saldım. Krallardan bile güçlüyüm, ayaklarıma kapandıklarını gördüm. Bu ayakları öpebilmek için binlerce insan seve seve canlarını verirdi. Etim ne budum ne, oysa yeryüzünde fazla bir yer tuttuğum falan da yok. Sérapium'un tepesinden bakanlar beni bir pirinç tanesi kadar küçücük görürler; ama bu pirinç tanesi yüzünden nice yaslar tutuldu, niceleri umutsuzluktan kahroldu, niceleri birbirine düşüp, nice suçlar işlediler. Çevremdeki her şey ünümü haykırırken bana utançtan söz etmeye utanmıyor musun?

- Sizin taptığınız şeyler Tanrı indinde alçaklıktır. Öyle ayrı bahçelerde yeşerdik ki, ey kadın, aynı dili konuşmamız, aynı düşüncüyü bölüşmemiz elbette olanaksız. Tanrı tanığımdır ki, yine de, seninle uzlaşmak istiyordum. Apayrı duygulara sahip olsak bile seni terketmek niyetinde değilim. Seni balmumu gibi solugunda eriten, parnaklarında sana dilediği biçimi veren bu alevli söylevleri, ey kadın, kim esinler sonra bana. Ey en sevgilisi canların, bana soluk veren, seni ikinci kez yaratan o ruhun, yeni bir güzelliğe dönüşmen, "Hayata bugün geldim" diye haykırman için seni benim ellerime bırakması nasıl mümkün olurdu? Suyunda yıkanıp arınarak ilk paklığına kavuşacağın Silcé çeşmesini kim fışkırttı yüreğimden? Sana ölümsüz yaşamı sunacak o Ürdün ırmağına kim dönüştürürdü beni? diye yanıtladı Paphnuce.

Öfkesi dinmişti Thais'in.

- Ölümsüz bir yaşamdan söz ediyor bu adam. Tılsımlarda yazılı şeylere ne kadar benziyor söyledikleri diye düşündü.

Ve Thais adamla yatmaya karar verdi. Bunun için de, ondan korkmuş gibi görünerek birkaç adım uzaklaştı, mağaranın dibine gidip yatağın kıyısına oturdu, giysisini ustalıkla göğüslerine dek çekti, sonra; kıpırdamadan, sessizce, gözleri kapalı bekledi. Uzun kirpiklerinin gölgesi usulca yanaklarına düşmüştü: Tüm davranışlarında utanan bir kadının hali vardı; çıplak ayakları salınıyordu ve bu haliyle Thais, ırmağın kıyısına oturup düş kuran bir çocuğa benziyordu.

Ama Paphnuce yalnızca ona bakıyor, yerinden kıpırdamıyordu. Titreyen dizleri onu taşııyordu artık, dili damağı kurumuştı; başı dönmeye başladı. Birden bire gözlerinin önüne kara bir perde çöktü, yoğun bir buluttan başka bir şey göremiyordu artık. Kendisini bu kadından sakınmak için İsa'nın göz kapakları üstüne elini koyduğunu düşündü. Tanrısından gelen bu yardım- la kendine güveni arttı, güçlendi ve çölün eskilerine yaraşır bir ciddilikle:

- Kendini bana teslim etmekle Tanrıdan gizleneceğini mi sanıyorsun? dedi.

Hırçınca başını silketti Thais.

- Tanrı mı? Nymphes mağarasını gözetlesin diye onu zorlayan mı var? Onu incitiyorsak çekip gitsin! Hem niye incitecek miyiz? Madem yarattı bizi, o halde yarattığı biçim ve yapıda görünce ne kızmaya ne de şaşmaya hakkı var. Ona mal edilerek söylenemedik söz bırakılmaz, önüne gelen ondan söz eder, sen bile yabancı onun gerçek niteliğini bilebiliyor musun? Benimle böyle onun adına konuşan sen de kimsin?

Bu soru üstüne keşiş, ödünç alıp giydiği giysinin önünü açıp kıl abasını gösterdi ve yanıtladı:

- Ben Antinoé keşişi Paphnuce'üm ve buraya kutsal çölden geliyorum. İbrahimi Kalde'den, Lût'u Sodom'dan çekip alan el beni de çağımın yaşantısından çekip aldı. İnsanlar içinde çoktan beri zaten yok sayılıyordum. Ama çöldeki kendi Kudüsümde birden bire senin görüntün belirdi ve anladım ki erdem bozukluklarıyla doluydun, ölüm sende saltanat sürüyordu ve işte ben, eski bir mezarın önünde durur gibi senin karşıdayım kadın ve haykırıyorum sana: Thais, kalk.

Paphnuce, keşiş, rahip gibi isimleri duyunca korkudan sapsarı kesildi Thais, dağınık saçları, kenetlenen elleriyle ağlayıp sızlayarak keşişin ayaklarına kapandı:

- Kötülük etme bana, buraya niçin geldin? Benden ne istiyorsun? Kötülük etme bana ne olur. Çöldeki kutsalların benim gibi aşk sunan kadınlardan tiksindiklerini biliyorum. Beni lanetlemenden, bana zararın dokunmasından korkuyorum, git, gücünden şüphem yok benim. Ama şunu bil ki Paphnuce, ne benden tiksiniilmeli, ne beni hor görmeli. Gönül rızasıyla katlandığın yoksulluğunla başkaları gibi asla alay etmedim. Sen de benim zenginliğimi suç görme. Güzelim, iyi bir oyuncuyum, yapımın koşulları neyse onlara uydum. Yaptığımı yapmak için yaratıldım.

İnsanların hoşuna gitmek için doğdum. Sen bile biraz önce

beni sevdiğini söyledi. Bilgini bana karşı kullanma, güzelliğimi yok edecek, beni tuzdan bir anıta döndürecek büyümlü sözler söyleme. Korkutma beni, korktuğum zaten bana yeter. Öldürme beni ne olur, ölümden çok korkuyorum.

Ayağa kalkması için işaret etti Paphnuce:

- Korkma çocuk, utanç ve kötülük kuyularına, atacak değilim seni. Beni Efendimiz gönderdi sana, kuyunun kıyısında oturup Samarié'li bir kadının uzattığı çömlekten su içen, Simon'un evinde yemek yerken Meryem'in güzel kokular sürdüğü Efendimiz gönderdi beni sana. Sana ilk taşı atacak kadar günahsız değilim ben, Tanrının bol bol bağışladığı lûtufları çok zaman ben de kötü kullandım. Beni elimden tutup buralara dek getiren öfke değil acımadır. Sana, yalan söylemeden, aşk sözleriyle yanaşabildim, Çünkü beni sana getiren yüreğin çabasıydı. İyilik yapma isteğiyle yanıp tutuşuyorum ve eğer tenin kaba görüntülerine alışkın gözlerin nesnelerin gizemli özünü görebilseydi, sana, Efendimizin ardında kömürler, küller bırakmaksızın dokunduğu herşeyi sonsuza dek güzel kokulara bürüten ve bizleri eritmeden alev alev kuşatan gerçek aşk ateşini tanıtmak için dağda Musa'ya gösterdiği o kızgın çalılıktan kopma bir dal gibi görünürdüm.

- Sözüne inanıyorum keşiş ve artık ne senden, ne bana bir oyun oynayacağından, kötülük yapılacağından korkuyorum. Teb'in çilekeşlerinden sık sık söz edildiğini duydum. Antoine'ın, Paul'ün yaşantısı üstüne bana anlatılanlar çok güzel şeyler. Adın yabancı değildi zaten, genç yaşına rağmen erdemde çölün en yaşlılarına denk olduğunu duydum. Zaten, daha görür görmez, sıradan bir insan olmadığını anladım ve bana, ne İsis, ne Hermès, ne Junon Céleste din ulularının, ne Chaldée kâhinlerinin, ne Babil büyücülerinin yapamadığını benim için yapabilecek misin? Beni seviyorsun keşiş, ölmemi önleyebilir misin?

- Kim ki yaşamak ister, kadın, yaşayacak. İçine düştüğün iğrenç arzulardan kurtar kendini, Tanrının tükrüğüyle yoğurup soluğuyla can verdiği bedenini iblislerin eline bırakma.

Yorgunluktan bitkinsin, yalnızlığın kutlu sularında serinlemeye gel, çölün, suları gökyüzüne fışkıran gizli çeşmelerinden su iç. Sen ey hüznünlü ruh, arzuladığın ölümsüzlüğe ancak böyle kavuşabilirsin. Kıvanca susamış yürek, gel de gerçek kıvançları tat. Dünya nimetlerinden elini eteğini çek, yoksulluğa, Tanrının bağrına sığın, yeryüzü hazlarından uzaklaş, gel göksel yeminleri tat, İsa'nın dünkü düşmanı, yarınki sevgilisi, İsa'nın kollarına gel. Dün aranıp duran, ama yarın "Aşk buldum" diyecek olan, gel.

Thais'in gözleri uzak dünyalara dalmış gibiydi.

- Keşiş, eğer tüm zevklerimi bırakır, pişmanlık getirirsem, bedenim hiç bozulmadan başka bir dünyada bütün güzelliğimle yeniden doğacağım gerçek mi? diye sordu.

- Sana ölümsüzlüğü getiriyorum Thais, inan bana, söylediklerim gerçek.

- Kim doğrulayacak gerçekliğini?

- Davut ve peygamberler, İncil ve senin de tanık olacağın nice tansıklar.

- Sana inanmak isterdim keşiş, gerçeği söylemek gerekirse, bu dünyada mutluluğu bulamadım. Bir kraliçeden daha da talihliydim, ama yine de hayat yalnızca hüznün ve acı taşıdı bana, ve işte şimdi alabildiğine yorgunum. Bütün kadınlar benim yerimde olmayı isterler, oysa ben de çok zaman, çocukluğumda tanıdığım, kentin bir kapısı altında ballı çörekler satan, dişleri dökülmüş yaşlı kadının yerinde olmayı isterim. Yalnız yoksulların iyi, yalnız yoksulların mutlu olduklarını, kendi halinde sade bir insan gibi yaşamının çok daha güzel olduğunu sık sık düşünmüşümdür. Ruhumdaki dalgaları kabarttın, yüreğimin derinliklerinde uyuyan özlemi su yüzüne çıkarttın keşiş. Kime inanamalı, ne olmalı, ve hayat nenin nesidir?

O böyle konuşurken Paphnuce'un siması değişiyor, yüzünü kutsal bir kıvanç kaplıyordu:

- Dinle, evine yalnız girmedim. Bana eşlik eden bir diğeri vardı, burda, yanımda ayakta duran bir diğeri. Onu göremiyor-

sun, çünkü gözlerin henüz ona bakmaya lââyık değil; ama bir gün bütün saltanatıyla onu göreceksin ve "Sevilmeye değen yalnız o" diyeceksin. Biraz önce, ey Thais, yumuşacık elini o gözlerimin üstüne koymasaydı belki seninle birlikte ben de günahın kucacağına düşecektim, zira ben de henüz zayıflıklarımı, içimdeki karanlığı aşamadım. Ama ikimizi de kurtardı. Güçlü olduğu kadar da iyidir o, bir adı da Kurtarıcı değil mi? Dünyaya geleceğini Davud ve Sibylle muştuladı, rahipler beşiğindeyken taptılar ona, Farisiler çarınıha gerdi, kutsal kadınlar kefenledi, havâirileriyle dünyaya yeniden geldi, din kurbanları gerçekliğinin tanığı oldu. Ve işte şimdi ey kadın, ölümden korktuğunu öğrenip, ölümsüzlük sunmak için evine geldi. Değil mi ey İsam, gökyüzünden seninle birlikte inen yıldızların, kutsal çocukların, Bethléem balkonlarında annelerinin kollarıyla oynarken, uzanıp tutacakları kadar toprağa yakın oldukları o güzelim günlerde Galilelilere görüldüğü gibi şu anda bana da görünüyorsun? Değil mi ey İsam, bizleri güdüyorsun ve değerli bedeninin gerçeğini şimdi bana gösteriyorsun, yüzün orada, değil mi? Yanaklarından akan bu gözyaşları gerçek göz yaşı, değil mi? Evet ölümsüz adaletin meleği göz yaşlarını devşirecek ve bu göz yaşları, Thais'in ruhunun kurtuluş vergisi olacak. İşte o sen değil misin İsam? Tapılası dudakların aralanıyor İsam. Konuşabilirsin, konuş, dinliyorum seni ve sen Thais, mutlu Thais, Kurtarıcının sesini dinle. Konuşan o, ben değilim. Bak ne diyor, "Nicedir aradım, ey benim yolunu şaşırmış kuzum, sonunda buldum seni, artık kaçma, bırak zavallı küçüğüm, ellerinden tutayım, kutsal ağıla dek omuzlarımda taşıyayım seni. Gel Thais'im, gel benim gözde kulum, gel de birlikte ağlayalım.

Ve Paphnuce, gözleri coşkuyla dolu, diz üstü yere düştü. Thais keşişin yüzünde canlı bir İsa'nın yansıdığını gördü.

Thais, hıçkırıklar içinde, "ey çocukluğumun akıp giden günleri ve sen ey tatlı babam Ahmès. Sabahın ilk ışıklarında, vaftiz sularıyla hâlâ ıslak olan beni beyaz mantonun içinde taşıdığına küçük bir ölü gibiydim, aziz Théodore" diye mırıldandı.

Paphnuce sendeledi:

- Ne! kutsandın da üstelik... Ey ölümsüz bilgelik! Ey kutsal köken! Ey Ulu Tanrı! Beni sana çeken gücü şimdi anlıyorum, seni gözlerimde öylesine sevimli, öylesine güzel kılan şeyi şimdi öğreniyorum. Beni, içinde yaşadığım Tanrı barınağını terkettirip, çağın ağılu havasında yaşayan sen Thais'e getiren o kutsal suların erdemidir. Şüphesiz, bedenini yıkayan sulardan bir damla da benim alnıma sıçramış. Gel bacım, gel, kardeşin huzur öpücükleri sunuyor sana.

Ve keşiş Thais'in alnına usul bir öpücük kondurdu.

Sonra Tanrının sesini duymak için sustu. Neymphe mağarasında, Thais'in suların şırıltısına karışan hıçkırıklarından başka bir ses duyulmuyordu artık. İki siyah köle kadın ellerinde giysiler, kokular, çiçekli kordonlarla geldiklerinde Thais'i hıçkırıklar içinde ağlar buldular.

Gülümsemeye çalışarak "ağlamaya hiç de niyetim yoktu" dedi. Gözleri kan çanağına dönmüş, gözyaşları teninin rengini soldürmüştü. "Bugün dostlarla yemek yiyeceğim, güzel görünmem gerekli, ordaki kadınların yüzümdeki yorgun anlatıma bakıp da bayram yapmalarını istemem, köleler giydirsin beni, çekil baba, bırak görsünler işlerini. Beceriklidirler, ustadırlar işlerinde, çok para verdim onları satın almak için. Bak buna, parmaklarında iri altın yüzükler olana, bembeyaz dişlerini gülümseyerek gösterene, valinin karısından güç belâ aldım onu," diye ekledi:

Paphnuce önce bütün gücünü kullanıp Thais'in yemeğe gitmesine engel olmayı düşündü. Ama ölçülü davranmaya karar vererek, yemekte başka kimlerin olacağını sordu. Thais, şöleni donanma komutanı yaşlı Cotta'nın verdiğini, ayrıca, Nicias'ın, gevezeliğe susamış diğer başka filozofların, şair Callicrate'ın, büyük Serapis kâhininin, özellikle at eğiticiliğiyle uğraşan zengin adamların da bu yemekte bulunacaklarını söyledi. Keşiş doğa üstü bir gücün verdiği esinle:

- Var git, aralarına katıl.

Git, ama seni bırakmıyorum. Şölene ben de geleceğim ve ses soluk çıkarmadan yanında duracağım, dedi.

Bir kakhaha koyverdi Thais. Köleler, onu süslemek için çevresinde fır fır dönüp dururken, haykırdı:

- Bir Teb keşişi sevgilim olduğunu görünce kimbilir ne diyecekler.

ŞÖLEN

Thais, ardında Paphnuce'le şölen salonuna girdiğinde, konuklar, masanın önündeki yataklara, dirseklerini dayayıp uzanmışlardı. Masa göz alıcı yemek takımlarıyla süslüydü. Ortasında, gümüş bir fiskiyenin üstündeki dört yarı tanrı anıt, tulumlardan eğilmişti. Tulumlardan akan salamuranın içinde balıklar yüzyordu. Thais salona girdiğinde bir alkış tufanıdır koptu.

- Selam Charite'lerin kızkardeşine!
- Selam, bakışları konuşan, sessiz Melpomèn'e!
- Tanrının ve insanların sevgilisine selam!
- Selam nice arzulanan
- Selam hem derdi hem dermanını verene!
- Selam Racotis incisine!
- Selam İskenderiye gülüne!

Övgüler bittikten sonra, Thais ev sahibi Cotta'ya,

- Lucius, sana bir çöl keşişi getirdim. Paphnuce Antinoé rahibi; sözleri kızgın demir gibi alev alev, dedi.

Donanma komutanı Lucius Aurelius Cotta ayağa kalktı.

- Hoş geldin hristiyan Paphnuce. Bundan böyle İmparatorluğumuzda yasal tanınan bir inanca benim de saygım var. Kutsal Constantin, dindaşlarını, imparatorluğunun dostları arasında ilk sıraya yerleştirdi. Latin bilgeliği sonunda, İsa'yı da Panthéonumuz içine almak zorunda kaldı. Bir ünlü sözü vardır atalarımızın. "Her tanrıda kutsal olan bazı yanlar vardır." Ama şimdi bir yana bırakalım bunları. İçelim, gönenelim, eğlenme zamanı geldi.

Yaşlı Cotta pek neşeliydi. Yeni bir galeri modelini incelemiş, Kartaca tarihiyle ilgili altıncı kitabını tamamlamıştı. Günü değerlendirmenin kıvancı içinde, hem kendinden, hem tanrılardan memnundu.

Ekledi:

- Paphnuce, dost edinmeye değer birçok insan var burda: Hermodore, büyük Sérapis kâhini; Filizof Dorion, Nicias ve Zénothémis, şair Callicrate, genç Chéréas ve genç Aristobulé, çok sevdiğim eski bir dostumun-iki oğlu; yanlarındakiler Philina ve Drosé, güzelliklerini ne kadar öğsek yeridir.

Nicias, Paphnuce'le kucaklaşmaya gelip, kulağına fısıldadı: Venüs güçlüdür dememiş miydim sana. Ne kadar istemesen de, o tatlı öfkesiyle seni buralara dek sürükleyen Venüs'tür. Sofu bir adamsın ama onun tüm Tanrıların anası olduğunu kabul etmiyorsun, tepe taklak yıkılırsın yakında. Yaşlı matematikçi Mélanthe'in bir sözü vardır: "Venüs'ün yardımı olmadan, uğrenin özelliklerini kanıtlayamam."

Yeni gelene bakarak düşünüp duran Dorion, birden bire ellerini çırpı ve hayran hayran haykırmaya başladı:

- Bu o, dostlarım, bakışı sakalı, elbisesi; ta kendisi, Thais'imiz güzelim kollarını gözlerimize sererken o da tiyatroydaydı. Kuduruyor, lânetler yağdırıyordu. Dürüst bir adamdır, hepimizi haşlamaya geldi anlaşılan, son derece güzel konuşuyor. Marcus hristiyanların Eflatunuysa, Paphnuce de Démosthène'i sayılır. Epicure bile küçük bahçesinde böylesine güçlü sözler işitememiştir.

Bu sırada Philina ve Drosée, Thais'i gözleriyle yiyorlardı. Thais'in sarı saçlarında, dağ eriklerini ansitan çiçekler ve solgun menekşelerden örülmüş bir taç vardı. Taçın üstündeki çiçekler silik bakışları, çakmak çakmak yanan gözleri andırıyordu. Tüm güzellikler ondan alıyordu kaynağını; onun üstünde herşey yeni bir ruh, yeni bir uyum kazanıyordu. Mor renkli ve gümüş sırmalı giysisi uzun kıvrımlarında hüznü bir inceliği sürüklüyordu. Ne gerdanlıklar, ne bilezikler bu ince hüznü saklayamıyordu. Ama

çıplak kolları pırlantalar gibiydi. Philina ve Drosé, Thais'in giyim kuşamına hayran olmaktan kendilerini alamadılar.

Philina:

- Ne kadar güzelsin, İskenderiye'ye geldiğinde de bu kadar güzel miydin? Annem söylerdi; evet o zamanlar da böyle güzelmışsin, dedi.

Sözü Drosé aldı:

- Getirdiğin bu yeni aşıkta kim? Garip ve yabansı bir hali var. Fillerin çobanı olsaydı mutlaka bu adama benzerdi. Böyle yaban bir dostu nerden buldun. Yer altında yaşayan, Hadès'in çamurlara bulanmış mağara adamlarından biri olmasın?

Philina eliyle Drosé'nin ağzını kapadı:

- Sus, aşkın sırları gizli kalmalı, onları öğrenmeye gelmez. Ben kendi payıma bu adamın ağzını öpmektense Etna yanardağının ağzını öpmeyi yeğ tutarım. Ama, tanrıçalar kadar güzel ve tatlı Thais'imiz bizlere benzemez, sevimli, sevimsiz, herkesin gönlünü yapıp hayır duasını almak zorunda.

Usul bir sesle, Thais:

- Her ikiniz de ondan kendinizi sakının. Bu adam bir büyücü. Hafif sesle söylenen sözleri bile duyuyor. Hattâ insanın aklından geçenleri bile okuyor. Uyurken yüreğinizi söküp yerine bir sünger kor, ertesi gün su içerken soluğunuz kesilir, ölürsünüz, dedi.

Korkudan sapsarı kesildi kadınlar. Thais sırtını onlara dönüp Paphnuce'ün yanındaki bir yatağa oturdu.

Cotta'nın sesi konukların mırıltılarını bastırdı:

- Dostlar, yerlerinizi alın! Köleler, ballı şarapları doldurun!

Sonra kadehini kaldırdı:

- Önce ölümsüz Constance'ın ve İmparatorluğun Dehası onuruna içelim. Yurt herşeyden, tanrılardan bile üstündür, tek kalıcı olan o'dur, dedi.

Tüm konuklar kadehlerini diktiler, yalnızca Paphnuce içmedi, zira Constance Nicée'ye tapıyordu, hristiyanların yurdu Nicée'ye tapılan bir yurt olamazdı elbette.

Dorion şarabını yudumlarken mırıldandı:

- Yurt dediğin de nedir. Akan bir ırmak, kıyıları durmadan değişen, dalgaları durmadan yenilenen bir ırmak.

- Yurt sorunlarına karşı kayıtsızdır, bilgenin yönetsel işlerden uzak kalmasını istersin Dorion, bilirim. Ben ise, aksine, dürüst bir insanın yurt yönetiminden özge hiçbir şey düşünmemesi gerektiği kanısındayım. Devlet kadar güzel şey var mı? diye yanıtladı donanma komutanı Cotta.

Sözü, büyük Sérapis kâhini Hermodore aldı:

- Dorion, yurt nedir? diye sordu. Ben yanıtlayacağım sorusunu: Tanrıların sunakları ve atalarımızın mezarlarıdır yurt. Aynı anılar ve aynı umutları bölüşen bir topluluktan olmak demektir yurttaslık.

Genç Aristobule Hermodore'un sözünü kesti:

- Castor aşkına, bugün güzel bir at gördüm. Démophon'un atı. Düzgün bir başı, iri ayakları var. Boynu çalımlı bir horoz gibi yükseklerde.

Ama genç Chéréas bu yargıya katılmadı:

- Öğdüğün kadar da güzel bir at değil, Aristobule. Tırnakları ince. Bu kağıları yere kadar taşıyor, çok geçmez bozulur hayvan.

Tartışma kızışırken Drosé'nin cıglığı duyuldu:

- Ay, ay, şişten uzun ve keskin bir kılıcı yutayazdım. Çok şükür zamanında çıkarabildim gırtlığımdan. Tanrılar sever beni.

Nicias gülümseyerek söze katıldı.

- Tanrıların seni sevdiğini söyleyip durmaz mıydın Drosé'm! Eh demek ki tanrılar insanların kusurlarını da bölüşüyor. Aşk kendinde özden bir mutsuzluğu duyanlarda var sayılır. Varlıkların güçsüz yanları aşkla ortaya çıkar. Drosé'ye karşı duydukları aşk tanrıların toyluklarının büyük bir kanıtıdır.

Bu sözler üstüne Drosé büyük bir öfkeye kapıldı:

- Söylediklerin anlamsız, budalaca şeyler. Senin yapın bu zaten, ne söylenenlerden bir şey anlarsın, ne de söylediklerin bir şeye benzer.

Nicias hâlâ gülümsüyordu:

- Konuş durma Drosé'm. Ne söylersen söyle dinlemeye hazırım, yeter ki ağzını aç sen, dişlerin o kadar güzel ki!

Bu sırada, üstü başı pek de düzgün olmayan, iri yarı, yaşlı bir adam ağır adımlarla, başı yukarda, salona girdi ve konukları sessizce gözden geçirdi. Cotta kendi yatağında, kendi yanında yer gösterdi ona.

- Hoş geldin Eucrite, dedi. Bu ay yeni bir felsefe yapıtı yazdın mı? Eğer yanılmıyorsam Atikali parmakların tuttuğu Nil kamışından çıkan doksanikinci yapıt olacak."

Eucrite, gümüş rengi sakalını sıvazlayarak yanıtladı:

"Bülbülün işi şakımak, benim işimse ölümsüz tanrıları öğretmektir."

DORİON

Eucrite'in kişiliğinde stoacıların en saygı değerini selamlayalım. İri gövdesi, ak saçlarıyla çevremizde atalarımızın anıtı gibi yükseliyor. İnsanlar içinde yalnız, şimdiye dek duyulmamış sözler söylüyor bize.

EUCRİTE

Yanılıyorsun Dorion. Erdemin felsefesi henüz ölmedi dünyamızda. İskenderiye'de, Roma'da, İstanbul'da nice öğrencilerim var. Köleler ve César'ın yeğenleri arasında yaşayan niceleri, kendi kendilerini yönetmeyi, özgür yaşamayı ve nesnelerin çözümünde sınırsız bir mutluluğu tatmayı biliyorlar. Kendi kişiliklerinde de Epictète ve Marc Aurèle'i yaşatacaklardır. Erdem ışıklarının dünyamızda karardığı gerçek olsa bile, erdemin varlığı ya da yokluğu bana bağlı olmadığına göre yitip gitmesi mutluluğumu neden ilgilendirsin? Yalnız çılgınlardır istemeseler de mutlu olanlar. Tanrıların istemediği hiçbir şeyi istemem, onların istediği her şeyi ben de isterim. Tanrılara

böylece benzerim ve onların şaşmaz hoşnutluklarını bölüşürüm. Erdem yok olup gidiyorsa ilişmem ve bu bana, usumun ve cesaretimin yüce çabası olarak sonsuz bir kıvanç verir. Bilgeliğim tüm nesnelerde ölümsüz bilgeliğin bir eş değerini yaratacak, öyle ki bu eş değer aslından daha da değerli olacak, daha çok özen, daha büyük çabalar isteyecek.

NICIAS

Anlıyorum. Göksel Köken'e katılıyorsun. Çabayla erdemli olunabiliyorsa Eucrite, bu parlak fikirleriyle tanrılara benzediklerini sanan Zénon'un öğrencilerinin sözüne bakacak olsak, öküz benzemek için şişip duran kurbaganın stoacılığın en büyük örneğini verdiğini kabul etmemiz gerekir.

EUCRITE

Huyundur senin, hep alay edersin, alayda da üstüne yoktur hani. Ama sözünü ettiğin öküz, Apis öküzü gibi, baş kâhini aramızda bulunan bu yeraltı öküzü gibi gerçekten bir tanrıysa, esinini bilgelikten alan kurbaga, şişip öküz kadar büyüyebilmiş ise, gerçekte öküzden daha erdemli sayılmaz mı ve böylesine gönlü yüce bir hayvacığa hayran olmamak elde mi?

Dört hizmetçi masaya, kolları henüz üzerinde, bir yaban domuzu koydular. Domuzun çevresinde pişmiş hamurdan yapılmış dört domuz yavrusu vardı. Bununla sofradaki domuzun dişi olduğu belirtilmek isteniyordu.

Zénothemis keşişe doğru döndü:

- Aramıza, bize kendiliğinden gelen yeni bir konuk katıldı. Yalnızlığı içinde sofuca bir yaşamı sürdüren ünlü Paphnuce beklenmedik konuğumuzdur bizim.

COTTA

Çok doğru söylüyorsun Zénothemis. Değil mi davetsiz geldi, soframızın baş köşesinde yeri var.

ZÉNOTHÉMİS

Onu daha özenle ağırlamamız, en çok neden hoşlandığını araştırmamız gerekmez mi? Şüphesiz böyle bir insan et kokusuna değil, güzel düşüncelere karşı duyarlıdır. İnandığı öğretiden, İsa'dan söz edersek şüphesiz memnun kalır. Ben kendi hesabıma benzetme sanatının nitelik ve nicelik yönünden bol yer aldığı böyle bir öğreti üstüne yapılacak söyleşiye canı gönülden hazırım. Eğer harfın altındaki zekâ sezinlenebiliyorsa, bu harf gerçeklerle dolu demektir ve sanırım hristiyanlıkla ilgili pek çok kitap var. Ama bilmem Paphnuce yahudilerin kitaplarına da aynı değeri verir mi? Bu kitaplar öyle söylendiği gibi Tanrının değil, kötü bir dehanın eseri idi. Bu kitapları yazdıran İaveh, ıstırapın, çektiğimiz kötülüklerin çoğunun kaynağı olan bu zekâlardan biriydi: Ama bilgisizlikte ve vahşilikte bütün diğer zekâları geride bırakıyordu. Bilim ağacının çevresine gök rengi sarmal eğrisini dolayan altın kanatlı yılan ise, tam tersine, ışık ve aşkla yoğrulmuştu. Biri parlak, diğeri karanlık bu iki güç arasında savaş da kaçınılmaz bir hal almıştı. Dünyanın ilk günlerinde patlak verdi savaş. Henüz dinlenmeye başlamıştı Tanrı, ilk erkekle ilk kadın, Adem ile Havva, Eden bahçesinde, mutlu ve çıplak yaşıyorlardı, oysa, öte yandan İaveh bu ilk iki insanı mutsuz kılmak için onları, Havva'nın yüce karnında henüz taşımaya başladığı tüm insan soyunu kendi buyruğu altına almaya karar verdi. Ama ne bir matematikçi, ne de ozandı. Bu yüzden de yönetme sanatından, inandırma sanatından yoksundu. Biçimsiz görüntüler, tehditler, yıldırımlarla bu iki zavallı çocuğu korkutup duruyordu. Adem ile Havva, üstlerinde İaveh'in gölgesi, birbirlerine korkuyla sokuluyor, ağız tadıyla

sevişemiyorlardı. Yılan acıdı onlara, İaveh'e karşı korunmaları için onları eğitmeye karar verdi.

Bu işi ölçülü yapması gerekiyordu, ama Adem ile Havva'nın acemiliği işini bir hayli zorlaştırıyordu.

Her şeyi görebildiğini sanan ama gerçekte görüşü puslu İaveh'i haberi olmadan iki yaratığa yanaştı, gerek zırhının, görkemli kanatlarının parlaklığıyla, gerekse önlerinde, bizim şekillerini ancak Yunanlılardan tanıyabildiğimiz çember, elips ve sarmal biçimlere bürünerek dikkatlerini kendi üstüne çekti. Havva, Adem'den daha akıllıydı, bu biçimler üstünde düşünmeye koyuldu. Yılan konuşmaya, bilmedikleri yüce gerçekleri öğretmeye başladı. Baktı ki, kırmızı topraktan yoğrulmuş Adem bu ince bilgilerin derinliğine inemeyecek kadar kalın bir yapıya sahipti, Havva'ysa, tersine, gerçekleri kolayca sezebiliyordu. Daha yumuşak, daha duyarlıydı. Yılan, Adem bulunmadığı zamanlarda Havva'yla konuşuyor, kocasını uyarmasını söylüyordu.

DORİON

Sözünü keseceğim Zénothermis. Yazdığın destandan bir bölüm anımsıyorum: Pallas Athéné'nin devlere karşı savaşı. İaveh, bu destanda Typhon'a çok benziyor. Pallas'ın da yanında bir yılan var.

Anlattıklarını dinleyince sözünü ettiğin yılanın zekâsından ve iyi niyetinden şüphelendim. Bu yılan gerçekten bilge olsaydı, bilgeliği küçük, dişi bir kafanın eline bırakır mıydı? Sanırım yılan da İaveh gibi bilgisizin ve yalancının tekiydi. Havva'yı kolayca kandırabileceği için seçti, yılanı göre daha akıllı olan, kafası daha çok işleyen Havva değil Adem'di.

ZENOTHEMIS

Şunu bil ki Dorion, en yüce ve en saf gerçeklere düşünce ve

akılla değil, duyguyla erişilir. Kadınlar erkeklerden daha az düşünürler ama daha duyarlıdır.

Ölümsüz şeyleri kolayca sezinlerler. Peygamberlik armağanı kadınlara bağışlanmıştır. Apollon Citharède'in, Nasıra'lı İsa'nın, bazen kadınlar gibi dalga dalga giysilerle temsil edilmesi nedensiz değildir. Sen ne dersen de Dorion, öğretici yılan aydınlatıcı görevde süttü ve yıldızlardan daha beyaz Havva'yı kaba Adem'e yeğ tutmakla akıllıca davrandı. Havva onu uysalca dinledikten sonra, dalları gökyüzüne dek uzanan ve ölümsüz aklın çiğ taneleri gibi arındığı bilim ağacına doğru yöneldi. Bu ağaç tüm gelecekteki insanların dillerini konuşan yapraklarla kaplıydı ve çıkardığı sesler yüce bir uyum yaratıyordu. Uğultularını dinleyenlere madenleri taşları, bitkileri, fiziksel ve erdemsel yasaları öğretiyordu ama alev yüklüydü bu dallar, ölümden ve ıstıraptan korkanlar bu yaprakları dudaklarına götürmeye cesaret edemiyordu. Yılanın öğrettiklerini uysalca dinleyen Havva boş korkuların üstüne çıktı ve Tanrıyı tanımlayan yemişleri tatmak istedi, sevgilisi Adem'i elinden tutup o yüce ağaca götürdü, elmayı kendisi ısırıktan sonra arkadaşına uzattı. Ne yazık ki, bir raslantı eseri, o sırada bahçede gezinmekte olan İaveh onları ellerinde elmayla gördü. Bilge olmalarından korkup dehşete kapıldı. Delice kışkırdı. Bütün gücünü toplayıp havada öyle bir fırtana estirdi ki iki güçsüz yaratık yerlere kapandılar. Erkeğin elindeki elma düştü, o zaman kadıncağz da mutsuz adamın boynuna sarılıp "Herşeye yabancı kalmak, seninle ıstırap çekmek istiyorum," diye haykırdı. İaveh, yüreklerine korku ve şaşkınlık tohumu ektiği Adem ve Havva'ya karşı utkusunu kanıtlamış, onları dilediği düzeyde tutmuştu. Sanatı göktaşlarının biçimini değiştirmek iken, müzisyen ve geometri bilgini yılanın bilimini öğrenmeye yöneldi. İnsanlara adaletsizliği, bilgisizliği yabancılığı öğretti, yeryüzünde kötülüğü ege-men kıldı.

Kabil ve çocuklarının, ardına düştü, çünkü bilge ve becerikliydi onlar. Filistinlilerin ocağını batırdı, çünkü onlar Orphé gibi

tatlı şiirler, Esope gibi güzel masallar yazıyorlardı. Bilimin ve güzelliğin amansız düşmanıydı. İnsan soyu, çağlar boyunca kan ve gözyaşları döküp kanatlı yılanın uğradığı bozgunun hesabını ödedi, çok şükür ki Yunanlılar arasından Pythagore ve Eflatun gibi ince insanlar çıktı da İaveh'in düşmanı yılanın ilk kadına öğretmek için çırpındığı biçim ve düşünceleri dehalarının gücüyle yeniden buldular. Yılanın zekası vardı onlarda: bunun içindir ki yılan, Dorion'un dediği gibi, onuruna Atinalılarla kavuştu. Kökleri toprağa kol salan, tepesi gökyüzünün doruğuna uzanan bu bilim ağacının görkemli yemişleri en son, dünyamıza insan biçiminde inen Galileli İsa'ya, Basilide'e ve Valentin'e nasip oldu. Yahudilerin hataları da, çok zaman, hristiyanların omuzuna yüklendi.

DORION

Yanlış anlamıyorsam Zénothemis, Pythagore'un, Eflatun'un, tüm Yunan düşünürlerinin, boş korkuları aşan Epicure'ün bile bilmediği sırlara üç üstün kişi, İsa, Basilide ve Valentin erdi di-yorsun. Bilgelere saklı kalan bilgileri, bu üç ölümlü insan kimin aracılığı ile edinebildi o halde?

ZENOTHEMIS

Bilim ve düşüncenin bilginin ilk aşamaları olduğunu ve ölümsüz gerçeklere yalnızca coşkuyla varılabileceğini bir kez daha tekrarlamak mı gerekir Dorion?

HERMODORE

Çok doğru Zénothemis, nasıl ağustos böcekleri çiğ taneleriyle besleniyorsa, ruh da besinini coşkudan alıyor. Ama insan coşkuya ancak akıl yoluyla varır. Çünkü üçlü bir yapıya sahiptir insan: Et ve kemikten beden, daha duyarlı ama yine de

et, kemik olan ruh ve doğruluktan ayrılmayan zekâ. Sessiz ve yalnızlık içindeki bir saraydan çıkar gibi bedenden çıkan, ruhun bahçelerinde kanatlanıp uçan akıl Tanrı katına varır, eski bir ölümü ya da çokluk gelecekteki bir yaşamı tadar. Çünkü ölmek yaşamaktır ve ölümsüz saflık demek olan bu durum hem sonsuz kıvancı, hem salt bilimi edinir. Bu kaynaşmadır, en yüce andır, herşeye sahip olmak demektir.

NICIAS

Çok iyi, çok iyi ama Hermodore, gerçeği söylemek gerekirse, ben her şey ile hiçbir şey arasında büyük bir ayırım göremiyorum. Bu ayrımı belirtebilecek sözcükler bile yok gibi gelir bana. Sonsuzluk hiçliğe benzer. Her ikisi de kavranılamayan şeyler. Fikrimce, yüceleşme pek pahalıya mal oluyor. İnsan tüm varlığıyla ödüyor bedelini. Yüceleşmek için, varolmaktan bile vazgeçmek gerekir.

Filozofların yüceleşmeyi kafalarına koyması Tanrının bile önleyemediği bir talihsizlik. Dahası var, varolmamanın ne olduğunu bilemezsek, varolmanın da ne olduğunu bilemeyiz, hiçbir şey bilmiyoruz henüz. İnsanların kendi aralarında anlaşmaları olanaksızdır deniyor. Ama bunca gürültülü tartışmalardan sonra sanırım, Pelion'un Ossa'da yükselttiği yığınaklara benzeyen bu çelişki kümeleri altında, kefenlere sarılı ölümler gibi yanyana dizilmiş bizler, mümkünü yok, mutlaka uzlaşacağız.

COTTA

Felsefeyi çok seviyorum, boş saatlerimde felsefe okuyorum, Ama yalnızca Cicéron'un kitaplarında buluyorum aradığımı. Köleler, kadehime ballı şarap doldurun!

CALLICRATE

İşte ilginç bir söz! Yemek yemediğim zamanlar, iyi hükümdarların şölenlerine oturan ozanların yaşadığı o çağları düşünür, ağzıma gak deyince su, guk deyince et verilmesini isterim. Ama cömert Lucius, kadehime ardardına doldurduğu şaraplardan sonra yalnızca yurt savaşlarının, yiğit kavgaların düşünü kurar oldum. Utkusuz çağlarda yaşamaktan utanıyor, özgürlüğü çağırıyor ve kanımı, son Romalılarla birlikte, Philippes'in savaş alanlarına döküyorum.

COTTA

Atalarım Cumhuriyet uğruna Brutus'le birlikte özgürlük için öldü. Ama onların, Roma halkının özgürlüğü dedikleri şeyin, aslında halkı kendilerinin yönetme arzusu olup olmadığına şüpheyne düşüyor insan. Özgürlüğün bir ulus için herşeyin başında geldiğini yadsımıyorum. Ama yıllar geçtikçe, özgürlüğü yalnızca güçlü bir hükümetin gerçekleştirebileceğine inancım artıyor. Kırk yılım en yüksek devlet görevlerinde geçti, uzun deneyler sonunda, erkin güçsüz olduğu zamanlarda halkın baskı altında kaldığını gördüm. Hükümetin gücünü zayıflatmaya çalışan hatipler ve onlar gibi düşünenler aslında korkunç bir suç işliyorlar. Tek bir kişinin iradesi bazen uğursuz sonuçlar doğuruyor, anladık, ama herşeyi halkoyu'nun eline bıraktığınızda da bir karara varılması imkansız oluyor. Efendimizin barışçı yönetiminden önce dünya halkları ancak akıllı hükümdarların yönetimiyle mutluluğa erişebiliyorlardı.

HERMODORE

Bana sorarsan Lucius, henüz iyi bir yönetim biçimi bulunmuş değil, onca mutlu biçimler deneyip duran yapıcı Yunanlılar bile kafalarını boş yere yorup durdular, bundan böyle de iyi bir

yönetim biçiminin bulunacağını sanmıyorum. Bu konuda boşuna umutlanmayalım. Dünyanın bilgisizlik ve vahşet içinde yok olup gideceğine dair kesin işaretler var. Uygarlığın bu korkunç çöküşüne tanık olmakta varmış kaderde. Akıldan, bilimden, erdemden bizlere artık kala kala, çöküşümüzü kendi gözlerimizle izlemek kıvancı kaldı.

COTTA

Halkın açlığı, barbarların küstahlığı son derece korkunç, ürkütücü şeyler, gerçektir. Ama elinde iyi bir donanma, iyi bir ordu ve para olursa...

HERMODORE

Düşlerle oyalanmak neye yarar? Can çekişen imparatorluk barbarlara yem oluyor. Yunan kafasıyla, Latin sabrının kurduğu kentleri ilerde ayyaş vahşiler yerle bir edecekler. Yeryüzünde ne sanat kalacak, ne felsefe.

Tanrıların tapınaklardaki ve ruhlardaki anıtları yakılıp yıkılacak. Aklın kararlılığı ve dünyanın sonu olacak bu. Sarmade'ların aklın hizmetine gireceğine, Germain'lerin müzik ve felsefeyle uğraşacaklarına, Quade'ların ve Marcoman'ların ölümsüz tanrılara tapacaklarına nasıl inanılabilir? Hayır hayır! Dünyanın sonu geldi. Dünyanın beşiği bu kocamış Mısır, dünyaya mezar olacak: ölüm tanrısı Sérapis'e son dualarını edecek ölümlüler ve ben son tanrının son kâhini olacağım.

Tam bu anda kapının üstündeki örtü kalktı ve konukların karşısına saçları dökük, sivri kafalı, küçük, kambur bir adam çıktı. Asyalılar gibi giyinmişti, sırtında yakut renginde bir aba, bacaklarında, altın yaldızlarla işlenmiş, barbarların giydiklerine benzeyen kırmızı poturlar vardı. Paphnuce bakar bakmaz Asyalı Marcus'ü tanıdı, başına yıldırım düşecek sanıp ellerini tepesine götürdü, korkudan sapsarı kesildi. Bu iblisler şöleninde, dinsiz-

lerin sövgülerinin, filozofların iğrenç sözlerinin bozguna uğrattığı ruhu, bu son zındığın gelişiyile korkuya kapılmış, cesareti kırılmıştı. Hemen ordan kaçmak istedi, ama Thais ile göz göze gelince rahatladı. Tanrının kollarına atılacak olan bu kutsal ruhun daha şimdiden onu tüm ayartıcılara karşı koruduğunu anlamıştı. Thais'in eteğine yapışıp Kurtarıcı İsa'ya yalvardı. Hristiyanların Eflatun'u sayılan bu yeni konunun girişiyle salonda övgülü mırıltılar dolaşmaya başladı. İlk seslenen Hermodore oldu:

Ünlü Marcus, hepimiz seni aramızda görmekten kıvanç duyuyoruz, tam zamanında geldin. Bizler hristiyanlık öğretisini ancak genel çizgileriyle, herkesin bildiği kadarıyla biliyoruz. Şüphesiz senin gibi bir filozof sıradan insanların kafasıyla düşünmez, bizler, inandığın bu din konusundaki düşüncelerini öğrenmek isteriz. Senin de bildiğin gibi, simgelerle düşünmeye alışmış sevgili Zénothémis'imiz, az önce, ünlü Paphnuce'e Yahudilerin kitapları hakkındaki düşüncelerini soruyordu. Ama Paphnuce hiçbir karşılık vermedi, diline çölde damga vurduğuna göre dostumuzun susmasına şaşmamak gerek. Ama, ölümsüz Constantin'in meclislerinden tut da tüm hristiyan meclislerinde söz alan Marcus dostumuz, hristiyan masallarında kapalı kalan felsefi gerçekleri önümüze sererek bizlerin bu merakını sen giderebilirsin. Bu gerçeklerin en başında, kendi payıma benimde inandığım, Tanrının tekliği gelmez mi?

MARCUS

Evet saygı değer kardeşlerim, tek bir Tanrının, varlığına inanıyorum. Tek başına var olan, herşeyin özü, tek ölümsüz olan Tanrıya inanıyorum.

NICIAS

Dünyayı senin Tanrının yarattığını biliyoruz Marcus.

Şüphesiz en büyük hatası da bu oldu. Dünya tanrı onu yaratmadan önce de vardı, güzel, ama, doğruyu söylemek gerekirse, hiç de imrenilecek bir durumda değildi. Herşeyin üstünde olmak istiyorsa hiçbir şeye karışmamalıydı, ama öte yandan, varlığını kabul ettirmek, birşeyler yapmak zorundaydı. Yaptı da diyorsun. Tanrının böyle bir hataya düşmesi pek garip, ama yine de inanmak isterim sana. Peki söyle o halde, nasıl oldu da dünyayı yaratmaya kalktı?

MARCUS

Hristiyan olmadıkları halde, Hermodore ve Zénothémis gibi bilginin ilkelerine sahip olanlar Tanrının dünyayı tek başına ve dolaysız yaratmadığını elbette bilirler. O, evrene kendi çocuğunu gönderdi ve herşey bu tek çocuğu aracılığıyla yaratıldı.

HERMODORE

Doğru söylüyorsun Marcus, bu çocuğa bazen Hermès, bazen Mithra, bazen Adonis, bazen Apollon bazen da İsa adıyla tapıldı.

MARCUS

Benim için o yalnız, İsa, Christ vs Kurtarıcı olarak vardır, onu başka bir adla tanısaydım hristiyan sayılmazdım. O Tanrının gerçek oğludur. Ama onu yaratan bir başlangıç olduğuna göre ölümsüz de değildir. Tanrının tek oğlunun doğmadan önce var olduğu gibi safsatalara, bırakın, İskenderiye kilisesini o lanetli Athanase adıyla uzun zaman yöneten inatçı eşek ile Nicée katırları inansın.

Bu sözler üzerine sapsarı kesilip kanter içine batan Paphnuce haç çıkardı ve yeniden yüce sessizliğine gömüldü.

Marcus sözüne devam etti:

- Tanrının tüm nitelikleri kendi ürünü olan, her şeyi yaratan aracıda birleşti. Tanrıyı bu niteliklerini bölüştürmeye zorlamakla, Nicée'nin budala simgesinin Tanrının oğluna saldırdığı gün gibi açıktır. Hristiyanların gerçek Tanrısıyla alay etmek huyundan vazgeç Nicias ve şunu bil ki kırlardaki zambaklar ne kadar çalışırsa o da o kadar çalışır. İşçi Tanrı değil, tek oğludur, önce evreni yaratıp sonra da onarmaya gelen İsa'dır. Sonra onarmaya geldi çünkü yaratılan mükemmel olamamıştı, kötülük ister istemez iyiliğe karışmıştı.

NICIAS

İyilik nedir, kötülükler nedir?

Bir an sessizlik oldu, kolları sofranın üstünde oturan Hermodore, Corinthe madeninden yapılmış, sırtındaki sepetlerin birinde ak zeytin, diğerinde kara zeytin taşıyan küçük bir eşeği gösterdi:

- Şu zeytinlere bir bakın, dedi. Renklerindeki çelişki nasıl da okşuyor bakışlarımızı, bunların açık renk, şunların ise koyu renk olmasıyla yetiniyoruz. Ama zeytinlerin akıldan ve bilgiden nasibi olsaydı aklar, zeytinin ak olması iyi kara olması kötü diyecek, aklar karalara, karalar aklara düşman olacaklardı. Onların aklı, karalığı üstüne yargıya varan biziz, çünkü nasıl tanrılar bizim üstümüzdeyse biz de zeytinlerin üstündeyiz. Nesnelerin ancak bir kısmını görebilen insan için kötü kötüdür: Ama herşeyi bilen, gören Tanrı için kötü iyidir. Çirkinlik çirkindir şüphesiz, güzel değildir: güzel olsaydı, bütün güzel olmazdı:

EUCRITE

Daha erdemli konuşalım. Kötülük, sapasağlam uyumunu sarsamadığı dünyamız için değil, kötülük yapmayı da yapmayı da becerebilen kötü kimseler için kötüdür.

COTTA

Jupiter aşkına: işte iyi bir yargı,

EUCRİTE

Dünya yüce bir ozanın yarattığı bir ağılatıdır. Bu ağılatıyı besteleyen Tanrı oynayacağımız oyunu da gösterdi. Dilenci olmanı, ece olmanı, topal olmanı istiyorsa sana verilen görevi yerine getirmek için elinden geleni yap.

NICIAS

Elbette, topalın Hephastos gibi topallaması iyi olur: çılgının kendini Ajax'ın öfkesine kapıp koyuvermesi, mahremiyle zina yapan kadının Phèdre'in işlediği suçu bir kez daha işlemesi, hainin ihanet etmesi, kallesin yalan söylemesi, katilin öldürmesi elbette iyi olur ve oyun oynanırken bütün oyuncular, kralları, kutsalları, can alıcı hükümdarları, sofü kızları, iffetsiz karıları, soylu yurttaşları ve alçak canileri ozanın tek tek kutlaması elbette yerinde olur.

EUCRİTE

Sözlerimi saptırıyorsun Nicias, güzel bir genç kızı korkunç bir hayvana döndürmeye çabalıyorsun.

ZENOTHEMIS

Bana sorarsanız dostlar iyilik ve kötülük gerçeğine inanıyorum. Ama kötülüğün tek bir insansal eylem olmadığına, kötülüğün tek başına var olmadığına eminim, özünde İsa'yı kurtarmalık olarak ele vermeyi taşıyan Judas'nın öpücüğü de böyle bir eylemdi işte. İnsanların son esenliği içindir kötülük, bu esen-

lik gerçekleşsin diyer ki kötölük iyiliğın bağından çıkıp, iyil-iğe bağı olan değler arasına katılır. Efendisine ihanet etmek için huzur öpücüğü sunan ve bu hareketiyle insanların esenliğı-ni sağılayan kırmızı kıllı adam efsanesiyle hristiyanların anlat-mak istediğı de budur. Kanımca, döşemeci Paul'un bazı öğrenci-leri, Iscariote'un bizzat İsa'ca da öngörülen öpücüğünün tanrısal dileğın yerine getirilmesi, İsa'nın kurtulmalık olarak adanması için gerekli olduğunu, Judas para kesesini almasaydı ölümsüz bilgelığın yanılgıya düşeceğini, tanrısal tasarının allak bullak olacağını, dünyanın kötölük, bilgisizlik ve ölümün eline teslim edilmiş olacağını düşünmeksizin, İsa'nın havarilerinin bu en mutsuzuna kin duymakla, kanımca, haksızlık ediyorlar.

MARCUS

Judas ihanete hazır bir insan değildi, ulusal bilgelik istedi diye ihanet etti, İsa'ya ihanet öpücüğünü sundu. Böylece Iscari-ote'un işlediğı suçla ölümsüz bilgelik kurtarışın o ulu yapısını yüceltebildi.

ZÉNOTHÉMIS

Marcus, ben biraz önce sana insanlığın İsa'nın çarmıha geril-işiyle kurtuluşuna inanıyormuş gibi göründüm, çünkü hris-tiyanların bu inançta olduğunu biliyorum. Judas'nın ölümsüz kurtuluş için gerekli olduğuna inananların yanlışını daha iyi yakalamak için onların düşüncelerine ancak böyle girebildim. Ama bana göre İsa gerçekte Basilide ve Valentin'in mustu-cusundan başka bir şey değildir. Kurtulmalık sorununa gelince sevgili dostlar, meraktan kurtulmalısınız diye onun da özünü anlatayım.

Konuklar anlat anlamına gelen işaretler yaptılar. Kutsal Cérés sepetli Atinalı erden kızlara benzeyen oniki kız, başların-da nar ve elma sepetleriyle, bir flütün ezgileri eşliğinde usul

adımlarla salona girdiler, sepetleri masaya koydular, flüt sustu, Z  noth  mis konuşmaya başladı.

"Tanrı d  şuncesi Eunoia evreni yarattığı zaman yönetimini meleklerine bıraktı. Ama onlar efendilerini, istediği sessizliği korumasını bilemediler. Dünya kızlarının güzelliğini görüp dayanamadılar ve sarnıç kıyılarında kızları bastırıp   iftleştilediler. Bu birleşmelerden, yeryüzünü haksızlık ve vahşetle kaplayan zalim bir soy doğdu ve tozlu yollar masum kanıyla sulandı. Bunu gören Eunoia sonsuz bir hüzne kapıldı:

"İ  çekip, dünya işlerine karışarak yediğim şu haltı gördün m  ? Benim hatam yüzünden çocuklarım bozuk bir yaşama gömüldü. Benim yüzümden acı çekiyorlar, hatamın cezasını ben de çekmeliyim. Ben tanrı d  şuncesiyim ve bunu yaptım, artık tanrı bile onlara ilk yunmuş arınmışlıklarını geri veremez. Ok yaydan fırladı, bu böyle sürer gider. Hiç değil yaratıklarımı yalnız bırakmayayım, onları kendim gibi mutlu kılmamam da, kendimi onlar gibi mutsuz etmek elimde. Onları aşağılatan bedenleri madem benim eserim, bundan böyle ben de onların bedenine bürünüp aralarında yaşayacağım" dedi.

"Eunoia bunları söyleyip yeryüzüne indi. Küçük ve narindi, H  l  ne adını aldı. Kendini dünya işlerine verdi, gittikçe daha bir güzelleşti, daha bir tatlılaştı, kadınların en alımlısı oldu, zaten istediği de buydu,   l  ml   bedeninde günah çiçeklerinin a masıydı. şehvet düşkünü ve zalim insanların kurbanı Eunoia, tüm yasak sevgilerin, tüm zulümlerin tüm haksızlıkların günahını ödemek için kendini insanların ve yasak sevgilerin kollarına attı ve Tanrı evrenin su larını bağlasın diye, tüm halkları yıkımdan yıkıma sürükledi güzelliğiyle. Göksel düşünce ve Eunoia, H  l  ne'in; yiğitlerin, çobanların koynuna girdiği o günlerde doyumun doruğuna ulaştı. Güzelliğini öylesine yumuşak, öylesine yüce ve öylesine vurucu bir dille inceden inceye işleyen ozanlar ölümsüzlüğünü biliyorlardı onun ve bu y  zendir ki ona 'Denizler gibi durgun temiz ruh' diyorlardı.

"Eunoia insanlara acıdığı için kötülüğün ve hüznün kollarına

böyle attı kendini. Öldü, mezarı bile var, Lacédémonien'ler mezarının yerini bile söylüyorlar. Yalnızca arzuları değil, ölümü de tatması gerekiyordu, yeryüzünde yeşerttiği tüm buruk yemişleri tatması gerekiyordu, ama Héléne'in dağılan teninden sıyrılıp başka bir kadın biçiminde geldi, tüm acılara, sövgülere yeniden sundu tenini. İşte böyle tenden tene bürünüp, aramızda acılı günler geçirerek insan günahını kendi omuzlarına alıyor. Kendini adaması hiç de boşuna değil. Bize tensel bağlarla bağlanıp, bizlerle ağlıyor, bizlerle gülüyor. Hem kendi hatasının, hem bizlerin günahını ödüyor. Böylece, onun akça göğsüne tutunan bizleri yeniden ele geçirilmiş sessiz gökyüzüne götürecekt."

HERMODORE

Bu efsane hiç de yabancı değil bana. Thais'in, yine böyle bir kadın kılığına girip, İmparator Tibère zamanında büyücü Simonla yaşadığı söylenir. Onun istemeden bu durumlara düştüğünü, onu meleklerin bu hallerle soktuğunu sanırdım.

ZÉNOTHÉMIS

Göksel evreni iyi bilmeyen insanlar, zavallı Eunoia'nın hüznün ve sevginin kollarına kendini bile bile attığını bilmezler Hermodore. Onların sandığı gibi olsaydı, Eunoia da günah işleyen bir yosma, karalarla kaplı bir kurban, utanç şaraplarımızı emmiş ekmek, verimli bir sungu, değerli bir adak, dumanları Tanrıya yükselen yanık bir kurban olmazdı. Kendini hüzne ve sövgüye bile bile sunmasaydı günahları erdeme dönüşmezdi.

CALLICRATE

Durmadan yeniden dünyamıza gelen bu Héléne'in şimdi hangi ülkede, hangi adla ve hangi güzel bedenle yaşadığını ben-den öğrenmek ister miydin Zénothémis?

ZÉNOTHÉMIS

Böyle bir bilinmeyi çözmek için çok bilge olmak gerekir. Ama bil ki Callicrate, bilgelik, biçimlerin kaba dünyasında yaşayan ve çocuklar gibi boş ezgiler ve benzetmelerle kendini eğlendiren ozanlara vergi değildir.

CALLICRATE

Tanrıların hışmından kork dinsiz Zénothémis, ozanlar tanrıların sevgili yaratıklarıdır. İlk yasaları bile ölümsüzler koşuk biçiminde yazdırdılar, tanrılar şiir diliyle konuştu. İlâhilerin ezgisini göksel kulaklar seviyor. Ozanların kâhinler olduğunu, onlardan hiçbir şeyin gizlenemeyeceğini bilmeyen kaldı mı? Ve bir ozan olan, Apollonun defne dalını alnına kuşanan ben, Eunoï'nın en son dünyamıza hangi kadın şeklinde geldiğini sizlere söyleyeceğim. Ölümsüz Hélène burnumuzun dibinde: o bize bakıyor, biz ona bakıyoruz. Yastığa dirseklerini dayayıp uzanan şu güzel, şu dalgın kadına, gözlerinde gözyaşları, dudaklarında öpücükler taşıyan şu kadına bir bakın. Priam çağlarında çiçekli Asya'ya gelen kadın bugün Thais adıyla aramızda.

PHILINNA

Ne diyorsun Callicrate? Sevgili Thais'imiz İlion önlerinde dövüşen Parisi, Ménélas'ı, güzel dizlikli Achéen'leri tanıdı mı? Truva atı gerçekten çok büyük müydü Thais?

ARİSTOBULE

At mı dediniz?

Céréas "Amma da içtim ha" deyip masanın altına yuvarlandı. Kadehini kaldırdı Callicrate:

- Uğursuz gecenin kanat vurup karartamayacağı bir belleği bana sunan perilerin şerefine içiyorum.

Yaşlı Cotta uyuyor, saçsız başı geniş omuzları üstünde usul usul sallanıyordu.

Filozof mantosunun içinde bir süreden beri kıpırdanıp duran Dorion sallana sallana Thais'in yanına yaklaştı:

- Bir kadına tutulmak bana yakışmaz ama seni seviyorum, dedi.

THAIS

Aklın şimdi mi başına geldi, az önce niye sevmiyordun?

DORION

Karnım açtı da ondan.

THAIS

Ama ben, zavallı dostum, ağzına sudan başka bir şey sürmeyen ben, yazık ki seni sevmiyorum.

Dorion bu sözleri duymazlıktan gelip, Thais'in yanından hemen, yiyecekmiş gibi kendisine bakan Drosé'nin yanına kaydı. Zénothémis boş kalan yeri doldurup Thais'i dudaklarından öptü.

THAIS

Seni daha akli başında biri sanıyordum.

ZÉNOTHÉMIS

Ben üstün bir insanım, üstün insanlar hiçbir yasaya bağlı değildir.

THAİS

Bir kadının kollarına atılıp ruhunu kirletmekten korkmuyormusun?

ZÉNOTHÉMIS

Ruhu karıştırmadan da beden kendini arzuya verebilir.

THAİS

Defol, ben beni, hem bedenle hem ruhla sevsinler isterim. Keçiler, tekeler sizi!

Lambalar birer birer sönüyordu. Duvar kaplamalarının aralıklarından süzülen solgun bir gün konukların kurşuni mor yüzlerine, şişmiş gözlerine vuruyordu. Aristobule, elleri yumuk, Chéréas'ın yanına yuvarlanmış, düşünde at uşaklarının değirmen taşı gibi döndüğünü görüyordu. Zénothémis artık Philina'yı kollarına almış sıkıyordu. Dorion, Drosé'nin çıplak boynuna şarap döküyor, damlalar, kadının güldükçe inip kalkan ak göğsünde yakut taneleri gibi yuvarlanıyordu ve filozaf tenden akan şarabı dudaklarıyla izliyordu.

Eucrite kalktı, elini Nicias'ın omuzuna koyup salonun dibine sürükledi:

- Hâlâ düşünecek durumdaysan, söyle ne düşünüyorsun dost.
- Kadınların aşkının Adonis'in bahçelerine benzediğini düşünüyorum.

- Ne demek istiyorsun bununla?

- Kadınların her yıl çatılarda, toprak vazolar içinde Venüs'ün yavuklusu adına küçük bahçeler yeşerttiğini bilmez misin Eucrite? Dallar kısa zamanda yeşerir ve solar.

- Ne bu aşklar, ne bahçeler bizlere tasa olmasın, gelip geçici şeylere tutulmak çılgınlıktır.

- Güzellik gelip geçen bir gölgeyse arzu bir yıldırımdır.

Güzelliği arzulamak neden çılgınlık olsun? Gelip geçici şeylerin kalıcı olmadığını, ama yıldırımın karanlıkta şimşek şimşek yandığını düşünmek usa daha uygun değil mi?

- Aşık oynayan bir çocuğa benziyorsun Nicias. Sözüme inan: özgür ol. İnsan ancak özgür olunca insandır.

- Beden taşıyan bir kişi nasıl özgür olur Eucrite?

- Az sonra görürsün oğlum. Az sonra görür ve "Eucrite özgürdü" dersin.

İhtiyar, alnında tanyerinin ilk ışıkları, kızıl, sonraki bir dikili taşa, yaslanıp konuşuyordu. Hermodore ve Marcus de yaklaşmış Nicias'ın yanında, Eucrite'in karşısında durdular. Şimdi dördü, sarhoşların kahkahalarına ve çığlıklarına aldırmayıp ölümsüz şeylerden söz ediyorlardı. Düşüncelerini Eucrite öylesine bilgece ortaya koyuyordu ki Marcus dayanamayıp:

- Gerçek Tanrıyı tanımak senin hakkındır dedi.

Eucrite yanıtladı:

- Gerçek Tanrı bilgenin yüreğindedir.

Sonra ölümden söz etti:

- Ölümün beni, kendi hatalarımı kendim düzeltirken tüm görevlerimi yapmaya hazır olduğum bir anda bulmasını isterim. Ölümün karşısında günahsız ellerimi gökyüzüne kaldırıp, tanrılara: "Tanrılar, yürek tapınağımdaki yeri sürdürmedim, yapraklar ve çiçeklerle bezenmiş kordonlar, şeritler, taşlar gibi düşüncelerimi astım ortaya. Buyruklarınıza uygun yaşadım. Yeter derecede de yaşadım diyeceğim.

Sonra kollarını gökyüzüne uzattı. Yüzü ışık ışık yanıyordu..

Bir an dalgın, düşünceli durdu. Ve kıvançlı bir sesle yeniden konuşmaya başladı:

- Onu taşıyan ağaca şükranla bakıp, toprağı etiyle beslemek için dalından düşen olgun bir zeytin tanesi gibi hayat dalından düş Eucrite!

Bunları söyledikten sonra bir hançer çıkarıp göğsüne sapladı.

Üçü de kolunu tuttular ama bıçağın sivri ucu bilgenin yüreğini bulmuştu: Eucrite dinleniyordu. Kadınların keskin çığlıkları,

tatlı uykuları bölünen konukların homurtuları ve halıların kıvrımlarına sinmiş arzulu soluklar arasında, Hermodore ve Nicias, Eucrite'in solgun ve kanlı bedenini köle yataklarından birinin, üstüne uzattılar.

Yaşlı Cotta tavşan uykusundan uyanıp bilgenin ölü bedeninin yanına gelmiş, yarayı inceliyerek:

- Doktorum Aristé'yi çağırın! diye bağırdı.

Nicias başını salladı:

- Artık Eucrite yok. O da öteki bilgiler gibi ölmek istedi, o da bizler gibi kaçınılmaz arzuya boyun eğdi. Ve işte şimdi, arzuları doymuş, tanrıların yanında.

Cotta elini alnına vurup haykırıyordu:

- Ölmek mi? İnsanın Devlete hizmet dururken ölmek istemesi, ne saçma şey.

Paphnuce ve Thais, ruhları tiksinti, korku ve umut dolu, durgun ve sessiz kalakalmışlardı.

Keşiş, Thais'i birden kolundan yakaladı, sarmaş dolaş yatan çiftlerin yanında sızıp kalmış ayyaşlar, şaraba bulanmış ayaklar ve kanlar üstünden atlayıp dışarı çıktılar.

Güneş kenti gül rengi bir ışıkla boyuyordu. Issız yolun, İskenderin tepesi uzaktan uzağa ışıldayan mezarına bakan kıyılarında dizi dizi dikili taşlar uzanıyordu. Yaprakları kopuk taşlar ve sönmüş meşaleler sağa sola sürüklenip duruyordu döşeme taşlarında. Havada, denizden gelen serin bir yelin kokusu vardı. Paphnuce görkemli giysisini iğrenerek çıkartıp ayaklarının altında ezdi:

- Duydun değil mi Thais'im, bütün çılgınlıklarını, bütün iğrençliklerini kustular. Evrenin ölümsüz yaratıcısını cehennem iblisleriyle bir tuttular, kötülük ve iyiliğin varlığını saygısızca yadsıdılar. İsa'ya sövüp Judas'yı göklere çıkardılar ve hepsinden daha alçak, karanlıklar çakalı, pis kokulu, bedeni leş ve ölümle kaplı Aryalı ağzını mezar kapağı gibi açtı. Bu iğrenç sümüklü böceklerin nasıl sana doğru kaydıklarını, yapışkan salgılarıyla seni nasıl kirlettiklerini gördün değil mi Thais'im; kölelerin

topukları altında uyuyan; kustumuklarıyla kirlenen halılar üstünde çiftleşen bu hayvanları gördün değil mi? Bu hayasızlık yuvasına, şaraptan daha aşağılık kanını saçan, içki şöleninden sonra İsa'nın yüzüne atılan çılgın yaşlıyı gördün değil mi? Tanrıya şükür! Tüm bu çılgınlıkları gördün ve ne denli korkunç olduğunu anladın Thais. Thais, Thais, bu filozofların çılgınlıklarını düşün ve söyle, hâlâ onlarla birlikte kalıp saçma sapan şeyler sayıklamak ister misin? Kendilerine benzeyen oynaşlarının, şehvete düşkün, maymun yüzü o rezil iki kadının bakışlarını, tavırlarını, kakhahalarını bir düşün, onlar gibi olmak ister misin?

Thais, yüreği gecenin tiksintisiyle bulanmış, erkeklerin kayıtsızlığı, kabalığı, kadınların kötü yürekliliği, onlarla birlikte geçirdiği saatlerin ağırlığı altında ezilmiş, yalvarıyordu:

- Yorgunum ey ölüm, ey babam! Dinlenecek bir yer yok mu, nerde bulmalı huzuru? Alnım ateşler içinde yanıyor, başım bomboş, kollarım o kadar yorgun ki mutluluk parmak uçlarıma dek gelse uzanıp tutacak gücüm yok.

Paphnuce iyilik dolu gözlerle bakıyordu ona:

- Cesaret, kardeşim benim: dinlenme saatin geldi, şu gördüğün bahçelerden ve sulardan yükselen buğular gibi, huzur vakti, ak ve arı, doğruluyor önünde.

Thais'in evine doğru yaklaşıyorlardı.

Nymphes mağarasının çevresindeki çınar ve sakız ağaçları, duvarın üstünde, sabah yeli vurdukça çiğler içinde titreşiyordu. Sin ve sunak taşlarıyla çevrili, her iki ucunda yarım ay biçimi mermer sıralar bulunan geniş bir alana geldiler. Thais sıralardan birine çöktü. Sonra keşişe hazin hazin bakıp:

- Ne yapmam gerekiyor? diye sordu.

- Seni aramaya gelenin ardına düşmen gerek. Bağcı nasıl çürümeden üzümü asmadan koparıp kokulu şaraplar yapmak için sıkmaçlara doldurursa, o da öyle, seni çağından koparıp alıyor. Dinle: Batıda, İskenderiye'ye on saat uzaklıkta denize yakın bir kadınlar manastırı var. Bilgeliğin en yüce örnek-

lerinden biri olan bu manastırda en akıcı dizelere, utların ve tam-burların ezgilerine esin kaynağı olacak örnek bir yaşam sürdürülüyor. Orda, toprağa ayak basan kadınlar alnı gökyüzünde yaşar. Bu manastır dünyasında melekler gibi yaşarlar. İsa onları sevsin diye yoksul olmak isterler. İsa onlara bak-sın diye yalın kalmak isterler. İsa onlarla evlensin diye saf ve temiz olmak isterler. Ayakları yalın, elleri açık, mezarının yolu üstünde Meryem'e görüldüğü gibi, bahçıvan kılığında her gün görmeye gelir onları. Hemen bugün götüreceğim seni bu manastıra Thais'im, bu kutsal kızların arasına katılıp kutsal dostluk-larını bölüşeceksin. Bir kardeş gibi bekliyorlar seni. Anneleri sofu Albine seni manastırın eşiğinde karşılayıp huzur öpücük-leri sunacak, "Hoş geldin kızım" diyecek.

Thais hayran hayran bağırdı:

- Albine, César soyundan gelme, imparator Carus'un küçük yeğeni.

- Ta kendisi. Erguvan kumaşlar içinde Albine, sırtına aba giyindi, yeryüzü efendilerinin kızı, İsa'nın cariyeleri aşamasına yükseldi. Annen Albine olacak.

Thais doğrulup:

- Beni Albine'in evine götür, dedi.

Paphnuce kazanmıştı, utkusunu perçinledi.

Elbette oraya götüreceğim seni ve bir hücreye kapatacağım, orda günahlarına ağlayacaksın. Tüm günahlardan arınmadan Albine'in kızlarına katılman uygun olmaz. Kapını kapatıp mühürleyeceğim, sen Tanrının mutlu tutsağı, İsa gelip, artık seni bağışladığını göstermek için benim yaptığım mührü bozuncaya dek gözyaşları içinde bekleyeceksin. Şüpheden olmasın Thais, gelecek; göz yaşlarını silmek için gözlerine parmaklarından konan ışığı duyduğun an ruhun tatlı tatlı ürperecek, yüreğin hazla vuracak,

Thais, ikinci kez:

..Beni Albine'in evine götür baba, dedi.

Paphnuce, kıvançla dolup taşarak, gözlerini yöresinde

gezdirirdi, yaratılmış nesnelere bakmak zevkini hemen hemen korkusuz bir yürekle tattı. Tanrının ışığını hazla içiyordu gözleri ve alnından bilinmeyen soluklar geçiyordu. Alanın bir köşesindeki, Thais'in evine açılan küçük kapıyı tanıyınca, böylesi usul ve temiz bir günde bile havayı kirlettiğini düşünerek ruhu birden öylesine karardı ki buruk bir damla yaş fişkırdı gözlerinden:

- Ardımıza bakmadan kaçacağız buralardan Thais ama, bu kalın kaplamaları, bu yatakları, bu halıları, bu gül yağı kaplarını, yüz karanı haykıran bu lambaları, geçmiş günlerine tanıklık etsin diye geride mi bırakacağız? Bu suç ortağın döşemeler iblislerin eliyle canlanıp özlerinde taşıdıkları kargınmış ruhla çöle dek ardından koşsunlar mı istersin. İblislerin emeline hizmet edip kımıldayan, konuşan, toprağı döven, uğuldayan rezil masalar, alçak iskemleler çok görülmüştür. Utanç günlerini bölüşen ne varsa yok et. Çabuk ol Thais, hazır kent uyku-dayken kölelerine buyur da bu alanın ortasında büyük bir ateş yaksınlar, tüm utanç verici varlığını yaksınlar, dedi.

Onayladı Thais:

- Ne istersen yap baba, cansız nesnelerin bazen ruhlara hizmet ettiğini bilirim. Gece bazı neslerin, kimi zaman düzenli aralıklarla ses çıkarıp, kimi zaman işaretlere benzeyen ışıklar saçarak kanuştuğunu bilirim. Dahası da var. Nymphes mağarasına girerken sağdaki yüzmeye hazır çıplak kadın heykelini gördün mü? Bir gün bu heykelin canlı bir insan gibi başını çevirip baktığına tanık oldum. Korkudan taş kesildim. Nicias'a bundan söz ettiğim zaman benimle alay etti; bu heykelde mutlak büyümlü bir yan var. Güzelliğimin önünde kılı kıpırdamayan Dalmate denen bir adamı bile yola getirip arzudan kıvrandırdı. Şüphesiz büyümlü nesneler arasında yaşadım, büyük tehlikelerle karşılaştım, tunç bir heykeli kucaklayarak bile kendinden geçen insanlar gördüm. Ama usta ellerden çıkmış böylesi değerli, ender yapıtları yok edersek yazık olmaz mı? Halılarımı, kaplamaları yakmak büyük bir kayıp olmaz mı? Öyle halılarım var ki renklerinin güzelliğine insan hayran kalır. Bana armağan eden-

ler büyük paralar ödedi onlara. Paha biçilmez kupalarım, heykellerim, tablolarım var. İlle de yakılıp yıkılmalarının gerektiğini sanmıyorum. Ama yine de sen bilirsin, dilediğini yap.

Böyle söyleye söyleye, çiçek ve yapraklarla bezenmiş, nice kordon ve taşların asıldığı küçük kapıya dek izledi keşişi, ve kapıyı açıp, kapıcıya evdeki tüm köleleri çağırmasını buyurdu. Mutfakta çalışan dört Hintli geldi önce. Dördünün de tenleri sarı ve bir gözleri kördü. Aynı soydan ve aynı şekilde kör, bu dört köleyi bir araya getirmeleri bir hayli zahmetli ve eğlenceli olmuştu Thais için. Sofra kurarlarken konukların ilgisini çekiyorlar ve Thais onlara kölelerinin yaşam öykülerini anlatıyordu. Dört köle sessiz soluksuz, verilecek buyruğu beklemeye başladılar. Arkadan mutfakta çalışan diğer yardımcıları da geldi. Onları at seyisleri, köpek bakıcıları, tahtıracılar, bronz dizlikli ulaklar, Priapêlar kadar kıllı iki bahçıvan, yaban görünümlü altı Afrikalı, biri söz dizimi uzmanı, biri ozan, biri şarkıcı üç Yunanlı köle izledi. Hepsi alanda dizilip verilecek buyruğu beklediler. İri gözleri fır fır dönen, ağzı kulaklarında üç zenci kadın da artlarından merakla koşturdu. Derken, örtülerini düzelte düzelte, küçük altın zincirlerle bağlı ayaklarını sürükleye sürükleye gelen asık yüzlü altı güzel beyaz köle daha göründü. Hepsi toplanınca, Thais, Paphnuce'ü gösterip:

- Bu adam sizlere ne söylerse onu yapacaksınız. Tanrının ruhunu taşıyor, dinlemezseniz hemen düşüp ölürsünüz, dedi.

Söylediklerine kendisi de gerçekten inanıyordu, çölde yaşayan kutsalların, dinsizlere değnekleriyle vurunca onların dumanlı ağzını açıp yarılan toprağa gömdüğünü çok duymuştu.

Paphnuce, kadınları ve kadınlarla birlikte onlara çok benzeyen Yunan kölelerini geri gönderdi, sonra kalanlara:

- Alanın ortasına odun yığın, büyük bir ateş yakarak evde ne varsa ateşin içine atın dedi.

Köleler ne yapacaklarını bilmeden, efendilerinin gözüne bakıyorlardı. Efendileri hiç ses çıkarmayınca bunun bir şaka olduğunu sandılar. Yerlerinden kıpırdamayıp itişip kakışmaya başladılar:

- Keşif, ne diyorsa onu yapın, diye tekrarladı Thais.

Kölelerin çoğu hırstiyandı. Verilen buyruğun şaka olmadığını anlamışlardı. Eve koşup odun, çıra getirmeye gittiler. Ötekiler de seve seve onları izlediler, yoksul olduklarından zenginlerin varlığına dış biliyor, yakıp yıkmaktan hoşlanıyorlardı. Odunlar yığılmış, ateş yakılmıştı. Paphnuce, Thais'e:

Bir an için İskenderiye kiliselerinden birinin (karyalı hayvanların kirletmediği kilise kaldıysa eğer) saymanını çağırıp, malını mülkünü dul kadınlara dağıtsınlar da hak yerini bulsun diye düşündüm. Ama anladım ki bu düşünce Tanrının esini değildi. Hemen vazgeçtim, İsa'nın sevgili kullarını incitmiş olurum. Dokunduğun ne varsa ateşe atılmalı Thais. Denizdeki kıvrımlardan daha çok öpücüklerle tanık olan bu giysileri, bu örtüleri, artık yalnız ve yalnız alevlerin dudakları öpmeli, alevlerin dili yalamalı. Çabuk olun köleler! Durmayın, odun atın ateşe, iyice tutuşturun, çıra atın durmayın. Sen de kadın, şimdi hemen eve gir, üstündeki bu aşağılık giysileri, takıları kaldır at, kölelerinin en alçak gönüllüsünün, yerleri silerken giydiği elbiselerinden birini hayrına sana vermesini iste, dedi.

"Peki" dedi Thais. Ateş tutuşmamıştı henüz. Hintliler diz çöküp yapağları üflerken zenciler fil dişinden, abanozdan, sedir ağacından sandıkları açıp içindeki taşlar, yakutlar ve gerdanlıklarla birlikte ateşe atıyorlardı. Sanki eski zamanlarda olduğu gibi kurbanlar yakılıyordu. Karanlık direkler gibi yüklesiyordu dumanlar. Ateş birden alev aldı, alevlerin canavar homurtusuna benzeyen sesi yükseldi ve değerli yiyeceklerini oburca yutmaya başladı. Köleler bu görevlerini daha bir sevmişlerdi, değerli halıları, gümüş işlemeli örtüleri, çiçekli kaplamaları koştura koştura getiriyorlar, masaların, koltukların, yastıkların ve altın ayaklı yatakların ağırlığı altında sıçrayıp duruyorlardı. İri yarı üç Habeş, Nymphes mağarasındaki kadın heykellerini kucaklayıp getirmişlerdi. Bu heykellerden hele de biri canlıymış gibi sevimliydi. İri Habeşler kucaklarında bu heykellerle kadın kaçıran kıllı maymunları andırıyorlardı. Kıllı maymunların

kaldırıp attığı bu güzel çıplak şekiller taşlar üzerinde parçalanırken bir iç çekişi duyuldu.

Bu sırada Thais göründü, dalga dalga akan uzun saçları dar-madağınık, ayakları çıplaktı, üstüne kaba bir entari giymişti. Bu eski bez, Thais'in tenine dokunmaktan memnundu. Ardından, yüzü dalga dalga sakalları içinde kaybolmuş, kucağında fildişinden bir Eros anıtı taşıyan bir bahçıvan geliyordu.

Adama durmasını işaret etti Thais, sonra Paphnuce'e yaklaşıp, küçük tanrı anıtını göstererek:

- Bunu da ateşe atmalı mı baba? Çok eski ve değerli bir yapıt, kendi altın ağırlığından yüz kez daha değerlidir. Yazık olacak sonra, dünyada böylesine güzel bir anıt yapabilecek sanatçı kalmadı artık. Düşün bir kez baba, bu küçük çocuk aşk tanrısı, ona karşı yaban davranamayız. İnan bana: aşk erdemdir, ve eğer günah işlediysem bunu sevi adına değil, seviye karşı yaptım. Sevi için yaptıklarım adına asla pişmanlık duymuyorum. Ben asıl seviye sırt dönüp yaptıklarımı ağlıyorum. Kadınların, aşk adına gelmeyen erkeklere kollarını açmasına izin vermez o, bu yüzden ününü yüceltmek gerekir onun. Bak Paphnuce, bu küçük Eros ne kadar güzel! Bahçıvanın sakalının altına nasıl da tatlı tatlı gizlenmiş. Bir gün Nicias getirdi bunu bana, o zamanlar beni severdi heykeli verip "Sana beni anla tacak," dedi. Ama bu afacan çocuk bana Nicias'dan değil Antioche'da tanıdığım bir genç adamdan söz etti. Bu alevler yeter derecede doydu baba. Bu Eros'a dokunma, manastırın birine ver. O'nu görenler kollarını Tanrıya uzatacak. Çünkü göksel düşünceler katına ancak Aşk ile çıkılabilir.

Küçük Eros'un ateşten kurtulduğunu sanan bahçıvan küçük bir çocuğa gülümser gibi gülümsüyordu ona. Ama Paphnuce, tanrıyı kollarından çekip aldı ve "Nicias'ın elinin değmesi bile yeter," deyip alevler içine attı.

Sonra pırıl pırıl giysileri, erguvan mantoları, altın sandalları, tarakları, aynaları, lâmbaları, utları, lirleri kucaklayıp Sardanapale alevlerinden daha korkunç korların içine kendi

elleriyle attı. Köleler yakıp yıkma zevkiyle kendilerinden geçmiş, kül ve kıvılcım yağmurunun altında çığlıklar atarak oynuyorlardı.

Gürültüden uyanan komşular birer birer pencereleri açıp, yaşaran gözlerini oğuşturarak, dumanın nerden geldiğini araştırıyorlar, sonra yarı giyinik, alana inip, ateş yığımına yaklaşıyor:

- Bu neyin nesi? diyorlardı.

Thais'in alışveriş yaptığı tüccarlar da gelmiş, sarı, çıplak kafalarını uzatıp endişeyle, olup biteni anlamaya çalışıyorlardı. Yemekten dönen genç hovardalar, başlarında çiçekli dallar, üstlerinde dökümlü giysiler, geçerken, ateşi ve kalabalığı görünce durdular, naralar atmaya başladılar. Durmadan çoğalan meraklı kalabalık sonunda, olup biteni; Thais'in Antinoé rahibinin sözüne uyarak manastıra kapanmaya karar verdiğini, malını mülkünü bu yüzden yaktığını öğrendi.

Tüccarlar kara kara düşünmeye başladılar:

- Thais gidiyor; artık hiçbirşey satamayacağız ona; bunu düşünmek bile korkunç, onsuz ne yaparız? Bu keşiş aptala çevirdi kadını. Ekmeğimizle oynuyor adam. Hemen engel olmalı, yasalar ne güne duruyor? İskenderiye'de yargıç yok mu? Bu Thais olacak kadın ne bizi, ne de çoluk çocuğumuzu düşünüyor. Yaptığı tüm rezillik. Ne yapıp yapmalı, kentte kalmasını sağlamalı, diyorlardı.

Gençleri de telâş almıştı:

- Thais aşka ve oyuna veda ederse kim eğlendirecek bizleri? Tiyatromuzun göz bebeği o, koynuna giremeyenleri bile mutlu edebiliyordu. Kadınlarımızı, karşımızda Thais varmış gibi düş kurarak seviyorduk. Thais'i düşünmeden öpüşler tat vermiyordu, güzeller güzeliydi o, aramızda olduğunu bile düşünmek haz duymamıza yetiyordu.

Delikanlılar böyle düşünüp duruyorlardı. Bir zamanlar Thais'i kollarına almak mutluluğuna ermiş olan Cérons adlı bir delikanlı göğsünü yumrukluyor, İsa'ya sövüp sayıyordu. Toplulukta, kim var kim yok, hepsi de Thais'i suçluyordu.

- Rezillik bu yaptığı.
- Böyle alçakça bırakıp gidilmez.
- Elimizden ekmeğimizi alıyor.
- Şimdi kızlarımızın çeyizini nasıl düzeriz.
- Hiç olmazsa sattığım taçların parasını ödesin.
- Bana almış giysi ismarlamıştı.
- Herkese borcu var.
- O giderse İphigénie, Electre ve Polyxène'in rollerini kim oynayacak? Güzel Polybe bile onun kadar başarılı olamaz.
- Thais'in kapısı kapanırsa yaşamının da bir tadı kalmaz.
- Işıklı bir yıldızdı o, İskenderiye göğünde parlayan tatlı bir aydı.

Kentin en ünlü, inmeli kör dilencileri şimdi alana toplanmış, zenginlerin gölgesinde ah vah edip göğüs geçiriyorlardı:

- Thais giderse bizleri kim besleyecek, sofrasının artıklarıyla her gün ikiyüz mutsuz karnını doyuruyordu. Evden çıkan âşık-ları, muratlarına ermenin mutluluğu içinde, avuç dolusu gümüş paralar atıyordu kucagımıza.

Hırsızlar kargaşayı daha bir arttırmak, birkaç değerli eşyayı yürütebilmek için çığlıklar atıyor, yanındakileri itip kakıyor-lardı.

Bu kalabalık içinde sessiz soluksuz duran yalnız Milet yünü ve Tarente keteni tüccarı yaşlı Taddé'ydi. Thais bir hayli borçluydu bu adama. Kulaklarını dikmiş kötü kötü bakıyor, keçi sakalını düşünceli düşünceli sıvazlıyordu. Sonra genç Cérons'a yaklaşp onu kolundan çekti ve kulağına fısıldadı:

- Thais'in beğendiği güzel efendimiz, kendini göster, bu keşişin kadını alıp götürmesine izin verme.

- Pollux ve kız kardeşi adına yemin ederim ki bunu yapamayacak, Thais'le konuşacağım, sanırım sözüm bu kara sakallı Lapith'den çok geçer Thais'e. Hey yer açın, çekilin be it herifler.

Ve erkekleri ite kaka, kadınları devire devire, çocukların ayağına basa basa Thas'in yanına gelebildi, onu bir yana çekti:

- Bana bak güzel kız, iyi düşün, gerçekten vaz mı geçiyorsun aşktan, söyle?

Ama Paphnuce hemen Thais'le Cérons'un arasına atılır:

- Dokunma ona dinsiz, ona dokunduğun an kendini ölmüş bil. Kutsaldır o, Tanrının sevgilisidir artık, dedi. Cérons yanıtladı:

- Defol maymun yüzlü adam; bırak dostumla konuşayım, yoksa o rezil sakalından tuttuğum gibi seni ateşin içine atar domuz sucuğu gibi kızartırım, deyip elini Thais'in üstüne uzattı. Ama keşiş öyle beklenmedik bir sertlikle itti ki dedikanlı dört adım ötedeki yapağların üstüne sırt üstü düştü.

Öte yandan yaşlı Taddé de, ondan ona koşuyor, kölelerin kulağını çekip, efendilerinin ellerini öperek herkesi Paphnuce'e karşı kıskırtıyordu. Şimdiden küçük bir topluluğu kandırmıştı. Kararlı adımlarla Paphnuce'ün üstüne yürüyorlardı. Cérons da ayağa kalktı. Yüzü kararmış, saçları yanmıştı. Bir yandan duman, bir yandan öfke Cérons'u çileden çıkarıyordu. Dilencilerin koltuk değneklerine dayana dayana peşlerine takıldığı saldırganlar arasına katıldı. Paphnuce bir anda kendini sıkılmış yumruklar, havaya kalkmış değnekler ve ölüm çığlıkları içinde buldu.

- Çarmıha gerelim, çarmıha, çarmıha!

- Hayır, hayır, ateşe atın, diri diri kızarsın.

Paphnuce güzel avını bağrına basıp haykırdı:

Efendimizin kartalının pençesinden güvercini kurtarmaya kalkmayın dinsizler. Onu kurtacağınıza siz de onun yaptığı gibi yapın, çirkeflikten arınıp, ak pak olun. Kul köle olduğunuz yalancı nimetlerden vazgeçin. Durmayın, çabuk olun, beklenen gün yaklaştı, o ölümsüz sabrın da sabrı tükenmeye başladı artık. Pişmanlık getirin, günah çıkarın, ağlayın, yalvarıp yakarın. Siz de Thais'in ardından gelin, siz de en az onun kadar suçlusunuz. Yoksul, zengin, tüccar, asker, köle, yurttaş, Tanrının önünde içinizden hanginiz satılık kadından daha namuslu olduğunu söyleyebilir. Hepiniz canlı çirkef yığımından başka bir şey

değilsiniz, Tanrının eli üstünüzde olmasa çoktan çamur bataklıklara saplanırdınız.

Konuşurken alevler saçılıyordu gözbebeklerinden, dudaklarından kızgın korlar boşanıyordu sanki, çevresindekiler ister istemez dinlemek zorunda kalmışlardı onu.

Ama yaşlı Taddé'nin de boş durduğu yoktu. Yerden taş ve istiridye kabukları toplayıp, kendisi atmaya cesaret edemediğinden, başkalarının eline sıkıştırıyordu. Kabuklar havada uçmaya başladı ve nişancı bir elden çıkan bir kabuk Paphnuce'ün alnını yarıdı. Bu karanlık kurban yüzden kan, yeniden kutsamak istercesine damla damla akıyordu Thais'in başına. Ve keşişin bağına bastırıldığı Thais, narin teni kıl abaya sürtündükçe, etinin arzu ve korkuyla ürperdiğini duyuyordu.

Bu sırada, alnında su kerevizinden bir çelenk, iyi giyimli bir adam, kızgın kalabalığın ortasından kendine yol açarak ilerledi ve:

- Durun, durun, bu keşiş benim dostumdur! diye bağırdı.

Nicias'dı bu, Ölümsüz uykuya dalan filozof Eucrite'in başında bir süre daha kaldıktan sonra eve dönerken ateş yığınını görmüş şöyle bir bakmakla yetinmişti, (şaşmamıştı herşeyi doğal bulurdu çünkü), ama Paphnuce'ün, kollarında Thais, taşlandığını görünce yaklaşmıştı.

Tekrarladı:

- Durun, diyorum size, benim eski dostuma dokunmayın; Paphnuce'e karşı saygılı olun.

Ama halk, bilgelerin süslü cümlelerine alışkın olduğundan, Nicias'nın sözlerine aldırma bile. Keşişin başına yeniden taş ve kabuk yağmuru yağmaya başladı. Paphnuce, Thais'i bağına basmış, yaraları ılık okşayıslara dönüştüren İsa'ya şükürler ediyordu. Nicias zor kullansa da, dil dökse de sözünü dinletemeyeceğini, dostunu kurtaramayacağını anladı, nerdeyse olacağı boyun eğecek, bu işi, pek de güvenmediği tanrılara havale edecekti. Ama insanları daima hafife alması birden işine yaradı, kurnazca bir fikir geldi aklına, kuşağından altın ve gümüş dolu

şışkin kesesini çıkarttı; sonra taş atanlara koşup kulaklarının dibinde altın ve gümüşleri şingırdatmaya başladı. Adamlar öyle öfkeliydiler ki şingırtı başlangıçta dikkatlerini çekmedi, ama çok geçmeden gözlerini keseye çevirdiler, kolları da zaten taş atmaktan bir hayli yorulmuştu. Adamların aç gözleri ve ruhlarının altınlara döndüğünü gören Nicias, kesenin ağzını açtı ve kalabalığın üstüne birkaç parça altın ve gümüş attı. Önce en aç gözlüler fırladı. Filozof, bu ilk başarısından memnun, dinarları ve drahmileri gelişi güzel sağa sola saçmaya başladı. Madenler döşeme taşlarında çın çın öttükçe, az önce Paphnuce'e saldıran zalimler sürüsü, keşişi unutmış toprağa saldırıyordu. Dilenciler, köleler, tüccarlar yerlerde zevkle yuvarlanıyorlardı. Cérons'un çevresinde toplanan yurttaşlar ise bu güzel görüntüye bakıp gülmekten kırılıyorlardı. Cérons'un bile öfkesi dinmişti. Dostları, yerlerde yuvarlanan bu insanlara alkış tutuyor, bahse giriyor, birinciler, ikinciler seçiyor, birbirlerine düşüp çekişenleri köpekleri dalıştırır gibi kızıştırıyorlardı. İnmeli dilencilerden biri de bir drahmi kapmayı başarınca bir alkış tufanıdır koptu. Bu kez delikanlılar da havaya para atmaya başladı. Ve bu tunç yağmuru altında, çalkantılı bir denizin dalgaları gibi birbirine çarpıp duran insan sırtlarından başka bir şey görünmez oldu. Paphnuce çoktan unutulmuştu.

Nicias koşa koşa yanlarına gitti. Paphnuce'ü mantosunun altına gizledi. Üçü birden, kalabalığın artık göremeyeceği dar sokaklara daldılar. Bir süre daha sessizce koştular, kalabalıktan iyice uzaklaşınca yavaşladılar. Nicias yarı alaylı, yarı üzgün bir sesle:

- Oldu dostlar! Pluton Proserpine'i kaçırdı ve artık Thais bizlerden uzaklaşıp vahşi dostumun ardından gidebilir.

- Cevap verdi Thais:

- Evet Nicias, senin gibi güler yüzlü, hoş kokulu, tatlı sözlü ve bencil insanlarla yaşamaktan yoruldum. Bilip öğrendiklerimden bıktım, bilinmeyi aramaya gideceğim. Duyduğum kıvançların gerçek kıvanç olmadıklarını gördüm, gerçek

kıvancın hüznünde var olduğunu bu adamdan öğrendim. Ona inanıyorum, gerçeğin anahtarı onun elinde.

- Ya ben, sevgili ruh, Paphnuce bir gerçeğe sahipse ben tüm gerçeklere sahibim. Ondan daha zenginim bu konuda, ama doğruyu söylemek gerekirse, bütün bu gerçekleri bildiğim için ne ondan daha kurumlu, ne ondan daha mutluyum.

Keşişin alevli gözlerle kendisine baktığını görünce:

- Seni son derece gülünç, tümüyle akıldan yoksun bulduğumu sanma sevgili Paphnuce. Yaşantımı senin yaşantınla karşılaştıracak olsam hangisinin daha iyi olduğunu söyleyemem. Birazdan eve gidip Grobyle ve Myrtale'in hazırladığı hamamda yıkanacağım, Phase sülünü yiyeceğim, sonra belki yüzüncü kez eski masalları ya da Métrodore'un yapıtlarından birini okuyacağım. Sen ise hücrene kapanıp evcil bir deve gibi diz çökerek bilmem hangi büyümlü sözcüklerle yüzyıllardır ağızlarda gevelenmiş sözleri geviş getirip duracaksın, akşamları yağsız, bayır turpuyla karnını doyuracaksın. İşte böyle sevgili dost, görünüşte birbirine hiç de benzenmeyen bu işleri yaparak her ikimiz de aslında, tüm insansal eylemlerin tek anası olan aynı duygunun peşinde koşacağız; her ikimiz de tutkularımızı doyurmaya uğraşacak, her ikimiz de aynı şeyi, mutluluğu, olanaksız mutluluğu arayacağız. Demek ki, kendime hak verip de seni haksız bulursam haksızlık etmiş olurum.

Sana gelince Thais'im, git, aradığın kıvanca koş, aradığını dünya malında, arzuda bulamadın. Dünyadan el etek çekip, ağır başlı bir yaşantı içinde, olunabiliyorsa eğer, daha mutlu ol. Dilerim erersin muradına. Paphnuce olsun, ben olayım, yapımızın gereği, bizler, ömrümüz boyunca, hep aynı türden bir doyumun ardından koştuk. Ama sen sevgili Thais, aynı insana kolay kolay nasip olmayacak çelişik hazları tatmak zevkine de ereceksin. Gerçekte bir saatlik Paphnuce'ün yerinde olmayı, sevgili Paphnuce'ümüz gibi bir kutsal olmayı isterdim. Ama yapamam, güle güle sevgili Thais. Alinyazının, yapının seslendiği yere git. Git, Nicias'ın dileklerini de seninle uzak-

lara götür. Neye yarar diyeceksin biliyorum. Bir zamanlar kol-
larında geçirdiğim, şimdi bana yalnızca anıları kalan o tatlı gün-
ler için, kuru pişmanlıklardan, boş dileklerden özge ne vere-
bilirim sana. Elveda temiz yürekli kuşum, elveda kadrini
bilmediğimiz iyilik, elveda gizemli erdem, arzu dolu kadın,
doğanın bu yalan dünyamıza kim bilir hangi bilinmez nedenle
attığı yüzlerin en güzeli elveda!

Nicias konuşurken renkten renge giriyordu keşişin yüzü; bir-
den parladı:

- Defol, aşağılık herif. Nefret ediyorum senden, defol cehen-
nem uşağı. Bana sövüp sayarak taşlar atan o şaşkın yoksullardan
bin kez daha kötüsün sen. Onlar ne yaptıklarını bilemiyorlardı,
bir gün onlara da yardımcı elini uzatır Tanrı. Oysa sen iğrenç
Nicias, ortalığa ağu saçan kallesin, baldıran otunun tekisin.
Soluğun umutsuzluk ve ölüm saçıyor. Tek bir gülümseme bile
şeytanın alevli dudaklarından bir yüzyılda boşalan sövgüleri
aşıyor. Geri bas, cehennemlik adam.

Nicias şefkatle bakıyordu ona:

- Güle güle kardeşim, inancının, kininin, aşkının hazineleri
evrenin son gününe dek dilerim seninle birlik olsun, güle güle
gidin ve sen Thais, değilmi ki anıların yüreğimde yaşıyor, beni
unutsan da boş, dedi.

Ve ayrılıp düşünceli düşünceli, İskenderiye mezarlığının
yanından geçen, cenaze çömlekçilerinin oturduğu dolambaçlı
yollara daldı. Dükkanlar açık renklerle boyanmış, topraktan
yapma tanrı, tanrıça, oyuncu kadın, kanatlı peri heykelleriyle
doluydu. Ölüleri bunlarla birlikte gömüyorlardı. Gördüğü bu
heykellerin bir gün, ölümsüz uykusunda belki kendisine de
arkadaşlık edeceklerini düşündü. Küçük Eros bakışlarıyla alay
ediyordu sanki. İnsanın kendi ölümünü düşünmesi korkunç bir
seydi. Hüznünü dindirmek için kurtuluşu felsefede buldu, şöyle
bir yargı yürüttü:

- Şüphesiz zaman dediğimiz şeyin gerçeğe hiçbir ilişkisi
yoktur, zaman insanın düşüncesinin ürünü. Gerçekte var

olmayan şey de bana benim ölümümü getiremez o halde. Bu, sonsuza dek yaşayacağım demek midir? Elbette hayır, ama bundan şu sonucu çıkarabilirim. Ölümüm dün vardı, bugün var, yarın da var olacak. Henüz varlığını duymuyorum ama, ölüm bir olgu, ondan korkmamalıyım, gelenin gelişinden korkmak çılgınlık olur, okuduğum ve henüz bitirmedığım kitabın son sayfası kadar gerçek.

Bu yargı hüznünü tümünden dağıtmadıysa da bütün bir yol boyu onu oyaladı. Evin kapısına vardığında yüreği hâlâ hüznüldü. Top oynayarak efendilerini bekleyen Crobyle ve Martiale'in kıvançlı kahkahalarıyla karşılaştı.

Paphnuce ve Thais kentin Ay Kapısından çıkıp kıyı boyunca yürümeye başladılar.

- Bütün bu mavi denizin suyuyla yunsan yine de kirlerinden arınamazsın kadın, diyordu keşiş. Sesinde öfkeli ve hor gören bir ton vardı:

- Köpeklerden, domuzlardan daha mundarsın sen. Tanrının yarattığı tenini dinsizlere sundun, günahların o kadar çok ki gerçeği şimdi tanıyan sen, kendi kendinden tiksinsen dudaklarını birleştiremez, ellerini kavuşturamazsın.

Thais sessiz soluksuz izliyordu onu, sert yollarda, kızgın güneş altında. Dizleri yorgunluktan titiyor, susuzluktan soluğu alev alev yanıyordu. Paphnuce üzülmüş görünmek bir yana, günah işleyen bu tenin acı çektiğini görünce daha bir seviniyordu. Aslında böyle bir kutsal yolculukta, rezilliklerin tanıyımış gibi hâlâ güzelliğini koruyan bu bedeni sopa ile delik deşik etmek isterdi. Yaptıklarını düşündükçe öfkeden deliye dönüyordu. Thais'in Nicias'ı koynuna aldığını düşündükçe kan beynine sıcıyor, yüreği göğsünden fırlayacak gibi oluyordu. Dişlerini hırsıyla gıcırdatmaya başladı. Sıçrayıp Thais'in önüne dikildi, solgun, korkunç bir yüzle, Tanrıyla dolup taşan bir yürekle, kadına ruhunu delercesine bakıp yüzüne tükürdü.

Thais, hiç ses çıkarmadan usulca yüzünü silip yoluna devam etti. Şimdi Paphnuce arkadan geliyordu. Uçuruma bakarmış gibi

bakıyordu ona. Dinsel duyguları gazaba gelmiş, yürüyordu. İsa öc almaya karşı olduğu halde, kadından İsa'nın öcünü almak istiyordu. Tam o sırada, Thais'in topuğundan kumlara bir damla kan aktığını gördü. Yüreğinde bilinmeyen bir soluğun serinliğini duydu. Hıçkırıklar dudağına yükseldi, ağladı, koşup, kardeşim diye ayaklarına kapandı, kanayan ayakları öptü. Belki yüz kez:

- Kardeşim, kardeşim, anam benim, ey kutsal kadın, diye mırıldandı.

Yalvardı:

- Gökyüzünün melekleri, özenle toplayın bu kan damlasını ve onu alıp Efendinizin katına götürün, Thais'in kanı ile sulanan kumsalda büyümlü bir çiçek yeşeriyor. Bir çiçek ki onu bütün görenlerin yüreği arınacak, gül kokularıyla dolacak.

Böyle yakarıp kutsal sözler söylerken eşeğine binmiş bir çocuk gördü. Çocuğu eşekten indirip Thais'i bindirdi ve yularından tutup yeniden yola koyuldu. Akşama doğru kıyısını yemyeşil ağaçların gölgelediği bir kanala vardılar. Keşiş eşeği bir hurma kütüğüne bağladı. Sonra bir taşta oturup soğan ekmeklerini tuza bandılar. Avuçlarıyla su içtiler, ölümsüz şeylerden söz ettiler:

- İlk kez böyle serin bir su içiyor, böyle güzel bir hava soluyorum. Ve dalga dalga Tanrının soluğunu duyuyorum, diyordu Thais.

Paphnuce cevap veriyordu:

- Bak akşam oldu kardeşim. Tepeleri gecenin mavi gölgeleri kaplıyor. Ama, tanyeri ağardığında hayat otağını, ölümsüz sabahın güllerinin kıpkırmızı yandığını göreceksin.

Bütün bir gece yürüdüler, gökte ay dalgaları gümüş rengi boyarken, onlar, mezmurlar, ilâhiler söylüyorlardı. Gün doğduğunda sonsuz bir arslan postu gibi çöl karşılarına çıktı. Kumsalın kıyısında palmyelerin yanında akça kulübeler yükseliyordu.

- Baba, hayat otağı ora mı? diye sordu.

- İyi bildin kızım, seni kendi ellerimle kapatacağım esenlik evi orası.

Her yan kadınlarla doluydu, kovanın çevresindeki arılar gibi barınakların yanında öbek öbek toplanmışlardı. Kimi yemek yapıyor, kimi sebze hazırlıyordu; çoğu da Tanrının gülümseyen yüzü gibi üzerlerine inen ışıktaki yün eğiriyorlardı. Bir kısmı ılın ağaçlarının gölgesinde derin düşüncelere dalmış, ak elleri yanlarına sarkmıştı. Bunlar, yürekleri Tanrı aşkıyla dolu Madelain'in yolunu seçmişlerdi. Yalnızca dua ediyor, Tanrının yarattığı evrende tanrısal soluğu soluyup kendilerinden geçiyorlardı. Bu yüzden Meryemler deniyordu onlara, ve hepsi de ak giysiler giyyordu. Çalışanlara ise Martalar deniyordu, giysileri maviydi. Hepsinin de yüzleri peçeliydi. En gençlerinin alınlıklarına düşmüş kahkülleri görülebiliyordu. Ama kendi arzularıyla olması gerekti, kurallar bunun yapılmasına izin vermezdi. İri yarı, beyaz, bir hayli yaşlıca bir kadın değneğine dayana dayana hücreden hücreye dolaşıyordu. Paphnuce saygıyla yanaşıp eteğini öptükten sonra:

- Tanrının esenliği seninle olsun, kovanına çiçeksiz bir yolda kaybolmuş bulduğum bir arı getirdim. Onu avuçlarıma aldım, soluğumla ısıttım. Şimdi sana veriyorum, dedi.

Parmağıyla, kayzer kızının önünde diz çöken oyuncuyu gösterdi.

Albine bir süre dikkatle baktı Thais'e, sonra kalkmasını buyurup alından öptü, ve keşişe:

- Onu Meryemlerin arasına koyalım, dedi. Bunun üzerine Paphnuce, Thais'in yaşantısını, buraya nelerden sonra geldiğini anlatıp önce bir hücreye kapatılmasını istedi. Rahibe, Thais'i, erden Laeta'nın ölümünden beri boş kalan kamış bir kulübeye götürdü. Bu dar odada, bir yatak, bir masa, bir testi vardı. Thais eşğine basar basmaz sonsuz bir kıvanç duydu.

- Kapıyı kendi ellerimle kapayıp mühürlemek isterim. İsa gelip mühürü bozuncaya dek örtülü kalsın kapısı dedi, Paphnuce.

Çeşmeye gidip kıyısından bir parça nemli kil aldı, saçından kopardığı bir teli tükürükle kilin üstüne tutturduktan sonra çamuru kapının aralığına sıvadı.

Kulübenin penceresinden Thais'in memnun ve rahat yüzü görünüyordu. Paphnuce pencereye yaklaşıp diz çöktü, Efendisine üç kez şükrettikten sonra:

- Hayatın çalılık yollarında yürüyen kadın ne sevimli kadındır, ayakları ne güzel, yüzü ne ışıklıdır, dedi.

Doğruldu, tutsak kuşunu gözlerinden öpüp yavaş yavaş uzaklaştı.

Albine kızlardan birini çağırdı:

- Kızım git Thais'e ekmek, su ve üç delikli bir flüt getir, dedi.

III
SÜTLEĞEN

Yeniden kutsal çöle döndü Paphnuce. Nil Nehri'nde, rahip Sérapiyon'un manastırına yiyecek götüren bir gemiye bindi. Gemiden indiğinde karşısında müritlerini buldu, hepsi de kıvanç içindeydiler. Kimi ellerini göğsüne kaldırıyor, kimi yerlere kapanıp sandallarına yüz sürüyordu. İskenderiye'deki başarısı o gelmeden duyulmuştu. Bilinmez hangi yollardan, Kilisenin başarısıyla ilgili şeyleri çok çabuk öğreniyordu keşişler. Haberler sam yeli gibi hızla ulaşıyordu çöle. Paphnuce önde, İsaya şükürler eden müritleri ardında, yürüyorlardı. Müritlerin en eskisi Flavien, kendinden geçmiş, aşkın verdiği esinle hemen bestelediği ilâhiyi söylemeye başlamıştı:

- *Kutlu gün, işte babamız döndü!*
- *Bizleri gönendiren yeni utkularla geliyor!*
- *Babanın erdemi, çocuklarının zenginlikleri demektir, rahibimizi kutsallığı, tüm çile evlerimizi güzel kokulara bürüyor.*
- *Babamız Paphnuce İsa'ya yeni bir sevgili sundu.*
- *Tansığıyla, kara koyunu ak koyun yaptı.*
- *İşte yeni utkularla dönüyor.*
- *Çiçeklerin balını özümleyen Arsinoitide arısına benzer o.*
- *Uzun ağır yünlü Nübya koçuna benzer o.*
- *Yiyeceğimize yağ katıp bu güzel günü kutlayalım!*

Paphnuce'ün hücresinin önüne geldiklerinde hepsi birden diz çöküp:

- Babamız kutsasın bizi, her birimize bir ölçü yağ versin de kutlayalım dönüşünü dediler.

Yalnızca Saf Paul diz çökmemiş, "Bu adam da kim?" diye soruyordu. Ona, sofu olmasına karşın, akıldan yoksun gözüyle baktıklarından kimse aldırmadı sözüne:

Antinoé rahibi hücreesine kapanıp düşünmeye başladı:

- İşte artık hücreme, kutsal barınağıma döndüm. Dileğim yerine geldi, memnunum. Ama nasıl oluyor da bu sevgili kamış çatı dostça gülmüyor yüzüme, duvarlar neden yabancı, neden hoş geldin demiyor bana? Oysa ayrıldığımdan bu yana değişen hiçbir şey yok. Masa aynı masa, yatak aynı yatak, kaç kez bana esen düşünceler sunan tahta baş yine odamda, kaç kez Tanrının yüzünü aradığım kitabım işte. Ama yine de bıraktığım gibi değil burası. Nesneler alıştığım o sevimli, o tatlı havasından kopmuş gibiler. Sanki ilk kez bugün görüyorum onları. Bu masaya, bu yatağa, bir zamanlar kendi ellerimle yonttuğum bu kara kuru başa, bu papirüs demetlere baktıkça bir ölünün eşyalarını görür gibi oluyorum. Nice yıl haşır neşir olduğum şeylerin şimdi yabancı gelmesi ne hazin. Yazık! Oysa gerçekte çevremde değişen bir şey yok, değişen benim, ben artık o eski ben değilim. Başka bir insan oldum. Ölü benim! Ne oldu böyle Tanrım? Nenin nesidir bu? İçimden kopup giden ne? Ben kimim?

En çok da, istemediği halde hücresinin küçük bulmasından ürküyordu, oysa, Tanrının sonsuzluğunun başladığı bu küçük yer inanan bir insanın gözlerinde sonsuz büyük olmalıydı.

Alnını yere koyup duaya başlayınca hüznü biraz olsun dindi. Bir saat kadar dua etmişti ki birdenbire gözlerinin önünden Thais'in görüntüsü geçti. Şükürler etti Tanrıya:

- Sen gönderdin onu bana İsam. Bu görüntüde senin o sonsuz iyiliğin yansıyor: sana sunduğum kadını görüp de kıvanayım, güven bulayım, tasam dağılsın istiyorsun. Thais'in, şimdi artık kötülüklerden arınmış gülücüğünü, masum zarifliğini, dikenini

söktüğüm masum güzelliğini sen getiriyorsun gözlerimin önüne. Bir dostun, gülümseyerek, bir dostuna verdiği armağanı hatırlatması gibi, beni nazlamak için, bezeyip arıttığım biçimde Thais'i getiriyorsun gözlerimin önüne. Görüntüye, senden geldiğinden emin, zevkle bakabiliyorum. Onu sana benim sunduğumu hiç unutmamak istiyorsun İsam. Madem hoşuna gidiyor, haremine al, sakla onu ve tasalanma artık, çünkü şimdi yalnızca senindir.

Bütün bir gece uyuyamadı va boyuna Thais'i gördü, hem de Nymphes mağarasında gördüğünden daha da açık seçik.

- Ne yaptıysam Tanrı aşkına yaptım diye kendini avutmaya çalışıyordu. Ama yüreğinin bir türlü huzur bulamamasına şaşırıp kalıyor, derin derin göğüs geçiriyordu.

- Neden üzgünsün ruhum, neden üzüyorsun beni? diyordu kendi kendine.

Ama ruhundaki tasa dinmek bilmiyordu. Otuz günü böyle sıkıntıyla geçti. Yalnız yüreğini eğleyemedi. Gece gündüz durmadan Thais'i görüyordu. Bu görüntünün Tanrıdan geldiğini, kutsal bir kadının görüntüsü olduğunu sanıp avunuyordu. Ama, bir sabah düşünce, saçları menekşelerle süslü öyle garip bir biçimde girdi ki, keşiş korkuyla bağırıp, soğuk terler dökerek uyandı. Henüz uykulu gözlerle, yüzünden ıslak ve sıcak bir soluğun geçtiğini duydu. Küçük bir çakal iki ayağını yatağının başına koymuş pis kokulu soluğunu burnuna üflüyor ve gırtlaktan gelen bir homurtuyla gülüyordu.

Son derece şaşırdı Paphnuce. Dünya başına yıkılıyor sandı. Gerçekte de yıkılan bir şey vardı, kendine olan güveni gümbür gümbür çöküyordu. Bir süre, hiçbir şey düşünmeden şaşkın kalakaldı; sonra aklını başına topladı, ama düşündükçe endişesi artıyordu:

- İkisinden biri; ya bu görüntü de öncekiler gibi Tanrıdan gelen iyi bir görüntü ve temiz olmayan bir fincanda şarabın ekşimesi gibi, ben doğal erdem bozukluğum yüzünden yanlış yorumluyorum, iyiyi kötü sanıp bu çakal iblisin ekmeğine yağ sürüyorum, ya da, görüntü Tanrıdan değil Şeytandan gelen kirli

bir görüntü. Bu durumda şimdi ben, öncekilerin de Tanrıdan gelip gelmediğini bilemiyorum. Bir çilekeş için çok gerekli olan bu ayrımı yapamayacak durumdayım demek. Her iki halde de, nedenini bilmiyorum ama, Tanrının benden uzaklaştığını görüyorum, diyordu kendi kendine.

Böyle söylenip duruyor, Tanrıdan yardım diliyordu:

- Ulu Tanrım, kendini sana adayan kutsal kadınları düşte görmek kulların için tehlikeliyse bunu hangi deneylerle öğre-tirsin kullarına? Hangi görüntü senden gelir, hangisi Şeytandan, açık bir belirtiyile ısıt beni!

Ne düşündüğü belli olmayan Tanrı, kulunu aydınlatmaya yanaşmıyordu bir türlü. Şüphe içinde kıvranan Paphnuce artık Thais'i düşünmemeye karar verdi, ama bu kararı hiçbir işe yara-madı. Kurtulamıyordu Thais'den. Okurken o, düşünürken o, dua ederken o, bakınırken o. Bir kadının yürürken giysilerinden çıkan hışırta gibi usul bir gürültüyle giriyordu odaya görüntü. Gerçekten daha gerçek, daha kesindi. Gerçek daha bir kıpırdak, daha bir değişkendir. Oysa yalnızlıktan gelen görüntüler yoğun bir nitelik taşır, güçlü bir değişmezliği vardır onların. Kamış kulübesini her an dolduruyordu Thais. Bazan alnında o son çiçekli çelenkle dal-gın, İskenderiye'deki şölende giydiği, gümüş çiçeklerle işlenmiş mor elbiseyle, bazen dalga dalga salınan usul örtüler altında arzu dolu, Nymphes mağarasının ılık loşluğunda yunmuş, bazen kıl abanın altında, kendini kıvançla Tanrıya vermiş, bazen ölüm korkusu içinde yüzen gözlerle, yarılmış yüreğinden akan kanlarla kaplı çıplak göğsünü gösterirken... Bu görüntüler içinde onu en çok endişelendiren kendi elleriyle ateşe attığı çelenkler, giysiler, örtülerdi. Bu eşyaların, şüphesiz ölmeyen bir ruhu vardı, bu yüz-den de keşiş, "Thais'in günahlarının sayısız ruhları işte şimdi de benim üzerime geliyor, diye haykırıyordu.

Başını çevirse bu kez Thais ardında duruyor sanıp endişesi bir kat daha artıyordu. İstirabı korkunçtu ama, bunca kışkırt-malar arasında ruhu ve bedeni temiz kaldığından Tanrıdan umut kesmiyor, yardımcı elini uzatmasını bekliyordu:

- Tanrım ta uzaklara gidip kibarlar arasında Thais'i aradıysam bunu senin için yaptım, kendim için değil. Senin uğruna yapılan bir şey için acı çekmem doğru mu? Korum beni canım İsam! Kurtarıcı, kurtar beni! Bedenin yapmadığı şeyi görüntülerin yapmasına izin verme. Seni yenen bir bedenin gölgeye tutsak olacağını sanma. Nice tehlikeler geçirdin, ama en büyük tehlikeyle şimdi karşı karşıya kaldığımı biliyorum. Düşlerin gerçekten çok daha güçlü olduğunu biliyorum. Düşün kendisi en üstün bir gerçekse elden ne gelir? Düş nesnelerin ruhudur. Eflatun bile, puta tapan bir insan olduğu halde, fikirlerin kendine özgü bir varlığı bulunduğunu kabul eder. Bana eşlik ettiğin o iblisler şöleninde günah çamurunda yüzen, ama şüphesiz akıldan hiç de yoksun olmayan, insanların bile gerçeğe yalnızlık, düşünce ve coşku yoluyla varıldığında uzlaştıklarını gördüm. Ve senin kitabın da Tanrım, gerek senin şekillendirdiğin düşlerin erdemine, gerek Şeytandan gelen görüntülerin gücüne bin kez tanıklık etmez mi?

Yeni bir insan olmuştu şimdi. Oturmuş, Tanrıya karşı düşünceler yürütüyordu ama Tanrının acelesi yoktu, keşişi hâlâ aydınlatmıyordu. Geceler gecelikten çıkmış düşler yığını olmuştu, gündüzlerinin ise geceden ayrımı kalmamıştı. Suçlular ay ışığı vurdukça mezarlarında nasıl ah ederse Paphenuce de bir sabah öyle acı iç çekişleriyle uyandı. Thais kanayan ayaklarını göstererek gelmiş, ağlaya ağlaya koynuna girmişti. Şüphesi kalmamıştı artık keşişin: Thais'in görüntüsü Tanrıdan gelmiyordu. Tiksintiyle doldu yüreği, kirli yatağından hemen fırladı, artık gün ışığını görmemek için yüzünü avuçlarında gizledi. Saatler akıp gidiyordu ama utancını alıp götürmüyordu. Hücrede her şey susmuştu. Yıllardan sonra Paphnuce hücresinde ilk kez yalnızdı. Görüntü nihayet yakasını bırakmıştı. O kadar yalnızdı ki görüntüyü bile arar olmuştu. Gördüğü o düşü ne yapsa, ne etse unutamıyordu, korkuyla, dehşete kapılıp düşünüyordu:

- Nasıl oldu da itekleyemedim onu? Nasıl oldu da soğuk kollarından, ateşli bacaklarından sıyıramadım kendimi?

Bu iğrenç yatağın yanında artık Tanrının adını ağzına almaya cesaret edemiyor, kirlenen hücreğine iblislerin her saat serbestçe doluşmasından korkuyordu. Korkuları yersiz değildi. Eşikte yedi çakal belirdi, yavaşça içeri süzülüp yatağın altına büzıldüler. Akşam, dua saatinde son derece iğrenç kokan bir çakal daha geldi. Ertesi gün bir dokuzuncu çakal ötekilere katıldı. Derken otuz, altmış, seksen çakal oldular. Sayıları arttıkça boyları küçülüyordu. Boyları fare kadar kalan bu çakallar, havayı, yatağı, iskemleyi, her yanı kapladılar. Bir tanesi yatağın başucundaki tahta rafa sıçradı, dört ayağını da tahta kafatasına koymuş keşişe kızgın gözlerle bakıyordu. Her gün yeni yeni çakallar eskilere katılıyordu. Hem gördüğü o iğrenç düşten, hem kirli düşüncelerden kurtulmak için hücreğini terkedip kendini bir takım özel çalışmalara, yepyeni eserlere vererek, çölün derinliklerinde daha çetin bir yaşam sürdürmeye karar verdi. Ama, düşüncesini gerçekleştirmeden önce yaşlı Palémon'a danışmaya karar verdi. Palémon bahçede marulları suluyordu. Gün bitmek üzereydi. Mavi sularıyla Nil, menekşe tepeler eteğinde akıyordu. Palémon omuzuna konan dişi bir güvercini ürkütmek için usul usul yürüyordu:

- Tanrının rahmeti üstüne olsun Paphnuce kardeş! Şükürler olsun: yarattığı yüce şeylerden söz edeyim, onlara bakıp bakıp da yüceliğini öveyim diye kuşlar gönderir bana. Şu güvercine bir bak, boynundaki çeşit çeşit renklere bak, Tanrının yapıtı değil de ne bu, söyle. Mutlaka, sen de onun yüceliğini övmeye geldin kardeşim. Kovayı bir yana koyayım da dinleyeyim.

Paphnuce yaşlı adama yolculuğunu, dönüşünü, gündüz gördüğü görüntüleri, gece gördüğü düşleri, iğrenç rüyayı, çakalları, ne varsa bir bir anlattı. Ve:

- Bu durumda çölün kuytu bir köşesine kapanıp olağanüstü bir çaba göstermem, çetin bir yaşam sürerek şeytanları şaşırtmam gerekmez mi? diye sordu.

- Ben zavallı bir günahkârım, yaşantımın çoğunu ceylanlar, tavşanlar ve güvercinlerle bu bahçede geçirdim, bu yüzden

insanları pek az tanırım, ama bana öyle geliyor ki kardeşim, kötülük senin, çağın yaşantısından çölün yalnızlığına ölçsüz geçişinden geliyor. Bu ansızın geçişler ruhun sağlığını bozar. Bir insanın aynı anda hem çok sıcak, hem çok soğukta durmasına benzer. Öksürük tüm bedenini sarsar, ateş başını döndürür. Senin yerinde olsam Paphnuce kardeş, hemen çölün kuytu bir köşesine çekilmektense, bir keşişe, bir rahibe uygun biçimde başka şeylerle oyalardım kendimi. Örneğin komşu manastırlara gezmeye giderdim. Çok güzel manastırlar var. Rahip Sérapion'un manastırında bin dört yüz otuz iki hücre bulunduğunu duydum. Keşişler bu manastırda, Yunan alfabesindeki harf sayısı kadar çeşitli bölümlere ayrılmışlar. Hattâ, keşişlerin nitelikleriyle harfler arasında ilintiler bile kurulduğu, örneğin Z bölümündeki keşişlerin pek açık yürekli olmadıkları, oysa I bölümündeki keşişlerin sap gibi doğru insanlar olduğu söylenir. Senin yerinde olsaydım kardeşim, bunları kendi gözlerimle görmeye giderdim. Bundan daha dinlendirici bir şey olamaz. Nil kıyısına yayılmış çeşitli toplumların yapılarını inceler, karşılaştırmalar yapardım. Senin gibi bir dindara yaraşan çalışmalar bunlar. Rahip Ephrem dinsel kuralları bir kitap halinde toplamış. Sen ki usta bir yazıcısın. Ephrem'in iznini alıp yazdığı bu yapıtı çoğaltabilirsin. Elleri ancak kazma kürek tutmaya alışkın benim gibi bir adam elbette papirüs üstünde ince kalem yürütemez. Ama sen okuma yazma bildiğin için Tanrıya şükret. Okuma yazma insanı kötü düşlerden koruyan iyi bir uğraşıdır. Paul ve Antoine babalarımızın öğrettiklerini yazılı olarak bir kitapta toplayamaz mısın? Bu dinsel çalışmayla usul usul, ruhun ve duyguların aradığı sessizliğe kavuşsun ve yalnızlık yeniden yüreğine sevimli gelir. Sonra ara verdiğin çilekeş yaşantısına yeniden dönersin. Ama aşırı bir pişmanlık orucu uygulamanın büyük bir yararı yoktur. Babamız Antoine bizimle beraberken sık sık şunları söylerdi: Aşırı oruç insanı zayıflatır, zayıflık da miskinlik doğurur. Uzun süreli oruçlarla boşu boşuna kendi bedenlerini yıpratın keşişler var. Bu davranışlarıyla

kendi mezarlarını kazıyor, Şeytana teslim oluyorlar. Böyle söylerdi Antoine babamız. Cahil bir insanım ben. Tanrının sayesinde Antoine babamızın sözlerini aklımda tutabildim.

Paphnuce, Palémon'a "Tanrı senden razı olsun, öğütlerini düşüneyim" dedi. Küçük bahçeyi çevreleyen kamış çiti atladı, bir kez daha ardına dönüp, salatalıklarının sulayan bu iyi yürekli bahçıvana ve sırtına tünemiş dişi güvercine baktı, ağlamak geldi içinden. Hücreesine döndüğünde garip bir kaynaşmayla karşılaştı. Şiddetli bir rüzgâr odayı kumla doldurdu sandı önce. Oysa binlerce, onbinlerce küçük çakallardı bunlar. Aynı gece, düşünde yüksek bir dikili taş ve taşın üstünde oturan bir adam gördü. Sonra bir ses geldi kulağına:

- Bu dikili taşa çık!

Uyandığında, düşün Tanrıdan geldiğini sanıp, müritlerini topladı, onlara:

- Sevgili çocuklarım, Tanrının gönderdiği yere gitmem gerekiyor, bu yüzden sizlerden ayrılıyorum. Ben yokken Flavien yönetecek sizi, tıpkı benim buyruklarımın gibi sözlerini yerine getirin. Kardeşiniz Paul'a iyi bakın. Tanrı yardımcınız olsun, allahaismarladık, dedi ve ayrıldı Paphnuce. Müritleri yerlere kapandılar. Başlarını kaldırdıklarında rahiplerinin, kumlarda büyük, kara bir gölge gibi uzaklaştığını gördüler.

Gece gündüz durmadan yürüyüp, İskenderiye yolculuğu sırasında, akreplerin, çıyanların uyuduğu yere, puta tapanların bir zamanlar taptığı tapınağın öğrenlerine geldi. Büyülü işaretlerle kaplı duvarlar hâlâ ayaktaydılar. İnsan başı ya da lotüs çiçekleri biçimindeki otuz kadar dikili taş gövdesi, öteki tüm kasnaklara da dayanaklık ediyordu. Yalnızca tapınağın en uç kısmındaki bir dikili taş, kendi yükünü kendi taşıyıp özgürce uzanıyordu. Başlığı uzun gözlü, yuvarlak yüzlü, gülümseyen bir kadın başı biçimindeydi. Kadının alnında iki inek boynuzu vardı.

Paphnuce düşünde gördüğü dikili taşı buldu. Uzunluğu otuziki dirsek boyu kadardı. Komşu köye gidip aynı yükseklikte

bir merdiven yaptırdı, merdiveni dayayıp dikili taşa çıktı, üstüne bağdaş kurup Tanrıya:

- İşte bana uygun gördüğün yerdeyim Tanrım. Ölünceye dek, sayende burada kalabilirim dedi.

Yanına yiyecek almamıştı. Tanrıya ve yardım sever köylülere güveniyordu. Gerçekten de devri gün ikinci vakti, kadınlar çocuklarıyla geldiler. Ekmek, hurma, su getirdiler. Çocuklar dikili taşa çıkıp yiyeceği, içeceği keşişin önüne koydular.

Dikili taşın başı çok dardı, ancak oturacak kadar yer vardı, bu yüzden uzanamıyor, geceleri başı göğsünde uyuyordu, uyku uyanıklıktan çok daha yorucuydu. Geceleri şahin kuşlarının kanat vuruşlarıyla, korku ve sıkıntıyla uyanıyordu.

Merdiveni yapan dülger Tanrıdan korkmaya başladı. Kutsal adamın güneş altında, yağmurda yaşta kalmasına üzüldü, gece uyuklarken düşmesinden korkuyordu. Sofu bir insandı, keşişin üstüne bir çatı, dikili taşın çevresine de parmaklık yaptı. Olay hemen köyden köye yayılmaya başladı. İşçiler çocuklarını, karılarını alıp bu diken üstünde yaşayan adamı görmeye geliyorlardı. Rahiplerinin yaşadığı yeri duyan müritleri de hayranlıkla oraya koştular. Yanında bulunmalarına, kulübelerini dikili taşın dibinde kurmalarına izin vermesini istediler. Her sabah efendilerinin yöresinde halka oluyor, öğütlerini dinliyorlardı.

- İsa'nın sevdiği bu küçük çocuklar gibi olun yavrularım, esenlik onlardadır. Bütün günahların kaynağı, bütün günahların özünde tenin işlediği günah yatar. Tüm günahlar tenden doğar. Gurur, cimrilik, tembellik, öfke ve arzu ten günahının sevgili torunlarıdır. İskenderiye'de, çirkefin kara sakallı bir ırmak gibi korkunç anafollara sürüklediği zenginler gördüm, diyordu.

Paphnuce'ün bu garip yaşantısını Ephrem ve Sérapium da duymuştu. Bir kez de kendi gözleriyle görmeye geldiler. Keşiş ırmağın üstündeki üçgen biçimi yelkeni görür görmez, Tanrının bu dikili taş üstüne onu , diğer çilekeşlere örnek olarak çıkarttığını düşünmekten kendini alamadı. Rahipler Paphnuce'ün halini görünece şaşırıp kaldılar. Bir süre aralarında konuştuktan sonra, her ikisi de,

bu tür olağanüstü bir davranışın çilekeş kurallara uymadığı sonucuna varıp Paphnuce'den inmesini istediler:

- Bu tür yaşayış geleneklerimize aykırıdır; görülmemiş, kural dışı bir şey bu yaptığın.

Yanıtladı Paphnuce:

- Keşiş yaşantısı zaten olağanüstü bir yaşantı değil midir? O halde yaptığı da yaşantısı gibi kendine özgü, görülmemiş bir şey olmalıdır. Ben Tanrının isteği üzerine buraya çıktım ve yalnız Tanrının arzusuyla inirim.

Her gün küme küme yeni sofular gelip Paphnuce'ün müritlerine katılıyor, dikili taşın çevresinde barınaklar kuruyorlardı. Pek çoğu keşişe özenip yıkıntıların tepesine çıkıyor, bir süre sonra ya kardeşleri kınadığından, ya yorgunluktan, vazgeçiyorlardı.

Ören ziyaretçilerle dolmuştu. Çok uzaklardan gelenler vardı, aç susuzdular. Yoksul bir dul kadın su ve karpuz satmaya başladı. Dikili taşlardan birinin altında kırmızı tenteli bir sergi açmış, karpuz koymuş, su koymuş, "Su için su!" diye bağıyordu. Daha sonra bir fırıncı tuğla taşıyıp serginin hemen yanında bir fırın açtı, ekmek, çörek satmaya başladı. Dikili taşın çevresi gün geçtikçe kalabalıklaşıyordu. Mısırın büyük kentlerinden de akın akın ziyaretçi geliyordu. Gözünü para hırsı bürümüş bir adam, karıları, köleleri, develeriyle gelen Mısırlı zenginlerin konaklaması için bir kervansaray kurdu. Derken bir de pazar yeri açıldı. Balıkçılar balıklarını, bahçeciler sebzelerini satıyorlardı. Hoşsohbet bir berber hem traş ediyor, hem gülünç şeyler anlatıp müşterilerini eğlendiriyordu. Çağlarca sessizliğe gömülen bu eski tapınak birdenbire canlanmıştı. Meyhaneciler yer altı odalarını onarıp meyhaneye çevirdiler, eski direklere, üstünde Paphnuce'ün bir resmi, altında "Nar ve incir şarabı, gerçek Kilikya¹ birası satılır, yazılı tabelâlar asmışlardı. Eski resimlerle

1. Kuzeyde Toros dağlarıyla güneyde Akdeniz arasındaki Adana, Mersin ve Tarsus'u içine alan bölge (Ç.N.)

süslü duvarlardan şimdi soğan demetleri, isli balıklar, tavşan, koyun etleri sarkıyordu. Akşamları, örenin eski konduğu fareler gizli gizli ırmağa kaçarken ürkek karaleylekler, mutfak dumanları, sarhoş naraları ve köle çığlıkları yükselen kornişlerden boyunlarını uzatıp şaşkın bakıyorlardı. Çevrede yer ölçücüler yolları ölçüyor, duvarcılar manastırlar, büyüklü küçüklü kiliseler yapıyorlardı. Altı ay içinde kolluk kuvvetleri, mahkemesi, cezaeviyle, yaşlı kör bir yazıcının açtığı okuluyla yepyeni bir kent kurulmuştu. Konuklar konukları izliyordu. Piskoposlar dört bir yandan koşuyorlardı. O sıralar Mısır'da bulunan Antioche patriğinden sonra Libya kilisesinin uluları geldi. Bunu duyan Ephrem ve Sérapion da keşişten özür dilediler. Paphnuce şunları söyledi:

Pişmanlıklarım kadar da sayısız günahlarım var. İnsan dıştan bakılınca küçüktür. Tanrının beni yerleştirdiği bu dikili taş üstünden insanlar karıncalar kadar küçük görünüyor. Oysa insan kendi dünyasında sonsuzdur: evren kadar büyüktür, evreni kendi içinde taşıyor çünkü. Önümde uzanan bütün bu manastırlar, hanlar, kayıklar, köyler, kırların, kanalların, çöllerin ötesinde gördüğüm bu şeyler bende yaşayanın yanında hiç kalır. Sayısız kentler, uçsuz bucaksız çöller taşıyorum yüreğimde. Kötülük ve ölüm yer yüzünü kaplayan kara gece gibi örtüyor yüreğimi, ben başlı başına bir kötülük evreniyim.

Böyle konuşuyordu, çünkü kadın arzusunu hâlâ atamamıştı içinden.

Yedinci ayda, İskenderiye'den, Bubaste'dan, Saïs'den kadınlar gelmeye başladı. Bu kısır kadınlar; keşişten, dikili taştan yardım umup çocuk sahibi olmak istiyorlardı.

Kısır karınlarını dikili taşla sürüyorlardı. Giderek, dikili taşın altı arabalar, tahtıranavarlar, sedyelerle dolup taşı. Tanrı adamının altında itiş kakış toplanıp dertlerine derman diliyorlardı. Korkunç derecede hastalar vardı gelenler arasında. Analar, kolu bacağı yamuk, gözlerine kan çökmüş, ağızları köpük köpük, sesleri boğuk sakat çocuklarını keşişin önüne getiriyorlardı.

Körler kollarını uzatıp iki kanlı et oyuğu gözlerini yukarı kaldırıyorlar, inmeliler, hantal, gelişmemiş organlarını gösteriyorlardı. Topallar yamru yumru ayaklarına derman umuyor, kanserliler, görünmez bir akbabanın delik deşik ettiği göğüslerini önüne seriyorlardı. Bedenleri su toplamış kadınlar tulum gibi yerlere yığılmışlardı. Hepsini tek tek kutsuyordu keşiş. Fil hastalığına tutulmuş Nübyahlar cansız yüzlerini gölgeleyen yaşlı gözlerle bakıyorlardı. Paphnuce haç çıkarıyordu üstlerinde. Sedyeyle Aphroditopolis'li bir genç kız getirdiler. Hayli kan kustuktan sonra, üç günden beri, halsiz, uyuyormuş. Mum gibi sapsarıydı. Anası babası öldüğünü sanıp bir hurma dalı koymuşlardı üstüne. Paphnuce Tanrıya yakarınca genç kız başını kaldırıp gözlerini açtı.

Halk her yanda kutsal adamın tansıklarını anlatıyor, Yunanlıların adına onmaz ağrı dedikleri zavallı sarahlılar Mısır'ın dört bir yanından oluk oluk akıyorlardı. Dikili taşı görür görmez çırpınmaya başlıyor, sıcıyor, yerlerde yuvarlanıyor, coşkuyla kendilerinden geçip yusuvarlak oluyorlardı. İşin garibi, keşişin yardımcıları da coşup kendilerinden geçiyor, sara nöbetine tutulmuş gibi yerlerde yuvarlanıyorlardı. Keşişler, ziyaretçiler, kadını erkeği çamur deryası gibi toprakta yüzüyorlar, kolları bacakları birbirlerine dolanmış, ağızları köpük içinde, avuç avuç toprak yeyip peygamber naraları atıyorlardı. Ve dikme taş üstünden Paphnuce, sarsıla sarsıla Tanrıya haykırıyordu:

- Ben görevli bir keçiyim, bu halkın tüm günahlarını boynuma alıyorum, ve bu yüzdendir ki Tanrım, bedenim kötü ruhlarla dolu.

Bir hasta iyileştiğinde, yardımcıları el çırpıp çalımla hastayı taşıyor, "Yeni bir su fişkırdı, yeni bir Sildé çeşmesi doğdu" diye bağırıp duruyorlardı.

Yüzlerce koltuk değneği sarkıyordu büyümlü dikili taştan; çelenkler, dilekler asmıştı kadınlar. Yunanlılar ustaca kaleme alınmış dizeler kazıyorlardı. Her konuk üstüne kendi adını yazdığından, dikme taş, adam boyu; Latince, Yunanca, Kıptice,

Kartacaca, İbranice, Aramice harfler ve büyülu işaretlerle kaplanmıştı.

Bu küçük kent paskalya törenlerinde öyle bir dolup taşıyordu ki, yaşlılar o eski gizemli çağların geri döndüğünü sanıyorlardı. Alacalı bulacalı Mısır giysileri, Arap abaları, Ak Nübya peştamalları, kısa Yunan mantoları, uzun kıvrımlı Roma ehramları, kırmızı galya poturları, satılık kadınların altın işlemeli giysileri dalga dalga akıyordu. Siyah harem ağalarının dehlediği eşeklerde peçeli kadınlar, cambazlar, çeşit çeşit insan vardı. Cambazlar yere bir halı atmış becerilerini gösteriyor, halk suspus kesilip seyrediyordu. Yılan eğiticileri canlı bir kuşak gibi yılanları bellerine doluyorlardı. Kimi parlak giysiler, kimi de toz içinde, alkışlayan, bağırان, çan çalan, homurdanan bir yığın insan doldurmuştu alanı. Deveciler binbir bela okuyup bağıra çağıra develerini döğüyor, satıcılar cüzzama karşı muska, tılsım satıyor, keşişler İncilden mezmurlar okuyor, kadınlar bağıra çağıra İsa aşkına kendilerini yerden yere atıyor, dilenciler eski harem şarkıları mırıldanarak dileniyor, koyunlar meliyor, eşekler anırıyor, gemiciler yolcularına sesleniyordu. Öyle bir gürültü vardı ki koştura koştura hurma satan küçük zenciler bu gürültüde seslerini duyurabilmek için boşuna yırtınıp duruyorlardı.

Kadın ve zenci kokuları, kızarmış patetes dumanları, sofuların dikili taş dibinde yakmak için bahçıvanlardan satın aldıkları zank buğuları kaplamıştı havayı, boğucu, yoğun bir sıcak vardı.

Gün batınca, ateşler, meşaleler, fenerler, kandiller yakılıyor, bu ışıklar altında insanlar, kızıl, kara gölgeler gibi dolanı-yordu. İslı bir kandil alevinde, yaşlı bir adam, çevresinde halka olmuş dinleyicilerine, Bitou'nun bir zamanlar kendi yüreğini büyüleyerek nasıl göğsünden çıkarıp bir akasya içine koyduğunu, sonra nasıl kendisinin de ağaç kesildiğini anlatıyordu. Elini kolunu sallayarak konuşuyor, kandil ışığındaki dev gölgesi de bu hareketlerle birlikte garip biçimlere bürünüyordu. Yöresinde toplananlar ağızları açık hayran hayran dinliyor zevkle bağırsıy-

ordu. Sarhoşlar meyhanelerdeki divanlara uzanıp bira, şarap çekiyorlardı. Gözleri boyalı, göbekleri çıplak oyuncular dinsel sahneleri, şehvetli sahneleri oynuyorlardı. Gençler bir köşede yüxsük oynarken, yaşlılar karanlıkta orospuların peşinden koşturuyordu. Kadın başlı dikili taş bu telaşlı, kendinden geçmiş kalabalığa kıpırdamadan bakıyor ve üstünde Paphnuce, geceyle gündüz arasında uykusuz duruyordu. Nil Nehrine birden, tanrıçaların çıplak omzuna benzeyen bir ay doğdu. Tepeler ışıkla donandı. Sularda yansıyan ışıktaki, gecenin gök yakut aydınlığında, Thais'i görür gibi oldu Paphnuce.

Günler akıp gidiyor, dikili taş üstünden, keşiş, zamanın akışına bakıyordu. Yağmur mevsimi gelmişti. Çatı yarıklarından sızan sularla sırsıklam olmuştu; hantallaşan bedeni hareket yeteneğini yitirmişti. Hem ayaz, hem gün vurmıştu tenini, her yanı çatlaklarla doluydu; kollarında, bacaklarında kanlı yaralar açılmıştı ama hâlâ kurtulamamıştı Thais'den. Bağırıyordu:

- Yetmez, yetmez, suçlarım yetmez yüce Tanrım! Daha bir alçaklaşmalıyım! İçimi rezil arzular daha bir doldurmalı. İnsanların tüm alçaklıklarını bana ver de hepsinin günahını ben ödeyeyim Tanrım. Argos'un dişi köpeği tüm günahları üslenmişti. Bir demirciden duyduğum bu düzmece masalda gerçek payı varmış demek, bunu bugün anlıyorum. Halkın alçaklıkları barınacak bir kuytu arıyormuş kendine. Anlaşılan, yitip yok olmak için kutsalların ruhuna giriyorlar. Doğru insanın ruhu günahkârın ruhundan daha çok kirleniyor. Bütün bir evrenin günahlarını omuzuma yüklediğin için sana şükrediyorum Tanrım.

Kutsal vadide, dilden dile dolanan bir söz bir gün keşişin kulağına geldi. Çok tanınmış bir adam, İskenderiye donanma komutanı Lucius Aurélius Cotta bekleniyordu.

Doğruydu, yaşlı Cotta kanalları ve Nil donanmasını denetlemeye gelecekti. Bu ara dikili taşta yaşayan adama ve Stylopolis adıyla kurulan yeni kenti de görmek istiyordu. Bir sabah kalktıklarında kentliler nehri ak yelkenlerle donanmış gördüler.

Cotta erguvan renkli, yaldızlı bir kadırgadan indi. Yazmanı ve sohbet dostu doktor Aristée yanındaydı. Cübbeli, asker giysili daha bir yığın insan vardı. Dikili taş birkaç adım kala durdu, ehramının eyniyle alındaki teri silerek dikili taşta yaşayan adamı incelemeye koyuldu. Eski gördüklerini hatırlamayı severdi. Kartaca tarihinden sonra, karşılaştığı ilginç şeyleri anlatan bir eser yazmak istiyordu. Şu an, dikili taştaki adamla pek ilgilenmiş benziyordu. Terden sıırsıklam, soluk soluğa konuşmaya başladı:

- Ne acayip şey. İşin garibi bu adamla daha önce bir arada bulundum, beraber yemek yedik. Evet, geçen yıl bizim evdeydi; sonra bir oyuncuyu alıp götürdü.

Yazmanına dönüp:

- Not et çocuğum, dikili taşın boyutlarını, sütun başının biçimini de unutma, dedi.

Alındaki teri sildi. Bu kez doktor Aristée'yle konuşmaya başladı:

- Keşişimizin bir yıldır bu dikili taşın inmediğini söylediler, olabilir mi Aristée?

- Karşıdaki bir deli, bir hastaysa olabilir. Sağlıklı bir adamın böyle bir şey yapması olanak dışı. Bilmez misin Lucius, gerek ruh hastalıkları, gerek beden hastalıkları bu tür güçsüz insanları bulur. Aslına bakarsan, ne iyi, ne de kötü sağlık diye bir şey vardır. Hastalıkları inceledikçe onların insan yaşamı için zorunlu biçimler olduğu sonucuna vardım. Bu hastalıklarla mücadeleden çok onları incelemeyi seviyorum. Öyle hastalıklar var ki düzensiz görünmelerine rağmen kendi içlerinde derin bir uyum taşırlar. Sıtma nöbetinin dört günde bir gelmesindeki uyum gibi. Bazı beden hastalıkları da var ki zihin yeteneklerini bile etkiler, kişide coşku yararırlar. Créon'u tanırsın, kekeme, budala bir çocuktu, ama merdivenden düşüp de boynu kırılınca, bildiğin gibi, iyi bir avukat oldu. Bu keşişin organlarından birinde de mutlaka gizli bir hastalık var. Aslında yaptığı da pek öyle görülmemiş bir şey değil. Hintli filozofları bir düşün, öyle bir yıl değil, yirmi, otuz, hattâ kırk yıl kıpırdamadan duruyorlar.

- Jüpiter aşkına, tam bir sapıklık örneği! İnsan hareket etmek için doğmuştur. Böyle kıpırdanmadan durmak devlete karşı işlenmiş en ağır suçtur. Böyle saçma bir şeyi insan hangi inançla yapar bilinmez. Bu tür şeylere bazı Asya dinlerinde raslanmıyor değil, Suriye'yi yönettiğim zamanlarda karşılaştım. Hera kentinin kapıları üstünde yüksek taşlar vardı. Bir adam, yılda iki kez bu taşlara çıkar yedi gün kalırdı. Halk adamın tanrılarla konuşup kente rahmet dilediğini sanırdı. Akıl alacak şey değildi, ama yine de ilişmedim bu geleneklerine. İyi bir yönetici geleneklere karışmamalı, hattâ onların sürüp gitmesini sağlamaya çalışmalı. İnançlara karşı koymak hükümetin işi değil; hükümetin görevi, zamanın, yerin, soyların yerleştirdiği inançlara saygı göstermektir. Bu inançlarla savaşılmaya kalkarsa, fikirde devrimci, eylemde zorba kesilmek zorunda kalır ki halk hoşlanmaz böyle şeylerden. Halkın inançlarını anlamaz, onlara saygı göstermezsek, insanların üstüne nasıl yükseliriz? Kanımca, bu kemik yığını herife hiç dokunmamak gerek, varsın dilediği kadar otursun taşın üstünde, kuşlar gagalasın dursun. Ancak böyle iyilik yapmış oluruz ona.

Soludu, öksürdü, sonra elini yazmanının omzuna koydu:

- Yaz çocuğum, bazı hristiyan tarikatlarda, satılık kadınların çöllere kaldırıldığına, dikili taşlarda yaşandığına raslanır diye yaz. Bu geleneklerin sosyal tanrısallığı hatırlattığını da ekle.

Başını kaldırdı, elini güneşe karşı siper edip Paphnuce'e seslendi:

- Hey Paphnuce! Beni tanıdın mı? Bizim eve gelmiştin hani. Ne yapıyorsun orda, o taşın üstüne neden çıktın? O taşın özel bir anlamı var mı sence?

Cotta dinsizin teki olduğundan yanıtlamaya değer bulmadı keşiş. Ama müridi Flavien atıldı:

- Saygı değer beyefendi, gördüğünüz bu kutsal adam tüm insanların günahlarını kendi omuzlarına alıyor, hastaları iyileştiriyor.

Cotta coştı:

- Jüpiter aşkına, duyuyor musun Aristée! Bu kemik yığını da senin gibi doktor. Böyle yüksek bir meslektaş ne buyrulur bakalım?

- Doğrudur, bazı hastalıkları benden daha iyi iyileştirebilir, örneğin, halkın onmaz ağrı dediği sara bunlardan biridir. Bu hastalık insanların düş gücünde kök sürer. Ve bilir misin ki Lucius, bu dikili taş tüneyen keşiş hastaların düş gücünü, ilâç şişeleri ve havanlar üstüne eğilen benden daha çok etkiler. Aklı, bilimi aşan güçler var Lucius.

Cotta sordu:

- Hangi güçler?

- Cehalet ve delilik.

- Hayatımda ilk kez bu denli ilginç bir şey görüyorum, bir gün usta bir yazar bu kentin öyküsünü kaleme alır. Neyse, az raslanır türden de olsa, bu gibi görüntüler ciddi ve çalışkan bir insanın fazla zamanını almamalı. Hadi kanalları denetlemeye gidelim. Allahısmarladık Paphnuce, yeniden görüşmek üzere desek daha yerinde olur. Kimbilir, bir gün belki yolun İskenderiye'ye uğrarsa bize gelmeyi unutmna, beraber bir yemek yeriz.

Cotta'nın söylediği bu sözleri keşişin yardımcıları da duymuştu, derken kulaktan kulağa yayılıp Paphnuce'ün ününü daha bir arttırdı. Sofular söylenenleri süsleyip püslediler kafalarında. Artık bütün Stylopolis'te, dikili taş üstünden keşişin, donanmalar komutanını hristiyan dinine dönderdiği anlatılıp duruyordu. Lucius Aurélius Cotta'nın son sözlerini bambaşka anlamlara yormuştu sofular, akşam yemeği sözünü kutsal toplantı, kutsal şölen biçiminde anlamışlardı. Öykü dilden dile geçerken daha bir zenginleşiyor, dindarlar, dindarlardan duyduklarını bire bin katarak aktarıyorlardı. Cotta'nın uzun tartışmalardan sonra kutsal gerçeği anladığını, bir meleğin omuzuna konup alındaki teri sildiğini söylüyorlardı. Doktor ve yazmanın da tartışmada hazır bulunduğunu ekliyorlardı. Doğruluğuna herkesin inandığı bu tansıdığı bir kez de Libya Kilisesi rahipleri kaleme aldılar, böylece geçerliği resmen kanıtlanmış oldu. Artık bütün hristiyanlık

dünyası Paphnuce'ü tanımak için yanıp tutuşuyordu. Doğuda olduğu kadar, Batıda da gözler bu olağanüstü adama çevrilmişti. İtalya'nın en ünlü kentlerinden elçiler geldi, ortodoks hristiyanları destekleyen Roma kayzeri ölümsüz Constant bile elçileriyle Paphnuce'e mektup gönderdi. Elçiler görkemli bir törenle sundular bu mektubu.

Ve bir gece, kent ayakları altında uyurken, bir ses geldi keşişin kulağına:

- Paphnuce, güzel kanuşan, dünyaca ünlü bir insansın sen. Tanrı kendi ününü yaymak için seni aracı seçti, tansıklar göstermek, hastaları iyileştirmek, dinsizleri dine döndermek, günahkârları uyarmak, Aryalılar'a dünyayı zindan etmek, her yanda Kilisenin ününü yaymak görevini sana verdi.

- Tanrıya şükürler olsun! dedi keşiş.

Ses devam etti:

- Kalk Paphnuce, kardeşin Constant gibi bilge davranmayıp da, Arius ve Marcus'un hatalarını övüp duran o dinsiz imparator Constance'ın sarayına git. Tunç kapılar saygıyla açılacak önünde, kilisesinin altın döşemelerinde, kayzerin tahtı önünde sandalların çın çın ötecek, öfkeli sesin Constance'ın dinsiz oğlunu dine dönderecek. Hristiyan dünyasını artık sen yöneteceksin; nasıl ki bedeni ruh yönetiyorsa İmparatorluk da Kilisenin yönetimi altına girecek. Bundan böyle, senatörlerin, kontların, soylular sınıfının başına sen geçeceksin. Halkın açlık çılgınlıklarını barbarların kızgın çılgınlıklarını sen susturacaksın. Yaşlı Cotta, hükümetin en güçlü adamı olan senin ayaklarını yıkamak için çırpınacak.

Ve öldüğün zaman, kıl abanı İskenderiye patrikliğine götürecekler, büyük Athanase, coşkuyla kendinden geçip, kutsal bir içkiyi içer gibi abanın eteklerini öpecek.

- Tanrıya şükürler olsun! dedi keşiş.

İnmeye hazırlandı.

Ama aynı sesi duydu hemen:

- Sakın bu merdivenden inme, sonra sıradan insanlara

benzer, Tanrının sana verdiği o büyük gücü küçümsemiş olursun. Kendi değerini bil melek Paphnuce. Senin gibi kutsal bir insana havada uçmak yakışır. Sıçra: melekler hazır, hemen tutacaklar seni. Haydi atla aşağı.

- Yerde, gökte Tanrının dileği daim olsun, dedi keşiş.

Sonra, büyük ve hasta bir kuşun lime lime kanatlarına benzeyen kollarını sarkıtıp tam atlamaya hazırlandığı anda alaycı bir gülümseme işitti. Korkuya kapıldı birden:

- Böyle gülen de kim?

- Vah vah vah! Tanımadın değil mi? Öyle ya, henüz yeni yeni dost oluyoruz, bir gün daha yakından tanırsın beni. Seni ben çıkardım bu taşın üstüne sevgili Paphnuce, sözlerimi uslu uslu yerine getirdiğin için teşekkür ederim. Doğrusu senden çok memnunum dostum!

Paphnuce korkudan kısılmış bir sesle mırıldandı:

- Geri dur! Tanıdım seni: İsa'yı Kudüs tapınağının en yüksek yerine çıkarıp da ona krallıkları gösteren, nimetler adayan sen değil misin?

Yüzüstü düştü taşa:

- Nasıl oldu da önceden anlayamadım? Benden yardım uman bu körlerden, sağırlardan, inmelilerden daha acınacak durumdayım. Doğaüstü nesnelerin anlamını yitirdim, toprak yiyen, ölümlere yanaşan manyaklardan beter oldum. Gökyüzünün sesini cehennem gürültülerinden ayıramıyorum artık. Anasının memesi ağzından çekildiğinde ağlayan yeni doğmuş bir çocuk kadar bile, efendisinin izini koklayan bir köpekle gökyüzüne uzanan fidanı seçemeyecek duruma düştüm. İblislerin elinde oyuncak oldum. Şeytan buralara kadar sürükledi beni, peşimi bırakmadı üstelik. Bu dikili taşın üstüne beni gurur ve alçaklık bayrağı gibi dikti. Sapıklığıma hayıflanmıyorum. Çıktığı dağda Antoine da aynı durumlarla karşılaştı. Sapıklıklarım, meleklerin gözleri önünde, kılıç gibi tenimi delsin isterim! Katlandığım acıları sevmeye bile başlamaştım, ama Tanrım elini hiç uzatmadı, uzatmıyor, işte beni korkuya düşüren de bu.

Tanrıdan başka kimim var benim, ama o da beni yapayalnız bırakıyor. Onsuz korku ve şaşkınlık içindeyim. Ben ardından koşmak, koşmak istiyorum, o ise hep kaçıyor benden. Bu taş ayaklarımı yakıyor. Durmamalıyım buralarda, Tanrıyı yakalamalıyım, diye düşündü.

Hemen dikili taşa dayalı merdiveni yakalayıp ayağını basamağına koydu. İlk basamağı indi, hayvan başıyla yüz yüze geldi, garip garip gülümsüyordu keşişe. Huzur bulmak için, Tanrının ününü yüceltmek için geldiği bu yerin kargaşa ve azap yatağı, Şeytan otağı olduğundan şüphesi kalmamıştı artık. Bütün basamakları çabuk çabuk inerek ayağını yere değdirdi. Toprağı unutmuştu ayakları, sendeliyordu. Ama, lânetli dikili taşın gölgesini üstünde duydukça ürperiyor, sağa sola yalpa vura vura koşmaya çabalıyordu. Kent derin bir uykuya dalmıştı. Meyhaneler, oteller ve hanlarla çevrili büyük alanı sessizce aşır Libya tepelerine çıkan küçük bir yola daldı. Ardından havlaya havlaya gelen köpek keşiş çöle varır varmaz durdu. Ve Paphnuce, vahşi hayvanların geçtiği yollardan yürümeye koyuldu. Kalpazanların terkedilmiş kulübelerini ardında bırakıp, gece gündüz demeden koştu durdu.

Açlıktan, susuzluktan, yorgunluktan bitmişti, Tanrı da henüz çok uzaklardaydı. Derken, gökyüzünün erguvan ışıkları altında belli belirsiz seçilen dağınık sessiz bir kente geldi. Evlerin hepsi de birbirinden uzaktı ve şekil olarak birbirine benziyordu. Yukarıdan aşağı doğru ortadan kesilmiş piramitler gibiydiler. Ölü evleriydi bunlar. Kapıları kırılmıştı. Haydutların soyduğu, vahşi hayvanların parçaladığı ölümler eşikte kıpırtısız yatarken karanlık sofalarda, yavrularını besleyen sırtlanların, kurtların gözleri parlıyordu.

Kenti geçti. Üstüne hurma dallarının serin gölgeleri düşen bir su kaynağının yakınındaki bir mezarın önüne, dermansız düştü. Süslü, gösterişli bir mezardı bu. Kapısı yoktu, içi görünüyordu. Yılanlar yuva yapmıştı.

- İşte bana en uygun yer burası, bu mezara kapanıp çilemi doldurmalıyım, diye söylendi içini çeke çeke.

Girdi, yılanları ayağıyla iteleyip alnını mezar taşına koydu ve on sekiz saat başını taştan kaldırmadı, sonra çeşmeye gidip su içti, hurma ve Lotüs topladı. Lotüs çiçeğinin tohumlarını yiyor-du. Bu tür bir yaşamın kendine en uygun yaşam olduğuna karar vermişti. Sabahtan akşama dek alnını mezar taşından kaldırmadı. Bir gün, başı taşa dua ederken, bir ses duydu:

- Gerçeği öğrenmek istiyorsan şu resimlere bak.

Başını kaldırdı Paphnuce, odanın iç kaplamalarını süsleyen sevimli resimler gördü. Çok eski bir yapıtı bu, ama alabildiğine canlıydı resimler. Yanakları şiş aşçılar ateşe üflüyor, kaz yoluyor, tencerelerde koyun kaynatıyorlardı. Ötede bir avcı, omuzunda, oklarla delik deşik olmuş bir ceylan getiriyordu. Köylüler tohum atıyor, ürün devşiriyordu. Kadınlar kemanların, flütlerin, harp'ların ezgilerinde kıvrak oyunlar oynuyorlardı. Çalgı çalan, kara saçları ince ince örgülü genç bir kızın başında lotüs çiçekleri parılıyordu. Saydam giysinin altında bedeninin tüm hatları görölüyordu. Göğsü, ağzı çiçeklerle kaplıydı. Başını yandan görünen bir yüze dikmişti. Ve bu yüz taslak biçimindeydi henüz. Bu yüze bakar bakmaz başını önüne eğdi Paphnuce:

- Neden bu şekillere bakmamı buyuruyorsun Tanrım? Bu resimler şüphesiz, kara sanduka içindeki bedenleri şimdi ayaklarımın altında, bir kuyunun derinliklerinde dinlenen puta tapanların dünyamızda yaşadığı günleri yansıtıyor. Bir ölünün yaşamını anımsatmaktan özge ne işe yararlar, renkler ne kadar canlı olsa da gölgenin gölgeleri degiller mi? Bir ölünün yaşamı! Ey yalan dünya!

Ses yeniden cevapladı.

- Şimdi ölü, ama yaşadı, ya sen, yaşamadan öleceksin.

Ölüm gününü düşündükçe büsbütün huzuru kaçtı. Susmak bilmiyordu ses, çın çın ötüyordu durmadan kulağında. Siyah saçlı çalgıcı kız uzun kirpikli gözlerini ayırmıyordu üstünden. Sonra konuşmaya başladı:

- Bak bana nasıl da gizemli, nasıl da güzelim; kollarıma atıl da başını döndüren aşkı doya doya tattırayım sana. Benden kaçmak neye yarar? Kaçmakla kurtulacağını mı sanıyorsun: ben kadın güzelliğiyim. Nereye kaçabileceğini sanıyorsun şaşkın?

Her yanda, her yanda ben varım, açan çiçekte, tatlı hurma dallarında, güvercinlerin kanat vuruşlarında, ceylanların sekişinde, ırmakların büklüm büklüm akışında, ay ışığında ben varım, gözlerini yumsan, bu kez yüreğinde de beni bulacaksın. Burda, kara taştan yatağında şeritlerle çevrili yatan adam, bin yıl önce seydi, kucakladı, bağrına bastı beni. Bin yıl önce en son o öptü ağzımı, bak hâlâ burcu burcu kokuyor uykusunda. Beni iyi bilirsin Paphnuce. Nasıl oldu da tanımadın? Thais'in sayısız görüntülerinden biriyim. Bilgili bir keşişsin sen. Nice yerler dolandın, insan ne öğrenirse yolculuklarda öğrenir. Dışarda geçirilen tek bir gün, içerde geçirilen on yıldan çok bilgi getirir insana. Thais'in bir zamanlar Isparta'da Héléne adıyla yaşadığını boşuna mı söylüyorlar. Teb kentine de Thais'in bedeniyle geldim. Teb'li Thais bendim işte. Nasıl anlayamadın bunu. Yaşarken nice insanların günahlarını kendi üstüme aldım, şimdiyse burda bir gölgeyim ama, yine de senin günahlarını üstüme alacak güçteyim sevgili keşiş.

Neden şaşırıyorsun? Nereye gidersen git Thais ile karşılaşacağını sen de biliyordun.

Keşiş başını taş vurup korkuyla bağırmaya başladı. Çalgıcı kız her gece duvardan biraz daha uzaklaşıp ona doğru yaklaşıyor, duru, aydınlık bir sesle konuşuyordu. Sesin soluğunu yüzünde duyuyordu Paphnuce. Keşiş direndikçe gölge:

- Bırak şu direnmeyi, sev beni, sev dost, diyordu. Ne kadar dirensen boşuna, direndikçe daha bir aşkla başın dönecek. Bir ölü nice sabırlıdır, nice bekler bilemezsin? Gerekirse sen ölünceye dek de bekleyebilirim ben. Ölü bedenine yeniden can verecek bir soluk üfleme, seni yeniden canlandırıp şimdi vermediğin şeyi almasını bilen bir büyücüyüm. Bir düşün, ne garip duruma düşeceksin Paphnuce, gökyüzündeki mutlu ruhun

yeryüzündeki kendi bedenini günah içinde görecek. Son yargıdan sonra bedenini sana geri vereceğim diyen Tanrı bile güç durumlarda kalacak! İçinde Şeytanın yaşadığı, ve büyücü bir kadının el koyduğu bir bedeni kutsal gökyüzüne nasıl kabul edebilir? Hiç düşünmedin mi bunu? Tanrı da düşünmemiştir belki. Ama biz biliyoruz değil mi? En sıradan bir büyücü bile kolayca aldatabilir bedenini ve içindeki o gök gürültüsü, başına gökten yağan çavlanlar olmasa, köyün haylaz oğlanları bile sakalını yolabilirdi. Kendini yaşlı yilandan da akıllı mı sanıyorsun? O yaşlı yılan ki üstün bir sanatçıdır. Güzelliğimi yalnızca ona borçluyum. Saçlarımı böyle ince ince örmeyi o öğretti. Parmaklarıma bu gül rengini, tırnaklarıma akik rengini o verdi. Oysa sen gücünü çok küçümsedin yılanın. Mezara girdiğinde, aynı soydan gelip gelmediğini hiç düşünmeden, burdaki yılanlara tekme vurdun, yumurtalarını çiğnedin. Başına bir bela gelmesinden korkarım zavallı dostum. Oysa söylemişlerdi sana yılanın müzisyen ve sevdalı olduğunu. Nedir bu yaptığın? Bilimle güzelliğin arasını açtın; acırım sana, İlah de kurtarmaz artık seni. Geleceğini hiç sanma. Zaten o dev gövdeyle yerinden kıpırdayamaz, hiçbir yere sığamaz, hele bir kıpırdasın bütün bir evren sarsılır, altüst olur. Haydi durma öp beni iyi yürekli keşişim.

Büyünün gücünü bilirdi keşiş. Telâşlı bir korkuyla düşünüyordu:

- Ayaklarımın altındaki ölü, belki de, çok yakınlardaki bir kral mezarında saklı büyülü bir kitabı okumasını biliyor. Ölüler bu kitaptaki sözler sayesinde yer yüzündeki biçimlerine bürünerek yaşıyor, konuşuyor ve gülüyorlar.

Çalgıcı kızla ölünün, gözünün önünde sevişmelerinden korkmaya başladı, artık Tanrı da onunla birlik değildi, duymaktan, düşünmekten, herşeyden korkuyordu.

Akşamları alnını yere koyduğunda bilinmeyen bir ses kulağına fısıldayıp duruyordu:

- Paphnuce, yer yüzünde sandığından çok daha fazla insan

var, gördüklerimi sana da göstersem korkudan ölürdün. Öyle insanlar var ki tek gözlü, üstelik gözü alının ortasında. Öyle insanlar var ki tek ayaklı, sıçraya sıçraya yürüyorlar. Öyle insanlar var ki, cinsiyet değiştiriyor, kadınlar erkek, erkekler kadın oluyor. Öyle insanlar var ki, ağaç biçiminde, toprağa kök sürüyorlar. Ve öyle insanlar var ki başsız, gözleri, burunları ve ağız göğüslerinde. Eh dostum, İsa'nın bu insanların esenliği için mi öldüğüne inanıyorsun?

Bir başka akşam, bir görüntü gördü. Kocaman bir ışıık içinde geniş bir yol uzanıyor, ırmaklar akıyor, bahçeler çiçekleniyordu. Aristabule ve Chéréas yolda arap atlarını dört nal koşturuyorlardı. Bu kıvançlı koşunun yorgunluğuyla yanakları pembe pembe kızarmıştı. Bir kemer altında Callicrate dizeler okuyordu; sesi gururla titriyor, gözleri çalımla parlıyordu. Bahçede Zénothémis altın elmalar devşiriyor, gök kanatlı bir yılanı okşuyordu. Hermodore, aklar giyinmiş, başında parlak bir başlık, dallarından çiçek yerine saçları Mısır tanrıçaları gibi düzgün taranmış küçük kadın başları, akbabalar, çakırdoğanları ve dolunaylar sarkan kutsal bir bitkinin altında düşünüyordu; ötede, bir kıyıdaki çeşmenin eteğinde Nicias, çemberli bir küre üstünde yıldızların hareketini inceliyordu.

Sonra elinde mersin dalı peçeli bir kadın yaklaştı keşişe, ve ona:

- Bak. Kimi ölümsüz güzelliği arayıp bu geçici yaşamını güzelleştirir, ölümsüzleştirir, kimi düşünmeden yaşayıp kendini doğanın kollarına bırakır. Mutludurlar, güzeldirler, ve hayatı olduğu gibi yaşayıp nesnelerin o ölümsüz sanatçısının ününü yüceltirler; çünkü insan Tanrının en güzel uyumudur. Hepsi de mutluluğun masum, kıvancın suçsuz bir armağanı olduğunu düşünürler. Bütün bu insanlar haklıysa Paphnuce, senin yaptığın bu saçmalıklar nedir? Bu nice yanılıdır, deyip kayboldu.

Böylece Şeytan, keşişi bir an bile rahat bırakmıyor, bedenini ve ruhunu durmadan ayartıyordu. Bu yapayalnız mezar, kentin dört yol ağzından daha da kalabalıklaşmıştı sanki. İblisler

kahkahalar atıyor, milyonlarca kurt, böcek yavruları yaşam kavgalarını sürdürüyorlardı. Akşamları su içmek için çeşmeye gittiğinde kır tanrıçalarıyla el ele verip çevresinde oynayan satyre'ler bu şehvetli halkaya girmesi için çekiyorlardı onu. İblisler ondan korkmuyordu artık. Alay edip, itip kakıyorlardı. Bir gün, kol boyu kadar bir iblis, beline bağladığı ipi çaldı.

- Ey düşünce, nereye sürükledin beni? diye dertli dertli mırıldandı Paphnuce.

Kafasındaki düşüncelerden kurtulmak, esenliğe kavuşmak için, çalışmaya karar verdi. Çeşmenin yanında, hurmalar arasında büyük çiçekli muz ağaçları da bitmişti. Ağaçları kesip mezara götürdü, taşla döğüp, iplikçilerden gördüğü ince lifler haline getirdi. Şeytan beline bağladığı ipi çalmıştı, yerine bu filelerden ip örecekti. Şeytanlar işkillenmeye başladı: gürültüyü kestiler, çalgıcı kız bile büyüden vazgeçmiş, duvarın boyalı kaplamasında sessiz soluksuz duruyordu. Paphnuce, muz köklerine vura vura kendine olan güven ve inancını sağlamlaştırmaya çalışıyordu:

- Tanrının yardımıyla tenin arzularını yeneceğim, ruhuma gelince, umudunu yitirmedi. İblisler, bu cehennemlik kadın, aradığını bulamayacak, Tanrıya karşı yüreğimde şüphe uyandıramayacak. Havari Jean'ın söylediklerini tekrarlayacağım onlara: "O başlangıçta Tanrının oğluydu, Tanrıydı", diyeceğim. İşte benim inandığım budur. İnandığım şey saçma mı? Öyleyse daha bir inanıyorum; kutsal gerçeğe insan akılla değil, inançla varır. Bilinen şeyde hayat yoktur, insanı kurtaran yalnız ve yalnız inançtır.

Lifleri güneşe seriyor, her sabah çürümemeleri için özenle çeviriyordu. Yüreğinde çocuk sadeliğinin uyandığını duyduğunu seviniyordu. Kuşak bağını ördükten sonra, kalanlarıyla da hasır ve sepet yapmak için kamış kesti. Mezar odası şimdi bir sepetçi işliğine dönmüştü, ve Paphnuce hem çalışıp, hem dua ediyordu ama yine de elinden tutmuyordu Tanrı. Zira bir gece, yüreğine korku salan bir sesle uyandı. Bu sesi ölünün sesi sandı.

Usul bir fısıltıyla ama çabuk çabuk:

- H  lene, H  lene! Gel, birlikte yıkanalım! Çabuk ol! Çabuk gel! diyordu.

Bu kez, kadın konuşmaya başladı:

- Kalkamam dostum, üstümde bir adam var.

Paphnuce, birdenbire yanağını bir kadın göğsünde duydu. Çalgıcı kızın göğsünün inip kalktığını gördü. O zaman, umutsuzca bu ılık ve kokulu ten çiçeğini kucaklayıp, o cehennemlik arzuyla kendinden geçerek haykırdı:

- Yeter, yeter Tanrım!

Ama işte doğrulmuş, eşikte duruyordu kadın. Gülüyordu ve ay ışığı gümüş bir renge boyuyordu gülüşlerini.

- Yeter demek neye yarar? Böylesi canlı bir d  ş gücü olan ışığa gölgenin gölgesi bile yeter. Zaten günah işledin, olan oldu artık. Elveda!   şığım çağırıyor, gidiyorum dedi.

Bütün gece ağıladı durdu Paphnuce, ve tanyeri ağarmaya başladığında usul usul yalvarıp yakardı İsa'ya:

- İsam, canım İsam, neden bırakıyorsun beni? İçinde bulunduğum tehlikeyi görüyorsun, canım Kurtarıcı, benim de yardımına ko  . Madem baban artık sevmiyor beni, madem o sesimi dinlemiyor, sen bari yardımına gel. Senden   zge kimsem kalmadı artık. Ondan bir şey bekleyemez hale geldim. Ben onu anlamıyorum, o bana acımıyor. Ama sen, sen bir kadından doğdun, bunun için sana bel bağılıyorum. Bir zamanlar insan olduğunu düşün. Eğer sana yalvarıyorsam, bunu, Tanrılar Tanrısı, ışıklar ışığı, gerçek Tanrının gerçek Tanrısı olduğı için değıl, benim ıstırap çektiğim bu yer yüzünde, sen de yoksul ve g  cs  z yaşıdığın için. Şeytan seni de ayartmaya çalıştığı için, alnından ölüm terleri aktığı için yapıyorum. İnsanlığına sığmıyorum. İsam, kardeşim İsam benim!

O böyle dua edip dururken mezarın başında şakrak bir kahkaha patladı ve bir ses:

- İşte tam sapık dinli Marcus'un dua kitabına özgü bir dua. Paphnuce Aryalı artık! Paphnuce Aryalı artık! diye haykırdı.

Keşiş yıldırım çarpmış gibi yere düştü.

.....
Gözlerini açtığı anda kendini karalar giyinmiş sofular içinde buldu. Şakaklarına su döküyor, cinleri kovmak için dualar okuyorlardı. Bir çoğu da ellerinde hurma dallarıyla dışarda bekliyorlardı. İçlerinden biri:

- Çölden geçerken bu mezardan çığlıklar duyduk. İçeri girdik ki sen, mezarın üstüne kapanmış hareketsiz duruyordun. Şüphesiz şeytanlar çarpmıştı, biz yaklaşıncaya kaçmışlardı, dedi.

Paphnuce, başını kaldırıp, titrek bir sesle sordu:

- Kimsiniz siz kardeşlerim? Neden ellerinizde hurma dalları var? Beni gömmek için mi geldiniz yoksa?

- Cevap verdiler:

- Bilmiyor musun kardeşim, yüz beş yaşındaki babamız Antoine, sonunun geldiğini sezip, çileye çekildiği Colzin tepesinden ruhunun çocuklarını kutsamak için iniyor. Biz de ellerimizde hurma dallarıyla ruhsal babamıza gidiyoruz. Ya sen kardeşim, böyle büyük bir haberi nasıl oldu da duymadın, nasıl oldu da melekler mezara gelip haber vermediler sana?

- Yazık! Ben o değerde bir insan değilim. Bu mezara yalnız iblislerle vampirler geliyor. Benim için dua edin kardeşlerim. Ben, Antinoé rahibi Paphnuce, Tanrının kuşları arasında en acınacak durumda olanım.

Paphnuce adını duyunca hepsi hurma dallarını havaya kaldırıp duaya koyuldular. İlk konuşmaya başlayan keşiş, karşısındaki adamın Paphnuce olduğunu öğrenmiş, hayran hayran haykırıyordu:

- Dinsel yaşamı, ünü dünyanın dört bucağınca bilinen, bir gün belki de büyük Antoine'ın aşamasına bile yükselebilecek o kutsal adam sen miydin? Thais adlı satılık kadını Tanrı yoluna sokan, yüksek bir dikili taş üstünde yaşayıp Séraphin'lerin gökyüzüne kaldırdığı o kutlu insan demek sendin. Gece dikili taşın eteğinde bekleyenler, senin Meryem ana gibi gökyüzüne çıkışını, o mutlu olayı görmüşler. Melekler ak kanatlarıyla bir

bulut kümesi gibi yöreni çevirmişler ve sen sağ elini uzatıp barınakları kutsamadaymışsın. Devri gün eski yerinde göremeyenler, artık taşsız kalmış olan dikili taşla bakıp derin derin göğüs geçirmişler. Ama müridin Flavien, meleklerle göğe uçtuğunu söyleyip keşişleri yönetmeye başlamış. Yalnızca Paul adlı saf bir adam anlatılanlara inanmak istememiş. Düşünde seni melekler değil, iblisler kaçırırken gördüğünü ısrarla söyleyip durmuş. Halk neredeyse linç edecekmiş onu. Ölümünden zor kurtulmuş. Benim adım da Zozine, ayaklarına kapanan bu çilekeşlerin rahibiyim. Onlar gibi ben de, çocuklarıyla babasını kutsa diye önünde diz çöküyorum. Daha sonra da bize, Tanrının tansıklarını, sana söylediklerini anlatırsın.

- Bildiğin gibi değil, Tanrım çok çetin sınavlarla deniyor beni. Dikili taşın üstünden meleklerle gökyüzüne çıkmadım. Gözlerimin önünde karanlık bir duvar yükseldi ve bu duvar yıkılmak bilmiyor bir türlü. Bir düş içinde yaşadım. Tanrıdan özge her şey düştür. İskenderiye'de az zamanda çok şeyler öğrendim ve insanın sayısız hataları olduğunu anladım. Hatalar ordu ordu, yığın yığın. Dört yanıma yalın kılıçlar kuşattı.

Cevap verdi Zozime:

- Kutsal baba, kutsalların, özellikle çilekeş kutsalların başından çetin sınavlar geçer. Gökyüzüne meleklerin kollarında yükselmediğini sanıyorsun, bil ki bu düşünce Efendimizden geliyor, Efendimiz böyle sanmanı istiyor. Oysa Flavien olsun, keşişler olsun, halk olsun hepsi de senin göğe çıkışını görmüşler.

Paphnuce, keşişlerle birlikte gidip Antoine'in hayır dualarını almaya karar verdi:

- Zozine kardeş, bu hurma dallarından birini bana ver de babamızın ziyaretine birlikte gidelim. Keşiş de asker sayılır, hem de iyi bir asker, onun için, hadi sıraya girelim. Sen ve ben rahip olduğumuzdan öne geçelim ve bunlar da ilahiler okuyarak izlesin bizi.

Yola düştüler. Paphnuce konuşuyordu:

- Tanrı demek birlik demektir, çünkü tek gerçek odur.

Dünyaya gelince, zaten pişmanlıklar yığını olduğundan, çeşit çeşittir. Doğanın tüm görüntülerine, en masum olanlara bile sırt dönmek gerek. Onları hoş kılan çeşitlilik, kötü olduklarına işaret eder. İşte bu yüzdendir ki ben, uyuyan bir su yüzeyindeki bir papirüs demetine ruhumu hüznün kaplamadan bakamam. Duyuların ilgisini çeken herşey iğrençtir. En küçük bir kum tane-si bile insana tehlike taşır. Her şey ayartabilir bizi. Usul havada olsun, çiçekli toprakta olsun, durgun sulara olsun, her yana dağılmış olan tüm sapkınlıklar kadında birleşir, tüm sapkınlıkların kaynağı kadındır. Ruhu mühürlü bir çömlek olanlara ne mutlu! Kör, sağır ve dilsiz, Tanrıyı daha iyi anlamak için dünyada hiçbir şey duymayanlara, hiçbir şey bilmeyenlere ne mutlu!

Bu sözler üstünde düşünüp şöyle cevap verdi Zozime:

- Madem sen gönlünü açtın bana ben de yüreğimde biriken hüznü, günahlarımı söyleyeyim sana. Böylece, havariler gibi dert yakınmış oluruz birbirimize. Keşiş olmadan önce iğrenç bir yaşam sürdürüyordum. Satılık kadınlarıyla ünlü Madura kentinde her türlü aşkın ardından koşup duruyordum. Uçarı delikanlılar, çalgıcı kadınlarla yiyip içiyor, beğendiğim kadını alıp götürüyordum. Arzulara, hazlara nasıl kaptırmıştım kendimi bilemezsin, senin gibi kutsal bir insanın aklı, havsalası almaz bunu. Yalnız şu kadarını söyleyeyim: ne ham'fendi, ne dindar kadın dinliyordum. Evli kadınlara, kutsal kadınlara dek, uçan kuş kurtulmuyordu elimden. İctikçe daha bir kızışıyordum. Madura'nın en ayyaş adamı diyorlardı bana. Yine de hırslıyandım, tüm sapıklıklarına, taşkınlıklarına rağmen İsa'ya inanıyordum. Varımı yoğunluğumu tüketmiştim. Yoksul bir yaşam başlamıştı benim için. O sıra, dostlarımın en yiğidi korkunç bir hastalığa yakalandı. Günbegün sararıp soluyordu. Dizinde derman kalmamıştı. Titrek parmakları artık ona yar olmuyor, hiçbir şeyi tutamıyordu; altı morarmış gözleri kapandı kapanacaktı. Ses yerine korkunç hırıltılar çıkıyordu gırtlığından. Yorgun bedeni başını tartamıyordu. Yarı ölü, yarı diri. Hayvan gibi yaşamıştı, Tanrı da, ceza olarak, hayvanlaştırmıştı onu.

Malım mülküm iyi ki tükenmişti, esenliğe kavuşmuştum. Ama daldığım derin uykudan beni aslında, dostumun içine düştüğü o korkunç durum uyardı. Bu olay öyle etkiledi, öyle etkiledi ki beni dünyadan el etek gekip çölün yalnızlığına kapandım. İşte yirmi yıldan beri de çölde yalnızlık ve huzur içindeyim. Çok şükür huzurumu bozacak hiçbir şey de olmadı. Keşişlerimle birlikte bez dokuyor, ev ocak kurup, marangozluk yapıyor, hattâ, pek de hoşlanmadığım halde, yazıcılık yapıyorum. Ama Tanrımın her an bana yardımcı olduğuna inanıyorum. Çünkü en korkunç günahları yaşarken bile hiçbir zaman umudumu kesmemiştim.

Bu sözler üstüne Paphnuce başını gökyüzüne kaldırıp mırıldandı:

- Tanrım, bunca suçlar işlemiş, evli kadınlarla, kutsal kadınlarla düşüp kalkmış bu adamı bile hoş görüyorsun da, her zaman buyruklarını tutmuş benden yüz çeviriyorsun! Ne anlaşılabilir bir adaletin, ne dikenli bir yolun varmış senin!

Zozime kollarını uzattı:

- Bak; saygı değer baba: Sanki ufkun her iki yanı da göçmen karıncalarla kaplı. Bizim gibi Antoine babamıza gelen kardeşlerimiz bunlar.

Buluşma yerine vardıklarında görülmemiş bir kalabalıkla karşılaştılar. Dindarlar ordusu üç sıra halinde geniş bir yarım daire çizip toplanmışlardı. İlk sırada çölün eskileri yer alıyordu. Elleri değnekler vardı, sakalları yeredek sarkıyordu. Ephrem ve Sérapiyon'un yönettiği keşişlerle tüm Nil çilekeşleri ikinci sıradaydılar. Artlarında uzak kayalıklardan gelmiş yalnızlar duruyordu. Kiminin kara kuru bedenlerinden parça parça abaları dökülmüş, kimi giysi yerine kenevir lifleriyle birbirine bağlı kamışlara bürünmüştü. Çoğu da çıplaktı, ama, Tanrı, koyun kılı gibi sık kıllarla kaplamıştı bedenlerini. Hepsinin de ellerinde yeşil bir hurma dalı vardı. Bu halleriyle zümrüt bir gökkuşağını andırıyorlardı. Bu seçkinler topluluğu, Tanrı kentnin canlı duvarları gibiydiler.

Öyle düzenliydiler ki Paphnuce kendi müritlerini kolayca bulabildi. Tanınmamak, kutsal havayı bozmamak için, yüzünü abasının altına özenle sakladıktan sonra, yanlarında yer aldı. Birden sonsuz bir uğultu yükseldi:

- Kutsal baba! Kutsal baba! İşte en ulu insan! İşte cehenneme kilit vuran, Tanrının sevgilisi! Babamız Antoine! diye haykırmıyorlardı.

Sonra çölü büyük bir sessizlik kapladı ve bütün alınlar secdeye durdu.

Çölün sonsuzluğu içinde, bir tepenin başında, Antoine, sevgili müritleri Macaire ve Amathas'ın yardımlarıyla ilerliyordu. Usul adımlarla yürüyordu, ama belı bükölmemiştı, insanüstü bir güce sahip olduğu görölüyordu. Ak sakalı geniş göğsüne dökölüyor, başından Musa'nın alnı gibi, ışıklar saçılıyordu. Gözlerinde kartal bakışı vardı; yuvarlak yanaklarına çocuksu bir gülümseme yayılmıştı. Yavrularını kutsamak için, yüz yıllık çetin bir yaşamla yorgun kollarını kaldırdı. Sesi aşkın son sözlerini yansıtıyordu:

- Çadırların nice güzel, nice sevimli ey Yakup, ey İsrail!
Canlı duvarlardan şimşek gibi bir ses çaktı:

Tanrıdan korkana ne mutlu!

Antoine; Macaire ve Amathas'la birlikte, eskiler, çilekeşler, yalnızlar sırasını geziyor, Cenneti de, cehennemi de bilen, bir kaya kovuğudan hıristiyan kilisesini yöneten, en yüce sınav günlerinde din şehitlerinin inancı peşinde koşan, din düşmanlarını yıldırım gibi çarpan bu adam çocuklarının her biriyle tatlı tatlı konuşup onu seven Tanrısına bir an önce kavuşmak için veda ediyordu.

Rahip Ephrem ve Séraption'a:

- Sayısız ordular yönetiyorsunuz, her ikiniz de ünlü komutanlarsınız. Dilerim gökyüzünde de altın bir zırh kuşanasınız ve melek Mikail, orduların en yüce komutanlığını versin size, dedi.

Yaşı Palémon'u gördü, kucakladı:

İşte yüreğimin en tatlı, en sevgili çiçeği, gönlü de ektiği bak-
laların çiçeği gibi tatlı bir koku yayıyor.

Rahip Zozime'e de şunları söyledi:

Hiçbir zaman umutsuzluğa düşmedim, Tanrının huzuru
seninle birlikte. Erdem yığınlarıyla kaplı gübreler üstünde bile
zambak çiçekleri gibi açtın.

Herkesin gönlünü hoş eden tatlı sözler söylüyordu.

Eskilere:

- Tanrının tahtı önünde havari ak giysiler giyinmiş, başı taçlı
yirmidört yaşındaki bir insan gibi oturuyordu.

Yenilere:

- Kıvançlı olun, hüznü bu dünyanın mutlularına bırakın, di-
yordu.

Böyle aralarında dolaşp güç veriyordu onlara. Paphnuce,
Antoine'in yaklaştığını görünce önünde diz çöktü, korku ve
umut'un çırpındığı bir sesle:

- Baba, baba yardım et bana, kahroluyorum. Thais'in ruhunu
Tanrıya sundum. Bir dikili taş başında, bir mezar odasında
yaşadım. Yerlere kapanan alnım deve dizi gibi nasır tuttu, yine
de Tanrı bıraktı beni. Kutsal baba, kutsa beni, kurtar beni; bu
yaban otuna yardım et, yunup arınayım, kar gibi ışıyayım.

Antoine cevap vermedi. Bakışlarını Antinoé'lilerde gezdiri-
yordu. Gözleri Saf Paul'ün üstünde durdu, bir süre baktı ona,
sonra yaklaşmasını işaret etti. Bu büyük kutsal adamın duygu-
dan yoksun bir insanı seçmesine herkes şaşmıştı. Antoine:

- Tanrı en çok bunun yüreğini hoş tutar. Kaldır gözlerini
oğlum, gökyüzünde ne görüyorsan söyle dedi.

Paul göge kaldırdı gözlerini. Yüzü ışıklarla doldu, konuş-
maya başladı:

- Gökyüzünde altın kaplı erguvan bir yatak görüyorum. Üç
erden kız çevresine kimseler yanaşmasın diye bekçilik ediyorlar,
yatağın gerçek sahibini bekliyorlar.

Paphnuce bu yatağı kendi utkusunun bir görüntüsü sandı.

Tanrıya şükretmeye başladı. Ama Antoine onu susturup Saf Paul'ü dinlemesini işaret etti. Paul coşku içinde konuşuyordu:

Üç erden kız benimle konuşuyor. Kutsal bir kadın yeryüzünden ayrılmak üzere: İskenderiye'li Thais ölecek. Bu yatağı onun için hazırladım, bizler onun erdem melekleriyiz, yani: İnanç, Korku ve Aşk'ız.

Antoine sordu:

Başka ne görüyorsun tatlı çocuk?

Paul göğü bir uçtan bir uca, gündoğusundan günbatısına taradı durdu. Paphnuce'le gözleri karşılaşınca kutsal bir solgunluk kapladı yüzünü, göz kapaklarından görünmez alevler geçti.

- Bu adamı yakalamaya hazırlanan üç iblisin kıvançla sıçradığını görüyorum. Biri bir kuleye biri bir kadına, biri de büyücüye benziyor. Üçünün de adları, üstlerinde taşıdıkları kırmızı bir demire yazılmış; birincisinin alnında, ikincisinin karnında, üçüncüsünün göğsünde bu adlar: Gurur, Uçarılık ve Şüphe.

Paul, bunları söyledikten sonra, gözleri bulanık, dudakları sarkık eski sadeliğine gömüldü.

Antinoé keşişleri Antoine'ın yüzüne endişeyle bakakalmışlardı.

Kutsal adam şunları söylemekle yetindi:

Tanrı yargısını söyledi. Bizlere susmak ve ona tapmak düşer.

Sonra yoluna devam edip keşişleri kutsaya kutsaya yürüdü. Ufka inen güneş gökyüzünü utkuyla kuşatıyordu. Gökyüzünün sunduğu armağanlarla dev gibi gölgesi, bu kutsal adamın insanlar arasında bıraktığı nice uzun bir anıyı yansıtmak istercesine ardından sonsuz bir halı gibi uzanıyordu.

Yıldırımın vurulmuş dönmüştü Paphnuce, ama yine de ayakta idi. Ne duyacak, ne görecekti hali kalmıştı. Tek bir söz çınlıyordu kulaklarında: "Thais ölecek!" Bu denli korkutmamıştı ölüm onu. Yirmi yıl, kendi elleriyle ağaçtan yontup yaptığı bir ölü başının karşısında durmuştu, oysa şimdi ölümü düşünmek, Thais'in gözlerinin kapanacağını düşünmek kolunu kanadını kırıyordu.

- Thais ölecek! Ne garip, ne anlamsız bir sözdü bu! Thais ölecek! Ne korkunçtu bu iki sözcük. Thais ölecek! Thais ölürse, bu ırmakların, bu çiçeklerin, güneşin, bu evrenin ne tadı kalırdı o zaman? Thais ölecek! Dünya neye yarar o halde? Birden sıçradı. Görmeliyim onu, son bir kez görmeliyim onu! diye söylene söylene koşmaya başladı. Çılgın gibiydi, ne yaptığını, ne ettiğini, nereye koştuğunu bilmiyordu, ama ayakları kendiliğinden götürüyordu onu gitmesi gereken yere. Nil Nehrine doğru koşuyordu. Irmak yelkenlerle kaplıydı. Nübya'lıların çektiği bir tekneye atladı. Teknenin önüne uzanıp gökyüzüne delercesine baktı ve hüzün dolu kızgın bir sesle haykırdı:

- Deliyim, aptalın tekiyim ben, fırsat elde iken sevmedim, okşamadım Thais'i. Dünyada Thais'ten daha gerçek bir şey var sandığım için çılgının biriyim ben! Hey aptal kafam! Tanrıyı, ruhumun esenliğini, ölümsüz yaşamı düşündüm boşu boşuna! Thais'in yanında nedir ki bunlar! Asıl ölümsüzlüğün Thais'in tek bir öpücüğünde saklı olduğunu, onsuz mutluluğun bir işe yaramayacağını, Thais'siz geçen bir ömrün kara bir düştten başka bir şey olamayacağını nasıl da anlayamadım? Behey budala! Thais'i gördüğün halde başka bir dünyanın nimetlerini nasıl düşünebildin? Ey alçak adam, Thais'i gördükten sonra insan Tanrıdan korkar mı? Tanrı! İsa! Ne demek bunlar? Thais'in sunacağı bir karış yerden daha değerli ne vereceklerdi bana Tanrısı, İsa'sı sanki? Ey zavallı duygusuz, ölümsüzlüğü Thais'in dudaklarından başka yerde arayan şaşkın! Gözlerini kim bağladı? Gözünü bağlayana lânet olsun! Cehennem pahasına da olsa, bir an için, Thais'in aşkını tadabilirdin, ama yapamadın. Tenle yoğrulmuş, kokulu çiçeklerle yoğrulmuş kollarını açmıştı sana. Sereserpe göğüslerinin o tatlı büyüüne dalmadın! "Kendini tut!" diyen o kıskanç sese kulak verdin. Şaşkın, şaşkın, behey zavallı şaşkın! Pişmanlıklar! Vicdan azapları! Ey umutsuzluk! Cehenneme beraberinde unutulmaz bir saatin güzel anısını götürememek, Tanrıya: "Beni cayır cayır yak, damarlarımdaki bütün kanı kurut, kemiklerimi kır, yine de, kokusu

çağlar çağı tenime sinen, beni serinleten anıyı yüreğimden silemezsin! Thais ölecek! Güllünç Tanrı, cehennemin vız gelir bana, umurumda bile değil duyuyor musun? Thais ölecek ve bundan böyle de artık asla benim olamayacak, asla, asla!" diye haykırmamak.

Tekne sularda akıp giderken, günlerce yüzüstü yatıp:

- Asla! Asla! Asla! diye tekrarladı durdu.

Sonra, Thais'in yer yüzüne dalga dalga sevdâ yayıp da, ıslak dudaklarının bir kez olsun kendi dudaklarını serinletmediğini düşünerek fırladı, yüzü öfkeden allak bullak, ulumaya başladı. Göğsünü turnaklayıp yırtıyor, kollarını ısıyor ve söylenip duruyordu:

- Onun sevdiği herkesi gebertebilsem!

- Thais'in âşıklarını öldürme fikri tatlı bir öfkeyle doldurdu yüreğini. Nicias'ı, yavaş yavaş, uzun uzun, gözlerinin içine baka baka boğazlamayı düşündü. Sonra hemen dindi öfkesi. Ağlamaya, hıçkırmaya başladı. Uysal bir adam oldu. Yüreğinde bu kez, Nicias'ın, çocukluk arkadaşının boynuna sarılıp, "Nicias, Thais seni sevdiği için ben de seni seviyorum. Ondan söz et, onu anlat bana, neler derdi, neler söylerdi anlat!" demek arzusu uyandı. "Thais ölecek!" Demir gibi içine işliyordu bu sözler. Haykırıyordu:

- Gün ışığı, gecenin gümüş karanlığı, yıldızlar, gökler, titrek dallı ağaçlar, yaban hayvanlar, evcil hayvanlar, hüznü ruhlar, duymuyor musunuz, Thais ölecek! Işıklar, soluklar, kokular, yok olun, yok olun artık. Evrenin tüm biçimleri, tüm düşünceleri, silinin, yok olun artık! "Thais ölecek!" Evrenin güzelliği o. Neyi tutsa, neye yaklaşırsa onda yansır. Yanında oturan o yaşlı adam, o bilgiler, hepsi de sevimliydi, sözlerinde ne güzel bir uyum vardı! Dudaklarında gülücükler küme küme uçuşuyor, tüm düşünceleri, arzusunun burcu burcu kokularıyla donanıyordu. Thais'in soluğu üstlerinde olduğundan, hep, aşktan, güzelliğinden, gerçekten söz ediyorlardı. Söylevler kaynağını hep onun çekici güzelliğinden alıyordu. Thais'in verdiği esinle insanın yücelik-

lerini ne kolay dile getiriyorlardı. Yazık! Her şey düş oldu artık. Thais ölecek! Ah, onunla birlikte ben de öleceğim. Ama sen kuru tohum, acı ve çorak gözyaşlarıyla beslenen dölüt, ölmekle kurtulabilir misin? Zavallı gelişmemiş adam, zavallı düşük, hayata bilmeyen sen, şimdi ölümü mü tatmak istiyorsun? Dilerim Tanrı gerçekten var olsun da bir güzel lânetlesin beni! İğrenç Tanrı, duy beni, cehennemine al beni. Cehennemine al diye işte yüzüne tükürüyorum. İçimdeki ölümsüz öfkeyi kusacak ölümsüz bir cehennem gerek bana.

Tan ağarırken Albine'in yanına vardı, hücresinin kapısında kadın:

- Yuvamıza hoş geldin kutsal baba, şüphesiz bizlere armağan ettiğin Thais'i kutsamaya geldin. Biliyor musun, Tanrı onu çağırıyor artık. Bilmez olur musun, melekler iletmıştır sana. Evet, o mutlu sona yaklaştı Thais. Tanrıya olan görevlerini yerine getirdi. Bizlerle nasıl yaşadı, kısaca anlatayım. Sen hücreni kapatıp kapısını mühürledikten sonra, yiyecek ve Meryemler'in törenlerde çaldığı flüt'e benzer bir flüt gönderdim ona. Kendini karamsarlığa kaptırmamasına, insanlara sunduğu güzellik ve değerleri Tanrıya da sunmasına çalıştım. Ama hiçbir zaman ölçüyü elden bırakmadım. Thais flütüyle her gün Efendimizin ününü yüceltiyor, flütün büyümlü ezgilerini dinleyen kızlar: "Kutsal koruluklarda şakıyan bülbülü, İsa'nın ölen kuğusunu dinliyoruz," diyorlardı. Böylece çilesini dolduruyordu Thais. Altmış gün sonra, mühürlediğin kapı kendiliğinden açıldı, kil mühür el değmeden kırıldı. Öngördüğün deneme süresi bitmiş, Tanrı flüt çalan kızı bağışlamıştı. O günden sonra da, öteki kızlarla birlikte çalışarak, dua ederek yaşamaya başladı. Davranış ve sözlerindeki ağır başlılık, uslulukla diğer kızlara da örnek oluyordu. Bazan üzülmüyordu, ama hüznün bulutları dağılıyordu sonradan. Tanrıya umutla, inançla, aşkla bağlandığını gördüğüm an, kardeşlerinin eğitiminde, artık, sanatından ve güzelliğinden yararlanabileceğimi düşündüm. İncilde adı geçen kadınları, bilge erden kızları oynamasını istedim. Esthere'i,

Débora'yı, Judith'i, Lazare'ın kızkardeşi Meryem'i, İsa'nın anası Meryem'i tek tek canlandırdı. Bilirim kutsal baba, bu tür gösterileri tehlikeli bulursun. Bu dinsel sahneleri oynarken döktüğü göz yaşlarını, kollarını hurma dalları gibi gökyüzüne uzattığını bir görseydin sen de çok duygulanırdın. Çok kadın yönettim bu manastırda, doğal yapılarına hiçbir zaman karşı durmadım. Nasıl ki bütün tohumlardan aynı çiçek yeşermese, bütün ruhlar da kurtuluşa aynı yöntemle ermez. Thais de en güzel çağında kendini Tanrıya verdi. Bu yaşta, bu güzellikte pek az insan yapardı onun yaptığını. Üç aydır ateşler içinde yatıyor, yine de bozulmadı güzelliği. Hep gökyüzünü görmek istediğinden, her sabah, çeşmenin yanındaki, rahibelerin gölgesinde toplandığı yaşlı incir ağacının altına götürürüm onu; Thais'i orada bulacak-sın kutsal baba; çabuk olmalısın, Tanrı istiyor onu. Tanrının, dünyamızın eğitimi, ilk günahın ödenmesi için yarattığı bu yüzü bu akşam kefen örtecek.

Önde Albine, arkada Paphnuce, sabah ışıyla aydınlanan avluya girdiler. Güvercinler, inciler gibi, kiremit çatılara dizilmişlerdi. İncir ağacının altındaki bir yatakta, apak, Thais, kollarını haç biçiminde göğsünde kavuşturmuş dinleniyordu. Başında, peçeli kadınlar son soluk duasını okuyorlardı:

- Acı bana bağışlayıcı Tanrım, günahlarımı sil iyilik sever Tanrım!

Seslendi keşiş:

- Thais!

Göz kapaklarını kaldırdı, gözlerini sestten yana çevirdi. Albine, peçeli kadınlara birkaç adım çekilmelerini buyurdu.

Tekrarladı Paphnuce:

- Thais!

Başını kaldırdı, ak dudaklarından çıkan usul bir sesle:

- Sen misin baba? Çeşmeden içtiğimiz suyu, birlikte topla-

dığımız hurmaları hatırlar mısın? Aşka ve hayata o gün doğdum ben.

Sustu ve başı düştü.

Ölüm geliyorum diyordu, ecel terleri çiçekli bir dal gibi süslüyordu alnını. Bir kumru içli cıvıltısıyla bu yüce sessizliği bozdu. Sonra keşiş'in hıçkırıkları erden kızların ilâhilerine karıştı:

- Kirlerimi yu, arıt, günahlarımı bağışla. Günahlarım, suçlarım dikiliyor karşımda.

- Thais birden yatağında doğruldu. Menekşe rengi gözleri iri iri açıldı; bakışları uzak tepelere doğru kanatlanmış, kolları uzanmıştı. Duru, serin bir sesle:

- İşte ölümsüz sabahın gülleri! dedi.

Gözleri ıslık ıslık yanıyor, hafif bir sıcaklık şakaklarını pembeye boyuyordu. Her zamankinden daha da diri, daha da güzeldi şimdi. Paphnuce, diz üstü düşüp, kıllı kara kollarıyla Thais'i sardı. Boğuk, garip bir sesle bağıyordu:

- Ölme, seni seviyorum, ölme! Dinle beni Thais'im, kandırdım seni, acınacak delinin tekiydim ben. Tanrıymış, İsaymış, bunların hepsi boş şeyler. Tek gerçek bu yeryüzündeki hayat, insan aşkıdır. Seni seviyorum ölme! Nasıl ölebilirsin, gözbebeğimsin sen benim. Gel, gel benimle. Kaçalım, kollarıma alıp çok uzaklara götüreceğim seni. Gel sevişelim. Sesimi duy sevgilim, "Yaşayacağım, yaşamak istiyorum" de bana. Thais, Thais, kalk, doğrul.

Thais duymuyordu onu artık. Gözbebekleri sonsuzda yüzüyordu. Dudaklarını usulca araladı:

- Gökyüzü açılıyor, melekleri, yalvaçları, ermişleri görüyorum. Théodore'cuk da aralarında, elleri çiçeklerle dolu, gülümüyor bana, beni çağırıyor... İşte iki melek geliyor. Yaklaşıyorlar... Ne kadar da güzeller!.. Tanrıyı görüyorum.

Kıvançla içini çekti, sonra yastığa düştü başı, Thais ölmüştü.

Paphnuce, yoğun bir umutsuzluğa gömülmüş, arzuyla, öfkeyle, aşkla öpüp ısıırıyordu sıcak bedeni. Albine haykırdı:

- Defol lânetlenmiş adam!

Ve usulca, Albine, parmaklarını ölünün gözkapaklarına koydu. Sendeleye sendeleye geriledi Paphnuce; gözleri alev alev yanıyor, toprak ayaklarının altında kayırıyordu.

Kızlar Zacharie ilâhisini okuyorlardı:

"Tanrı uludur, İsrail'in Tanrısı."

Birdenbire sesleri boğazlarına tılandı. Keşişin yüzünü görmüşler, bağıra bağıra, dehşetle kaçıyorlardı:

- Vampir! Vampir!

Öyle çirkinleşmiş, öyle çirkinleşmişti ki Paphnuce, elini yüzünde gezdirdiğinde çirkinliğini kendi parmaklarında da duydu.

ÖYKÜLER

OZAN

Tepeler boyunca kıyıyı izleyen çalılık bir yolda yürüyordu. Derin çizgilerle dolu çıplak alınına kırmızı yünden bir atkı bağlamıştı. Şakaklarına düşmüş kıvrıkcık, ak saçları deniz yellerinde savruluyordu. Kar gibi beyaz sakalları yumak yumaktı yüzünde. Giysisi, çıplak ayakları, yıllardır teptiği yollar gibi toz içindeydi. Omuzunda kaba, eski bir lir asılıydı. Kimileri ihtiyar, kimileri çalgıcı derdi ona. Çalgı çalmayı, türkü söylemeyi öğrettiği çocukların taktığı bir adı daha vardı. Türkü söylerken, çokluk, ocağın önüne oturduğundan, dumandan şişmiş ve kızarmış göz kapakları yılların kararttığı göz bebeklerini iyice kaplardı. Bu yüzden de çocuklar Kör adını takmışlardı ona. Ama öyle karanlık bir dünyası yoktu, başkalarının görmediği şeyleri bile gördüğü söylenirdi. Üç yıldan beri kent kent dolaşıp duruyordu. Bir Aegea kralına günlerce çalıp söyledikten sonra, işte şimdi sılıya dönüyordu. Evinin duman tüten bacası uzaktan uzağa görünmeye başlamıştı bile. Sıcağa kalmamak için bütün gece yürümüş, tanyeri henüz ağırırken yurduna, Kime'ye gelmişti. Başu yukarda, dimdik, dar bir ovaya inen eğinimli yolda düşmemek için eğri değneğine dayana dayana ağır adımlarla ilerliyordu. Asya dağlarında yükselen güneş, gökyüzünün tül bulutlarını, adaların kıyılarını kızıl bir ışıkla boyuyordu. İpil ipil

yanıyordu kıyı. Ama Doğu yakasındaki sakız ağaçlarıyla kaplı tepelerde henüz gecenin gölge gölge tatlı serinliği vardı.

İhtiyar, eğinimli toprak üstünde dokuz çarpı dokuz kargı boyunu ölçüp, sol yanda, kutsal bir ormanın, iki ikiz kayanın çeperlerinden geçen dar girişini buldu. Orda, bir su kaynağının kıyısında kaba taştan bir sunak yükseliyordu. Dalları parlak çiçeklerle yüklü bir defne ağacı yarıyariya kaplamıştı sunak taşını. Taşın önünde ak kurban kemikleri gün vurdukça bembeyaz ışıldıyordu. Hemen çevresindeki zeytin ağacının dallarına sungular asılmıştı. Daha önde, gövdesine boğa kuru kafaları asılmış iki yaşlı meşe ağacı vardı. Bu sunağın Foebos sunağı olduğunu biliyordu İhtiyar. Ormana süzüldü, kuşağından toprak bir tas çıkarıp, su kerevizleri ve tere otlarıyla kaplı yatağında döne döne kırları arayan bir ırmağa eğildi. Tasını serin suyla doldurdu, sofı olduğu için, sunak taşına birkaç damla döktükten sonra tası kafasına dikti. Yoksul insan soyunun yaşadığı bu dünyada sıkıntı ve ölüm nedir bilmeyen ölümsüz tanrılara imreniyordu. Ölümü düşününce birden irkildi, Léto'nun oğlunun oklarından korktu. Yılların nice yükünü çekmiş, nice kötülüklerle katlanmıştı, ama yine de yaşamayı seviyor, ölümden korkuyordu. Ne yapmalıydı insan ölümsüz olmak için? Aklına güzel bir fikir geldi. Bir karaağaç fidanının en yüksek dalını eğdi, fidan büyürken onun sungusunu da gökyüzüne doğru yükseltsin diye, toprak tasını kulpundan bu genç ağacın dalına astı.

Duvarlarla çevrilmiş akça Kime deniz kıyısında yükseliyordu. Düz taşlarla, döşenmiş dağlık bir yoldan varılıyordu kentin kapısına. Çok eskiydi bu kapı, ne zaman yapıldığını bilen yoktu, tanrıların yaptığı söylenirdi. Anlamını kimsenin bilmediği ama iyi işaretler gözüyle bakılan şekiller kazınmıştı atkı taşına. Kapının hemen yakınında bir alan uzanıyordu. Ağaçların altında eskilerin oturduğu sıralar vardı. Alanın denize karşı kıyısında durdu İhtiyar. Evi ordaydı. Bu basık ve dar ev, hemen yandaki, ünlü bir kâhinin çocuklarıyla birlikte oturduğu komşu eve hiç de benzemiyordu güzellikte. Girişi, bir domuzun durmadan

karıştırdığı gübre yığının altında yarı yarıya kaybolmuştu. Gübre yığını da, zenginlerin evlerinin önündekiler gibi öyle tepeleme değildi; küçük, önemsiz bir şeydi. Arkada bir bostan ve İhtiyarın, kaba taşlardan, kendi elleriyle yaptığı bir ahır vardı... Süt rengi gökyüzünün tepelerine doğru yükseliyordu güneş; denizden esen meltem yeli dinmişti. Dalga dalga yayılan ince bir alev, insanların ve hayvanların düşlerini yalamaya başlamıştı bile. İhtiyar kapının eşiğinde bir an durdu, elinin tersiyle alnındaki teri sildi. Köpeği, kulağı tetikte, dili sarkmış, hareketsiz duruyordu.

Malento, tatlı sözlerle karşıladı İhtiyarı: Tanrıların kötü bir ruh sokup da şişirdiği, iki şarap tulumu kadar ağır bacaklarıyla nasıl olup da gelebilmişti? Karyalı bir köleydi karısı, Çalgıcıya, genç ve güçlü olduğu çağlarda, bir kral armağan etmişti onu. Yeni efendisinin yatağında bir yığın çocuk doğurmuştu. Ama işte bir teki bile kalmamıştı evde. Kimi ölmüş, kimi babaları gibi çalgıcı, kimi araba ustası olmuştu, ekmeklerini aramak için uzaklara, Akha kentlerine gitmişlerdi. Hepsi de ince ruhlu, duyarlı çocuklardı. Ve sonunda Melanto, gelini Arête ve Arête'in iki oğluyla birlikte yapayalnız kalmıştı evde.

Kadın, kalasları sisten kapkara kesilmiş evleğe götürdü efendisini. Ortada kurban taşı, kurban taşının önünde de ocak taşı uzanıyordu. Kızıl korlar ve eritilmiş iç yağı vardı ocak taşının üstünde. Evlek, iki kat üstüne yapılmış dar odalarla çevriliydi; tahta bir merdivenden kadınların yukardaki odalarına çıkılıyordu. Çatıyı tutan direklerden birinde İhtiyarın genç iken kuşandığı silahları asılıydı. Delikanlı çağlarında kentlerde, yiğitlerin kaçırdığı Kime'li kızları kurtarmak için savaş arabalarına binip kralları izlemişti. Çatı direğinin hemen yakınındaki kirişlerin birinden de bir öküz uyluğu sarkıyordu.

Bu öküz uyluğunu kentin eskileri göndermişti bir gün önce. Uyluğu görünce sevindi İhtiyar. Yılların çokerttiği kuru göğsüne uzun bir soluk çekti; sonra, giysisinin altından, akşam yemeğinden arta kalmış birkaç diş sarmısakla, Aegea kralının armağan

ettiği gökten düşmüş bir taş çıkarttı. Demir olduğu için değerliydi ama küçüktü, kargı ucu yapılamazdı. Bir de çakıl taşı bulmuştu yolda. Bir yanından bakılınca tıpkı insan başına benziyordu bu çakıl taşı. Melantoya:

"Şuna bak kadın, demirci Pakoros'a ne kadar da benziyor: Tanrıların izni olmasa bir taş parçası Pakoros'a bu kadar benzer mi?" dedi.

Yaşlı Melanto, tozlarını yıkamak için eline ayağına su döktü ve İhtiyar, öküz uyluğunu kucaklayıp kurban taşına götürdü, derisini yüzmeye başladı. Akıllı ve ihtiyatlı olduğundan yemek hazırlama işinde kadınlara ve çocuklara pek güvenmezdi; tıpkı krallar gibi kendi etini kendisi kızartmayı severdi.

Melanto ateşe odun attı. Tanrılar tutuşturuncaya dek kuru dallara üfledi durdu. Dallar alev alınca, İhtiyar, kestiği et parçalarını ateşe attı, çatal bir demirle çevirmeye başladı. Topuklarının üstüne oturmuş, gözleri yaş içinde, evleği dolduran dumanı soluyordu; alışkın olduğundan aldırıldığı yoktu dumana, üstelik duman bolluğa işaretli. Etler, ateşin görünmeyen gücüyle kızarıp yumuşamaya başlayınca ağzına atıyor, yıpranmış dişleriyle usul usul çiğniyordu.

Yaşlı Melanto da yanına dikilmiş, tanrıya sunduğu toprak tasa benzer bir çanağa kara şarap dolduruyordu.

Açlığı, susuzluğu dinince, evin, ahırın durumunu, yünlerin dokunup dokunmadığını, peynirlerin süzülüp süzülmediğini, zeytinlerin sıkılıp sıkılmadığını sordu. Sonra, pek de öyle işe yarar malı mülkü olmadığını düşünüp söylenmeye başladı:

"Yiğitler sürü sürü öküz, düve besliyor otlaklarda. Güzel, gürbüz köleleri var; evlerinin kapıları fildişinden, tunçtan, masaları altın şarap testileriyle dolu. Bütün bu malı, mülkü yiğitlikleriyle edindiler elbette. Gençliğimde ben de onlar kadar cesurdum, ama ne atlarım oldu, ne arabalarım, ne kölelerim; ne de, savaşlarda, altın eşyalar, güzel kadınlar kazandıran pusatlarım oldu onlar kadar. Pusatı yeğın olan savaşta yayan kalır, çok düşman öldüremez, çünkü başta kendisi korkar ölümden.

Ben hep kent duvarlarının altında, köleler içinde savaştım, bu yüzden de doğru dürüst bir şeyler edinemedim."

Melanto yanıtladı:

"Hem verir, hem alır savaş. Babam Kifos'un Milata'da kon-ağı, sayısız sürüleri vardı. Ama bir gün pusatlı adamlar gelip varını yoğunu elinden aldılar ve öldürdüler onu. Ben bile köle oldum, ama gençliğim vardı da büyük sıkıntı çekmedim. Beyler yatağına aldı beni; aç kalmadım bu yüzden. En son, ama en az varlıklı efendim sen oldun."

Ne kıvançlı, ne de üzgün bir hali vardı

İhtiyar aldı sözü:

"Yakınmaya hakkın yok Melanto. Her zaman iyi davrandım sana. Zengin olmadığımı yüzüme vurma. Zengin pusatçılar, demirciler var. Savaş arabası yapmayı bilenler emeklerinin karşılığını alıyorlar. Kâhinlerin evi armağanlarla dolup taşıyor. Ama ozanlar zor kazanıyor hayatını."

"Çoğu zor kazanıyor hayatını," diye yanıtladı yaşlı Melonto.

Sonra ağır adımlarla evden çıkıp odun getirmeye gitti geliniyle.

İnsanları, hayvanları alabildiğine yakıp kavuruyordu güneş, yaprak kıvıldamıyordu dalda, kuşlar bile şakımaz olmuşlardı. İhtiyar hasırın üzerine uzandı, yüzünü örtüp uykuya daldı.

Düşler gördü, ama her zaman gördüğü düşlerden ne daha güzel, ne daha başka. İnsanlar, hayvanlar giriyordu düşüne. Bir zamanlar bu çiçekli toprak üstünde yaşayıp da gözlerini gün ışığına yumduktan sonra, dün bastıkları yerlere uzanan tanıdık yüzleri gördükçe, ölülerin ruhlarının boş gölgeler gibi şekilsiz, dalga dalga havada dolandığına daha bir inanıyordu. Uykuda gördüklerinin hayvan ve bitkilerin gölgeleri olduğunu düşler yoluyla öğrenmişti. Hades'de başı boş dolanan ölülerin, kendi biçimlerini kendilerinin yarattığından emindi, çünkü onlara, onlardan başka kimse biçim veremezdi, yeter ki bu, insanların zayıf zekâsıyla eğlenmekten hoşlanan tanrılardan birinin marifeti olmasın. Ama kâhin de değildi, bu yüzden yalancı düşleri

gerçek düşlerden ayıramıyordu. O zaman da, bulanık biçimlerin anlamını araştırmaktan yoruluyor, kapalı göz kapakları altından akıp giden geceye kayıtsızca bakıyordu.

Gözlerini açtığında, tıpkı çocukken babasının kendisine öğrettiği gibi, lir çalıp türkü çığırmaı bellettiği Kime'li çocukları karşısına saygıyla dizilmiş buldu. Gelininin iki oğlu da aralarındaıdı. Çoklarının gözü kördü. Gözden yoksun bu çocuklar ne tarlada sapanda çalışabilir, ne savaşta yiğitlere katılıp at koşturabilirlerdi. Çalıp çığırarak yaşamak için İhtiyara bel bağlamışlardı. Yoksul armağanlarıyla; meyve, peynir, bal ve yapağıyla gelmişler, ustalarının sungularını ellerinden alıp kurban taşına koymasını bekliyorlardı.

Doğrudu İhtiyar, kalasta asılı duran lir'ini aldı ve yumuşak bir sesle:

"Çocuklar, yoksulların yoksul, zenginlerin zengin armağanlar verdiği gerçektir. Babamız Zeüs dünya nimetlerini eşit dağıtmadı insanlara. Ama o ölümsüz Ozan'a borçlu olduğumuz şeyi bir gün çalabilecek çocuğun vay haline!" dedi,

Açıkgöz Melanto kurban taşının üstündeki armağanları hemen topladı. İhtiyar da lirine düzen verip, yöresinde bağdaş kuran çocuklara bir türkü öğretmeye başladı:

"Dinleyin çocuklar, Patrokl ile Sarpedon'un savaşını söylüyorum. Güzel bir türküdür bu," dedi.

Ve türküye başladı. Bütün dizeleri aynı uyum ve aynı düzenle söylüyor, perdelerin üstünde parmakları ustaca geziniyordu. Sesini aynı düzeye tutmak için, üç telli çalgısının ana perdesine düzenli aralıklarla vuruyordu. Bölümden bölüme geçmeden önce, tellerin keskin titreşimi eşliğinde tiz bir çığlık atıyordu.

İki elindeki parmak sayısının iki katı kadar dize söyledikten sonra, bunları çocuklara tekrarlatıyordu. Ağaç kütüklerden kendi elleriyle oydukları kısık sesli lir'lerinin tellerine ustaları gibi vurarak, dokunaklı tiz bir sesle haykırıyordu çocuklar.

Küçük türkücüler bu dizeleri tümüyle belleyinceye dek söyletiyordu İhtiyar. Dikkatlileri öğüyor, şaşırانları, yanlış

belleyenleri lir'in sapıyla dövüyordu. Canı yanan çocuklar yüzlerini direklerle dönüp içlerini çeke çeke ağlıyorlardı.

Yalnızca lir çalmayı, türkü çığırmayı belletiyordu. Kimseye öğretmiyordu şiirin temel kurallarını, çünkü ona göre, şiirin özü çağlar öncesi saptanmıştı, insanların değer yargılarının dışında kalmalıydı. En çok, sazlı şölenlerdeki yolyöntem üstünde duruyordu:

"Kralları ve yiğitleri övün, çünkü başta gelir onlar. Yiğitleri adlarıyla yadedin ki anıları yitip gitmesin bir gün Şölenlerde otururken giysilerinizin eteğini toplayın da yol yöntem bilir desinler sizlere."

Sonra şunları ekliyordu sözlerine:

"İrmaklara tükürmeyin, ırmaklar kutsaldır çünkü. İster unut-up, ister bile bile, dizeleri, ezgileri değiştirmeyin. Kralın biri size, "Bu güzel türküleri kimden öğrendiniz?" derse, "Kime'li İhtiyardan, ona da babası öğretmiş, babasına da tanrılar" deyin.

Öküz uyluğunun birkaç güzel parçası daha kalmıştı. Parçalardan birini daha yeyip kemikleri tunç bir baltayla kırdı, iliğini çıkardı. Evde genellikle yiyeceğin iyisi onun önüne konurdu. Etin kalan kısmından kadınların ve çocukların iki günlük öğününü ayırdı.

Evde daha şimdiden doğru dürüst yiyecek kalmadığını gördü: "Zenginler Zeüs'ün sevgili kulları, yoksullar değil. Şüphesiz, bilmeden, ormandaki, dağdaki tanrılardan birini, belki de oğullarını incittim; bilmeden işlediğim bir suç yüzünden böyle yaşlı ve yoksul dolaşıyorum. Bazan ayrımında olmadan da günah işleyebiliyor insanlar. Tanrılar neyin yanlış, neyin doğru olduğunu açıkça göstermiyorlar ki, ne istedikleri belli değil ki!" diye düşünmeye başladı. Kafasını uzun zaman bu düşünceler doldurdu. Sonra, o korkunç açlık günlerinin geri dönmesinden korkup, geceyi böyle bomboş geçirmektense bu kez de, kayalarından Hermos Irmağı akan, tepelerinden, dağlara bel vermiş Orneia, İzmir, Hisya görünen ve Fenisi gemilerinin sivri uçları gibi denize uzanan o zengin ülkelere gitmeye karar

verdi. Solgun gökyüzünde ilk ışıkların titreştiği saatte lirini omuzlayıp, kıyıyı izleyerek, yiğitlerin uzun şölenler boyu tanrıların övgüsünü dinlemekten hoşlandığı zengin evlere yollandı.

Bütün gece yürüdükten sonra, sabahın kızıl ışıklarında, yüksek bir burun üstünde kurulmuş bir kentle karşılaştı, ıpıl ıpıl yanan denizde peri kızları gibi oynaşan ak adalarıyla zengin Hisya'yı bakar bakmaz tanıdı. Biraz dinlenmek, hem de açlığını gidermek için, kentin yakınındaki bir çeşmenin kıyısına oturdu, soğan ekmeğini yemeye başladı. Yemeğini bitirmek üzereyken, bir kız, başında sepetle çamaşır yıkamaya geldi. Önce ürkek ürkek baktı adama, ama, yırtık giysilerine asılı lirini, ve yaşlı, bitkin halini görünce acıdı, saygı duydu İhtiyara, avucuna su doldurup içirdi, kuru dudaklarını serinletti.

Kıza, kral kızı deyip uzun ömürler diledi İhtiyar. Şunları söyledi sonra:

"Arılar gibi arzular öbek öbek kuşağının çevresine toplanmış. Koynuna girecek erkeğe ne mutlu. Ve ben, gördüğün bu yaşlı adam, evlilerin çatısı üstünde şakıyan bir gece kuşu gibi güzelliğini övüyorum. İlden ile dolanan bir Çalgıcıyım kızım. Sen de benden hayır dualarını esirgeme."

Yanıtladı genç kız:

"Bahtın açılmış Çalgıcı. Zengin Meje, bugün, sevgili bir konuğunun onuruna şölen veriyor. Kentin tüm ileri gelenleri evinde olacak. İyi bir Çalgıcıyı şöleninde elbette dinletmek ister. Burdan görülüyor evi. Ama, kıyıdan gidemezsin, çünkü yüksek bir burunun üstünde ev, burdan ancak deniz kuşları konabilir oraya. Ama şu bağın karşısındaki toprak yığnında kayaya oyulmuş merdivenler göreceksin, o merdivenlerden çık, kolayca bulursun Meje'nin evini. Parlak bir kireçle sıvanmıştır, ötekilerden daha gösterişlidir.

Kalktı İhtiyar, yola koyuldu, eskilerin kayaya oyduğu merdivenlerden tırmanarak, Hisya kentinin yükseldiği yaylada, Meje'nin yüksek bir burun üstündeki evini buldu. Hoşlandı evden: yeni kesilmiş öküzlerin kanları derecikler gibi dışarıya

akıyor, sıcak iç yağlarının kokusu dört bir yana yayılıyordu. Eşiği aştı, şölenin toplandığı büyük evleğe girdi, kurban taşına tutuna tutuna, bir yandan etleri parçalayıp, bir yandan kölelerine komutlar yağdıran Meje'ye yaklaştı. Konuklar ocağın çevresine dizilmişler, bol yemekli şölenin hazzıyla bekliyorlardı. Pek çok kral ve yiğit vardı aralarında. Ama Meje'nin onuruna şölen verdiği kişi, zenginlikler edinmek için uzun zaman denizlerde kalmış bir Kios kralı idi. Oenö'ydü adı. Sayısız fırtınalara karşı koymuş, yatağını adalarda büyücülerle bölüşmüş, sonra hazinelerle dönmüştü. Serüvenlerini, katlandığı güçlükleri anlatıyor, bire bin katıyordu.

Meje, karşısında, sırtında liriyle Çalgıcıyı görünce:

"Hoşgeldin, hangi türkülerini bilirsin?" dedi:

Yanıtladı İhtiyar:

"Kralların, Aşeen'lere dünyayı zindan eden savaşını bilirim, Sur Baskını'nı bilirim. Güzel bir türküdür bu. Aldatılan Zeüs'ü, Elçi'yi ve Ölülerin Kaldırılışını bilirim. Bu türküler de güzeldir. Daha altı kat altmış kadar türkü bilirim."

Böylece çok türkü bildiğini söylemek istiyordu. Ama bildiği türkülerin tam sayısını aslında kendi de bilmiyordu.

Zengin Meje, alaylı bir sesle:

"Çalgıcılar, yemek ve armağan için, her zaman çok türkü bildiklerini söylerler ama çalıp çağırmaya başlayınca, aynı şeyleri söyleye söyleye kralların, yiğitlerin kafasını şiririp dururlar," dedi.

İhtiyar yanıtladı:

"Sen malca zenginsin, ben türküce. Şunu iyi bil ki, sığırtmaçlarının dağlarda otlattığı öküzler ve düveler kadar çok türkü bilirim."

İhtiyarın usunu sevdi Meje:

"Bu kadar türküyü tutmak için dağ gibi kafa gerek. O halde, de bana çalgıcı, Aşil ve İlyada hakkında bilediklerin doğru mudur? Çünkü bu yiğitlere mal edilen pek çok uydurma var."

Şöyle yanıtladı İhtiyar:

"Yiğitler üstüne çaldığım dizeleri babamdan öğrendim ben. Babama da periler öğretmiş, bir zamanlar, ormanlarda ve mağaralarda periler Türkücülere konuk olurmuş. Bu eski öykülerin içine uydurma tek bir dize katmam ben."

Tarta tarta konuşuyordu, aslında, çocukluğundan beri bildiği bu türkülerı söylerken, ya diğer türkülerden aktardığı, ya da kendi düzdüğü koşukları da katmayı severdi. Öyle türküler vardı ki tümüyle o yakmıştı. Ama, krallar, yiğitler belki beğenmez diye dizelerin kendisinin olduğunu söylemiyordu. Çokluk, tanrıların yaktığını sandıkları eski türkülerin söylenmesini istiyor, yenilerden hoşlanmıyordu krallar, yiğitler. Kendi türkülerini çalarken kökenini gizliyordu. Çok iyi bir ozan olduğundan, kuralları çok iyi bildiğinden ustaca yarattığı dizelerini eskilerinkinden ayırmak zordu; gerek biçim, gerek öz, gerek güzellik yönünden koşukları eski koşuklara denkti.

İşini bilen, kafası işleyen bir insandı zengin Meje.

İhtiyarın değerini anlayıp ocağın yanında iyi bir yere oturttu.

Ve:

"Açlığımızı giderdikten sonra bizlere, Aşil'den, İlyada'dan bildiğin türkülerı söyle, bilge bir yiğittir konuşum Oenö, gönlünü hoş et onun," dedi.

Yanıtladı İhtiyar:

"Ölümsüz İlyada'nın Sirse'nin koynuna girişini, ustaca bir düzenle Siklop'u aldatışını biliyorum. Kadınlar bu olayla ilgili bir yığın öykü uydurmuştur. Oysa İlyada'nın İthak'a nasıl döndüğü bilinmez. Kimi karısıyla zengin döndüğünü, kimi Penelop'u oynaslarıyla yakalayıp öldürdüğünü, kendisinin de tanrıların hışmına uğrayıp, omuzunda bir kürekle halklar arasında dolanıp durduğunu söyler."

Sözü Oenö aldı:

"Yolculuklarım sırasında İlyada'yı kendi oğlunun öldürdüğünü öğrendim."

Bu sırada Meje de konuklara öküz eti dağıtıyordu. Oenö, Meje'yi öğmeye başladı:

"Bakıyorum sık sık şölen vermeye alışkınsın Meje,"

Meje'nin öküzleri dağların kokulu otlarıyla beslendiklerinden etleri de kokulu ve tatlıydı, yiğitler bu yüzden ete doymak bilmiyorlardı. Bir yandan da Meje şarapla dolduruyordu tasları, yemek uzadıkça uzuyordu. Kimse böylesine güzel bir şölene raslamamıştı.

Güneş denize inerken Meje'nin sığırtaçları da dağlardan dönmüş, şölenden nasiplerini almaya gelmişlerdi. Özenle ağırliyordu sığırtaçlarını Meje, çünkü bu adamların işi, yaylalarda inek otlatan öteki çobanların işine benzemezdi, bu bronz mızraklı, zırhlı sığırtaçlar sürüleri Asya halklarının saldırılarına karşı korurlardı da. Cesaretle krallar ve yiğitlere denktiler. Meje'nin iki sığırtaçından başka iki de sığırtaç başı vardı, sığırtaçlarının başına ciddi ve akıllı bildiği, Feyros ve Toas adlı iki de adam koymuştu. İkisi de boylu boslu, yakışıklıydı. Varlığının bu gözde bekçilerini özenle ağırılıyor, diledikleri kadar et ve şarap koyuyordu önlerine Meje.

Sığırtaç başlarına Oenö de hayran kaldı, ev sahibine:

"O kadar yer dolaştım, bu sığırtaç başları kadar güçlü, yapılı insanlar görmedim" dedi.

Meje işin sonunu düşünmeden:

"Peyros güreşte Taos'u yener ama, Taos da Peyros'u yarışta geçer, demiş bulundu.

Sığırtaçlar öfkeyle birbirlerine baktılar, Taos, Peyros'a:

"Güreşte beni yeneceğini söyleyecek kadar çılgınlaştığına göre, efendimizi içirip aklını başından aldın galiba," dedi:

Hırsla yanıtladı Peyros:

"Var mısın benimle güreşe? Koşuya gelince sözüm yok, armağan şimdiden senin demektir. Yüreği geyik yüreği olanın ayağı da geyik ayağı olur, bunda bilmeyecek ne var."

Bilge Oenö kavgayı yatıştırdı. Sölenlerdeki bu ağız kavgalarının sonucunun neye vardığını belirten öyküler anlattı. Güzel konuştuğu için sözünü dinletebiliyordu. Ortalık yatışınca Meje İhtiyara dönüp:

"Dost, bize Aşıl'ın öfkesini, krallar toplantısını dile getiren türküler söyle," dedi.

Lirine düzen verip, dalga dalga yükselen bir sesle söylemeye başladı İhtiyar.

Soluklu bir sesi vardı, o güzelim çağları yaşatan ölçülü dizeleri iyice duymak için kulak kesilmişti konuklar.

Yılların yıpratmış, bağ kütüğü gibi yapraksız, meyvesiz bu kuru yaşlı göğüsten böylesi gür bir soluk nasıl çıkar ola? diye düşünüyorlardı.

Topluluktan zaman zaman, Zefirin ormanlardaki uğultusunu andıran övgülü mırıltılar yükseliyordu. Ama birden, sığırtmaçların dinen öfkesi yeniden patlak verdi. İçip kafayı bulmuşlar, birbirlerine meydan okuyor, güreşe çağırıyorlardı. Delici çılgınlıkları, sesini boş yere yükseltip duran Çalgıcının ezgilerini bastırıyordu. Peyros ve Taos ile birlikte gelen öteki iki sığırtmaç da kafayı çekmiş, el çırpıp domuzlar gibi bağıırıyordu. Zaten uzun zamandır dış biliyorlardı birbirlerine. Taos "Köpek!", diye haykırdı.

Ve bir yumruk indirdi Peyron'un yüzüne. Ağzından, burnundan kan boşandı Peyros'un. Bu kez, gözleri kararan Peyros, Taos'un göğsüne bir kafa atıp sırt üstü yuvarladı, kaburga kemiklerini kırdı.

Sığırtmaç başlarını görüp, çobanlar da yumruk ve sövgülerle birbirlerine girdiler.

Meje ve krallar, bu kudurmuşları ayırmak için boşuna uğraşıp duruyorlardı. Tanrıların usdan yoksun yarattığı çobanlar bilge Oenö'yü bile göğüsleyip ittiler. Tunç parçaları, öküz kemikleri, isli çıralar, bronz sacayaklar uçuyordu havada. Sığırtmaçlar, birbirlerine yapışmış, sönük ocağın üstünde, şarap tulumlarında yuvarlanıp duruyorlardı. Bedduaların, sövgülerin yükseldiği evleği yoğun bir karanlık kapladı. Sığırtmaçlar, ocaktan henüz sönmüş odunları alıp rasgele savuruyorlardı. Yanık yapağılardan biri de sessiz, hareketsiz dikilen Çalgıcının alnına geldi.

İşte o zaman, bütün gürültüleri bastıran tiz bir nara duyuldu. Çalgıcı, bu aşağılık eve, bu dinsiz insanlara lânetler okuyordu. Lirini kapıp evden fırladı, yüksek burun üstünde, denize doğru yürümeye başladı. Öfkesinin yerini şimdi derin bir bıkkınlık, insanlara, yaşamaya karşı yoğun bir tiksinti almıştı. Yüreğinde tanrılara karışmak özlemi tutuşuyordu. Tüm nesnelerin üstüne tatlı bir gölge, gecenin dost sessizliği çökmüştü. Batıda, güler yüzlü denizi gümüş bir renge boyayan ölümsüz ay, gökyüzüne asılmış, ruhların dalga dalga dolandığı bölgeleri ağartıyordu. Dimdik bir uçuşumla tuzlu sulara inen bu yüksek burunda, yaşlı Homer, onu yıllardır üstünde taşıyan toprak ayaklarında tükeninceye kadar denize yürüdü.

OYMAK BEYİ

I

Atrebat'lar, kıyılarını hırçın bir denizin durmadan döğdöğü, kumları, yel vurdukça, okyanusun dalgaları gibi çarşaf çarşaf yükselen sisli bir toprak parçasına yerleşmişlerdi. Oymaklar, geniş bir ırmağın, gür dallar ve ağaç kütüklerinin duvar gibi çepeçevre kuşattığı toprakların kıyılarında, göllerin ortasında, meşe ve kayın ormanlarında otururdu. İri başlı, kısa boyunlu, geniş göğüslü, sağrıları alımlı ve bacakları çevik cins koşu atları yetiştirirlerdi. Ormanların uçlarında yaban domuzları kadar vahşi, sayısız domuzları vardı. Buldok köpekleriyle yırtıcı hayvanları avlar, ve onların kesik başlarını kulübelerinin duvarlarına asarlardı. Tüm besinleri bu yırtıcı hayvanlar ve deniz balıklarıydı. Orman hayvanlarını, deniz balıklarını ateşlerde kızartır, tadını daha bir arttırmak için sirke serper, tuz atar, kimyon koyarlardı etlere. Tıka basa yer, şarap içip kendilerinden geçerlerdi. Kadınlar, kayaların ıslak oyuklarında biten esenlik ve banotlarını, mine çiçeklerini toplar, ilâçlar yaparlardı bunlardan. Porsuk ağacının özsuyundan agu yapmayı da bilirlerdi. Başkalarının bilmediğini bilen kâhinleri, ozanları da vardı Atrebat'ların.

Bu orman adamları, bu bataklık ve kumsal adamları uzun

boyluydu; sarı kâhküllerini hiç kesmezler, ve iri ak bedenlerine, güz asmalarının kızıl rengini andıran yün abalar giyerlerdi. Oymak'ları Oymak beyleri yönetirdi.

Roma'lıların Galya halklarıyla savaşmaya geldiğini, tüm ulusların mallarıyla, mülkleriyle bedenleriyle sivri kargılar altında satıldığını biliyordu Atrebat'lar. Ron ve Luar ırmaklarının kıyılarında olup bitenleri çok çabuk duymuşlardı. Çünkü işaretler ve sözler kuşlar gibi uçar gelirdi onlara. Karnüt'lere gün doğarken söylenen sözler gün batmadan duyulurdu Okyanus kumsallarında. Kardeşlerinin başlarına gelenler hiç telaşlandırmıyordu Atrebat'ları, telaşlanmak bir yana, öteden beri kıskana geldikleri bu insanlara Roma'lıların yaptığı zulümden kıvanç duyuyorlardı. Romalıları bilmediklerinden nefret de etmiyorlardı onlardan. Korkmuyorlardı, barınaklarını çepeçevre kuşatan ormanlar ve bataklıklar arasından bir ordunun geçmesi olanaksız görünüyordu çünkü onlara. Bir saldırı anında savaşların, kadınların ve sürülerin sığındığı ve yöresi kazıklardan yapılmış bir duvarla çevrili geniş toprak parçası Nemetosen'e kent diyorlardı ama aslında tek bir kentleri bile yoktu. Yaşadıkları yörede böylesi, ama daha küçük, pek çok sığınakları da vardı. Onlara da kent diyorlardı.

Roma'lıların taş duvarlar ve tahta kulelerle berkitilmiş güçlü kentleri bile kolaylıkla ele geçirdiklerini bildiklerinden adına kent dedikleri bu barınaklarına güvendikleri yoktu. Rahatlıkları, çokluk, bulundukları yerlerin tümüyle yolsuz olmasından geliyordu. Ama öte yandan Roma'lılar yollarını yapa yapa ilerliyorlardı. Toprağı öylesine güçle, öylesine çabucak altüst ediyorlardı ki, ülkelerinde demire altından daha ender raslanan, demirin gücünden habersiz orman adamları Galya'lıların, bu kadar kısa zamanda Roma'lılarla burun buruna gelecekleri uslarının köşesinden bile geçmiyordu. Ve bir gün, düzgün taşlar döşenmiş uzun bir Roma yolunun çalılık ve bataklıklarına doğru ilerlemekte olduğunu görünce şaşırıp kaldı Atrebat'lar. Hemen, Kuytu ormanında dağınık yaşayan ve çeşitli oymakları Sezar'a

karşı birleştiren halklarla bağışlar yaptılar. Atrebat beyleri savaş çığıllıkları attılar, altın ve mercanlarla bezenmiş kılıç kayışlarını kuşandılar, geyik ve öküz boynuzlu savaş başlıklarını taktılar, Romalıların keskin kılıçlarına karşı kaba kılıçlarını çektiler. Ama yenildiler, yürekli oldukları için yeniden savaştılar, yine yenildiler.

İçlerinde Kom adlı çok zengin bir oymak beyi vardı. Sandıkları gerdanlıklar kolçaklar ve yüzüklerle doluydu. Sedir yağına batırılmış kesik insan başlarını da özenle saklardı. Kendisinin, babasının ya da dedelerinin öldürdüğü düşman oymak beylerinin kafalarıydı bunlar. Güçlü ve özgür bir insan olarak yaşamın tadını çıkarırdı.

Silahları, atları, sabanları, buldok köpekleri, savaşçıları ve karılarıyla Kom uçsuz bucaksız ormanda, kıyı boyunca gönlünce at koşturup ağaçların altındaki barınakların, insan eli değmemiş o sayısız doğal çiftliklerinden birinde konaklardı. Çevresinde sadık adamlarıyla doğanın bu sessiz köşesinde yirtıcı hayvanları avlar, balık tutar, atlarını yaylar, savaş öyküleri anlatırdı. Canı istediği anda da göçünü toplayıp daha ötelere giderdi. Sert, kurnaz, kafası işleyen, kılıcını olduğu kadar dilini de ustalıkla kullanan bir insandı. Atrebat'lar savaş çığıllıkları atarken o hiç istifini bozmadı, öküz boynuzlu savaş başlığını giymedi. Altınlarla, savaşçılarla, atlarla, kadınlarla, yaban domuzları ve isli balıklarla dolu evlerinden birinde sessiz soluksuz bekledi, yurttaşları bozguna uğradıktan sonra gitti, Sezar'ı buldu, usunu ve saygınlığını Roma'nın hizmetine sundu. Çok iyi karşıladılar onu. Bu usta ve güçlü Galya'nın Galya ülkelerini Roma barış ve buyruğu altında tutmak için biçilmiş kaftan olduğunu gördü Sezar. Ve büyük yetkilerle onu Atrebatlara kral atadı. Oymak beyi Kom böylece Kommius Reks oldu. Kırmızı, uzun bir Roma'lı giysisini giydi, üstünde Yunan krallarına ve Roma'ya bağlı barbar krallara özgü sivri uçlu hükümdar taçlı başı, para bastırdı adına.

Hiç de hor görmediler Atrebat'lar onu. Salt kendi çıkarlarına

yönelen tetik yönetimi bu yurt ve yurttaşlık görevlerini bilmekten yoksun gurursuz, ortak yaşam kurallarına yabancı, hileyi hoş gören, güce boyun eğen, krallık erkine yüce bir yenilikmiş gibi hayran kalan Atrebat'ları hiç de gocundurmuyordu. Sisli kıyıların bu yoksul balıkçıları, ormanın sert avcıları Galya'lıların, kral Kom'un ne yönetim biçimine, ne varlığına karşı diyecek sözleri yoktu, çünkü ne Atrebat'lıklarından ne de Atrebat'ların varlığından haberdardılar. Atrebat kralını dert etmiyorlardı kendilerine. Bu yüzdendir ki Kom hiçbir zaman halkın sevmediği bir kral olmadı. Roma'lılarla dost oldu diye zararını görmedi mi? Elbette gördü, ama bu zarar asla halkından gelmedi. Şöyle ki:

Savaşın dördüncü yılının yaz aylarında Sezar, Bröton'ları da Roma egemenliği altına almak için bir donanma düzenledi. Büyük adada yaşayanların Roma erkini savaştan kabul etmeleri için, Roma halkının dostluğunu sunsun diye Kom'u Tamiz Kelt'lerine elçi gönderdi. Usu da dili kadar işlek Kom, gerek huyu yönünden, gerekse Bröton'larla hısım düşen soyu yönünden seçilmişti bu elçiliğe. O zamanlar Atrebat oymakları, Tamiz'in iki kıyısına yerleşmişlerdi.

Kom, Sezar'ın dostluğuyla övünürdü. Ama böylesi tehlikeli bir görevi pek de kolay kabul etmedi.

Sezar'dan büyük ayrıcalıklar sağladıktan sonra kararını verdi.

Ele geçirdikleri toprakları kısa zamanda değerlendirmekte pek usta olan Roma'lılar Nemetosen'i de geliştirip koca bir kent, bir başkent haline getirmişler, vergiye bağlamışlardı. Kom'un bu hizmetine karşılık olmak üzere Sezar, Nemetosen'in Galya kentlilerini vergiden bağışık tuttu. Onlara kendi yasalarıyla yönetilme hakkını tanıdı, yani fethin sert yönetimi biraz yumuşamış oldu. Okyanusun kıyısında, Atrebat'larla komşu yaşayan Moren'lerin krallığını da Kom'a verdi ayrıca.

Sezar'ın, büyük adayı tanıması için gönderdiği atlı birliği komutanı Kayus Volusenus Kuvadratus'la birlikte büyük adaya yelken açtı Kom. Ama gemi, kuşların cıvı cıvı öttüğü akça

yahyaların eteğindeki kumsala yanaştığında, tehlikeyi, yüzde yüz bir ölüm tehlikesini göze almayan Roma'lı gemiden inmem dedi. Atlıları ve kendi savaşçılarıyla karaya çıktı Kom ve kendisini karşılamaya gelen Bröton beylerine, Roma'nın amansız öfkesinden kaçınıp işe yararlı dostluğunu salık veren bir söylev çekti. Ama güçlü Hu ve yoldaşlarının soyundan gelen bu beyler sert ve gururlu insanlardı. Roma'lıya baş eğmeyi öven bu dili çatık kaşlarla dinlediler. Kara sakallarla kaplı yüzleri öfkeden allak bullak oldu. Adalarını kanlarının en son damlasına dek savunmaya yemin ettiler.

"Gelsin hele bir yol Roma'lılar da görelim, kumsaldaki karlar Güney rüzgarları vurunca nasıl erir yok olurlarsa Roma'lılar da öyle yok olacaklardır!" diye bağırdılar.

Kılıçlarını kınından çekip böylesine utanç dolu bir bildiriye getirdiği için Kom'u öldürmeye kalktılar. Kom yakaran gözlerle kalkanının üzerine eğilip, boynum kıldan incedir, ama unutmayın ki bizler kardeşiz, aynı babaların çocuklarıyız dedi.

Bu yüzden öldürmedi onu Bröton'lar. Zincire vurup kıyıdaki komşu bir köye götürdüler.

Anızlardan kurulu derme çatma kulübelerle çevrili bir alandan geçtiler. Yüksek, yaygın toprağa düzensiz aralıklarla sokulmuş, üstü anlaşılmaz güç kutsal işaretlerle kaplı taşlar gördü. Bu büyük köydeki kulübeler, aynen Atrebat köylerindeki kulübelere benziyordu ama bunlar daha az gösterişliydi. Beylerin kulübelerinin önlerine, yaban domuzu başları, ren geyiği boynuzları, uzun kumral saçlı kesik insan başları taşıyan sırkalar dikilmişti.

Kom'u içinde henüz küllerle kaplı bir ocak taşından, kuru yapraklardan yapılmış bir yataktan ve ıhlamur ağacı kütüğüne oyulmuş bir tanrı resminden başka bir şey bulunmayan bir kulübeye götürdüler.

Atrebat, çatıya bel veren bir direğe bağlı, başına gelecekleri düşünüyor, usunu yoklayıp, kendisini Bröton beylerinin hışmından kurtaracak çok güçlü büyü bir söz, ya da bir dolap, düzen araştırıyordu.

Ve yüreğindeki yası dindirmek için, tıpkı atalarının yaktığı türküler gibi, yiğitlik ve yakarılarla dolu, anıları hâlâ canlı o doğup büyüdüğü ormanları, dağları dile getiren türküler yakıyordu.

Kadınlar, kucaklarında çocukları, meraklı gözlerle onu seyretmeye geliyor, ülkesi üstüne, soyu sopu üstüne, yaşantısı üstüne sorular soruyorlardı. Tatlı tatlı anlatıyordu ama endişeli ve yaşlıydı yüreği.

II

Yaz sonuna dek, Moren kıyılarında bekledi Sezar, ve bir gece gemiler yelkenlerini açtı. Gündüzün dördüncü vaktinde, büyük adanın karşısındaydılar. Brötonlar kumsalda karşıladı Sezar'ı. Ama ne sert ağaçlardan yapılmış okları, ne tırpanlı savaş arabaları, ne Okyanusun gizli kayalıklarında yüzmeye alışkın uzun yeleli atları, ne boyalı yüzleri Roma'lıları durduramadı. Kartal, çevresinde savaşçılarıyla, barbarların toprağına kondu. O dev sandıkları makinaların attığı taş ve kurşun yağmuru altında Brötonlar, kurtuluşu kaçmakta buldular. Korkudan şaşkına dönmüşler, avcı mızrağının önünden kaçan geyik sürüleri gibi, durmadan koşuyorlardı.

Akşama doğru kıyıdaki komşu köye vardılar, köy alanındaki taşlar üstüne halka olup oturdular, ne yapacaklarını konuşmaya başladılar. Bütün bir gece kurtuluş yolu aradılar. Gün kızarıp ardıc kuşlarının sesleri kurşuni gökyüzünü delmeye başladığında, Kom'un otuz günden beri zincire vurulduğu kulübenin yolunu tuttular. Roma'lılardan korktukları için artık Kom'un yüzüne saygıyla bakıyorlardı. Zincirlerini çözdüler, kuş kirazından yapılmış içkiler sundular, pusatlarını, atlarını, adamlarını geri verdiler, "birlikte Roma'lılara gidelim Güçlü Sezar'a bizleri bağışlamasını söyle" diye dil döküp yalvardılar:

"Sen bilgesin, sözlerin kargılar kadar çevik, delici, Sezar'ı

dost olduğumuza ancak sen inandırırısın. Anıları türkülerimizde yaşayan, bütün atalarımız arasında senden daha ölçülü tek bir insan olamaz" dediler.

Kıvançla dinledi bu sözleri Atrebat. Ama duyduğu zevki saklamasını da bildi, dudaklarında acı bir gülümseme, yel vurdukça savrulmuş kuru yaprakları gösterip şunları söyledi:

"Boş insanların sözleri de bu kuru yapraklar gibi dört bir yana savrulup durur. Dün bana, hayvanları çıldırtan erin otundan yemiş deli gözüyle bakanlar, bugün atalarımın bilgeliğinin bende yansıdığını söylüyorlar. Sözlerimin, öğütlerimin ne kadar doğru olduğu gün gibi çıktı ortaya, çünkü benim sözlerim kaynağını ne aydan alır, ne güneşten, usun diliyle konuşurum. Aslında, bana yaptıklarınızı ödetmek için Sezar'ın hışmına bırakmam gerekir sizleri. Bütün Bröton adasında gücünü, adaletini göstereyim torba takıp köy köy yiyecek içecek dilenesiniz diye, gözlerinizi oysun, bileklerinizi kessin diye. Ama yine de ben yaptıklarınızı unutmaya hazırım, çünkü biz Bröton ve Atrebatlar, kardeşiz, aynı ağacın meyvalarıyız. Tamiz suyundan içen kardeşlerimin iyiliği için elimden geleni yapacağım. Bu adaya Sezar'ın dostluğunu sunmaya gelmişim, sözümü dinletemedim, çılgınlığınız yüzünden sırt çevirdiğiniz dostluğu şimdi verdireceğim. Oymak beyi Kom'u seven, onu Atrebat'lara, kabuklu gerdanlıklar takan Moren'lere kral atayan Sezar, yüzleri boyalı Bröton beylerini de sevecek, malınıza mülkünüzü, gücünüze el sürmeyecek, çünkü Bröton'lara dosttur Som'un suyundan içen Kom.

Ve şöyle tamamladı sözlerini:

"Katına vardığınızda, saygıyla kalkanlarınızın önüne eğilirken Sezar'ın sözlerini nasıl yanıtlayacağınızı da öğrenin. Sezar diyecek ki: "Ben size barış veriyorum, siz de tutsak olarak aksoylu oğullarınızı verin." Sizler diyeceksiniz ki: Aksoylu oğullarımız senin olsun. Elimizde olanları hemen bugün verelim. Ama çoğu adamızın uzak bölgelerinde, buraya getirmemiz birkaç gün sürer.

Kom'un bu ince buluşuna beyler hayran kaldılar. İçlerinden biri:

"Sen us yüklüsün Kom, ve yüreğin Tamiz suyundan içen Bröton kardeşlerine karşı dostça vuruyor. Sezar ölümlü olsaydı ona karşı savaşırdık, ama bir tanrı olduğunu, savaş gemileri ve makinalarının insanlar gibi düşündüğünü gördük. Gidelim, kendisine karşı savaştığımız için bizi bağışlamasını, malımıza mülkümüze, gücümüze dokunmamasını dileyelim," dedi.

Sisli adanın beyleri böyle deyip atlarına atladılar ve onları Roma'lıların kadirgalarını çektiği kumsalın yakınındaki koya, Okyanus kıyılarına doğru sürdüler. Kom da onlarla birlikte dört nal koşturuyordu atını. Hendekler ve kazık duvarlarla çevrili, ortasından düzgün, geniş yollar geçen, altın kartallı çadırların yükseldiği Roma kampını gördüklerinde durup hayran hayran baktılar. Romalıların, nasıl olup da, sisli adadaki bütün kentlerden güzel ve daha büyük bir kenti bir günde kurabildiklerini sorular kendi kendilerine.

"Bu neyin nesidir?" diye haykırdı içlerinden biri.

"Bu Romadır, Romalılar gittikleri her yere Roma'yı da birlikte taşır." diye yanıtladı Atrebat.

Kampa girip, Sezar'ın, çatılmış pusatlarla çevrili tahtının eteğine vardılar. Üstünde erguvan bir giysi vardı Sezarın, bakışları kartal gibi dimdik, ama yüzü solgundu.

Atrebat Kom, yakaran bir sesle, Bröton beylerini bağışlamasını diledi:

"Bu beyler isteyerek savaşmadı serinle. Savaş arabalarını askerlerinin üstüne sürdülerse bunu dileyerek yapmadılar. Hem komuta ediyorlar, hem boyun eğiyorlardı, evet, gücünü bilmedikleri için toplanan yoksul oymak halklarının arzularına boyun eğiyorlardı. Bilirsin, yoksullar her bakımdan zenginlerden daha az akıllıdır. Malı mülkü bol, vergi ödeme gücü yerinde olan bu insanlardan dostluğunu esirgeme."

Beyleri bağışladı Sezar ve onlara:

"Aksoylu oğlanlarınızı tutsak veriniz bana," dedi.

Beylerin en yaşlısı yanıtladı:

"Aksoylu oğullarımız senin olsun. Elimizde olanları hemen bugün verelim. Ama çoğu adamızın uzak bölgelerinde, buraya getirmemiz birkaç gün sürer."

Anladım gibilerden başını eğdi Sezar. Atrebat'ın öğüdünü dinleyip birkaç aksoylu çocuk vererek pazarlığı bitirdi beyler.

Kom, Romalıların kampında kaldı. Gece uykusu tutmamıştı. Yalıyarı tırmanarak denizi seyre koyuldu. Dal galar kayalara çarpıp yarılıyordu. Dalgaların sesine rüzgarların uğursuz uğultusu da karışıyordu. Bulut kümeleri arasında kıpırtısız duran yaban yüzlü kaçak ay oynak ışıklarını Okyanusa döküyordu. Karanlığı ve sisli havayı yabanbakışlarıyla delen Atrebat birden, fırtınaya tutulmuş, rüzgârın ve denizin kollarında şaşkına dönmüş gemiler gördü. Kimi, dümeni kırık, işe yaramaz olmuş, köpük köpük ışıldayan dalgaların önünde sürüklenip gidiyordu, kimi açık denizi tutmuştu. Yelkenleri, alıcı kuşların ak kanatları gi bi, çiçekliyordu denizi, denizden gelen havayı kıvançla soluyan Galyalı, yalıyarin kıyısında bir süre yürüdü durdu, sonra gözleri birden, koydaki, Brötonları o dehşete düşüren, ama şimdi kumların üstünde kalakalmış kadırgalara takıldı. Dalgaların yavaş yavaş yaklaşıp kadırgalara ulaştığını, sallayıp birbirine çarptığını, kırıp dağıttığını gördü. Öte yandan, koyda, ıslak çaparlar, direklerini saman çöpü gibi söküp götüren kızgın bir rüzgâra tutulmuş, çatal demirlerine vuran dalgaları püskürtüyorlardı. Romalı askerler küme küme koşuyorlardı kıyıda. Fırtınanın uğultusuna karışan çığlıkları Atrebat'ın kulağına dek geliyordu. Kıyılarda ve kuytu ormanlarda yaşayan Atrebatların kutlu bildiği ay'a doğru kaldırdı başını. Ordaydı, Brötonların ayaklandığı gök yüzünde bir kalkan gibi duruyordu. Biliyordu Atrebat, ovasında bu büyük gelgiti doğuran, Roma donanmasını allak bullak eden bu fırtınayı yaratan bakır yüzlü aydı. Bu ağustos gecesi, solgun yalıyar üstünde Kom, denize karşı durmuş, Roma'dan daha güçlü bir tanrısal esini soluyordu.

Roma donanmasının uğradığı yıkımı gören Brötonlar, ne Okyanusun dalgalarına, ne de çorak kıyıların, kuytu ormanların dostu ay'a Sezarın gücünün yetmediğini, dalgaların parça parça edip kumsala sürüklediği Roma kadırgalarının hiç de öyle yenilmez canavarlar olmadığını anladılar. Ve yeniden umuda kapıldılar. Roma'lıların çoğunu kılıçtan geçirmeyi, kalanları da denize dökmeyi düşündüler. Bu yüzden daha sık gider oldular Roma kampına. Askerlere isli etler, geyik postları taşıyorlardı. Dost görünüyor, yüze gülüyor, hayran hayran yüzbaşılardan pazularını sıkıyorlardı. Roma'ya baş eğmiş görünmek için tutsaklar veriyorlardı beyler. Ama verdikleri çocuklar ya öç almak istedikleri düşmanlarının tutsak oğulları, ya da tanrılar soyundan gelmeyen az güzel oğlanlardı. Ve bir gün, ufak tefek esmer Roma'lıların, dostluklarına güvenip artık dinlenmeye durduklarını sanarak, Tamiz kıyısındaki tüm savaşçıları topladılar ve savaş çıgıllıklarıyla kendilerini kampın kapılarına attılar. Tek bir adam giremedi kapılardan içeri, yüzleri boyalı beylerin çoğu kulelerin dibinde can verdiler. Roma'lıların insanüstü bir güce sahip olduklarını bir kez daha anladılar. Ertesi gün, onları bağışlasın, dost elini uzatsın diye yine çıktılar Sezar'a. Sezar durgun bir yüzle karşıladı ve hemen aynı gece, askerlerini alalecele onarılmış gemilere bindirip Moren kıyılarına yöneldi. Fırtınanın darmadağın ettiği atlı askerlerini biraraya toplamaktan umudunu kesip, sisli adanın fethinden şimdilik vazgeçmişti.

Atrebat Kom da, kendi savaşçılarıyla birlikte Sezar'ın gemisine bindi. Barbarların geleneklerine büyük ilgi duyan Sezar, Galya'lıların belki de Pulton'dan geldiğini, bu yüzdendir ki zamanı gündüzle değil de geceyle ölçtüklerini söyledi. Bu alışkanlığın kaynağını açıklayamadı Atrebat. Ama, gece gündüzden önce yaratıldı dedi ve şunları ekledi sözlerine:

"Sanırım ay güneşten daha eski. Galya'lıların dostu ayın ölümsüzlüğü çok daha güçlü:

Yanıtladı Sezar:

Ayın ölümsüzlüğü hem Yunanlılar, hem Roma'lılarca bilin-

mektedir. İtalya'nın ve tüm yeryüzünün üstünde parıldayan ay yalnız Galya'lıların değil tüm insanların sevgilisidir."

Atrebat:

"Kendine gel Julyus, sözünü bil de konuş. Bulutlar içindeki bu gördüğün ay, Roma'daki mermer tapınaklarınız üstünde parıldayan ay değildir. Ne kadar büyük ve aydınlık olsa da bu ay İtalya'dan görünmez, çünkü burdan çok uzakta İtalya." dedi.

III

Kış geldi, karanlık, buz ve karla kaplandı Galya ülkesi. Kamış kulübelerde yaşayan savaşçıların yüreğinde, Sezar'ın öldürdüğü, açık artırmayla sattığı beylerin, savaşçıların anıları uyandı. Zaman zaman kulübelerinin kapısına, Roma'lıların kestiği bileklerini göstererek ekmek dilenmeye gelen insanları gördükçe savaşçıların yüreği kan ağlıyordu. Toplanıp, öfkeyle, başlarına geleni anlatıyorlardı. Ormanın kuytularında, kaya ovuklarında geceleri yapılıyordu bu toplantılar.

Kom'a gelince, zamanı, yanında savaşçıları, Atrebat ormanlarında avlanarak geçiriyordu. Her gün, bilinmeyen dar yollar-
dan, üstünde çizgili bir aba, kırmızı galya poturu, bir haberci gelir, önünde atını yavaşlatıp usul bir sesle:

"Özgür bir ülkede özgür bir insan olmak istemiyor musun Kom? Daha ne kadar zaman Roma'lıların kölesi olmaya katlanacaksın?" derdi.

Bunları söyledikten sonra, atını kuru yapraklarla örtülü dar bir yola sürüp gözden kaybolurdu haberci.

Atrebat kralı Kom Roma'lılarla dost kalmıştı. Ama yavaş yavaş fikrini değiştirmeye başladı. Kralları kendisi değil miydi, o halde Atrebatlar ve Morenler neden özgür olmasınları? Nemetosen'e yerleşen, yargı yerlerini tekellerinde tutan, İtalya'dan getirdikleri geometricilerine kutsal ormanlar arasından yollar yaptıran Romalılardan o da hoşlanmıyordu. Hele de kadir-

galarının Bröton yalıyalarına çarpıp dağılışını gördükten sonra., askerlerin gece kumsalda çığlık çığlığa ağlayışına tanık olduktan sonra Romalılara eskisi kadar sevgi duymuyordu. Ülkesini Sezar adına yönetiyordu ama, savaşçılarıyla üstü kapalı konuşmaktan, yakın bir savaştan söz etmekten geri durmuyordu.

Üç yıl sonra beklenen saat geldi. Genabum'da Romalı kanı aktı. Sezar'a karşı koymaya yemin eden oymak beyleri Avern tepelerinde savaşçıları topladılar. Kom hiç mi hiç hoşlanmıyordu bu beylerden. Bir kısmından, adamca, atça ve toprakça, diğer kısmından altın va yakutça kendisinden zengin oldukları için, kalan pek çoğundan ise ondan daha cesur ve daha soylu olduklarını söyledikleri için tiksiniyordu, Ama yine da habercilerini kabul etti ve dostluk işareti olarak onlara bir meşe ağacı yaprağı ve bir fındık dalı gönderdi. Yaprakların dilinden anlayan Galya adamları, yontulup birbirlerine bağlanan dallar aracılığıyla haberleşiyorlardı.

Kom, savaş yaygaraları koparmadan, köyden köye gidiyor, kulübelerde, savaşçıları bulup:

"Üç şey birlikte doğdu: İnsan, özgürlük ve ışık," diyordu.

Ha deyip pusata sarıldığında beşbin Moren, dörtbin de Atrebat savaşçısının bronz kılıç kuşaklarını kuşanıp yanında yer alacaklarını gördü. Külün altındaki ateş kıvılcım almaya başlamıştı. Trevir'leri de kazanmaya karar verdi.

Bir gün, savaşçılarıyla, Mozel söğütleri boyunca at koştururken bir haberci geldi, Roma'lıların şüphelenmeye başladığı, tetik davranması gerektiği anlamına gelen, çalı sapına bağlanmış bir dişbudak dalı verdi. Sonra, Trevir yoluna dalıp gözden kayboldu. Sezar'ın yardımcısı Titus Labyenus on birliğiyle karargâh kurmuştu. Kral Kommiyus'un gizli gizli Travir beyleriyle görüşmeye geldiğini öğrenmiş, Trevir'lileri Roma dostluğuna karşı kıskırtmasından işkillenmişti. Ardına casuslarını takınca da işkillendiği şeyin doğru olduğunu anlamış, kurtulmaya karar vermişti bu adamdan. Roma'lı değil miydi, tanrıça

kentin çocuğu, evrene örnek insan değil miydi, pusatlarıyla dünyanın bir ucuna Roma barışını getirmiyor muydu? İyi bir generaldi, matematik ve mekanik uzmanıydı. Barışta boş vakitlerini Kampani'deki yazlığında, sakız ağaçlarının altında, yargıçlarla yasaları, gelenek ve görenekleri tartışarak geçirirdi. Eski erdemleri ve özgürlüğü öğer, Yunan tarihçilerinin ve felsefecilerinin betiklerini okurdu. Soylu ve ince bir zekâsı vardı. Atrebat Kom barbarın teki olduğuna, Roma uygarlığını bilmediğine göre onu öldürtmesi de elbette yerinde, hattâ iyi de olurdu.

Kom'un bulunduğu yeri öğrenince, Sezar'ın Bröton çıkar-masından önce ada kıyılarının keşfi için Kom ile birlikte gön-derdiği, ama karaya çıkmaya cesaret edemeyen atlılar birliği komutanı Kayus Volusenus Kuadratus'u bu işin halliyle görevlendirdi. Volusenus, Labyenus'dan buyruğu alır almaz, birkaç yüzbaşıyla Kom'un bulunduğu köye yollandı. Yüzbaşılara güvenebilirdi, öteki askerlerden rütbece yüksekti-ler, ellerinde taşıdıkları, diledikleri zaman astlarının başına indirdikleri asma sopalar bunun işaretiydi. Üstleri dilediği gibi kullanabilirdi yüzbaşıları. Roma ordusunda yol yapımcılarından sonra yüzbaşılar başta gelirdi. Volusenus, onlardan birine:

"Bir adam bana doğru yaklaşacak, bırak yaklaşsın. Ona elimi uzatacağım, işte tam bu anda siz arkasından vurup öldüre-ceksiniz." dedi.

Buyruktan sonra Volusenus ve askerler yola çıktılar. Kom'a köyün yakınlarındaki oyuk bir yolda rasladılar, adamları da yanındaydı. Roma'lılara karşı her zaman tetikte olmak gerek-tiğini bilen Atrebat kralı atının başını çevirip gidebilirdi. Ne var ki, atlılar komutanı adıyla seslenmiş, dost eli uzatmaştı.

Bu karşılamaya aldanan Atrebat yaklaştı. Tam kendisine uzanan eli sıkarken bir yüzbaşı atılıp başına kılıcı indirdi, Atrebat kan revan içinde atından aşağı yuvarlandı. Adamları hemen saldırıp bu küçük Roma'lı topluluğu dağıttılar, sonra Kom'u en yakın köye götürdüler. Kom'un hesabını gördüğünü

sanar Volusenüs da adamlarıyla, atları çatlatırcasına sürüp kampın yolunu tuttu.

Kral Kom ölmemişti. Adamları onu gizlice Atrebat ülkesine götürdüler, öldürücü yarası iyileşinceye dek yattı. Ayağa kalktığında söylediği ilk söz şu oldu: Bundan böyle bir Roma'lıyla, ancak onu öldürmek için karşı karşıya geleceğime yemin ederim.

Daha sonra, Jergovi Dağı eteğinde Sezar'ın büyük bir bozguna uğradığını, ordusundan kırkaltı yüzbaşının kentin duvarları dibinde can verdiğini öğrendi. Sezar'a karşı bu kez de Alezi Galya'lıları savaşıyordu. Versenjetoriks komutasındaki birlikler, Alezya'da Mendüb'de, Herkül Triyen'in kurduğu ünlü Galya kalesinde toplanmışlardı. Moren'li ve Atrebat savaşçılarıyla Kom da Edüven sınırına yollandı, Alezi Galyalılarının yardımına gelecek ordular bu sınırda toplanacaklardı. Er sayımı yapıldı. İkiyüzkırkbin yaya, sekiz bin atlı vardı, Komuta Virdümar, Eporderiks, Edüven, Vergassilon, Arvern ve Atrebat Kom'a verildi.

Yanında beyler ve askerleriyle Kom, günlerce süren yorucu uzun bir yürüyüşten sonra Edüvenlerin dağlık ülkelerine vardı. Alezya yaylasını çevreleyen tepelerin birinden Roma kampını gördü. Kargı ve mızraktan çok kazma küreklerle savaşan bu esmer Roma'lılar çevrelerindeki toprağı kazıyorlardı. Hendeklere, makinalara yabancı, yalnızca insanlarla göğüs göğüse savaşmasını bilen Galyalıların savaşı kazanıp kazanamayacaklarını düşünüp hayıflandı. Kendisi bile, savaş oyunlarını çok iyi bildiği halde Latin mühendislerinin yaptıklarından pek bir şey anlamıyordu. Üç büyük savaş verdiler ama Roma kalesinden bir kazık bile oynatamadılar. Galyalıların uğradığı bu korkunç bozguna Kom, fırtınanın önündeki saman çöpü gibi ordan oraya sürüklenip durdu. Birbirine girmiş bu insan yığını içinde, Sezar'ın kırmızı mantosunu da görünce yenildiklerini iyice anladı. Bir yandan, Roma'lılara sövüp sayarak kızgın, bir yandan, hoşlanmadığı beylerin de yenilmesinden memnun dört nala kaçıyordu.

Kom bir yıl kadar Atrebat ormanlarında saklandı. Ülkelere kuşatıp özgürlüklerini ellerinden alan Roma'lılardan nefret ediyordu. Roma'lılara karşı ayaklananlara saygı besleyen Galyalılar, Atrebat'ı büyük bir özenle saklıyordu ormanda, güvenlik içindeydi. Adamlarıyla birlikte, ırmaklarda, gür ağaçlar altında, eski krallık yaşantısını hiç de aratmayan bir yaşantı sürdürüyordu. Avlanıyor, balık tutuyor, savaş düzenleri, hileler düşünüyor, baş döndürücü şaraplar içip kendini unutuyor, ölümsüz şeyler düşünüyordu. Yüreği yaslıydı özgür olmamanın acısını duyuyordu. Tüm oymak beyleri ya savaşlarda öldürülmüş, ya sopalar altında can vermiş ya da Romalı cellatlarca bağlanıp Roma zindanlarına götürülmüştü. Eskiden kızdığı, kıskandığı bu beylere karşı öfkesi kalmamıştı artık, şimdi bütün kini Romalılara karşıydı, tüm nefretini Romalılara saklıyordu. Diktatörün, Roma Meclisi ve halkının armağanı olarak verdiği altın çemberi atının kuyruğuna takıyor, köpeklerine Sezar'ın adlarıyla, Kasyus Julyus diye sesleniyor, ormanda bir domuza rastlasa Volusenus, Volusenus diye bağırıp hayvanı taşılıyordu. Gençliğinde duyduğu türkülere benzer türküler yaklıyordu özgürlük üstüne.

Günlerden bir gün, adamlarından uzak, yalnız başına kuş vururken, çalılıklarla kaplı yüksek bir yaylaya tırmandı. Yayla Nametosen'e baklıyordu. Eski kentin yerinde yeller esiyordu. Kulübeler, kazık duvarlar yıkılmış, yüksek surlar arasında, su kemerleri, tapınaklar, insana büyülu yapıtlar gibi ürküntü ve şaşkınlık veren usta bir mimarinin ürünü evleriyle yepyeni bir kent yükselmişti. Hayretler içinde kaldı, bu kadar kısa zamanda, doğal araçlardan yararlanarak böylesi bir kentin kurulabileceğini usu almadı bir türlü.

Kuşları unutmuştu, kırmızı toprağa uzanıp uzun zaman bu garip kente baktı. Gözleri korkudan değil de meraktan faltaşı gibi açıldı. Akşama dek aynı görüntüye baktı durdu. Yüreğini kente girmek için dayanılmaz bir arzu kapladı. Altın gerdanlık-larını, kolçaklarını, değerli taşlarla süslü kemerini, av pusatlarını çalıhtaki bir taşın altına saklayıp, abasının altına soktuğu

bıçağıyla bayır aşağı indi. Kendine, ürününü pazara satmaya götüren yoksul bir adam süsü vermek için ıslak ağaçlar arasında mantar topladı. Ve günün üçüncü vaktinde, Yıldızlı Kapıdan kente girdi. Nöbetçiler, yiyecek taşıyan köylülere ses çıkarmıyorlardı. Kendine yoksul adam süsü veren Atrebatların kralı da, böylece, Jülyen yolundan kente rahatça süzülebildi. Yolun iki yanına yazlıklar kurulmuştu ve dosdoğru, ön yüzü lâl rengi, gök mavisi ve altın renginde kıvrık dallarla bezenmiş, Diyan tapınağına gidiyordu. Sabahın kurşuni ışıklarında Kom, evlerin duvarlarına çizilmiş şekiller gördü. Aryalı dansözlerin resimleriydi bunlar ve Kom'un bilmediği bir olayı anlatan tarihsel sahneler de vardı. Yiğitlerin tanrılara kurban sunduğu erden bir kız, henüz meme emen iki çocuğunu hançerleyen kızgın bir anne, yatağına uzanmış, uyuyan bir erden kızın üstündeki örtüyü kaldırıncaya onun hem genç bir erkek çocuğu, hem de kadın olduğunu görüp sivri kulakları şaşkınlıktan dikilen keçi ayaklı bir adam. Avlularda, Galya halklarının hiç bilmediği sevişme biçimlerini öğreten diğer resimler de vardı. Kom, şarabı ve kadını çılgınca sevmesine rağmen, sevişirken bedeninin türlü biçimler almasıyla öyle pek ilgilenmediğinden, güzellik öyle pek başını döndürmediğinden Roma'lıların bu tür tutkularına hiçbir anlam veremiyordu. Kendi kenti olan bu kente, öcünü doyurmak, öfkesini dindirmek için gelmişti, ama bu iğrenç şeyleri gördükten sonra yüreği daha bir hınç ve daha bir tiksintiyle dolmuştu. Lâtin sanatlarından ve ressamlarının yaptığı bu dinsel resimlerden iğreniyordu. Kemer altlarındaki bir yığın sahnelerin zaten pek azını seçebilmişti, çünkü gözleri yalnız ağaçların yapraklarını, karanlık gökyüzündeki bulutları seçmeye alışkındı.

Mantar demetini abasının altına sokmuş, geniş döşeme taşlarıyla kaplı bir yoldan gidiyordu. Bir kadına rasladı, üstünde saydam bir giysi, kapının çatkı taşı altında dikilmiş müşteri arıyordu. Salt canını yakmak için yaklaştı. Ama, ansızın bir yaşlı kadın belirip cırtlak cırtlak bağırmaya başladı:

"Yürü yoluna be adam. Bu ev pis pis peynir kokan köylülere göre değil. Var git ineklerinin başına sığır çobanı! İmparatorluk içinde efendilerinin görkemini yansıtan yüzbaşları andırıyordu.

Kadının bir yumrukta çenesini dağıttı, sonra hiçbir şey olmamış gibi sessizce uzaklaştı ordan. Yosmalar evinin dar sofalarını sığır çobanına lânetler okuyan keskin çığlıklar doldurdu. Kom, Diyan tapınağının sağından, iki kemer arasındaki alana girdi. Mermer altlık üstünde dimdik duran, başında zırhlı başlık, kolunu Roma'lılara komuta etmek için uzatmış Roma tanrıçasını tanıyınca, altına, doğal ihtiyaçların en soylusunu yaptı.

Kentin Roma'lıların yaptığı bölümünü bir baştan bir başa geçti. Önünde, henüz yapım halindeki bir tiyatronun taş çemberi uzanıyordu.

"Ey canavarlar soyu!" diye bağırıp içini çekti. Sonra, derme çatma çatıları bozguna uğramış bir ordu gibi sağa sola dağılan ve bu haliyle şimdi, yıkıntıdan çok toprağın üstündeki pislik yığınına andıran Galya kulübelerinin çığnenmiş örenleri arasından ilerledi.

"Nice nice insanlardan işte geriye kalan! Atrebat beylerinin pusatlarını astığı yerleri ne hallere sokmuşlar bak!" diye düşündü.

Tiyatro sıraları üstüne ışımaya başladı gün. Galyalı, tuğla ve taşlarla kaplı alanı doymak bilmeyen bir kinle dolanıp duruyordu. İri, mavi gözlerini fethin bu katı anıtiyla dolduruyor, kulamsı uzun saçlarını serin yeller savuruyordu. Kendini bu alanda yalnız sanıp lânetler okuyordu Roma'lılara. Ama tiyatro alanının biraz ötesinde ve meşe ağaçlarıyla kaplı bir tümseğin eteğinde, yosunlu bir taşın üstünde mantosunu başına çekip oturmuş dalgın, düşünen bir adam gördü. Görevini belirten hiçbir işaret taşııymıyordu, ama parmağında bir şövalye yüzüğü vardı. Roma'lıları Roma kamplarından tanıyan Atrebat bir bakışta bir adamın yüksek bir askeri görevli olduğunu anlamakta gecikmedi. Asker balmumundan bir kâğıt üzerine bir şeyler yazıyordu,

kendini tamamen yazdığı şeye vermiş, dış dünyayı unutmuş gibi bir hali vardı. Bir süre kıpırdamadan durduktan sonra, elindeki çelik yazgaçı dudağına götürüp, dalgın, düşünceli, başını kaldırdı, çevresine kayıtsızca şöyle bir göz gezdirip başını yeniden önüne eğdi ve yazmaya başladı. Karşıdan bakınca, Kom bu genç Roma'nının, sevimli, soylu bir insana benzediğini gördü.

Birden, ettiği yemin geldi usuna. Abasının altından bıçağını yokladı, yaban bir çeviklikle Roma'nının arkasına kayıp hançeri omuzuna sapladı. Bir Roma hançeriydi vurduğu hançer. Derin bir ah çekip olduğu yere çöktü asker. İnce bir kan şeridi aktı dudaklarının arasından. Balmumu kâğıtları hâlâ bacaklarının arasında duruyordu. Kâğıtları aldı, kâğıttaki işaretleri, okuyup öğrenenlere büyük bir güç kazandıracak büyülü şeyler sanıp aç gözlerle baktı. Bunlar Atrebat'ın okuyamadığı harflerdi. Genç İtalyan sanatçıları Yunan alfabesinden Lâtin alfabesine aktarmışlardı. Harflerin çoğu çelik yazgacın ters ucuyla silinmişti. Lâtin dilinde ama Yunan şiir ölçüleriyle yazılmış bir şiirdi. Anlamı yer yer çıkarılabiliyordu:

FOBE VE FObE'NİN KUŞU ÜSTÜNE

Ey Varyus'un gözünden daha çok sevdiği sen,
Galat'ın yağmurlu göğü altında gezinen,
Senin Varyus'unun...

.....

Ve altın kafeslerde şakıyan o çiftleri

.....

Ey benim akça Fobem, tetik bir parmakla ver

Bu narin tutsağına ver darıyı ve suyu
Kuluçkaya yatan bir anaç, bilir korkuyu

.....

Ah gelme sakın sisli Okyanus kıyısına
Fobe, ki korkusuyla.....
.....Akça ayakları, ve anaç göğsün,
Çalparanın ezgilerini bilen,
.....

Ne Krezus altını, Atal'ın kumaşı.
Senin serin kolların, göğüslerin.....

Usul bir uğultu yükseliyordu uyanan kentten. Atrebat, birkaç barbarın hâlâ oyuklarda vahşice yaşadığı Galya kulübelerinin kalıntıları arasından kaçıp, bir duvar gediğinden kırlara açıldı.

V

Askerlerin kılıcı, cellatların sopası, Sezar'ın süslü tümceleri baştan başa Galya ülkelerine pes dedirtti sonunda,

Yönetim komutanı Marküs Antonyus kış karargahını Nemotesen'de kurdu. Sezar'ın kızkardeşi Jülya'nın oğluydu. Galya'ya, askerlerin aylıklarını ödemek, kutsal yerlerdeki taşların altından, meşe kavuklarından, göllerin durgun sularından, sınır dışı edilmiş beylerin ve oymakların kulübelerinden çıkan altın çubukları, kızıl yakutları ve altın avadanlıkları alışılmış kurallara göre bölüştürmek için gelmişti.

Marküs Antonyus beraberinde taşınır malları ve toprakları dağıtmakla görevli, gereksiz yazışmalar yapmakta, kâğıt doldurmakta pek usta bir yığın yazıcı ve kadastrocu getirdi; Sezar onlara çok daha basit ve çabuk yöntemler önerdi. Asyalı satıcılar, çiftçiler, işçiler, hukukçular yığın yığın Nemetosen'e akmaya başladılar; kentlerini terkeden Atrebat'lar meraklı, şaşkın ve Roma'lılara karşı hayranlık dolu, ardarda, eski yerlerine döndüler. Galya'lıların çoğu şimdi ehramlar giyinmekten ve

Romüs'ün soylu oğullarının dilini konuşmaktan gurur duyuyorlardı. Uzun bıyıklarını kesip Roma'lılara benzediler. Henüz ellerinde harcayacak parası kalanlar Roma'lı bir mimardan kendilerine içinde kemerler ve harem odaları, önünde deniz hayvanlarının kabuklarıyla bezenmiş çeşmeler bulunan evler yapmasını istiyorlardı. Yemek salonlarına Herkül'ün, Marküs'ün ve Müz'lerin resimlerini çizdiriyorlar, Roma'lılar gibi yatağa uzanıp dirseklerine dayanarak yemek yiyorlardı.

Hem kendinden, hem babadan soylu Kom adamlarının çoğunu yitirmişti. Ama yine de Roma'lıların buyruğu altına girmeyi kabul etmiyor, gerek özgür kalmak arzusu, gerek Roma'lılara kini, gerek doğal yaşama alışkanlığı yüzünden kendisini terketmiş birkaç adamıyla gezgin ve savaşçı bir yaşantıyı sürdürüyordu. Balta girmemiş ormanlarda, bataklıklarda, ırmakların geniş ağızlarında meydana gelen geçici adacıklara dek, her yerde, onun peşinden ayrılmıyorlardı. Ona yürekte bağlıydılar ama yiğitlikte, acıda, yokta yoksullukta ortak olduklarından senli benli konuşuyorlardı. Ağaç kümeleri altında, kaya yarıklarında yatıp kalkıyorlardı. Dar vadilerin dibinde, sel sularının kayalarda oyduğu mağaralar arıyorlardı. Av hayvanı bulamazlarsa dut ve kocayemiş yiyorlardı.

Kentlere, Roma'lılar oraları kendilerine karşı savunuyor diye, ya da yalnızca Roma'lılardan korktukları için giremiyorlardı. Köylere gelince, pek çoğu yüz çeviriyordu onlara. Ama yine de Kom, Som nehrinin ıssız kıyılarında, yellerin durmadan dövdüğü kumsallardaki dağınık kulübelerde gülümseyen yüzler bulabildi. Bu kumul insanları balıkçılıkla geçiniyordu. Yoksul, dağınık, çorak toprakların, mavi dikenlerin içinde yitip gitmiş olan bu insanların Roma'lılarla hiçbir alışverişi olmamıştı, bu yüzden Roma gücünün ne olduğundan habersizdiler. Atrebat ve arkadaşlarını, kamışlar ve denizin sürükleyip getirdiği taşlarla kaplı toprak altı evlerinde ağırılıyorlardı. Bu kadar güzel konuşan adamlar ilk kez karşılaştıklarından ilgiyle dinliyorlardı onu. Şöyle diyordu Atrebat:

Deniz kıyısında ve kuytu ormanlarda yaşayan Atrebat ve Moren'lerin gerçek dostlarını tanıyın.

"Moren'lerin ve Atrebat'ların dostu ay, deniz ve ormandır. Ve ne deniz, ne orman, ne de ay Sezar'ın getirdiği bu küçük esmer adamları sevmiyor.

"Deniz bana dedi ki: Kom, kıyının ıssız bir koyunda senin gemilerini saklıyorum."

"Orman bana dedi ki: Kom, ünlü bir başkan olan sana ve adamlarına kimsenin bilmediği güvenilir bir barınak sunacağım."

"Ay bana dedi ki: Bröton'ların arasında Roma'lıların gemilerini parça parça ettiğimi sen gözlerinle gördün. Bulutlara ve yellere benim sözüm geçer, geceleri sen baskın yapasın diye, Nemetosen'deki Roma'lılara yiyecek taşıyan araba sürücülerini ışığmdan yoksun edeceğim."

"Deniz, orman ve ay bunları söyledi bana ve ben sizlere şimdi derim ki:

"Kayıklarınızı ve ağlarınızı bırakıp benimle gelin. Hepiniz savaş beyleri ve ünlü insanlar olacaksınız. Yararlı ve yiğit savaşlar vereceğiz. Ambarlarımız yiyecek, sandıklarımız altın, yataklarımız kadınlarla dolup taşacak. Nasıl diyacaksınız:

"Tüm Atrebat ve Moren ülkesini gözü kapalı bilirim. Bu ülkede yerini bilmediğim tek bir ırmak, tek bir göl, tek bir kayalık yoktur. Bütün yollar, bütün dar geçitler ata yurdumuzdaki gerçek uzunlukları ve gerçek yönleriyle benim usumda da kazılıdır. Bütün Atrebat ülkesi elbetteki benim gibi bir kral usuna sığar. Bilin ki kafamın içinde başka ülkeler de; Bröton'ların, Galya'lıların, Cermen'lerin ülkeleri de var. Halkın komutası bana verilse idi Sezar'ı bozguna uğratar, Roma'lıları bu topraklardan atardım. Bu yüzdendir ki, omuz omuza savaşırsak Marküs Antonyus'un ulaklarını benden çalınan kente yiyecek taşıyan katarları şaşkına çeviririz. Onları rahatlıkla şaşkına çeviririz. Çünkü hangi yollara gittiklerini bilirim. Çünkü, ardımızdan at koştursalar da bizlere ulaşamazlar, çünkü bizim

tutacağımız yolları onlar bilmez. İzimizi sürseler bile bizi Bröton'ların adasına götürecek gemilerimize atlayıp yine ellerinden kurtuluruz."

Bu sözleriyle Kom sisli kıyıdaki ev sahiplerinin büyük güvenini kazandı. Hazinesinden arta kalanlardan birkaç demir ve altın parçasını da verip, büsbütün perçinledi dostluğunu.

"Nereye gidersen git peşinden ayrılmayacağız," dediler sonunda.

Hep birlikte, büyük Roma yolunun kıyılarındaki bilinmeyen geçitlere dek sokuldular. Zenginlerin çayırarda otlayan atlarını alıp adamlarına verdi.

Zenginlerin mallarını yağmalamak için onlara katılanlarla birlikte böyle bir atlı birliği kurdular. Arasına Roma kampından kaçan asker kaçaklarının da gelip onlara katılmak istediği oluyordu. Ama, bundan böyle bir Roma'lıyla ancak onu öldürmek için karşı karşıya gelirim şeklindeki yeminini bozmamak için Kom, onlarla karşılaşmıyor, akıllı bir adamına sorguya çek-tirdikten sonra bırakıyordu. Bazan, yaşlısı, genciyle bütün bir köy halkının Kom'a katılmak istediği oluyor, yalvarıp yakarıyorlardı. Sezar'ın koyduğu vergilerden başka vergiler de koyan, uydurma nedenlerle durmadan para cezaları yazan Marküs Antonyus'un vergicileri bu adamları soyup soğana çevirmişti. Gerçekten de Sezar'ın subayları Devlet kasalarını doldurduktan sonra, budala yerine koydukları, susturmak için cellatlara teslim ettikleri bu insanların elinde avucunda ne varsa alıp kendi keselerini de dolduruyorlardı. Kom kendisine katılmak isteyenlerin en sağlamlarını seçiyor, açlıktan öleceğiz, Roma'lılar bizi öldürecek şeklindeki yalvarıp yakarmalarına, göz yaşlarına bakmaksızın, diğerlerine yol veriyordu. Versen Jeterisks de dersini almıştı. Roma'lılara karşı ne büyük bir savaşa girmek, ne de büyük bir ordu düzenlemek istiyordu.

Elindeki küçük bir birlikle kısa zamanda birçok un ve hayvan katarını vurdu. Nemetosen duvarlarına dek sokulup Roma askerlerini öldürdü, kentteki tüm Roma'lıların yüreğine korku saldı.

"Bu Galyalıları dinsiz, insanlık düşmanı, korkunç barbarlar. Dinsel inançları hiçe sayıp Dünya barışının koruyucusu efendimize dil uzatıyorlar. İnsanlığa örnek olacak bir ceza vermek lazım onlara. Bu adamlara gerekli cezayı vermek insanlık borcu oldu," diyordu yargıçlar ve yüzbaşılar.

Toprak sahiplerinin askerlerin çılgınlıkları Antonyus'un katına dek yükseldi. Antonyus'un önceleri pek aldıracağı yoktu. Kapalı ve sıcak odalarda vaktini, dalkavuklarına ve yosmalara, yüz çizgileri, kısa ve kıvrıkcık sakalı, güçlü bedeniyle çok benzediği Herkül'ün başından geçenleri anlatmakla geçiriyordu. Julia'nın gürbüz oğlu bir arslan postuna bürünüp, elindeki lobutla yapma canavarları dövüyor, kargısıyla postlarını deliyordu.

Sonra arslan postundan birden soyunup Omfal'ın giysilerine bürünüyor, öfkesi de giysileriyle birlikte kılık değiştiriyordu.

Ama öte yandan endişeler gittikçe artıyordu; askerler şaşkın, telâşa kapılmış, küme küme kaçıyorlardı ve bir sabah, yıldızlı kapının yakınında, yüzbaşı G. Fussyus, göğsü bağı açık, bir ağaçta asılı bulundu.

Roma kampındaki bütün bu eşkiyalıkları, bir zaman Roma'nın krallık bağısladığı, ama şimdi çete başı olan Kommiyus'un yaptığını biliyordu Marküs Antonyus. Askerlerin ve toprak sahiplerinin güvenliklerinin en kısa zamanda sağlanmasını buyurdu. Kurnaz Galya'nın öyle pek çabucak postu kaptırmayacağını bildiği için yargıcı çağırıp, halka hemen korkunç bir örnek göstermesini istedi. Yargıç, efendisinin buyruğunu yerine getirip, Nemetosen'de oturan en zengin iki Atrebat'ı tutukladı.

Birinin adı Vergal, ötekinin Ambrov'du. Her ikisi de tanınmış bir soydan geliyordu ve bütün Atrebat'lar içinde Sezar'a kollarını ilk açan onlardı. Pek atik davranmalarına rağmen nedense umduklarını bulamamışlar, ünden, sandan oldukları gibi, kaba yüzbaşılar, aç gözlü hukukçular mallarının mülklerinin büyük bir kısmını da ellerinden alınca sağda solda sızlanmaya başlamışlardı. Ehram giyip Romalıları özenerek, Nemetosen

'de, utançtan ve güvenden yoksun, bön bön yaşıyorlardı. Yargıç onları sorguya çektikten sonra, anne ve babalarını kendi elleriyle öldürmeleri cezasını verdi, aynı gün onları da cellata teslim etti, Lâtin adaletine şaşıp kalarak öldüler.

VI

Atrebat'ların kenti Nemetosen'deki atlı komutanı, yanındaki yüzbaşılara; "Ona elimi uzatacağım, işte tam o anda siz arkasından vurup öldüreceksiniz," deyip kral Kommiyus'u bir zamanlar tuzığa düşüren Kayus Volusemus Kuvadratus'tu. Gerek verilen buyruklara uyma, gerek yüreklilik bakımından orduda gözde bir subaydı. Büyük ünler ve nişanlar kazanmıştı. Kommiyus'u yakalama görevini ona verdi Marküs Antonyus.

Kendisine verilen bu göreve canla başla koyuldu. Volusenus Kom'a pusular kurdu, adamlarına çetin anlar yaşattı. Ama savaş oyunlarını çok iyi bilen Atrebat sık sık yer değiştirerek Roma atlılarını yoruyor, onları dağınık bulduğunda baskınlar yapıyordu. Tanrıların sevgisini kazanmak için tutsakları kurban kesiyordu. Ama tanrıların işine akıl ermiyordu. En büyük tehlikeye de yine böyle bir anda, tanrılara hoş görünmek isterken düştü.

Bir gece vakti, Moren'lerin ülkesinde, iki genç ve güzel tutsağı bir taşın üstünde tanrılara kurban ettikten sonra ormandan çıkarken, adamlarıyla birlikte, hem pusatca daha güçlü, hem daha ustaca savışan Volusenus'un atlılarının baskınına uğradı. Adamlarının ve atlarının pek çoğunu kaybetti. Ama yine de Atrebat'ların en usta ve yiğitleriyle baskını yarıp kaçmayı başarabildi. Kaçıyorlardı; vadide, sisli Okyanus'un deniz taşlarını kumsala sürüklediği kıyıya doğru dolu dizgin sürüyorlardı atlarını. Ve başlarını çevirdiklerinde Roma'lıların uzaktan uzağa parıldayan zırhlı başlıklarını görüyorlardı.

Kurtulacaklarına büyük umudu vardı Kom'un. Atları düşman

atlarından daha çabuk ve daha az yüklüydü. Yakın bir koyda bekleyetoprak Galya atlarının hızını kesmeye, Volusenus arayı kapatmaya başladı. Kulağı en küçük gürültülere karşı bile duyarlı olan barbarlar, kumsalın tepesinden, koyda bekleyen gemilerin direklerini gördüklerinde, Lâtinlerin seslerini de inceden inceye duyuyorlardı. Gemilere bakıp kıvançla bağırıyorlardı. Oymak beyi Kom sonsuz bir mutluluk duyup, kendi kendini kutladı. Ama kıyıya doğru inmeye başlayınca, uzaklardaki denize uykulu gözlerle bakan bu geniş göğüslü koca gövdeli gemileri karaya oturmuş görüp şaşkın, kalakaldılar. Ayakları kanter içinde kalmış, kırbaç gibi inen rüzgarda başlarını öne eğmiş atlarının üstünde iki büklüm duruyorlardı.

Bu dalgınlık ve sessizlik içinde oymak beyi Kom'un haykıran sesi duyuldu;

"Atlılar gemilere binin, durmayın. İşte rüzgar da çıktı, durmayın gemilere binin."

Ne olduğunu anlamadan dediğini yaptılar.

Sonra, yelkenleri açmalarını buyurdu. Yelkenler gözalıcı renklerle boyanmış hayvan derisindendi. Açılır açılmaz rüzgarda şişmeye başladı yelkenler.

Galya'lılar bütün bunlar ne işe yarar diye soruyorlardı kendi kendilerine, yoksa beyleri, gemilerin, deniz suyu gibi kumsalı da yaracağını mı umuyordu. Kimi yine kaçmayı, kimi de birkaç Roma'lı daha öldürüp ölmeyi düşünüyordu.

Volusenus'a gelince; o sırada, atlılarının başında, bu çakıllı ve kumlu kıyıları kuşatan tepeye tırmanıyordu. Küçük koyun dibindeki gemi direklerini gördü.

Baktı; gemiler yelkenlerini açmış, rüzgar iyi, atlılarını durdurdu. Kommiylus'a söğdü saydı, yorgunluktan neredeyse çatalayacak atlara bahane bulmaya kalktı, sonra atının başını çevirip askerlere kampa dönmelerini buyurdu.

"Artık şu eşkiyaların ardından gitmek neye yarar? Kommiyus gemiye bindi, rüzgar da iyi, karşı menzili çoktan aştı," diye, hem gidiyor, hem düşünüyordu.

Az sonra Kom ve Atrebat'lar da ormana, odacıklarına dönüp kahkahalarla gülmeye başladılar.

Oymak beyi Kom altı ay daha kırlarda kaldı. Ve bir gün Volusenus, Kom'u yirmi atlısıyla açık bir alanda bastırdı.

Volusenus'un adamları ve atı da aşağı yukarı Kom'unki kadardı. Atlılar komutanı saldırın diye bağırdı. Atrebat, belki çatışmayı göze alamadığından, belki de savaşın gereği olarak adamlarına kaçmalarını işaret etti, sonsuz vadide çılgınca atılıp uzun zaman Volusenus'la boyun boyuna at koşturdu. Sonra birdenbire atının başını çevirip, ardında adamları, hırsla atlılar komutanın üstüne atıldı ve kargısını oyluğuna sapladı. Generallerinin yaralandığını gören Romalılar şaşkınlığa düşüp kaçıştılar. Ama asker olduklarını hatırlayıp korkularını yendiler ve Kom'un yakası açılmadık sövgüler savurarak parçalamaya çalıştığı Volusenus'u götürmeye geldiler. Galya'lılar az sayıda ama iyi doğuşen Roma'lı askerlere karşı dayanamadılar, pek çoğu öldü, yaralandı, tutsak oldu. Nerdeyse tek başına kalan Kommiylüs atının çevikliği sayesinde kurtuldu.

Volusenus Roma kampına ölüm derecesinde götürüldü. Doktorlar ve güçlü bünyesi sayesinde ölümden kurtulabildi.

Kom bu son çarpışmada hem adamlarını yitirmiş, hem de kini dinmişti. Öcünü almaktan memnun, yüreğinde öfkesini doyurmuş bir insanın rahatlığıyla, Marküs Antonyus'a bir haberci gönderdi:

Antonyus'un huzuruna çıkarılan haberci şunları söyledi:

"Marküs Antonyus, Kral Kommiylüs, göstereceğiniz yerde oturmaya, buyurduğunuz her şeyi yapmaya ve tutaklar vermeye hazırdır. Buna karşı istediği tek birşey var. Bir Roma'lıyla karşı karşıya gelmek gibi utanç verici bir duruma düşmemek."

Marküs Antonyüs Aksoylu bir komutandı. Dedi ki;

"Kommiylüs generallerimle karşılaşmaktan yorulmuşa benzer. Bundan böyle karşımıza çıkmasına izin vermiyorum, kendisini bağışlıyor, tutaklarını kabul ediyorum."

Böyle gelip böyle gitti oymak beyi Atrebat, daha sonra ne olduğu, nasıl yaşadığı bilinmiyor.

PENCERE YAYINLARI

Salman Rüşdü

JAGUAR GÜLÜŞÜ (Nikaragua Gezi Notları)

Günay Aslan

YAS TUTAN TARİH 33 KURŞUN

ÜNİFORMALI KASAPLAR

Etienne Balibar

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ ÜZERİNE

Victor Serge

BİR DEVRİMCİNİN ANILARI

BİR DEVRİMİN KADERİ

KİROV'UN ÖLDÜRÜLMESİ

Mauricio Rosencof

TUPAMAROLAR (Tükendi)

Halil Berktaş

BİR DÖNEM KAPANIRKEN

KABİLEDEN FEODALİZME

Genrich Trifimenko

AMERİKAN SAVAŞ STRATEJİLERİ

Kemal Gökhan Gürses

O GÜNLERDE SANKİ HİÇ YOKTUK

Haydar Oğur

SONSUZLUK ÖYKÜLERİ

N. S. Kuruşçev

XX. KONGRE GİZLİ RAPORU KİŞİ KÜLTÜNE KARŞI

Derleme

SSCB'DE 1923 MUHALEFET BELGELERİ

Solomon Volkov

TANIKLIK TUTANAĞI (ŞOSTAKOVIÇ'İN ANILARI)

Burchard - Sonja Brentjes

İBNİ SİNA

Oral Çalışlar

ÖCALAN VE BURKAY'LA KÜRT SORUNU

Lev. N. Tolstoy

SAVAŞA KARŞI YAZILAR

Leo A. Müller

GLADİO (Soğuk Savaşın Mirası)

(Fransız Direnişçilerinin Son Mektupları)

HAYATI SEVİYORLARDI

Katharine Thomson
MOZART'IN YAPITLARINDAKİ MASONİK ÖRGÜ
Murat Tuncel
MAVİYDİ ADALET SARAYI
YARIMAGIZ ANILAR
Suna Aras
HAMUR ANA ÖLDÜ YAŞASIN KRAL
Gülbahar Kùltür
SUSTUGUN YERDE KAL
Radife Şen
YÜREĞİMLE KONUŞTUM
Sakir Bilgin
SÜRGÜNDEKİ YABANCI
Kemal Bekir
HÜCRE 1952 (1989 ORHAN KEMAL ROMAN ÖDÜLÜ)
Ümit Zileli
VUR EMRİ (5. Baskı)
Der. Oguz Özügöl
DOSTOYEVSKI'NİN MİRASI
SANATIN RUHBİLİMİ (Çıkıyor)
Tahir Abacı
AYNADA BİR YÜZ
Paul Wittek
OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN DOĞUŞU
Charles Fourier
GELECEĞİN AŞK DÜNYASINDAN
Panait Istrati
SOVYETLER 1929
Victor Hugo
1793 DEVRİMİ
Sidney Finkelstein
BESTECİ VE ULUS (Müzikte Halk Mirası)
Evgenia Ginzburg
ANAFORA DOĞRU
Jaques Attali
UFUKTAKİ GÖRÜNTÜLER
Mehmet Şekeroğlu
ALMAN DEMOKRATLARA MEKTUPLAR
Çetin Ağaç
CEM ERSEVER VE JİTEM GERÇEĞİ